

อนุสรณ์
ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พลเรือตรี เฟื่อง ปัณยาชีวะ ป.ม.,ท.ช.

ณ ฌาปนสถาน วัดชลประทานรังสฤษฎ์
วันอาทิตย์ที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๑

พลเรือตรี เฟื่อง ปัณยาชีวะ ป.ม.,ท.ช.

ชาตะ ๒๒ มีนาคม พ.ศ.๒๔๖๐

มรณะ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๑

นักเรียนนายเรือ เฟื่อง ปัณยาชีวะ

พ.ศ. ๒๔๗๙

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๕๙๖๔

สำนักพระราชวัง

๑๙ มีนาคม ๒๕๔๑

พลเรือตรี เฟื่อง ปัณยาชีวะ ป.ม.,ท.ช. อายุ ๘๐ ปี ข้าราชการบำนาญ สังกัดกระทรวงกลาโหม กราบถวายบังคมลาถึงแก่อนิจกรรมด้วยโรคภาวะระบบหายใจล้มเหลว ณ โรงพยาบาลศิริราช กรุงเทพมหานคร เมื่อวันพุธที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๔๑ เวลา ๑๔.๔๕ น.

วันพฤหัสบดีที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๔๑ เวลา ๑๗.๐๐ น. ขอรับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ พร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศประกอบศพ ณ ศาลา ๘ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ จังหวัดนนทบุรี

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานโกศโถ ฉัตรเบญจาตั้งประดับ ปี่ กลองชนะประโคม เวลาพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ ๔๕ /ทาน.

วัน	**หน้าที่** พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พลเรือตรี เฟื่อง ปัณยาชีวะ เพื่อทราบ
	เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้ และเจ้าพนักงานผู้มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๙๓๒๔ **สำนักพระราชวัง**

๗ พฤษภาคม ๒๕๔๑

พระราชทานเพลิงศพ พลเรือตรี เฟื่อง ปัณยาชีวะ ป.ม.,ท.ช. ข้าราชการบำนาญ สังกัดกระทรวงกลาโหม ณ เมรุวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จังหวัดนนทบุรี

วันเสาร์ที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๔๑ เวลา ๑๕.๐๐ น. เชิญหีบศพออกตั้งบำเพ็ญกุศล ณ ศาลาวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานโกศโถ ฉัตรเบญจาตั้งประดับ

วันอาทิตย์ที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๔๑ เวลา ๑๔.๐๐ น. เชิญโกศศพแห่เวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาน

เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานเพลิง

ประภาพรรณ/พิมพ์/ ๔/๕ /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พลเรือตรี เฟื่อง ปัณยาชีวะ เพื่อทราบ เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้ และเจ้าพนักงานผู้มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

พลเรือตรี เฟื่อง ปัณยาชีวะ ป.ม.,ท.ช. ได้กราบถวายบังคมลาถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๔๑ ที่ผ่านมา เมื่อความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานน้ำหลวงอาบศพ พร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศประกอบศพ โกศ ฉัตรเบญจา ปี่กลองชนะประโคมเวลาพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ

เมื่อได้กำหนดวันรับพระราชทานเพลิงศพ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ ตั้งศพบำเพ็ญกุศล ณ ศาลาวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ก่อนหนึ่งวัน แล้วพระราชทานเพลิง ในวันอาทิตย์ที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๔๑ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม

พระมหากรุณาธิคุณเป็นอเนกประการนี้ หากพลเรือตรี เฟื่อง ปัณยาชีวะ จะหยั่งทราบโดยญาณวิถีใดๆ คงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อม หาที่สุดมิได้

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ในครอบครัวปัณยาชีวะ ขอน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายบังคม ณ เบื้องพระยุคลบาทด้วยความจงรักภักดี สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และจักขอเทิดทูนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เป็นมงคลสูงสุดสืบไปชั่วกาลนาน

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ประวัติ

พลเรือตรี เฟื่อง ปัณยาชีวะ เกิดเมื่อวันพุธที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ที่กรุงเทพมหานคร

บิดา นาวาโทพระวินิจฉัยอัฏการ (ฟุ้ง ปัณยาชีวะ)

มารดา นางพวง (ธรรมทัต) ปัณยาชีวะ

ปู่ หลวงสุจริต (ปั้น ปัณยาชีวะ)

ย่า นางพลอย ปัณยาชีวะ

ตา นายชื่น ธรรมทัต

ยาย นางปุก ธรรมทัต

พี่น้องร่วมบิดา

๑. นายติ๋ง ปัณยาชีวะ (ถึงแก่กรรม)

๒. นายธรรมนูญ ปัณยาชีวะ (ถึงแก่กรรม)

๓. นางกอบกูล เพชรบุล (ถึงแก่กรรม)

๔. พลเรือตรี เฟื่อง ปัณยาชีวะ (ถึงแก่กรรม)

๕. นายพินิจ ปัณยาชีวะ (ถึงแก่กรรม)

๖. นางอารี เมฆวิชัย

ภรรยา นางมาลี (เกรียงจันทร์) ปัณยาชีวะ บุตร นายหรุ่น–นางล้วน เกรียงจันทร์ มีบุตรี ๒ คน และ หลาน ๒ คน ดังนี้

๑. นางเอมอร ปัณยาชีวะ

มีบุตรี ๑ คน และบุตรชาย ๑ คน คือ

– นางเฟื่องนัดดา อุทะนุต

สมรสกับ ร้อยเอก สิทธิกร อุทะนุต

– นายนาวิน ปัณยาชีวะ

๒. นางสาวจารุวรรณ ปัณยาชีวะ

การศึกษาในประเทศ

โรงเรียนราชินี

โรงเรียนเซ็นต์คาเบรียล

โรงเรียนเทพศิรินทร์ฯ

โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย มัธยมปีที่ ๘ พ.ศ. ๒๔๗๗

โรงเรียนนายเรือ วทบ. (ทร.) พ.ศ. ๒๔๘๓

โรงเรียนนายทหารเรือดำน้ำ ชั้นโท พรรคกลิน พ.ศ. ๒๔๘๔

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ดุษฎีบัณฑิต พ.ศ. ๒๕๒๕

การศึกษาต่างประเทศ

มหาวิทยาลัย New Jersey Institute of Technology ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ปริญญา

- B.S. (Mech. E.) Industrial Engineer พ.ศ. ๒๔๙๘
- M.S. (Mech. E.) Cum Laude พ.ศ. ๒๔๙๙
- M.E. (Professional Degree of Mech. E.) พ.ศ. ๒๕๐๓

ได้รับทุนจาก SEATO ไปทำการวิจัยที่ประเทศสหรัฐอเมริกา พ.ศ. ๒๕๐๑

เรื่อง "Low Temperature Fireside Corrosion in Oil-Fired Boiler" ที่ NJIT Newark, U.S.A.

ได้รับเชิญไปทำการวิจัย ที่ประเทศฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๕๐๔

เรื่อง Protection Cathodique d'une Piece d'Acier Immergee ที่ Laboratories de' Institut de Recherches de la Sidérurgie (IRSID)

(ได้รับรางวัลเหรียญเงินรูปพระเจ้าหลุยส์ ที่ ๑๔)

ศึกษาวิชา Refrigeration ประเทศสหรัฐอเมริกา พ.ศ. ๒๔๙๖

การเลื่อนยศ

ขึ้นทะเบียนทหารกองประจำการ	๑๔ เมษายน	พ.ศ. ๒๔๗๙
นักเรียนนายเรือ		พ.ศ. ๒๔๗๙
ว่าที่เรือตรี		พ.ศ. ๒๔๘๓
เรือโท		พ.ศ. ๒๔๘๔
เรือเอก		พ.ศ. ๒๔๘๗
นาวาตรี		พ.ศ. ๒๔๙๒
นาวาโท		พ.ศ. ๒๔๙๕
ว่าที่ นาวาเอก		พ.ศ. ๒๔๙๙
นาวาเอก		พ.ศ. ๒๕๐๐
พลเรือตรี		พ.ศ. ๒๕๐๔

ตำแหน่งราชการ

สำรองราชการ กร.	๑ ธ.ค.	พ.ศ. ๒๔๘๓
สำรองราชการหมวดเรือดำน้ำ	๑๑ มิ.ย.	พ.ศ. ๒๔๘๔
นายช่างกล รล. สินสมุทร	๒๑ ต.ค.	พ.ศ. ๒๔๘๔
ต้นกล รล. มัจฉานุ	๑๘ เม.ย.	พ.ศ. ๒๔๘๗
ต้นกล รล. ปัตตานี	๑๗ ก.ค.	พ.ศ. ๒๔๘๘
ต้นกล รล. ภูเก็ต	๑๔ ก.ค.	พ.ศ. ๒๔๙๐
ต้นกล รล. ไผ่	๑๑ ส.ค.	พ.ศ. ๒๔๙๐
ชก. หมวดพาหนะ กร.	๑๓ พ.ค.	พ.ศ. ๒๔๙๑
รักษาราชการ ตก.มบ.	๑ มิ.ย.	พ.ศ. ๒๔๙๒
ผู้ช่วยหัวหน้ากองโรงงานแบตเตอรี่และสี อร.	๒ ก.ค.	พ.ศ. ๒๔๙๕
หัวหน้ากองคลัง กรมอู่ทหารเรือ	๒๕ พ.ย.	พ.ศ. ๒๔๙๕
รักษาราชการ หัวหน้ากองคลัง กรมยุทธโยธา	๑ ม.ค.	พ.ศ. ๒๔๙๖
สำรองราชการ (ไปศึกษาต่างประเทศ)	๓๐ ก.ย. ๒๔๙๖–๑ ม.ค.	พ.ศ. ๒๔๙๘
หัวหน้ากองโรงงานการจักรกองโรงงาน กรมอู่	๑๘ ต.ค.	พ.ศ. ๒๔๙๙
รองเจ้ากรมโรงงาน กรมอู่ทหารเรือ	๑ พ.ค.	พ.ศ. ๒๕๐๑

ประจำกรมอู่ทหารเรือ รักษาราชการ ผอ. รร. ไฟฟ้า
และ อีเลคโตรนิค อีกตำแหน่งหนึ่ง ๘ ต.ค. พ.ศ. ๒๕๐๑
ประจำกรมอู่ทหารเรือ
รักษาราชการ หัวหน้ากองแผนการช่าง
กรมอู่ทหารเรือ ๙ มี.ค. พ.ศ. ๒๕๐๒
ประจำกรมอู่ทหารเรือ รักษาราชการ
รองสารวัตรช่าง กรมอู่ทหารเรือ
อีกตำแหน่งหนึ่ง ๑ ม.ค. พ.ศ. ๒๕๐๔
สารวัตรช่าง กรมอู่ทหารเรือ ๒ ต.ค. พ.ศ. ๒๕๐๔

ราชการสงคราม

- ไปราชการทัพ ในกรณีพิพาทกับอินโดจีนฝรั่งเศส ในคราวเรียกร้องดินแดนคืน พ.ศ. ๒๔๘๔ ในตำแหน่ง
  นายช่างกล รล. ชลบุรี ๒ ธ.ค. ๒๔๘๓– ๒๒ ม.ค. ๒๔๘๔
  นายช่างกล รล. รัตนโกสินทร์ ๒๓ ม.ค. ๒๔๘๔– ๓๐ เม.ย. ๒๔๘๔
- ไปราชการทัพ ในกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๔๘๙ ในตำแหน่ง นายช่างกลเรือ รล. สินสมุทร และ ต้นกล รล. มัจฉานุ และต้นกล รล. ปัตตานี ระหว่าง ๒๘ ม.ค. ๒๔๘๕ ถึง ๑ ม.ค. ๒๔๘๙
- ไปราชการร่วมรบสหประชาชาติ ในกรณีสงครามเกาหลี ในตำแหน่ง ต้นกล หมู่เรือ ระหว่าง ๒๒ ต.ค. ๒๔๙๓ ถึง ๒๐ มี.ค. ๒๔๙๔
- ราชการประกาศใช้กฎอัยยการศึก พ.ศ. ๒๔๙๔ ๓๐ มิ.ย. ๒๔๙๔ – ๕ ก.ย. ๒๔๙๔
- ราชการประกาศกฎอัยยการศึก พ.ศ. ๒๕๑๐ ๑๗ ก.ย. ๒๕๐๐ – ๙ ม.ค. ๒๕๐๔

ราชการทะเล

- ฝึกทางทะเลหมวดเรือดำน้ำ ๒๗ มิ.ย ๘๔ – ๑๑ ก.ค. ๘๔
- ฝึกทางทะเลหมวดเรือดำน้ำ ๑๑ ส.ค. ๘๔ – ๒๕ ส.ค. ๘๔
- ฝึกทางทะเลหมวดเรือดำน้ำ ๑๘ พ.ย. ๘๔ – ๓ ธ.ค. ๘๔
- ราชการทะเลกับกองเรือ ๒ ตำแหน่งนายช่างกล รล. สินสมุทร ๑๒ ธ.ค. ๘๔ – ๑๗ ม.ค. ๘๕
- ราชการทะเลคายไฟ และทดลองเครื่อง ตำแหน่งนายช่างกล รล. สินสมุทร ๗ ต.ค. ๘๕ – ๒๑ ธ.ค. ๘๕
- ฝึกทางทะเล ตำแหน่งนายช่างกล รล. สินสมุทร ๓๐ พ.ย. ๘๕ – ๒๑ ธ.ค. ๘๕
- ไปราชการทะเล คำสั่งลับกองทัพเรือที่...../๘๖ ตำแหน่งนายช่างกล รล. สินสมุทร ๑ มิ.ย. ๘๖ – ๑๖ มิ.ย. ๘๖
- ไปราชการทะเล คำสั่งลับกองทัพเรือที่...../๘๖ ตำแหน่งนายช่างกล รล. สินสมุทร ๑๒ ต.ค. ๘๖ – ๑๐ พ.ย. ๘๖
- ไปราชการทะเล คำสั่งลับกองทัพเรือที่...../๘๗ ตำแหน่งต้นกล รล. มัจฉานุ ๒๒ เม.ย. ๘๗ – ๙ พ.ค. ๘๗
- ฝึกภาคเรือดำน้ำ สมทบไปกับ รล. ช้าง ๑๘ ธ.ค. ๙๗ – ๒๘ ธ.ค. ๘๗
- ราชการทะเล อศ. ว่างทุ่นเรือดำน้ำ ประจำ รล. พงัน ๒๒ มี.ค. ๘๙ – ๒๔ มี.ค. ๘๙
- ราชการทะเล ลำเลียงน้ำมันเชื้อเพลิง ที่สิงคโปร์ ตำแหน่งประจำ รล. พงัน ๒๙ มี.ค. ๘๙ – ๑๙ มิ.ย. ๘๙
- ราชการรับเรือกวาดทุ่น ที่ประเทศฟิลิปปินส์ ตำแหน่งต้นกลเรือ ๘ เม.ย. ๙๐

ราชการทะเลผ่านเมืองท่าต่างประเทศ

- ราชการรับเรือ ณ ประเทศญี่ปุ่น เดินทางไปด้วยเรือนาจิซันมารู กลับโดย รล. แม่กลอง ผ่านเมืองท่า ๑๑ เมือง ๒๓ พ.ค. ๘๐ – ๒๘ ก.ย. ๘๐
- ฝึกภาคต่างประเทศ นักเรียนนายเรือ โดย รล. แม่กลอง ผ่านเมืองท่า ๓ เมือง ๓๐ พ.ค. ๘๑ – ๒๙ ก.ค. ๘๑
- ฝึกภาคต่างประเทศ นักเรียนนายเรือ โดย รล. แม่กลอง ผ่านเมืองท่า ๔ เมือง ๒๕ เมย. ๘๒ – ๑๑ มิ.ย. ๘๒
- ฝึกภาคต่างประเทศ นักเรียนนายเรือ โดย รล. แม่กลอง ผ่านเมืองท่า ๒ เมือง ๒๙ เม.ย. ๘๓ – ๑๑ มิ.ย. ๘๓
- ราชการทะเลลำเลียงน้ำมันเชื้อเพลิง รล. พงัน ผ่านเมืองท่า ๕ เมือง ๒๙ มี.ค. ๘๙ – ๑๙ มิ.ย. ๘๙
- ราชการร่วมรบ สหประชาชาติ ประเทศเกาหลี รล. ประแส ผ่านเมืองท่า ๑๐ เมือง ๒๒ ต.ค. ๙๓ – ๒๐ มี.ค. ๙๔

ตำแหน่งหรือราชการพิเศษ

- คำสั่ง ผบ.ทร. ให้ไปราชการกรมสารวัตรทหาร กระทรวงกลาโหม ตามหนังสือยืมตัว ทำหน้าที่นายทหารติดต่อประจำหน่วยทหารอเมริกัน จังหวัด ชลบุรี ๑๗ ก.ค. ๘๘
- คำสั่งสารวัตรใหญ่ทหาร ให้เดินทางโดย บ. ไป จังหวัด สงขลา และสหรัฐมลายู ร่วมกับนายทหารอเมริกัน Maj. Francis R. Loetterle เพื่อเจรจาขัดขวางหน่วยทหารอังกฤษที่จะเข้ายึดครองปักษ์ใต้ ๒๔ ส.ค. ๘๘
- คำสั่งสารวัตรใหญ่ทหาร ให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกปราบปราม กองสารวัตรผสม ไทย– พันธมิตร ๑ ต.ค. ๘๘
- คำสั่งสารวัตรใหญ่ทหาร ให้ไปติดต่อกับสารวัตรใหญ่ทหารอังกฤษ ที่สิงคโปร์ โดย รล. พงัน ๒๙ มี.ค. ๘๙
- ไปราชการรับเรือ ที่ประเทศฟิลิปปินส์ ๒๔ มี.ค. ๙๐
- คำสั่ง ผบ.ทร. ให้เป็นหัวหน้าสืบราชการ กตฝ. ด้านฝั่งตะวันออกของอ่าวไทย ๑๘ ธ.ค. ๙๐

- หัวหน้าหน่วยตรวจ กตฝ. จังหวัด ชลบุรี ๒๒ ก.ค. ๙๑–๔ ม.ค. ๙๒
- ไปราชการรับพระบรมอัฐิ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว คำสั่ง มร. ที่ ๘๗/๙๒ ในตำแหน่งต้นกล รล. แม่กลอง ๑๓ พ.ค. ๙๒
- คำสั่ง ทร. ที่ ๕๘/๙๓ ลง ๑๖ มี.ค. ๙๓ ให้ไปราชการรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตำแหน่งต้นกลเรือพระที่นั่ง รล. ศรีอยุธยา ๑๖ มี.ค. ๙๓

ความชอบ

ได้รับคำชมเชย ตามแจ้งความกระทรวงกลาโหม ลงวันที่ ๔ พ.ย. ๒๕๐๒ ที่ได้เรียบเรียง วิทยานิพนธ์เรื่อง "การผุกร่อนที่ผิวภายนอกหลอดหม้อน้ำ ในเขตอุณหภูมิต่ำของหม้อน้ำ ที่ใช้น้ำมันเชื้อเพลิงข้น" และมอบลิขสิทธิ์ให้ทางราชการโดยไม่รับรางวัลตอบแทน

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเหรียญ

เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ	พ.ศ. ๒๔๗๖
เหรียญชัยสมรภูมิ (อินโดจีน)	๓๑ ก.ค. ๒๔๘๔
จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย	๔ ธ.ค. ๒๔๙๑
เหรียญธรรมราชาภิเศก	๕ พ.ค. ๒๔๙๓
จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก	๕ ธ.ค. ๒๔๙๔
เหรียญจักรมาลา	๕ ธ.ค. ๒๔๙๔
เหรียญชัยสมรภูมิ (เกาหลี)	๑๘ มิ.ย. ๒๔๙๕
เหรียญปฏิบัติงานสหประชาชาติ (เกาหลี)	๖ ส.ค. ๒๔๙๕
ตริตาภรณ์มงกุฎไทย	๑๘ พ.ย. ๒๔๙๖
ตริตาภรณ์ช้างเผือก	๕ ธ.ค. ๒๕๐๓
ทวิติยาภรณ์ช้างเผือก	๕ ธ.ค. ๒๕๐๔
เหรียญชัยสมรภูมิมหาเอเซียบูรพา	๓ ก.ย. ๒๕๐๕
ประถมาภรณ์มงกุฎไทย	๕ ธ.ค. ๒๕๐๕

ออกจากประจำการ

ออกจากประจำการตามที่ขอลาออก ๒๓ ม.ค. ๒๕๐๗

ประสบการณ์ในการทำงาน

พ.ศ. ๒๔๗๙-๒๕๐๗	:	รับราชการในกองทัพเรือ
พ.ศ. ๒๔๘๗	:	ผู้ช่วยหัวหน้าหน่วยเสรีไทย สายอเมริกัน จังหวัดชลบุรี (หัวหน้าหน่วยคือ Maj. Francis R.Loetterle) ได้ร่วมกันเจรจาขัดขวางไม่ให้ทหารอังกฤษเข้ายึดครอง ๔ จังหวัดภาคใต้ได้สำเร็จ
พ.ศ. ๒๕๐๗	:	เป็นวิศวกรอาวุโส สำนักงานเงินกู้เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อม กรมส่งเสริมฯ กระทรวงอุตสาหกรรม
พ.ศ. ๒๕๑๐	:	รับเหมาต่อเรือสำรวจแร่ดีบุกในทะเล ให้บริษัท Union Carbide ซึ่งตั้งบริษัท TEMCO ที่จังหวัด ภูเก็ต
พ.ศ. ๒๕๑๑	:	เป็น Consulting Engineer บริษัท Union Carbide ที่นิวยอร์ค ประเทศสหรัฐอเมริกา ร่วมออกแบบเรือขุดแร่ดีบุกในทะเล แบบ Cutter Suction ขนาด ๕,๐๐๐ ตัน ร่วมกับบริษัท IHC. Holland
พ.ศ. ๒๕๑๒	:	ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้จัดการใหญ่ และเป็น Operation Manager บริษัท TEMCO จังหวัด ภูเก็ต ทำการขุดแร่ดีบุก
พ.ศ. ๒๕๑๗	:	เป็น Consulting Engineer บริษัท TEMSACO กรุงเทพ
พ.ศ. ๒๕๒๐	:	เป็น Honorable Consultant บริษัท Billiton ประเทศไทย

พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๐ : ประธานกรรมการบริษัททองดีเอนยิเนียริ่ง คำนวนออกแบบสร้างเครื่องจักรไอน้ำ Reciprocating Engine ขนาด ๑๒๐ แรงม้า ให้บริษัทโรงเลื่อย โรงสี หลายบริษัทในประเทศ

: คำนวนออกแบบและสร้างโรงงานน้ำตาลทรายขาวขนาด ๑๐,๐๐๐ ตันอ้อยต่อวัน ให้บริษัทน้ำตาลทรายขอนแก่น และสร้างโรงงานน้ำตาลทรายขาวขนาด ๔,๐๐๐ ตันอ้อยต่อวัน ให้บริษัท Gunung Madu Platation ที่เมือง Lum Pung ตอนใต้ของเกาะสุมาตรา อินโดนีเซีย

: เป็นที่ปรึกษาบริษัท ไทยยง พานิช จำกัด เดินทางไปทำการซ่อมเรือสินค้า "Siam Queen" ขนาด ๖,๐๐๐ ตัน ซึ่งเครื่องจักรใหญ่ชำรุดเสียหายหนัก จอดทิ้งอยู่ที่ท่าเมือง Augusta เกาะ Sicily ประเทศอิตาลี ซ่อมเสร็จจนใช้การได้ ออกเดินทางไปส่งสินค้าที่เมือง Malmo ประเทศสวีเดน และเดินทางรับส่งสินค้าตามเมืองท่าหลายเมืองในยุโรป จนกลับถึงประเทศไทย ได้โดยเรียบร้อย

: ดำรงตำแหน่งรองประธานบริษัทการช่างจำกัด รับเหมาออกแบบก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำราชบุรี ทางหลวงหลายสายในประเทศ

: เป็นที่ปรึกษาบริษัทวีสิน จำกัด ดำเนินธุรกิจอู่ต่อเรือ ซ่อมเรือที่อำเภอพระประแดง สมุทรปราการ

: ดำรงตำแหน่งประธานบริษัท TOCHU สมุทรปราการ สร้างเครื่อง Shot Blast ใช้ทำความสะอาดชิ้นส่วนโลหะและเหล็กแผ่นให้ปลอดสนิม จำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ

: รับเหมาต่อสร้างเรือลำเลียง ขนาด ๒,๐๐๐ ตัน ให้บริษัทศรีกรุง จำนวน ๑๐ ลำ เพื่อลำเลียงมันสำปะหลังเม็ดส่งเรือสินค้าต่างประเทศที่เกาะสีชัง

: รับต่อสร้างเรือท้องกระจกให้นักท่องเที่ยวนั่งชมปะการังในท้องทะเลได้คราวละ ๓๐ คน นำส่งให้นักลงทุนชาวออสเตรเลียที่ภูเก็ต เพื่อใช้ทำธุรกิจท่องเที่ยว

พ.ศ. ๒๕๓๑ : รับเหมาช่วงจากบริษัทอู่กรุงเทพ ต่อสร้างเรือระบายพล LST (Landing Ship Tank) ขนาด ๔,๐๐๐ ตัน (ร.ล. สุรินทร) บรรทุกรถถังได้ ๒๕ คัน รถบรรทุกทหารได้ ๖ คัน และทหารได้ ๓๐๐ นาย ส่งมอบให้กองทัพเรือในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ โดยใช้เวลาต่อสร้าง ๘ เดือน

พ.ศ. ๒๕๓๘ : เป็นที่ปรึกษาด้านอู่เรือ บริษัท ไทยเอ็นยิเนียริ่ง คอนซัลแตนท์ จำกัด ทำการหาข้อมูล การพานิชนาวี ให้กับประเทศไทย

อาการป่วยและเสียชีวิต

อาการป่วยเริ่มเมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๔๐ เวลาประมาณ ๘.๑๕ น. หลังจากไปรายงานตัวที่กองทัพเรือ ขณะที่เดินทางกลับขึ้นรถ มีอาการไม่สามารถพูดได้ ถามอย่างไรก็ไม่พูด ได้แต่แสดงอาการยกมือให้ออกรถ เมื่อกลับถึงบ้านพัก จึงติดต่อกับนาวาเอก พิภพ ชูนามชัย แพทย์ที่โรงพยาบาลพระปิ่นเกล้าฯ ซึ่งเป็นแพทย์ดูแลประจำตัวให้ทราบ ได้รับคำแนะนำให้เข้าโรงพยาบาลด่วน จึงนำเข้าโรงพยาบาลนนทเวช ซึ่งอยู่ใกล้บ้านที่สุด ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๑๐ นาที โรงพยาบาลนี้เคยเข้ารักษามาก่อน เมื่อ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๔๐ ถึง ๑ สิงหาคม ๒๕๔๐ เนื่องจากเส้นโลหิตในสมองตีบ

วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๔๐ จากผลการเอกซ์เรย์ แพทย์วินิจฉัยว่าเส้นโลหิตในสมองแตก ต้องผ่าตัดด่วน ทำการผ่าตัดเมื่อเวลาประมาณ ๑๔.๐๐ น. หลังทำการผ่าตัดแพทย์ให้เข้าอยู่ในห้อง ไอ.ซี.ยู. และรู้สึกตัวเมื่อเวลาประมาณ ๑๘.๐๐ น.

วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๔๐ มีอาการหอบ แพทย์ทำการเจาะคอ หลังจากนั้นมีอาการรู้สึกตัวบ้าง ไม่รู้สึกตัวบ้าง ไอมาก อยู่โรงพยาบาลนนทเวช ๔๖ วัน จึงย้ายไปรักษาที่โรงพยาบาลศิริราชต่อมา

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ เข้าทำการรักษาที่โรงพยาบาลศิริราช ด้วยอาการทรงกับทรุด จนถึงวันถึงแก่กรรม

วันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๔๑ เวลา ๑๕.๒๐ น. ถึงแก่กรรม อายุได้ ๘๐ ปี ๑๑ เดือน กับ ๒๖ วัน

หนังสือสำคัญหมวดเรือดำน้ำ

ให้ไว้เพื่อแสดงว่า ร.ท.เฟื่อง ปัญญาชีวะ ร.น. อายุ ๒๘ ปี เป็นนายทหารเรือสอบไล่ได้ตามหลักสูตรของโรงเรียนนายทหารเรือดำน้ำ แผนกพรรคกลิน เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๔ ได้คะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ ๗๖.๔๗

นาวาโท (signature)
ผู้บังคับหมวดเรือดำน้ำ

นาวาโท (signature)
ประธานกรรมการ.

ใบรับรองความรู้และความสามารถ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่ารู้จัก ร.อ.เฟื่อง ปัญยาชีวะ ร.น. ดี ได้เคยอบรมมา เป็นผู้มีความสามารถและชำนาญในกิจการเกี่ยวกับเครื่องยนต์ดีเซล สมควรได้ศึกษาและค้นคว้าต่อ เพื่อได้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ซึ่งเชื่อว่าคงจะทำได้ดี.

ในทางส่วนตัว เป็นผู้ที่มีความประพฤติเรียบร้อย นิสสัยดี และเป็นผู้ที่มีฐานะการเงินดี.

ทางการไม่ขัดข้องและรู้สึกยินดี ถ้าหากว่านายทหารผู้นี้จะถูกเลือกไปทำการศึกษาและค้นคว้าต่อในประเทศอังกฤษ.

ส.กมลนาวิน.

(พล.ร.ท. ส.กมลนาวิน)
ผู้บัญชาการทหารเรือ
๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๑

ขอขอบพระคุณ คุณหมอ คุณพยาบาล โรงพยาบาลนนทเวช และโรงพยาบาลศิริราชทุกท่าน ที่ได้ทำการรักษา ดูแล พยาบาล พล.ร.ต. เฟื่อง ปัณยาชีวะ ตลอดระยะเวลาที่ป่วยอยู่โรงพยาบาลนนทเวช ๔๖ วัน และที่ศิริราช ๑๒๗ วัน และญาติมิตร ผู้ที่เคารพนับถือที่ได้มาเยี่ยมเยียนตลอดเวลา

ขอบพระคุณทุกท่าน ที่ได้ให้เกียรติร่วมในพิธีพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ บำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม ทุกท่านที่ได้ส่งพวงหรีด และมอบปัจจัยร่วมทำบุญ ตลอดจนได้มาร่วมในพิธีพระราชทานเพลิงศพ นับเป็นเกียรติแก่ครอบครัว พล.ร.ต. เฟื่อง ปัณยาชีวะ ซึ่งจะลืมเสียมิได้

กราบขอบพระคุณ

มาลี ปัณยาชีวะ ภริยา
เอมอร ปัณยาชีวะ ธิดา
จารุวรรณ ปัณยาชีวะ ธิดา
เฟื่องนัดดา อุทะนุต หลาน
นาวิน ปัณยาชีวะ หลาน

ภาพถ่ายร่วมกับบิดา พี่น้อง และหลาน

(แถวหลัง คนที่สามจากซ้าย)

ภาพถ่ายพร้อมภริยา บุตรี และหลานทั้งสอง

ไปราชการสงคราม
ร่วมรบสหประชาชาติ
ในกรณีสงครามเกาหลี

คำไว้อาลัย

เมื่อไปบุกเบิกทำไร่ที่ศรีราชา

พ.ศ. ๒๔๙๑

คิดถึงพ่อ

วันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๔๑ เป็นวันที่จะต้องจดจำไปชั่วชีวิตว่าความรู้สึกในวันนั้น ซึ่งเป็นวันที่พ่อจากพวกเราไป เป็นอย่างไร พ่อจากพวกเราไปอย่างสงบ หลับตาไปเฉยๆ หลังจากที่ได้รับการเช็ดตัวและเปลี่ยนเสื้อผ้าให้เรียบร้อย เป็นเวลา ๑๕.๒๐ น. หลังจากที่มาลีได้บอกพ่อว่า "พ่อหลับได้แล้วนะคะ หลับให้สบาย อาบน้ำเรียบร้อยแล้วค่ะ" พ่อก็พยายามลืมตาดูมาลีและน้ำตาไหล พร้อมกับพยายามส่งมือข้างซ้ายซึ่งสั่นอยู่ให้มาลีจับ แล้วก็หลับตา ซึ่งมาลียังไม่ทราบเลยว่าขณะนั้นพ่อกำลังจะจากมาลีไปแล้ว พยาบาลซึ่งมีประจำตัวพ่อตลอดเวลาทั้งกลางวันและกลางคืนตลอด ๒๔ ชม. ก็ตกใจ ช่วยปั๊มหัวใจ พร้อมพยาบาลและเจ้าหน้าที่อีกหลายคน แต่พ่อก็ไม่ตื่นเสียแล้ว พ่อจากไปอย่างสงบสบาย ทั้งนี้มาลีคิดว่า เป็นเพราะพ่อประกอบแต่กรรมดีไว้อย่างมากมาย พ่อเป็นคนใจดี โอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว มิตรสหาย เพื่อนฝูง และผู้ใต้บังคับบัญชา พ่อเป็นคนอารมณ์ดี มีอารมณ์ขัน สุภาพ ไม่อิจฉาริษยาใคร เป็นผู้รับผิดชอบในหน้าที่การงานทุกอย่างที่ได้รับมา และแม้แต่หน้าที่หัวหน้าครอบครัว พ่อขยัน มานะ อดทน ต่อความเหนื่อยยากทั้งปวง จึงได้นำครอบครัวมาสู่ความสุข ความเป็นปึกแผ่น ปราศจากความเดือดร้อนมาได้จนทุกวันนี้ พ่อเป็นคนอดออม มัธยัสถ์ สอนลูกสอนหลานให้รู้จักค่าของเงิน ค่าของความซื่อสัตย์กตัญญู ให้พากเพียรและใฝ่ใจในวิชาการ ซึ่งพ่อเองก็ปฏิบัติเป็นตัวอย่างมาตลอด ความดีของพ่อกล่าวไม่หมดในความรู้สึกของพวกเราในครอบครัว พ่อช่วยเหลือทุกคนที่เข้ามาหาขอความเห็น ความช่วยเหลือ คำปรึกษา ไม่ว่าจะยากหรือง่าย ทุกคนที่มาหาจะไม่ได้รับความผิดหวังกลับไปเลย พ่อไม่เคยปฏิเสธ จะรีบช่วยด้วยความเต็มใจและยินดีเสมอ

พ่อเป็นหัวหน้าครอบครัวที่พวกเรามีความภูมิใจอย่างที่สุด ในเรื่องที่พ่อมีความเชื่อมั่นในตัวเองอย่างสูง มีความยุติธรรม พวกเราได้เห็นการปฏิบัติของพ่อตลอดมาโดยสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นระยะเวลานานพอสมควร ฉะนั้นในการจากไปของพ่อ จึงเป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของครอบครัว ซึ่งต่อไปนี้จะปราศจากผู้นำซึ่งเข้มแข็ง และให้ความอบอุ่น คำแนะนำ ที่เคยได้รับจากพ่ออีกแล้ว

ขอให้พ่อไปสบายเถิดนะคะ พวกเราทุกคนจะปฏิบัติตามให้ได้ตามที่พ่อต้องการค่ะ

เคารพรักและคิดถึง

มาลี ลูกแต๋ว ลูกปุ๊ ของพ่อ

นักเรียนนายเรือร่วมรุ่น

(นนร. เฟื่อง ปัณยาชีวะ แถวที่สอง คนที่สองจากขวา)

อาลัยท่านเฟื่อง

เมื่อวันที่ ๔ มี.ค. ๔๑ ผมเป็นผู้แทนพวกเรารุ่น ๘๓ ปลายปี ไปเยี่ยมท่านเฟื่อง คือพลเรือตรีเฟื่อง ปัณยาชีวะ ที่โรงพยาบาลศิริราช ท่านลืมตาขึ้นรู้สึกว่าจำผมได้ คุณมาลีที่ไปอยู่เฝ้าไข้ท่านโดยตลอดบอกผมว่าหมอเจาะเอาเลือดท่านไปตรวจอีกยังไม่ทราบผล อวัยวะภายในหมอใช้เครื่องตรวจดูทุกอย่างๆ ละเอียดแล้ว ไม่ปรากฏมีผิดปกติเพราะฉะนั้นตอนนี้ก็รอผลการตรวจเลือดอย่างเดียว ผมได้อัญเชิญล็อกเกตพระบรมรูปรัชกาลที่ ๕ และพระรูปเสด็จพ่อกรมหลวงชุมพร ที่ผมคล้องคออยู่ออกให้ท่านเฟื่องดูและอธิษฐานขอให้ทั้งสองพระองค์ช่วย ผมคิดว่าที่ผมทำเช่นนี้คงจะช่วยให้ท่านเฟื่องมีกำลังใจดีขึ้นบ้าง แต่พอวันที่ ๑๘ มี.ค. ๔๑ ตอนค่ำผมก็ได้รับข่าวร้ายทางโทรศัพท์ว่าท่านเฟื่องจากไปเสียแล้ว กำหนดพระราชทานน้ำอาบศพที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ วันที่ ๑๙ มี.ค. ๔๑ วันรุ่งขึ้นตอนเช้าผมจึงเวียนโทรศัพท์ไปแจ้งให้เพื่อน ๘๓ ปลายปี ทราบทุกคน ตอนเย็นผมก็นำพวงหรีดของรุ่น ๘๓ ปลายปี และของผมและภริยาไปเคารพศพและรดน้ำศพท่าน ในนามของ รุ่น ๘๓ ปลายปี กับแสดงความเสียใจกับคุณมาลีและนำเงินร่วมทำบุญของพวกเราและภริยาอุทิศให้ท่านเฟื่อง ขอความกรุณาจากคุณมาลีจัดการให้ ต่อมาผมก็ได้รับเชิญให้เป็นประธานพิธีรับน้ำพระราชทานอาบศพท่านเฟื่อง ซึ่งผมก็ดีใจที่ได้สนองพระมหากรุณาธิคุณและมีโอกาสเห็นหน้าท่านเฟื่องเป็นครั้งสุดท้ายด้วย ผมอยู่ฟังพระบรรยายธรรมและสวดพระอภิธรรมตามธรรมเนียมของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จบแล้ว จึงลาศพท่านเฟื่องและคุณมาลีกลับบ้าน ระหว่างเดินทางกลับก็นึกว่าท่านเฟื่องจากไปฉับพลันโดยเราไม่ได้คิด เราจึงตื่นเต้นและเสียใจ แต่เมื่อคุมสติได้ค่อยจัดการดำเนินการไปตามที่ควรแล้ว มันก็สงบเป็นปกติตามธรรมดาของมันอย่างที่พระท่านบรรยาย

ท่านเฟื่องกับผมเป็นนักเรียน ม. ๘ วิทยาศาสตร์ ปี ๒๔๗๗ ที่ รร. สวนกุหลาบวิทยาลัยมาด้วยกัน และยังมาสอบแข่งขันเข้าโรงเรียนนายเรือด้วยกันได้อีกด้วยในปี ๒๔๗๘ มีนักเรียนเข้าสอบแข่งขันประมาณ ๔๐๐ คน สอบเข้าได้เพียง ๒๐ คน คือ

๑. กวี สิงหะ (พลเรือเอก อดีต ผบ. ทร. และ รมช. กห. ถึงอนิจกรรมแล้ว)

๒. กล้าหาญ หาญชนบท (นาวาเอก ถึงแก่กรรมแล้ว)

๓. จำลอง ขันธหิรัญ (นาวาตรี–นักบิน)

๔. เฉิดชาย ถมยา (พลเรือเอก อดีต ผบ. ทร.)

๕. ชินะวัต วงษ์เพ็ญศรี (พลเรือเอก)

๖. เติม เลาหตีรานนท์ (พลตำรวจตรี ถึงแก่กรรมแล้ว)

๗. ทองหลอม สัตตบุศย์ (เรือตรี ถึงแก่กรรมแล้ว)
๘. ประจวบ สุวรรณทรัพย์ (เรือเอก ถึงแก่กรรมแล้ว)
๙. ประทีป ภัทรนาวิก (เรือเอก)
๑๐. ประเสริฐ ท้วมเริงรมย์ (พลเรือโท)
๑๑. ปริญญา ชวลิตธำรง (นาย)
๑๒. ผล เจริญผล (เรือเอก ถึงแก่กรรมแล้ว)
๑๓. พอน พันธุ์ทรัพย์ (พลเรือเอก)
๑๔. พิชัย สาริกบุตร (นาวาตรี เสียชีวิตในสงครามในทะเล)
๑๕. พิสิษฐ์ ลีละพัฒนะ (เรือเอก ถึงแก่กรรมแล้ว)
๑๖. ภักดี เมืองมณี (เรือเอก ถึงแก่กรรมแล้ว)
๑๗. เฟื่อง ปัณยาชีวะ (พลเรือตรี ถึงแก่กรรมแล้ว)
๑๘. สุพงษ์ รัตนรังสี (พลเรือโท)
๑๙. สถาปน์ เกยานนท์ (พลเรือเอก อดีต ผบ. กร.)
๒๐. อุดร ภูมิภักดิ์ (พลเรือตรี)

พวกเรา ๒๐ คน เป็นนักเรียนนายเรือใหม่ได้ ๒ วัน ก็ถูกส่งไปฝึกภาคทะเลกับ ร.ล. มกุฎราชกุมาร ๔๕ วัน มีนักเรียนจ่า รร. ชุมพลทหารเรือจำนวนมากไปฝึกภาคทะเลตามหลักสูตรของเขาด้วยในเรือลำเดียวกัน ความเป็นอยู่ในเรือจึงคับแคบลำบากต่างกับเรือฝึกนักเรียนนายเรือโดยเฉพาะมาก เราต้องกินข้าวแดงและกับข้าวที่ใหม่ๆ กลืนไม่ค่อยลง แต่ไปๆ ความเหน็ดเหนื่อยและความหิวโหยก็ทานได้จนชินไปเอง พอได้รับการปล่อยขึ้นบกจึงลือชื่อว่านักเรียนนายเรือไม่สนใจภูมิประเทศ กรูกันไปที่ร้านอาหารก่อนเพื่อน ล่อจนอิ่มดีแล้วจึงสนใจภูมิประเทศและผู้คนทีหลัง เมื่อถึงเวลาต้องกลับเรือก็ต้องเผื่อเวลาไว้สำหรับเข้าร้านอาหารสำรองกระเพาะไว้ก่อนอีกหน่อย พวกเราโชคดีที่ได้นายทหารผู้บังคับบัญชาและครูฝึกที่ดีมากคือครูตี๋ (เรือเอกประวิทย์ รัตนอุบล) ท่านเป็นนายทหารเรือดำน้ำพึ่งสำเร็จจากญี่ปุ่นมาใหม่ๆ ท่านจึงฝึกเราเข้มงวดมากจนได้ผลตามที่ทางราชการต้องการคือเปลี่ยนพวกเราจากนักเรียนสามัญให้เป็นชาวเรือและทหารเรือที่แข็งขันสามัคคีกัน มีวินัยอยู่ในโอวาท รักและเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา และที่สำคัญสำหรับพวกเราคือรักใคร่เป็นเพื่อนสนิทที่เข้าใจกันดีตลอดเวลาจนบัดนี้ พวกเราได้ไปราชการรับเรือ ร.ล. แม่กลอง จากประเทศญี่ปุ่นด้วยกัน ได้ร่วมผจญภัยใต้ฝุ่นในอ่าวฮ่องกงด้วยกัน ไต่รอบเกาะหนูในอ่าวสงขลาด้วยกันหลายครั้ง ไป

ต่างประเทศกับ ร.ล. แม่กลอง คือปี ๒๔๘๑ ไปไซ่ง่อน มะนิลา และซาราวัค ปี ๒๔๘๒ ไปปีนัง กัลกัตตา ย่างกุ้ง และสิงคโปร์ ปี ๒๔๘๓ ต้นปีได้ไป ไซ่ง่อน และสุราบายา ได้เข้าพิธีผ่านเส้นอีเควเตอร์ซึ่งชาวเรือเดินสมุทรถือว่าเป็นเกียรติประวัติ และตอนปลายปี ๒๔๘๓ นี้เองพวกเราได้เข้าประจำทัพเรือในกรณีพิพาทระหว่างไทยกับอินโดจีน ได้ออกเป็นนายทหารสัญญาบัตรโดยเข้าพิธีรับกระบี่บนเรือ ร.ล. อ่างทอง (เรือพระที่นั่งจักรี) คุณครูพลเรือตรีสินธุ สงครามชัย แม่ทัพเรือเป็นประธาน พวกเราได้รับคำสั่งให้ลงประจำเรือต่างๆ ในทัพเรือ ท่านเฟื่องประจำเรือ ๑๑ (ผมเรือ ๒) ในยุทธนาวีที่เกาะช้าง ๑๗ ม.ค. ๒๔๘๔ เรือท่านเฟื่องถูกข้าศึกยิงจมท่านเฟื่องต้องว่ายน้ำหลบกระสุนปืนกลข้าศึกขึ้นฝั่งพร้อมกับท่านประจวบ ซึ่งประจำเรืออีกลำหนึ่งใกล้ๆ กัน ถูกข้าศึกยิงจมเหมือนกัน แต่ท่านประจวบได้รับพระราชทานเหรียญกล้าหาญเปลวระเบิดเพราะท่านถูกกระสุนปืนข้าศึกเป็นบาดแผลข้างหลัง อีก ๔ ปีต่อมา ๑๗ มี.ค. ๒๔๘๘ ในสงครามมหาเอเชียบูรพาท่านพิชัยก็เสียชีวิตในทะเลพร้อมกับครูตี๋ โดยครูท่านเป็นผู้บังคับการ ร.ล. สมุย ไปลำเลียงน้ำมันจากสิงคโปร์กลับกรุงเทพฯ ท่านพิชัยเป็นต้นหน ร.ล. สมุย โดนเรือดำน้ำอเมริกันยิงตอร์ปิโดจนไฟไหม้ท่วมเรือและจมใกล้กับฝั่งมลายู

สำหรับท่านเฟื่องตามที่ผมได้ไปขออ่านประวัติของท่านที่กรมกำลังพลทหารเรือมา หลังจากยุทธนาวีที่เกาะช้างแล้ว ท่านมาเป็นนายทหารช่างกลเรือดำน้ำ ได้เป็นนายช่างกล ร.ล. สินสมุทร และต้นกล ร.ล. มัจฉานุ ได้ออกทะเลฝึกดำหลายครั้ง ต่อมาท่านได้ขึ้นบกมาเป็นสารวัตรทหาร และได้ร่วมกับทหารอเมริกันไปเจรจากับหน่วยทหารอังกฤษที่จะเข้ายึดครองปักษ์ใต้ ต่อมาท่านลงเรืออีกเป็นต้นกลไปรับเรือกวาดทุ่นระเบิดที่ฟิลิปปินส์ เป็นต้นกล ร.ล. แม่กลอง ไปราชการรับพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นกล ร.ล. ศรีอยุธยา ไปราชการรับเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ไปราชการร่วมรบสหประชาชาติในสงครามเกาหลีในตำแหน่งต้นกลหมู่เรือ ไปราชการดูงานแบตเตอรี่และสีที่สหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น ในคราวนี้ท่านมีโอกาสเดินทางดูงานรอบโลก คือ ไปกัลกัตตา, นิวเดลลี, การาจี, บาสรา, ไบรุท, โรม, ปารีส, ลอนดอน, แชนนอน (ไอร์แลนด์), นิวยอร์ค, วอชิงตัน, ฟิลาเดลเฟีย, นอร์ฟอล์ค, บัฟฟาโล, ซานฟรานซิสโก, โฮโนลูลู, เกาะเวค, โตเกียว, เกียวโต, โยโกฮามา และฮ่องกง ต่อมาท่านได้ไปศึกษาวิชารีฟริเยอเรชั่นและแมคานิคัลเอนยิเนียริง ที่สหรัฐอเมริกา ๓ ปี โดยทุน ทร. และท้ายที่สุดได้ไปฝึกและดูงานอุตสาหกรรม ณ ประเทศฝรั่งเศส โดยทุนรัฐบาลฝรั่งเศสร่วมกับ ทร. เป็นเวลา ๖ เดือน ตำแหน่งในราชการกองทัพเรือท้ายที่สุดของท่านคือเป็นสารวัตรช่าง กรมอู่ ทร.

ซึ่งในความเข้าใจของผมเป็นตำแหน่งสำคัญมาก เพราะต้องรับผิดชอบดูแลให้เรือต่างๆ ในกองทัพเรือได้รับความดูแลตรวจตราซ่อม ทำให้ใช้ราชการตามแผนงานของทางราชการกองทัพเรือทุกเวลา ต่อมาท่านเฟื่องได้ลาออกจากราชการไปทำงานเกี่ยวกับการขุดแร่ทางภาคใต้ ทราบเลาๆ ว่าท่านมีไร่มันสำปะหลังที่ชลบุรี และมีโรงไม้ที่ภาคเหนือ และท่านได้เอาใจใส่ช่วยพวกทหารเรือที่ออกจากราชการแล้วให้มีงานทำหลายคน

คุณเอมอรลูกสาวท่านบอกผมว่าเวลาท่านเฟื่องอยู่บ้านท่านเป็นคนเจ้าระเบียบและชอบความสะอาด เครื่องแบบของท่านและเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ท่านได้รับพระราชทาน ท่านจัดเก็บไว้ในตู้เป็นพิเศษ โดยเฉพาะหนังสือและเครื่องใช้ของท่านต้องวางเป็นที่เป็นทาง ใครจะมาเคลื่อนย้ายไม่ได้ และที่ใครขอร้องก็ไม่ฟังคือชอบขับรถเอง แม้จะมีฐานะดีจ้างคนขับมาขับและดูแลรถให้ได้ท่านก็ไม่ทำ ชอบดูแลรถและขับเองแม้จะมีอายุมากแล้ว แม้แต่การรับเงินบำนาญประจำเดือนก็ต้องขับรถไปรับเองและถือโอกาสคุยกับพวกนายทหารและทหารที่รู้จัก จนครั้งสุดท้ายรับเงินบำนาญออกจากกรมการเงินทหารเรือมาก็พยายามเดินมาเองถึงรถที่คุณมาลีคอยอยู่ และคุณมาลีต้องนำส่งโรงพยาบาล แล้วก็ป่วยอยู่ในโรงพยาบาลหลายเดือนจนกระทั่งวาระสุดท้ายนี้

เมื่อเกษียณอายุแล้วพวกเราจึงได้มาพบปะทานข้าวพูดคุยกันได้สองเดือนครั้งหนึ่ง ต่อมาภายหลังเห็นค่อยๆ จากกันไปก็รู้ตัวว่ายังจะอยู่กันอีกไม่นาน เลยเร่งพบปะกันเดือนละครั้งที่ร้านอาหารราชตฤณมัยสมาคม ท่านเฟื่องก็ไปร่วมด้วยเสมอและท่านมีเรื่องคุยให้พวกเราฟังเป็นความรู้เบื้องหลังของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาแล้วมาก เมื่อท่านมาจากไปอีกคนหนึ่ง จึงเสียใจกันมาก

ผมเชื่อว่าท่านเฟื่องเป็นคนดีมีความสามารถ ทำประโยชน์ให้กองทัพเรือและประเทศชาติมากทั้งเวลาที่อยู่ในราชการและออกไปทำธุรกิจส่วนตัว ท่านช่วยเหลือผู้อื่นมามาก โดยเฉพาะพวกทหารเรือที่ท่านรักมาก ท่านทำบุญทำทานอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าท่านต้องไปนอนป่วยอยู่ในโรงพยาบาลหลายเดือน ตอนจากไปก็ไปอย่างสงบ ด้วยบารมีที่ท่านทำไว้และด้วยกุศลผลบุญที่คุณมาลีและบุตรและญาติพี่น้องเพื่อนฝูงได้บำเพ็ญอุทิศให้ท่าน ผมจึงเชื่อว่าวิญญาณของท่านต้องไปสู่สุคติมีความสงบเป็นแน่แท้ สวัสดีครับ ท่านเฟื่องเพื่อนรัก

พลเรือเอกชินะวัต วงษ์เพ็ญศรี

ระลึกถึง....พลเรือตรี เฟื่อง

พลเรือตรี เฟื่อง ปัณยาชีวะ เป็นน้องชายของบิดาผม ในหมู่พี่น้องของผม พี่เพ็ญศรี ปาลกะวงศ์ฯ พี่สุลีรัตน์ สุนทรเกตุ ตัวผมและน้องๆ คุณพงษ์ศักดิ์ ปัณยาชีวะ คุณภักดี ปัณยาชีวะ คุณปรียา กาญจนวตี คุณปราโมทย์ ปัณยาชีวะ เรียกท่านว่า "คุณอาเฟื่อง" พี่จงกล สวัสดิกร พี่วิระสิทธิ เพชรบุล พี่จิตรา หาริกุล และคุณอาภรณ์พงษ์ เพชรบุล เรียกท่านว่า "น้าเฟื่อง" คุณอรพิน เพ็ญชอบธรรม และคุณอรนุช ตันตรวงศา เรียกท่านว่า "คุณลุงเฟื่อง" ท่านพลตำรวจโทจารึก เมฆวิชัย คุณจิระ เมฆวิชัย คุณจารุวรรณ เมฆวิชัย และ คุณจรรยา เมฆวิชัย เรียกท่านว่า "ลุงเฟื่อง" ทั้งหมดที่ผมกล่าวนามมานี้เป็นหลานที่ใกล้ชิด มีท่านเป็นที่พึ่งได้เสมอ ตามแต่ใครจะมีเรื่องอะไร มากบ้าง น้อยบ้าง

ในระหว่างสงครามมหาเอเซียบูรพา ครอบครัวผมย้ายกลับไปอยู่บ้านเก่าที่จังหวัดฉะเชิงเทรา จึงห่างจากคุณอาเฟื่องไป วันหนึ่งบิดาผมพร้อมกับคนอื่นอีก ๖-๗ คน ที่เป็นญาติออกจากบ้านไปตั้งแต่หัวค่ำ หายไปทั้งคืน ผมทราบได้ว่าคุณแม่ผมเป็นห่วงมาก วันรุ่งขึ้นจึงกลับมา ได้ยินบิดาผมบอกคุณปู่ว่าพบเฟื่องด้วย ผมรู้สึกว่าคุณปู่ตกใจ อุทานว่าเฟื่องเอาด้วยหรือ แล้วหัวเราะ ต่อมาภายหลังผมจึงทราบว่า คุณปู่ผมเป็นหัวหน้า มีบิดาผมและญาติ รวมประมาณร้อยคนเศษ เป็นพลพรรคเสรีไทย จังหวัดฉะเชิงเทรา วันที่ผมกล่าวมาข้างต้น บิดาผมและพลพรรคฯ ออกไปรับอาวุธที่จังหวัดชลบุรี คุณอาเฟื่องเป็นผู้เอาอาวุธมาส่งให้ โดยที่ทั้งสองต่างก็ไม่ทราบว่า เป็นเสรีไทยด้วยกัน คุณอาเฟื่องเป็นผู้ช่วยนายทหารอเมริกัน หัวหน้าหน่วยช่วยเหลือเสรีไทย จังหวัดชลบุรี การที่ญาติผู้ใหญ่ของผมหลายคน รวมทั้งคุณอาเฟื่อง ได้ร่วมกันสร้างพลพรรคเสรีไทยด้วยนั้น เป็นความภาคภูมิใจของครอบครัว สร้างความรู้สึกรักชาติให้เป็นมรดกตกทอด ต่อๆ มา

สำหรับผม ระลึกอยู่เสมอว่า คุณอาเฟื่องเป็นคนเก่ง เป็นผู้ที่มีอุดมคติในทางสร้างสรรค์ให้สังคมได้รับความเป็นธรรม ไม่นิยมเผด็จการและการแบ่งชนชั้น รักชาติปรารถนาให้ชาติไทยเจริญทันสมัย มีความเห็นที่ถูกต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้ โดยส่วนตัวแล้ว คุณอาเฟื่องเป็นผู้ที่มีพระคุณต่อผมอย่างยิ่งผู้หนึ่ง

บัดนี้ คุณอา พลเรือตรี เฟื่อง ปัณยาชีวะ ได้จากไปอย่างไม่มีวันกลับแล้ว ผมขอตั้งจิตอธิษฐาน ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวง ประกอบพร้อมด้วยคุณความดีของท่าน ที่ได้บำเพ็ญไว้ เป็นพลวปัจจัยให้ดวงวิญญาณ จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

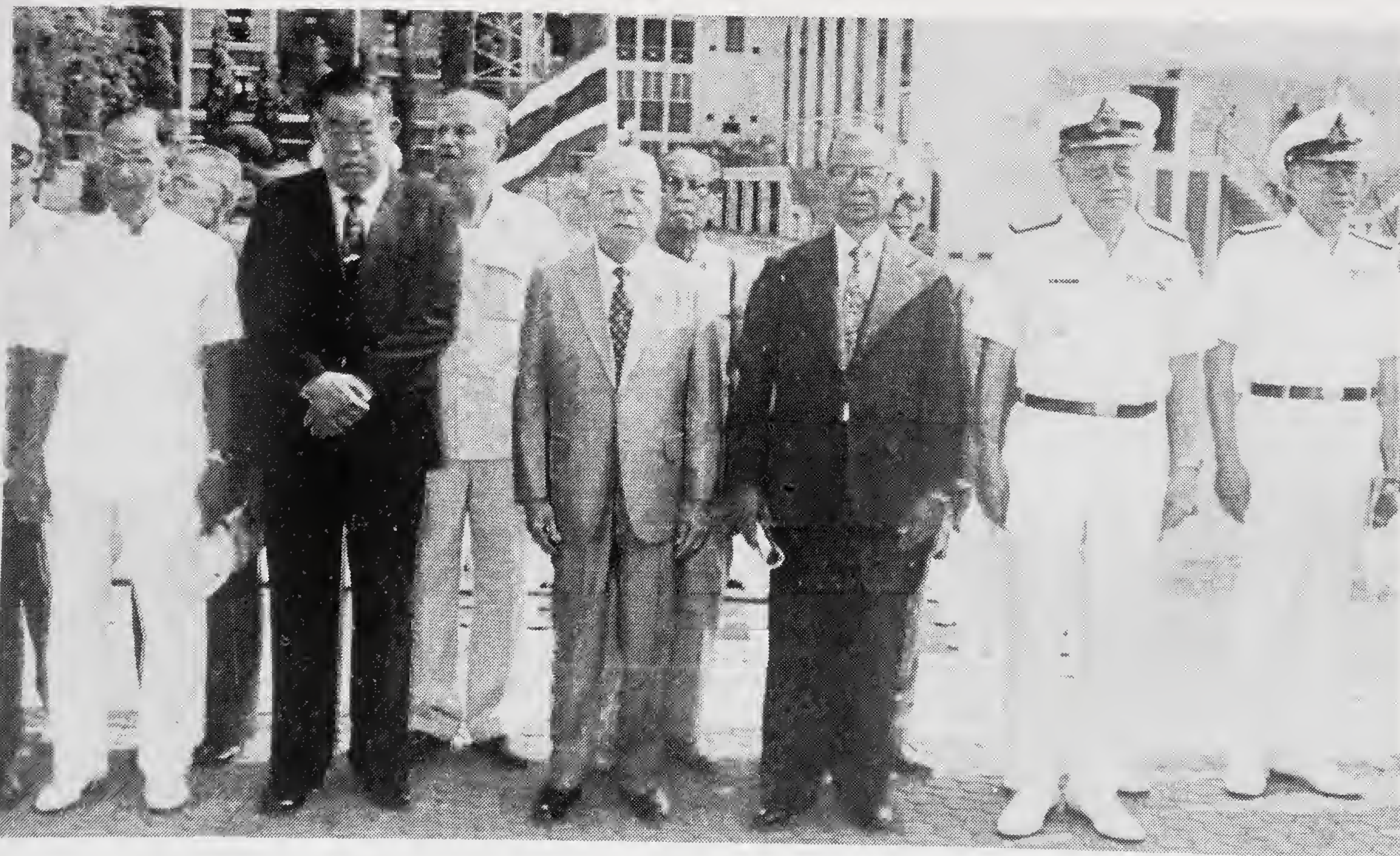
พลเรือเอก ประภัทร์เผ่า ปัณยาชีวะ

รองสมุหราชองครักษ์

เสรีไทย พ.ศ.๒๔๘๘

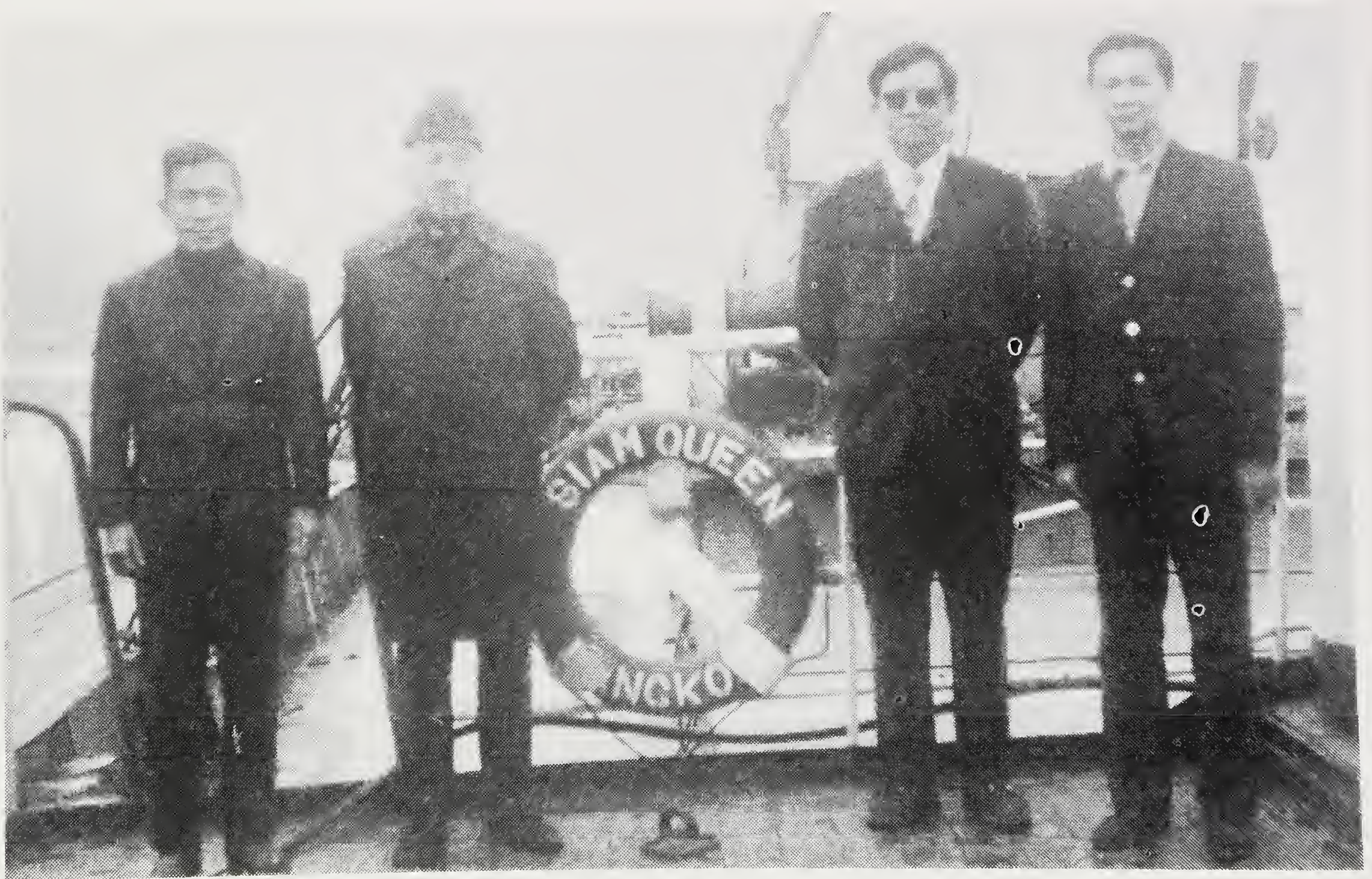
(ยืนที่สามจากซ้าย)

สหายสงครามอินโดจีน

ร่วมคณะ ผบ.ทร. เยี่ยมโรงเรียนนายเรือแอนนาโปลิส ประเทศสหรัฐอเมริกา

ภาพถ่ายเมื่อไปควบคุมซ่อมเรือสยามควีน ประเทศเดนมาร์ก

อาลัยจากจิตสำนึก

๑๘ มีนาคม ๒๕๔๑ เวลา ๑๔.๐๐ น. คุณแม่โทร. มาบอกให้รีบไปโรงพยาบาลด่วน คุณพ่ออาการไม่ดี ซึ่งก่อนหน้าประมาณเวลา ๑๑.๐๐-๑๒.๐๐ น. ผมยังอยู่ที่โรงพยาบาล กลับถึงบริษัทฯ ได้ประมาณ ๒๐ นาที เมื่อรับโทรศัพท์จึงรีบไปโรงพยาบาลทันที รถติดทางลงยมราช ๓๐ นาที และติดอีกช่วงสะพานพระปิ่นเกล้า ปุ๊เรียกโฟนลิ้งค์อีกครั้ง ผมจึงโทร.กลับโรงพยาบาล คุณแม่รับสายพร้อมกับเสียงร้องไห้ ผมเดาเหตุการณ์ได้ทันทีว่าผมไปสายเสียแล้วไม่ทันดูใจท่าน ทั้งที่ทำใจไว้แล้ว มีอาการช็อค เสียใจ ใจสั่น เสาหลักของบริษัท เอฟ.เอส.ดีไซน์ และของบ้านทิมแลนด์ได้จากไปแล้วอย่างสงบ เราติดต่อหมอเวร ติดต่อรถรับศพและจัดการเอกสารการนำศพไปวัด จนเวลา๑๗.๐๐ น. จึงรับศพออกจากห้อง วีไอพี ของโรงพยาบาลศิริราช นำไปวัดชลประทานรังสฤษฎ์ได้เรียบร้อย (คุณพ่อป่วยด้วยเส้นโลหิตในสมองแตก รักษานานประมาณ ๕ เดือนกว่าๆ ก็สิ้นลม)

๒๒ มีนาคม ๒๕๒๘ ซึ่งเป็นวันคล้ายวันเกิดคุณพ่อ บริษัท เอฟ.เอส.ดีไซน์ จำกัด ได้กำเนิดขึ้น และเปิดทำการในวันนี้ คุณพ่อเป็นทหารแต่มีความเชี่ยวชาญเรื่องธุรกิจเป็นเยี่ยม ได้วางหลักการบริหารบุคคล บริหารโรงงาน การผลิต การตลาด เรื่องธุรกิจต่างๆ การมองอนาคตที่ก้าวไกล จากเริ่มต้นถึงปัจจุบันนี้ สิ่งที่คุณพ่อได้แนะนำและวางหลักการไว้ให้เกิดเป็นรูปธรรมชัดเจน บริษัทฯ เติบโตไปทีละขั้นตอน เหนือสิ่งอื่นใดสำหรับตัวกระผมเอง ถ้าไม่มีคุณพ่อและคุณแม่ ซึ่งกระผมเคารพรักเสมือนหนึ่งบุพการีที่ชุบชีวิตได้มีเมตตากรุณาต่อตัวกระผมแล้ว กระผมก็คงไม่มีวันนี้อย่างแน่นอน คำสอนชี้แนะกระผมและพนักงานทุกชีวิตในบริษัท เอฟ.เอส.ดีไซน์ นับร้อยชีวิต ขอปวารณาว่าจะขอจดจำและปฏิบัติตามตลอดไป

เกิด แก่ เจ็บ ตาย มนุษย์ทุกคนย่อมหนีไม่พ้น แต่ที่จะอยู่คู่กับมนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่และผู้ที่จากไปแล้วก็ด้วยความดี กตัญญู ซื่อสัตย์ รู้คุณบิดามารดา ผู้มีพระคุณ ที่ชุบเลี้ยงให้ตัวเราเองมีความสุข มีความเจริญ ตามอัตตภาพของการดำรงชีพตลอดชีวิตที่ยังมีลมหายใจ เศร้าโศก เสียใจ และอาลัยรัก เคารพยิ่ง ขอดวงวิญญาณคุณพ่อจงมีความสุขในทุกๆ ภพตลอดไป

นายสุกรี อุดมวังตาดี

กรรมการผู้จัดการ

บริษัท เอฟ.เอส.ดีไซน์ จำกัด

อาลัยคุณตา

วันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๔๑ ขณะที่หลานๆ กำลังทำงานอยู่ ก็ได้ทราบข่าวว่า คุณตาเสียแล้ว จึงได้รีบรุดไปยังโรงพยาบาลศิริราช และภาพที่ปรากฏคือ การจากไปอย่างสงบของคุณตา ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ของครอบครัว ถึงแม้คุณตาจะจากพวกเราไปแล้ว คุณตาก็ยังผูกพันกับพวกเราเสมอ ในขณะที่คุณตามีชีวิตอยู่ คุณตามักสอนให้เราไม่เอาเปรียบใคร ให้รู้จักการเสียสละ อดทน และกตัญญู นอกจากนี้คุณตามักเล่าประสบการณ์ต่างๆ ในอดีตให้พวกเราฟังอยู่เสมอ ซึ่งสิ่งที่คุณตาได้บอกพวกเรานั้นอยู่ในความทรงจำเสมอมา และหลานๆ จะนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไป สุดท้ายนี้ หลานๆ ขอให้ดวงวิญญาณของคุณตาไปสู่สุคติตลอดกาล

หลานแต หลานผึ้ง หลานหลวง

The Admiral

BY WILLIAN J. JAFFE

The Alumni Association lists him as: Fuang Panyajiva, BSME '55; MSME (cum laude) '56; ME (Professional Degree) '60. However to all who knew him at NCE, he was—and remains—*The Admiral*, a title he earned with the Royal Thai Navy and, a title his business associates in the USA, Europe, Southeast Asia, and Japan still use despite his having retired from the Navy.

At NJIT, mere mention of his name brings recognition from many of the faculty—just ask Professors Levy, Miller or Polaner. *The Admiral* still maintains correspondence with former college President Robert W. Van Houten and Professor Emeritus George B. Thom. Each year, when traveling to lecture at SIBA: Sanno Institute of Business Administration in Tokyo, I would never think of bypassing Thailand and miss the opportunity to visit *The Admiral* and his charming family in their magnificent home in Nontaburi, a suburb of Bangkok.

Admiral Panyajiva's home and landscaped grounds were designed by his gracious wife, Malee. Although she holds a basic degree in law, Malee now devotes a good part of her time to teaching the intricate art of making silk flowers in classes sponsored by the Navy Wives' League. Mrs. Panyajiva's art is included among the decorations in the Royal Palace. When TIMLAND—"Thailand in Minature," an outdoor museum—was in full operation, it was not unusual for tourists to stop and ask permission to enter the Panyajiva Estate.

In addition to their impressive home, guests would marvel at the small red bridge over a lotus pond filled with mutlicolored carp of the Orient. The bridge leads to an individual house built according to plans of the customary Thai home. Here, *The Admiral's* mother, who was connected with the Royal Family of Thailand, lived until she was 95 years old. Fuang's father was a lawyer. He also held a high ranking Navy post.

The Admiral received his first baccalaureate degree in marine engineering at the age of 22 from the Thai Royal Academy in 1940. The following year, he was graduated from the Submarine Officer's School. He soon served aboard the H.M.T.S. Chronburi, a ship that sank in the Battle of Koh Chang, a border dispute between Thailand and Indo-China. During World War II Fuang joined his countrymen by aiding many of the U.S. parachutists who landed in Thailand. Among these was Major Francis E. Loetterle, an American OSS Officer. Together, they joined in the American Underground Movement. The former Major, now systems president of the Ramada Inn Corporation, is among *The Admiral's* true friends.

For a while after World War II, Fuang was attached to the Thai Allied Armed Forces Military Police. However, for the better part of the 1940s, he served with the Royal Navy in various positions, including chief officer and supervisor of the minesweeper division. At the time of the Korean Encounter in 1950, he was supervising engineer of the United Nations Naval Force.

Fuang came to the Newark area as a result of his assignment among the plants of this

industrial area. As part of his research at NCE, he published "The Design of a Compartment Dryer" (1959). He believed that many fruits of his native land could be preserved and sold to the world through this method.

A year later, he was awarded a fellowship by SEATO (South-East Treaty Organization). The result of his research "Low Temperature Fireside Corrosion in Oil-Fired Boiler," was published by SEATO.

Under specific request of Standard Oil of Indiana, Fuang served as a consulting engineer. His project: corrosion problems plaguing Standard's refinery equipment when the company was surveying conditions to establish a plant in Thailand. He also was busy during these years with the design of a ten-ton cold storage for food preservation.

Being fluent in French, Fuang was invited by the government of France to conduct research on "cathodic protection" at the National Research Institute in St. Germain en Laye. His findings "Etude de la Protection Cathodique d'une Piece d'Acier Immergee," were published in 1961.

Based on work he had been doing with the Naval Dockyards—deputy commanding officer of the engineering supply division, commanding officer of the machine shop division, deputy director and commanding officer of the plan and design division and superintendent of the electrical and electronics school—he became chief of the engineering staff in 1961. However, after nearly thirty years of service with the Royal Thai Navy, *The Admiral* retired from service. He believed it was time to make room for younger officers and their ideas.

Fuang soon took on many other assignments. For example, he became senior engineer of the Loan Office for Small Industries' Promotion, Industrial Development Department, Ministry of Industry; consulting engineer to the Union Carbide Ore Company in Bangkok; managing director and operations manager, Thailand Exploration and Mining Company (TEMCO), and consulting engineer to TEMSARCO Company. He currently is a consultant to Billiton Thailand Limited (SHELL), Phuket; assistant managing director to Technical Affairs, Karn Chang Company, Ltd., and Klem Company, Ltd., Bangkok, and president of Thongdee Engineering and Foundry Works Company, Ltd., Khon-Kaen. He also is teaching engineering courses at the Royal Naval Academy as well as industrial and management engineering at the Royal Navy Postgraduate School.

Equal to his impressive technical and business accomplishments is his humanitarianism. True to his Buddhist Tradition, his home always has been open to orphaned children of his workers. These children have been sent to the same school as his own two children, "Poo" and "Tal," (with *The Admiral* paying all tuition). While travelling with Fuang to the remote parts of Phuket, an island off South Thailand in the Andaman Sea, it was not unusual for him to be confronted by natives asking him to find jobs for their friends and relatives.

Once, on a visit to a shipyard where a job was behind schedule and incurring a four-digit fine each day, I was amazed at the calmness and composure of the man. When asked how he could not lose him temper, he replied, "Remember, you are in the Orient. You must understand these people. You forget you must have patience! I am sure that, once I explain the situation and they realize what is taking place, they will work, and work hard." And, he was right.

Success has never spoiled him, nor has it budged him from his fundamental Buddhist morality. Several years ago, a business venture brought him to New York with company-made reservations for him at a Park Avenue hotel. However, after he registered, he soon checked out and registered at one of the smaller Lexington Avenue hotels. His explanation was simple. "Why should the company pay for such luxury? Besides, it was Sunday, and I couldn't get breakfast until 10 AM." His eating plans were no different. Instead of the two-martini lunch, *The Admiral* confined his meals to a lunch counter.

An important aspect of *The Admiral's* life is his concern for his countrymen. For example, when natural rubber production was threatened by synthetics, he taught displaced workers how to create a new crop—e.g., tapicoa—to help ovecome their losses. His immediate joys come from his own family, especially his and Malee's two grandchildren.

Few people live such an interesting life. Perhaps the best evaluation of his career comes from one who best can be identified with NCE/NJIT—as student, professor president and alumnum—Dr. Robert W. Van Houten:

"NCE, now NJIT, can take great pride in numbering among its alumni a graduate who is as outstanding an engineer and as great a humanitarian as *THE ADMIRAL*."

Dr. William Jaffe, distinguished professor emeritus of Industrial and Management Engineering, was a member of the NJIT faculty from 1946 to 1975.

ครอบครัว

ภรรยา บุตรี และหลานทั้งสอง

19 3 '98

19 3 '98

บทความ

ของ

พล.ร.ต. เฟื่อง ปัณยาชีวะ

สารบัญ

๑. คุณสมบัติของนายทหารเรือ ๔๕

๒. เมื่อข้าพเจ้าไปทำการ Research ในทาง Marine Boiler Corrosion ๖๓

คุณสมบัติของนายทหารเรือ

พลเรือตรีเฟื่อง ปัณยาชีวะ

ผมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้รับหนังสือจากท่านบรรณาธิการ เชิญชวนให้เขียนบทความลงในหนังสือนาวิกศาสตร์ ฉบับที่ระลึกวันกองทัพเรือ ปี ๒๕๒๐ นี้ ทั้งขณะเดียวกันก็รู้สึกว่าผมเอาเปรียบท่านนักเขียนหลายท่านที่อุตส่าห์นำเรื่องที่น่าสนใจ และเป็นความรู้มาลงในหนังสือนาวิกศาสตร์ ให้ผมได้อ่านด้วยความเพลิดเพลินอยู่ฝ่ายเดียว ตลอดเวลาที่ผมจำใจจากกองทัพเรือไปเสีย ๑๔ ปีแล้ว ผมไม่ได้เขียนเรื่องราวใดๆ มาบำรุงหนังสือนาวิกศาสตร์บ้างเลย ครั้งสุดท้ายเท่าที่ผมจำได้ ผมได้เขียนเรื่อง "เมื่อข้าพเจ้าไปทำการวิจัยทาง Marine Boiler Corrosion" ลงในหนังสือนาวิกศาสตร์นั้นก็ตั้งแต่ ม.ค. ๒๕๐๒ ซึ่งเป็นเวลาตั้ง ๑๘ ปีมาแล้ว

ฉะนั้นผมจึงรู้สึกขอบคุณท่านบรรณาธิการที่ยังไม่ลืมและเต็มใจที่จะหันเข้าปัดฝุ่นตู้หนังสือเฟ้นบทความต่างๆ ที่ผมได้รวบรวมไว้จากความนึกคิดของผมเอง หรือที่ได้พบเห็นมา และที่ได้จากประสบการณ์ในอดีต ซึ่งได้บันทึกไว้มีหลายเรื่องด้วยกัน ผมเห็นว่าควรจะเลือกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทหารเรือเป็นพื้นฐานและก็น่าจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมทั่วไปได้ทุกกาลสมัยด้วย ทั้งนี้เพราะหนังสือนาวิกศาสตร์ไม่ใช่หนังสือรายเดือน สำหรับทหารเรือโดยเฉพาะเสียแล้ว หนังสือนาวิกศาสตร์มีผู้นิยมอ่านโดยทั่วไปอย่างกว้างขวาง ซึ่งผมได้เคยเห็นหนังสือนาวิกศาสตร์ตามห้องสมุดต่างจังหวัดทั้งภาคอีสาน ภาคเหนือ และภาคใต้ ที่ผมเดินทางไปมาอยู่เป็นนิจ

ในที่สุดผมก็ตกลงเลือกเรื่อง "คุณสมบัติของนายทหารเรือ" เสนอมาเพื่อตอบสนองความประสงค์ของท่านบรรณาธิการคราวนี้

ผมได้บันทึกเรื่อง "Qualifications of the Naval Officer" (คุณสมบัติของนายทหารเรือ) นี้ไว้เมื่อครั้งผมได้ไปประจำดูงานการสอนและพิจารณาหลักสูตรการศึกษาอยู่ที่โรงเรียนนายเรือแอนแนปอลิส (Annapolis) ในสหรัฐอเมริกา ในปี ๒๔๙๙ หลังจากที่ผมสำเร็จการศึกษาในประเทศนั้นแล้ว ตามคำสั่งอดีต ผบ.ทร. คือ จอมพลเรือ ป. ยุทธศาสตร์

ลงใน "นาวิกศาสตร์" ฉบับที่ระลึกวันกองทัพเรือ ปี ๒๕๒๐ (ปีที่ ๖๐ เล่มที่ ๑๑)

โกศล ซึ่งท่านมีความปรารถนาดีต่อกองทัพเรือ ต้องการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนนายเรือไทยให้ทันต่อวิทยาการใหม่ๆ ที่ก้าวหน้าไปพรวดๆ และให้เป็นหลักสูตรเดียวหนักไปทาง Scientific Engineering ทั้งนี้เพราะกิจการในเรือรบสมัยใหม่นั้นย่อมหนีไม่พ้นที่ทหารเรือจะต้องมีความรู้นี้เป็นพื้นฐานเพื่อจะได้ใช้และซ่อมทำเครื่องมือการเดินเรือ การสื่อสาร การอาวุธ การกลจักรขับเคลื่อนเรือ ระบบทำความเย็น และการไฟฟ้าแสงสว่างและกำลังได้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อให้เครื่องมือเหล่านั้นคงทนถาวรและมีประสิทธิภาพสมบูรณ์พร้อมที่จะใช้ได้ในทุกโอกาส ท่านเห็นว่าการที่เราแบ่งแยกเป็นหลักสูตรพรรคนาวิน (ปากเรือ) กับหลักสูตรพรรคกลิน (ท้องเรือ) แต่ผู้ศึกษาสำเร็จตามหลักสูตรนั้นๆ แล้วได้รับปริญญาวิทยาศาสตร์บัณฑิต (ทร.) อันเดียวกันเป็นการขัดกับข้อเท็จจริง เมื่อผู้ที่เรียนสำเร็จจากโรงเรียนนายเรือมีสิทธิได้รับปริญญา วท.บ. (ทร.) เหมือนกันหมดก็ควรจะเป็นผู้ที่ผ่านหลักสูตรอันเดียวกัน อย่างเช่น หลักสูตรโรงเรียนนายเรือแอนแนปอลิส ซึ่งไม่มีแบ่งเป็นหลักสูตรพรรคนาวิน พรรคกลิน พรรคนาวิกโยธิน นักเรียนนายเรือแอนแนปอลิสเรียนหลักสูตรเดียวกันทั้งหมด เมื่อสำเร็จแล้วทุกคนได้รับปริญญา B.S. มีสิทธิ์และศักดิ์ในปริญญาเท่าเทียมกันหมด และได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายทหารสัญญาบัตรชั้นเรือตรี (Ensign) ทำหน้าที่ทั้งปากเรือและช่างกลหมุนเวียนกันไปในเรือรบซึ่งเรียกว่า Line Officer หรือไปประจำหน่วยนาวิกโยธิน (Marine) จะได้รับยศร้อยตรี (Second Lieutenant)

เมื่อทางการในสมัยนั้นมีความประสงค์จะปรับปรุงหลักสูตรโรงเรียนนายเรือของเราให้ทันสมัยเช่นนี้ก็ได้หารือไปทางสหรัฐอเมริกา ซึ่งเขาก็เห็นชอบด้วยและยินดีที่จะสนับสนุนช่วยเหลือในเรื่องเครื่องช่วยการศึกษา (Training Aid) ซึ่งเราเป็นห่วงกันนักกันหนาว่าถ้าเราไม่มีเครื่องช่วยการศึกษาที่สมบูรณ์พอแล้ว การที่จะปรับปรุงหลักสูตรให้หนักไปในทาง Scientific Engineering นั้น อาจจะไม่ได้ผลตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งเรื่องนี้ก็หมดปัญหาไป ยิ่งกว่านั้นเขาก็จะช่วยในเรื่องตำรับตำราต่างๆ และอนุมัติให้นายทหารผู้จะมีหน้าที่ปรับปรุงหลักสูตรนี้ได้เข้าดูงานในโรงเรียนนายเรือของเขาได้ด้วย และในเวลาต่อมาผมได้เจรจากับหัวหน้าหน่วยช่วยเหลือทางทหารฝ่ายทหารเรือของสหรัฐอเมริกา (JUSMAG) ขอทุนการศึกษาให้นายทหารของเราได้เข้าศึกษาใน U.S. Naval Post-graduate Scool เป็นสาขาวิชาวิศวกรรมเครื่องกลและวิศวกรรมไฟฟ้า สาขาวิชาละ ๒ นายทุกปี ซึ่งเขาก็ตกลงอนุมัติ ทั้งนี้ผมให้เหตุผลว่า เพื่อเตรียมให้นายทหารเหล่านี้ได้มาเป็นครูในโรงเรียนนายเรือตามที่เราจะได้ดำเนินการสอนตามหลักสูตรใหม่นี้ ซึ่งได้ร่างขึ้นเสร็จแล้ว แต่เป็นที่น่าเสียดายที่เรื่องการใช้หลักสูตรใหม่ได้เงียบ

หายไปพร้อมกับการพ้นตำแหน่ง ผบ.ทร. ของจอมพลเรือ ป. ยุทธศาสตร์โกศล ตามความผันแปรทางการเมือง ตามยุคตามสมัยไปด้วย ทาง JUSMAG เมื่อเห็นว่าเราไม่เอาจริงเอาจังกับการปรับปรุงหลักสูตรโรงเรียนนายเรือของเราอย่างที่บอกกับเขาไว้ เขาก็เลยตัดความช่วยเหลือเรื่อง Training Aid ออกไปเสีย เพราะเห็นว่าส่งมาก็ไม่มีประโยชน์อะไรแล้ว แต่เรื่องที่นั่งเข้าศึกษาใน Postgraduate Scool ผมได้ทราบว่าเขายังไม่ตัด คงให้เข้าศึกษาเรื่อยมาจนปัจจุบันนี้ ก็น่าขอบใจเขาอยู่ ตกลงเราก็ต้องสวัสดีกับหลักสูตรใหม่ที่อุตส่าห์ลงทุนลงแรงร่างขึ้นมา แต่ไม่ได้ใช้ให้เกิดประโยชน์ที่จะเพาะนายทหารเรือไทย ให้เป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ทาง Scientific Engineering ตามความจำเป็นที่จะต้องเป็นผู้ใช้เครื่องมืออันละเอียด สลับซับซ้อนในเรือรบสมัยใหม่ในอนาคต

เหตุที่ผมบังเอิญได้ไปเห็นข้อความเรื่อง "Qualifications of the Naval Officer" ซึ่งเขียนไว้อย่างบรรจงในแผ่นกระดาษอย่างดีอัดอยู่ในกรอบงามหรู แขวนไว้ในห้องทำงานของเลขานุการ ผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรือแห่งนั้นเข้า ก็เพราะเช้าวันหนึ่งผมมีราชการต้องเข้าพบท่านผู้บัญชาการโรงเรียนฯ เพื่อรับคำสั่งที่จะให้ผมเข้าปฏิบัติงานในแผนกใดของ Faculty Staff ก่อนหลังกันอย่างไร ขณะที่ผมเข้าไปในห้องเลขานุการฯ เพื่อแจ้งการขอเข้าพบท่านผู้บัญชาการนั้นๆ เลขานุการฯ ซึ่งมียศเป็นนาวาเอกแห่งรัฐนาวีอเมริกันได้ต้อนรับด้วยอัธยาศัยไมตรี และบอกขอให้รอสักครู่ เพราะมีนักเรียนนายเรือผู้หนึ่งกำลังอยู่ในห้องผู้บัญชาการฯ ซึ่งผมก็ได้ยินเสียงบุคคลทั้งสองเจรจากันโดยชัดเจน เพราะประตูห้องเปิดอยู่ จากการสนทนาภายในห้องนั้นทำให้ผมสนใจมาก เพราะจับใจความได้ว่านักเรียนนายเรือผู้นั้นเข้าไปขอลาออกจากความเป็นนักเรียนนายเรือ เลขานุการฯ คงจะเดาใจผมถูกว่าผมแปลกใจที่มีนักเรียนนายเรือต้องการลาออกซึ่งไม่ใช่ของธรรมดานัก เพราะการเข้าเป็นนักเรียนนายเรือสหรัฐฯ นั้นยากเย็นพอๆ กับการเข้าเป็นนักเรียนนายเรือไทยเมื่อสมัยประมาณ ๔๕ ปีมาแล้ว ราชนาวีไทยเป็นราชนาวีเล็ก ในสมัยนั้นจึงรับนักเรียนนายเรือเข้าศึกษาเพียงปีละ ๔% ของผู้สมัครเข้าสอบแข่งขัน หรือเพียงปีละ ๑๘–๒๐ นายเท่านั้น คุณเลขานุการฯ จึงหันมายิ้มกับผมและอธิบายว่า นักเรียนนายเรือผู้นั้นเรียนเก่งมาก และเป็นที่ ๑ ของชั้นปีที่ ๑ (Plebe year) เหตุผลที่ขอลาออกเพราะเขาต้องการจะไปเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยพลเรือน โดยสนใจที่จะเรียนให้เชี่ยวชาญในทางวิทยาศาสตร์แขนงพลังงานปรมาณู ซึ่งเขาเชื่อว่าจะสามารถช่วยประเทศชาติให้เกรียงไกรได้ดีกว่าที่จะเรียนให้สำเร็จออกมาเป็นนายทหารเรือธรรมดาๆ คนหนึ่งเท่านั้น บ๊ะ! มาเจอคนแน่เข้าแล้ว ผมชักอยากรู้จักเด็กคนนี้ เพราะเห็นเขามีความคิดและความ

เสียสละสูง นึกถึงอนาคตของส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ส่วนท่านผู้บัญชาการฯ ก็พยายามชักแม่น้ำทั้ง ๕ ให้พ่อหนุ่มนั้นกลับใจ คงจะเสียดายที่เป็นเด็กเรียนดีก็อยากให้มีอนาคตแจ่มใสในรัฐนาวีสืบไป สำเร็จออกมาก็ได้ยศได้เงินเดือนเลย ไม่ต้องไปวิ่งหางานเหมือนพวกสำเร็จทางมหาวิทยาลัยพลเรือน แต่พ่อนักเรียนนายเรือแกก็มีเหตุผลเป็นทำนบกั้นแม่น้ำทั้ง ๕ ของท่านผู้บัญชาการฯ ได้ทุกสายไปเหมือนกันน่าฟัง

ขณะที่ผมพลอยได้ยินเขาโต้ตอบกันในห้องนั้นใจก็ล่องลอยคิดไปว่า การที่ประเทศชาติใดจะเป็นมหาอำนาจมีศักดิ์มีศรีขึ้นมาได้ ประเทศชาตินั้นต้องมีพลเมืองที่มีทั้งสติและปัญญาที่จะเห็นแก่นของความจริง และมีกำลังใจแรงกล้าที่จะมุ่งมั่นทำสิ่งที่เป็นความจริงนั้นให้เกิดขึ้นมาได้ อย่างเด็กนักเรียนนายเรือคนนี้มากๆ คิดไปก็ปลื้มใจไปกับเขา ตาก็มองไปรอบๆ ห้อง พอดีเหลือบไปเห็นข้อความเรื่อง "Qualifications of the Naval Officer" ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น รู้สึกสนใจอ่านดูตลอด เอ! แผ่นนี้ก็ดีอีกแฮะ จึงลงมือลอกเอาไว้ เอาเป็นว่าเราปล่อยให้นักเรียนนายเรือผู้น่ารักคนนั้นเปลี่ยนอาชีพเป็น Nuclear Physicist ไปตามความปรารถนาของแกไปก่อน และป่านนี้คงจะเป็นผู้เชี่ยวชาญมีประโยชน์ต่อสหรัฐอเมริกาในแขนงอาวุธนิวเคลียร์หรือเรือดำน้ำปรมาณูหรือพลังงานปรมาณูเพื่อสันติไปแล้วก็ได้

เมื่อผมหยิบกระดาษบันทึกข้อความนี้ขึ้นมาอ่านอีกครั้งหนึ่ง ขณะกำลังเลือกบทความต่างๆ ว่าจะเอาเรื่องอะไรดีส่งไปลงนาวิกศาสตร์นั้น ผมรู้สึกว่าเรื่องนี้น่าจะเกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมได้บ้างไม่มากก็น้อย อันเป็นเจตนารมณ์ดั้งเดิมดังที่พรรณนามาข้างต้น ถึงชื่อจะบ่งว่าเป็นเรื่องคุณสมบัติของนายทหารเรือโดยเฉพาะก็ตาม แต่ผมเชื่อว่าคุณสมบัติอันนี้จำเป็นที่ท่านผู้มีหน้าที่บริหารปกครองบังคับบัญชาคนจะต้องมีประจำตนอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นหากท่านเหล่านั้นจะหวังผลในการเป็นผู้บังคับบัญชาให้ได้โดยสมบูรณ์

ข้อความนี้เขียนโดยท่าน นายพลเรือ John Paul Jones ผู้มีชื่อเสียง ซึ่งสหรัฐนาวีได้ยกย่องท่านเป็น "บิดาแห่งกองทัพเรืออเมริกัน" (Father of the American Navy) ท่านแม่ทัพเรือผู้นี้เขียนไว้ดังนี้

Qualifications of the Naval Officer

It is by no means enough that an officer of the Navy should be a capable mariner. He must be that, of course, but also a great deal more. He should be as well a gentleman of liberal education, refined manner, punctilious courtesy,

and the nicest sense of personal honour.

He should be the soul of tact, patience, justice, firmness, and charity. No meritorious act of a subordinate should escape his attention or be left to pass without its rewards, even if the rewards, is only a word of approval. Conversely he should not be blind to a single fault in any subordinate, though, at the same time, he should be quick and unfailing to distinguish error from malice, thoughtlessness from incom–petency, and well meant shortcoming from heedless or stupid blunder.

John Paul Jones

หากจะถอดออกเป็นภาคไทยก็น่าจะได้ใจความดังนี้

คุณสมบัติของนายทหารเรือ

นายทหารเรือนั้นจำเป็นเหลือเกินที่จะต้องเป็นชาวเรือที่สามารถ เขาจะต้องเป็นบุคคลประเภทนั้นอย่างไม่มีปัญหา แต่ก็ยังต้องมีคุณสมบัติอย่างอื่นอีกหลายประการประกอบด้วย เขาจะต้องเป็นสุภาพชนที่มีการศึกษาอย่างกว้างขวาง มีกิริยามารยาทละมุนละม่อม มีความสุภาพอ่อนโยนและเข้าใจความหมายของคำว่าเกียรติศักดิ์แห่งตนได้อย่างถูกต้องลึกซึ้ง

เขาจะต้องเป็นผู้ที่เข้าไหนเข้าได้ไม่เคอะเขิน และมีความจริงใจต่อผู้ที่คบหาสมาคมด้วย มีน้ำอดน้ำทน รักษาความยุติธรรม ใจคอหนักแน่นมั่นคง และมีกุศลจิตอุทิศบริจาค เขาจะไม่ปล่อยให้การปฏิบัติงานด้วยความขยันหมั่นเพียรของผู้ใต้บังคับบัญชารอดพ้นความสังเกตของเขาไปโดยไม่มีการปูนบำเหน็จรางวัล หรือแม้เพียงกล่าวคำชมเชยให้เป็นกำลังใจบ้างก็ยังดี

ในทางตรงกันข้ามเขาก็จะไม่ปล่อยปละละเลยต่อความผิดของผู้ใต้บังคับบัญชาคนหนึ่งคนใด แม้แต่เพียงครั้งเดียวเช่นกัน และเมื่อประสบความผิดของผู้น้อยแล้ว เขาก็จะต้องหยิบยกขึ้นมาวินิจฉัยแยกแยะออกมาให้ได้โดยฉับพลันว่าความคิดอันปุถุชนสามัญกระทำให้เกิดขึ้นได้นั้นมีความแตกต่างจากความผิดที่เกิดขึ้นจากพื้นนิสัยอันชั่วร้ายของผู้กระทำอย่างไร และความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ผิดแผกไปจากความหย่อนสมรรถภาพเช่นไร ตลอดจนความขาดตกบกพร่องกับความประมาทเลินเล่อหรือความโง่เขลาเบาปัญญาประการใด

ผมต้องขออภัยต่อความอ่อนในเชิงอักษรศาสตร์ของผมเป็นอย่างมาก หากการถอดความออกมาเป็นภาษาไทยอาจจะขาดความซึ้งในใจความไปจากภาษาอังกฤษไปบ้าง แต่ก็เชื่อว่าคงจะพอเป็นเครื่องชี้ให้เห็นได้ว่าการเป็นผู้บังคับบัญชาคนหรือเป็นผู้นำนั้นจะต้องมีคุณสมบัติหลักๆ อะไรบ้าง ท่านนายพลเรือ John Paul Jones เป็นนายทหารเรือ ท่านก็เขียนคุณสมบัติของนายทหารเรือไว้เพื่อเป็นข้อเตือนใจผู้ร่วมอาชีพกับท่านให้รักษาคุณสมบัติอันนี้ไว้ประดับตัวแต่ละบุคคล เพื่อช่วยกันจรรโลงให้รัฐนาวีเป็นนาวีที่ยิ่งใหญ่เกรียงไกรสืบไป และสำหรับอนุชนรุ่นหลังที่หาญจะเข้ามาเป็นทหารเรือก็จะได้พิจารณาตัวเองว่า ตนพอจะมีพื้นนิสัยเหมาะที่จะรับภารกิจในฐานะผู้บังคับบัญชาคนได้เพียงใดหรือไม่เสียก่อน

หากเราจะพิจารณาข้อเขียนอมตะของท่านให้ละเอียดสักหน่อยแล้ว จะเห็นได้ว่าท่านไม่เพียงแต่เป็นนักรบชาวทะเลผู้สามารถตามประวัติศาสตร์เท่านั้น หากเป็นนักปกครองชั้นเยี่ยมอีกด้วย หรืออาจจะเป็นด้วยท่านเป็นนักปกครองหรือผู้นำผู้มีประสบการณ์มาอย่างล้ำเลิศนี่เอง ท่านจึงเป็นนักรบที่ยิ่งใหญ่ในสมรภูมิของท่านทุกแห่งก็น่าจะมีความถูกต้องอยู่ไม่น้อย เพราะท่านมองเห็นได้แจ่มแจ้งว่ากิจการใดๆ จะสำเร็จไปด้วยดีมีผลได้ต้องขึ้นอยู่กับองค์บุคคล หากองค์บุคคลมีความสามารถ มีขวัญดี สามัคคีกลมเกลียวกัน เพราะต่างก็ได้รับความเป็นธรรมโดยถ้วนหน้าแล้วไซร้ งานสงครามซึ่งท่านเป็นผู้นำก็ย่อมต้องไปสู่ชัยชนะสมความมุ่งหมายของท่าน ตามที่ประวัติศาสตร์จารึกไว้

ผมจึงใคร่ขอเชิญชวนท่านผู้อ่านให้สละเวลาอีกสักเล็กน้อย ศึกษาข้อความของท่านโดยหยิบยกแต่ละคำแต่ละประโยคมาวิเคราะห์ดู ก็อาจจะช่วยให้เราเห็นว่าคุณสมบัติเหล่านี้มิใช่จะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทหารเรือเท่านั้น ผู้บังคับบัญชาหรือผู้นำในสาขาอาชีพอื่น เช่น หัวหน้ากองในหน่วยงานรัฐบาล ผู้จัดการบริษัทการค้า หรือผู้อำนวยการโรงงานอุตสาหกรรม หรือวิศวกรผู้มีหน้าที่ควบคุมบังคับบัญชาคนงานจำนวนมาก หรือผู้บัญชาการกองพลทหารราบ เหล่านี้ก็จำเป็นต้องมีคุณสมบัตินี้ส่วนใหญ่ทั้งนั้น เพื่อที่จะบริหารงานให้สำเร็จไปสู่ผลอันพึงปรารถนา เช่น ใจความของประโยคแรกที่ว่า นายทหารเรือต้องเป็นชาวเรือที่สามารถนั้น ก็เป็นของถูกต้องอย่างยิ่ง ผู้ที่จะทำงานอะไรให้ได้ผลสำเร็จด้วยดี ก็ต้องมีความรู้ความสามารถในงานนั้นๆ เป็นพื้นฐาน นายทหารเรือผู้มีหน้าที่นำเรือ เดินเรือ หรือเดินเครื่องจักรขับเรือให้แล่นไปได้ก็ต้องมีวิชาความรู้ในการเรือ การเดินเรือ โดยอาศัยวิชาดาราศาสตร์และแผนที่ทะเล ตลอดจนการใช้เครื่องมืออีเลคทรอนิคส์ที่เรือได้ หรือมีความรู้ในการใช้เครื่องจักรกลในเรือ การปรับซ่อมทำเครื่องจักรในขณะเรืออยู่ในทะเล ซึ่งจะต้องทำเอง เพราะไม่สามารถจะไปตาม

ช่างจากอู่บนบกมาช่วยแก้ให้ได้ และสำหรับบุคคลในระดับบังคับบัญชาที่มีความรู้ความสามารถในหน้าที่ของตน ก็จะช่วยแนะนำหรือควบคุมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานนั้นๆ ให้ถูกต้องเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เพราะผู้บังคับบัญชานั้นย่อมได้รับมอบหมายอำนาจการบริหาร (Authority) ควบคู่ไปกับความรับผิดชอบ (Responsibility) อันอำนาจการบริหารนั้นเราก็ย่อมทราบกันอยู่ทั่วไปแล้วว่ามีอยู่ ๒ ลักษณะ คืออำนาจการบริหารโดยตำแหน่ง (Position) และอำนาจการบริหารโดยความรู้ (Knowledge) ผู้บังคับบัญชาที่มีอำนาจการบริหาร (Authority) ทั้งทางตำแหน่ง (Position) และทางความรู้ (Knowledge) นั้นย่อมเป็นผู้นำที่มีหวังจะประสบผลสำเร็จในการบังคับบัญชาคนได้ดีกว่าผู้นำที่มีอำนาจการบริหาร (Authority) ทางตำแหน่ง (Position) เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะตำแหน่งหน้าที่ (Position) นั้น มีอำนาจที่จะบังคับให้คนยำเกรงทำตามคำสั่ง แต่ความรู้ (Knowledge) มีอิทธิพลจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเคารพศรัทธาหรืออย่างน้อยก็ไม่กล้าต้มตบตาได้ เป็นที่น่าเสียดายที่ในวงการทั่วๆ มักจะมีการแต่งตั้งหัวหน้าหน่วยงาน โดยคำนึงถึงเพียงแต่ให้มีอำนาจทางตำแหน่งหน้าที่อย่างเดียวเสียเป็นส่วนมาก เพราะไม่สามารถจะแต่งตั้งให้มีความรู้ได้ ฉะนั้นเพื่อที่จะให้ได้ผลในการบังคับบัญชาโดยสมบูรณ์ นักบริหารจึงคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ในหน้าที่นั้นๆ เสียก่อน แล้วจึงแต่งตั้งให้มีอำนาจโดยตำแหน่งต่อไป เรามักจะได้ยินผู้ใหญ่บางท่านพูดอยู่บ่อยๆ ว่าผู้บริหารไม่จำเป็นต้องมีความรู้ในกิจการที่ตนบริหารมากมายอะไรนัก เพราะเป็นผู้ควบคุมให้งานดำเนินไป ตามนโยบายเท่านั้น หรือพูดง่ายๆ ก็คือ เป็นชนชั้นปกครอง ไม่จำเป็นต้องลงมือทำโน่นทำนี่ให้เลอะมือ ซึ่งก็อาจเป็นไปได้สำหรับงานที่ไม่ได้ใช้เทคนิคสลับซับซ้อนอะไรมากนัก แต่ถ้าไปโดนงานที่ต้องใช้เทคนิคละเอียดลออ และต้องการความเข้าใจซึ่งกันและกันตั้งแต่ระดับล่างสุดขึ้นไปจนถึงระดับสูงสุดแล้ว ผู้บริหารที่ไม่มีความรู้ซึ้งในเทคนิคนั้นๆ จะตกที่นั่งอึดอัดใจไม่ใช่เล่น ในกรณีที่จะต้องตัดสินใจชี้ขาดในเหตุการณ์สำคัญๆ ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเราแต่งตั้งให้นักบริหารธุรกิจไปเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาล เพราะเป็นตัวแทนของเจ้าของโรงพยาบาล เพื่อควบคุมบังคับบัญชานายแพทย์อีกทีหนึ่ง หรือเป็นผู้ควบคุมกิจการค้าในเรือสินค้า เหนือกัปตันเรือในฐานะตัวแทนเจ้าของเรือแล้ว ถ้าได้รับข้อเสนอให้ตัดสินใจสั่งการว่าจะเจาะสมองคนไข้เพื่อรักษาโรคหรือไม่ หรือจะต้องเป็นผู้ตัดสินใจให้รีบออกเรือเพื่อไปรับสินค้าที่จะได้ค่าระวางมากๆ โดยเสี่ยงกับภัยพายุใต้ฝุ่นซึ่งมีทีท่าจะผ่านเส้นทางเดินเรือที่จะไปรับสินค้านั้นๆ หรือจะรอให้ใต้ฝุ่นผ่านพ้นไปก่อน ซึ่งอาจจะไปรับสินค้าไม่ทันเสียผลประโยชน์ไป ทั้งสองประการนี้ผมเชื่อว่านักธุรกิจจะตัดสินใจด้วยตนเองได้ยาก ในที่สุดก็ต้อง

ฟังความเห็นคนโน้นคนนี้ซึ่งอาจจะไม่มีข้อยุติ เพราะความเห็นคนหลายคนอาจแตกต่างกันไป ต่างก็มีเหตุผลก้ำกึ่งกัน ผู้ที่เป็นใหญ่ก็ไม่มีความรู้มาตรฐานที่จะตัดสินใจสั่งลงไปให้ถูกต้องตามหลักวิชาได้เช่นนี้ จึงเห็นได้ว่าข้อความที่ท่าน John Paul Jones เขียนไว้ในประโยคแรกนั้นถูกต้องอย่างไม่มีปัญหา คือผู้ที่จะปฏิบัติหรือบริหารงานแขนงใด ย่อมต้องมีความรู้แตกฉานในงานแขนงนั้น หากจะหวังผลสำเร็จในงานนั้นโดยสมบูรณ์ แต่ถ้าเราหวังผลสำเร็จเพียงสุกๆ ดิบๆ ก็ไม่จำเป็นนัก เช่น นายทหารเรือก็ต้องเป็นชาวเรือที่สามารถคือ มีความรู้ในการนำเรือ บังคับเรือ และทำเรือให้แล่นไปได้เสียก่อน แล้วจึงจะเป็นผู้บังคับบัญชานำคนเข้ารบโดยมีหวังที่จะได้ชัยชนะอันเป็นผลสุดยอดที่ทหารเรือไม่ว่าชาติไหนต้องการด้วยกันทั้งนั้น ผมเชื่อว่าข้อเขียนของนายพลเรือ Jones นี่เองอาจมีอิทธิพลทำให้รัฐนาวีอเมริกันกำหนดระบบการศึกษาในโรงเรียนนายเรือแอนแนปอลิสเป็นหลักสูตรเดียวและหนักไปทาง Scientific Engineering ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้นักเรียนเป็นทหารเรือที่มีความรู้ทั้งทางปากเรือและช่างกล และหมุนเวียนกันทำหน้าที่ในทุกแผนกในเรือรบได้อย่างถนัดถนี่ คือ เมื่อสำเร็จออกเป็นทหารใหม่ๆ ก็มักทำหน้าที่ต้นหน (ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเดินเรือ) หรือหน้าที่นายทหารสื่อสาร (ทำหน้าที่เกี่ยวกับการสื่อสาร) ต่อมาก็ย้ายไปเป็นนายช่างกล (ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเดินเครื่องจักรกลในเรือ หรือทำหน้าที่รองต้นกล) พอมีอาวุโสหน่อยก็ขึ้นมาเป็นต้นปืน (ทำหน้าที่เกี่ยวกับการปืน การอาวุธในเรือ) พอรู้หน้าที่ดีก็ลงไปเป็นต้นกลเรือ (ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการจักรกล การไฟฟ้าในเรือทั้งลำ) ต่อมาก็มีโอกาสได้เลื่อนขึ้นเป็นต้นเรือ (ทำหน้าที่ดูแลรักษาเรือตลอดลำ ปกครองลูกเรือ รองลงมาจากผู้บังคับการเรือ คือ เป็นแม่บ้านนั่นเอง) เมื่ออยู่ในหน้าที่นี้นานพอสมควรทั้งได้ผ่านงานมาทุกแผนกในเรือโดยช่ำชองแล้ว จึงได้เลื่อนขึ้นเป็นผู้บังคับการเรือ รับผิดชอบงานในเรือรบเด็ดขาดแต่ผู้เดียว ด้วยเหตุผลฉะนี้ผู้บังคับการเรือเมริกันจึงมีประสิทธิภาพในการบังคับบัญชาโดยสมบูรณ์ เพราะมีความรู้ในงานของทุกแผนกในเรือเป็นอย่างดี เพราะได้เคยปฏิบัติมาด้วยตนเองทั้งทางปากเรือและท้องเรือ จึงเป็นผู้ตัดสินใจสั่งการในทุกกรณีได้เด็ดขาดเต็มที่ตามอำนาจบังคับบัญชาที่มีอยู่ เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่ลูกเรือ ขวัญของผู้ใต้บังคับบัญชาก็มั่นคง เพราะมั่นใจว่าผู้บังคับบัญชาสูงสุดหรือผู้นำของตนภูมิแน่น คงไม่พาไปทำอัตวินิบาตกรรมโดยยังไม่ถึงความจำเป็นเป็นแน่ ที่ผมเขียนมานี้มิใช่จะยกยอนายทหารเรืออเมริกันว่าจะวิเศษวิโสมากกว่านายทหารเรือชาติอื่นๆ หามิได้ ความสามารถของมนุษย์แต่ละบุคคลไม่แตกต่างกันมากมายนัก แต่ประสิทธิภาพของมนุษย์กลุ่มหนึ่งอาจจะเหนือกว่าของมนุษย์อีกกลุ่มหนึ่งได้มาก ก็เพราะมนุษย์กลุ่มแรก

รู้จักใช้ระบบสังคมที่ถูกต้อง หรือมีศิลปในการดำเนินชีวิตที่เข้ากับธรรมชาติได้ดีกว่า สำหรับในรัฐนาวีอเมริกันที่กัปตันเรือรบจะสมาร์ทได้ก็มิใช่อื่นไกล นอกจากทางการแต่งตั้งให้ผู้บังคับการเรือ มีทั้ง Authority ทาง Position และ Authority ทาง Knowledge สัมพันธ์นั่นเอง ซึ่งระบบการแต่งตั้งผู้บังคับบัญชาให้มี Authority ทั้ง ๒ ลักษณะนี้ ผมเชื่อว่าน่าจะเป็นผลดีสำหรับงานแขนงอื่นๆ ด้วยเหมือนกัน

ข้อความประโยคต่อไปที่ว่า นายทหารเรือต้องมีคุณสมบัติอื่นๆ อีกหลายประการประกอบด้วยนี้ มีความกว้างขวางมาก หากจะขยายใจความของประโยคนี้ให้สมบูรณ์ขึ้นก็คงจะคลุมไปถึงคุณสมบัติของผู้บังคับบัญชาที่ดีทั่วๆ ไป อันประกอบด้วยความเป็นผู้มีสัจจะ มีความซื่อสัตย์สุจริต (ไม่ใช่ซื่อสัตย์ทุจริต) มีความจงรักภักดีต่อหมู่คณะ มีความเที่ยงธรรมไม่เลือกที่รักผลักที่ชัง รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว มีความเป็นระเบียบทั้งจิตใจและการกระทำ ไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์ หรือชอบแสดงอิทธิฤทธิ์ ทุบโต๊ะ ปาโน่น โยนนี่ ใส่ผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นผู้ตรงต่อเวลา รู้จักค่าของเวลาและใช้เวลาให้ถูกต้อง ไม่ดุด่าผู้ใต้บังคับบัญชาต่อหน้าคนหมู่มาก มีความรับผิดชอบ มีความสามารถที่จะประสานงานกับผู้อื่น ยินดีรับฟังการวิพากษ์วิจารณ์หรือติเพื่อก่อ มีความสามารถที่จะไกล่เกลี่ยกรณีขัดแย้งในระหว่างผู้ใต้บังคับบัญชา มีอารมณ์ขัน (Sense of humour) สามารถจะผ่อนคลายความตึงเครียดให้เป็นยิ้มย่องผ่องใสเข้าหากันได้ มีน้ำใจกว้าง กล้าตัดสินใจได้รวดเร็ว มีความสุขุมรอบคอบ รู้จักถ่อมตน และไม่ถือเป็นจุดอ่อนในการที่จะยอมรับความคิดเห็นจากผู้ที่รู้ดีกว่าหรือสามารถกว่า มีจิตใจปลอดโปร่งสามารถที่จะหาเหตุผลจากข้อเท็จจริง เพื่อสรุปข้อคิดที่ถูกต้องแล้วดำเนินการตามนั้นทันที มีพลังงานและกำลังใจที่จะบริหารงานให้ลุล่วงไปด้วยดี มีความคิดริเริ่ม กล้าหาญ และเป็นตัวของตัวเอง เป็นคนมัธยัสถ์ กระเหม็ดกระแหม่ไม่ฟุ้งเฟ้อเสียหายทางการเงิน ส่วนประกอบแห่งคุณสมบัติของผู้นำเหล่านี้ก็เช่นกัน ไม่จำเป็นว่าจะต้องมีแต่นายทหารเรือเท่านั้น ผู้บริหารในแขนงงานอื่นๆ ก็จำเป็นต้องมีด้วยเหมือนกัน

มาถึงประโยคที่ว่า นายทหารเรือจะต้องเป็นสุภาพบุรุษที่มีการศึกษาอย่างกว้างขวาง กิริยามารยาทละมุนละม่อม มีความสุภาพอ่อนโยนนี้ ไม่จำเป็นต้องอธิบายให้ยืดยาว เพราะย่อมเข้าใจความหมายของแต่ละคำในประโยคนี้ดีอยู่แล้ว และชนชั้นผู้บังคับบัญชาไม่ว่าทหารเรือ ทหารบก ตำรวจ วิศวกร ผู้อำนวยการกอง หรืออธิบดี ฯลฯ ก็ย่อมต้องเป็นสุภาพชนมีสมบัติของผู้ดีด้วยกันทั้งนั้น ถ้าขาดอุปนิสัยหรือความประพฤติพื้นฐานอันนี้เสียแล้ว ไม่ว่าจะแสดงตนว่าเป็นผู้บังคับบัญชาในเหล่าหรือแขนงไหน ชั้นใดก็ตามย่อมถือได้ว่าเป็นผู้

บังคับบัญชาที่ยังไม่สมบูรณ์แบบ

คำว่า Liberal Education ตามความหมายของท่าน John Paul Jones ผมสมัครใจที่จะตีความว่าการเป็นนายทหารเรือนั้นต้องเป็นผู้มีการศึกษาดี มีความรู้ทั่วไปอย่างกว้างขวางนอกจากความรู้ตามอาชีพ โดยเหตุที่ทหารเรือมีเรือเป็นพาหนะจะต้องเดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างประเทศ (เช่น ฝึกการเดินเรือ) จะต้องสังคมกับบุคคลหลายชาติหลายภาษา ในประเทศที่ไปเยี่ยมเยียน พูดง่ายๆ ก็คือ นายทหารเรือของชาติไหนก็เปรียบเสมือนเป็นทูตย่อยๆ หรือผู้แทนของชาตินั้นในต่างแดน จะต้องวางตัวให้เหมาะสม อาจจะต้องคบหาสมาคมกับชนหลายชั้นหรือผู้คงแก่เรียนของประเทศนั้นๆ ก็จะได้คุยกับเขารู้เรื่อง ไม่ว่าในด้านวิชาการทางเทคนิค ทางเศรษฐศาสตร์ ทางกฎหมายระหว่างประเทศ ทางอุตุนิยมวิทยาของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมักจะได้กล่าวกันในวงสนทนาอยู่เป็นนิจ และการที่เป็นผู้มีการศึกษาดี (ซึ่งต่างกับเรียนดี) นั้นก็มักจะคลุมไปถึงการเป็นผู้มีกิริยามารยาทเรียบร้อย คือเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมมาดี มีความสุภาพอ่อนโยน ไม่เย่อหยิ่ง รู้จักที่ต่ำที่สูง รู้จักความควรไม่ควร และที่สำคัญที่สุดรู้จักอาย คนเราถ้ารู้จักอายเสียอย่างแล้วก็คงจะไม่ค่อยมีโอกาสไปทำขายหน้าชาติในต่างแดนหรือทำหน้าหนาในประเทศของตนอย่างหน้าเฉยตาเฉยได้

ต่อมาถึงคำว่า Personal Honour ซึ่งท่านนายพลเรือ ได้ระบุเอาไว้ว่า นายทหารเรือจะต้องเป็นผู้ที่เข้าใจความหมายของ "เกียรติศักดิ์แห่งตน" หรือ "เกียรติศักดิ์รักของข้า" อย่างถูกต้องตามกาละเทศะนี้ ผมเจตนาที่จะแปลคำว่า Honour ว่า "เกียรติศักดิ์" ซึ่งบางท่านอาจจะแปลว่า "เกียรติยศ" ที่ผมใช้คำว่า "เกียรติศักดิ์" เพราะเห็นว่าเกียรติเป็นคำหนึ่งและยศเป็นอีกคำหนึ่ง ไม่มีความสัมพันธ์ที่จะนำไปรวมเรียกเป็นคำเดียวได้ตามทัศนคติของผมเอง เพราะสังคมมนุษย์ไม่ว่าในยุคใดสมัยไหนที่ได้เริ่มมีการแต่งตั้งยศให้บุคคลกันแล้ว มันจะปรากฏในสังคมบ่อยๆ ว่าผู้มีเกียรติแต่ไม่มียศก็มีมากหลาย หรือผู้ไม่มีเกียรติแต่มียศสูงส่งก็มีมากมาย หรือผู้มีทั้งเกียรติและทั้งยศก็มีมิใช่น้อย ฉะนั้นผมจึงแยกคำสองคำนี้ให้ห่างกันออกไปเสียตามความเป็นจริงแห่งสังคม และใช้คำว่า "เกียรติศักดิ์" เป็นคำแปลของ Honour เรื่องนี้ก็เป็นเรื่องธรรมดาสามัญอีกนั่นแหละ ไม่จำเป็นจะต้องเป็นนายทหารเรือเท่านั้นที่จะรู้จักรักศักดิ์ศรีของตนเอง ใครๆ ก็อยากรักเกียรติศักดิ์ของตนกันทั้งนั้น ทีนี้ปัญหามีอยู่ว่าจะรักอย่างไร และถูกกาละเทศะหรือไม่ สิ่งเหล่านี้ผู้เป็นทหารอาชีพอาจจะมีความรู้สึกรุนแรงต่อคำว่า "เกียรติศักดิ์" ซึ่งรักกันนักหนา ถึงกับยอมทูลเกล้าถวายชีวิตกันทีเดียว ถ้าถูกลบหลู่เกียรติศักดิ์ถือว่าเป็นเรื่องรุนแรง ยอมกันไม่ได้ ท่าน John Paul Jones จะมีเจตนากล่าวคำ

นี้ไว้เพื่อให้เป็นเส้นผมสำหรับปั่นหนวดจิ้งหรีดให้กัดกันหรือเปล่าผมก็เดาไม่ถูก แต่ผมเชื่อสนิทว่าท่านหมายความถึงผู้ที่อยู่ในสถาบันอันมีเกียรติ สวมยูนิฟอร์มอันทรงศักดิ์ก็ควรจะเป็นผู้มีความเคารพในเกียรติศักดิ์ของตนเองอย่างแน่นแฟ้น ท่านคงจะไม่ได้หมายความว่า การที่คนเราจะรักเกียรติศักดิ์ของตนได้จะต้องนั่งรถยนต์หรูๆ ราคาแพงๆ รับประทานอาหารกลางวันต้องฟังเพลง ดำรงชีวิตอยู่ด้วยค่านิยมอันฟุ้งเฟ้ออะไรทำนองนี้ หากท่านคงประสงค์จะเตือนเพื่อนทหารของท่านให้ระลึกไว้เสมอว่า "No rank can dignify a man, but a man can dignify his rank" ซึ่งน่าจะแปลว่า อันที่จริงยศฐาบันดาศักดิ์มิได้บันดาลให้มนุษย์มีความสูงส่งขึ้นมาได้ แต่มนุษย์เองต่างหากที่จะเป็นผู้ทำยศศักดิ์ที่ตนได้รับให้ทรงเกียรติเป็นที่เชิดหน้าชูตาอยู่ได้

ในความนึกคิดส่วนตัวของผม เชื่อว่าทุกคนเข้าใจความหมายของคำว่า เกียรติศักดิ์ได้ดี และทุกคนย่อมมีสิทธิ์ที่จะรักเกียรติศักดิ์ของตนได้ตามฐานานุรูป แต่การแสดงออกซึ่งความรักเกียรติศักดิ์ของแต่ละบุคคลย่อมผิดแผกกันไปตามกาละเทศะและสิ่งแวดล้อมประเพณี เช่น นายทหารสัญญาบัตรอังกฤษเคารพในเกียรติศักดิ์ของตนโดยไม่ยอมทำงานต่ำๆ ถึงแม้ตนจะตกเป็นเชลยศึกก็ตาม เมื่อถูกฝ่ายชนะบังคับให้ทำจะขัดขืนไม่ยอมทำแม้จะได้รับโทษทัณฑ์ฐานขัดคำสั่งอย่างไรก็ยอม ซึ่งผิดกับนายทหารสัญญาบัตรญี่ปุ่น นายทหารญี่ปุ่นเคารพในเกียรติศักดิ์ของตนในฐานะนายทหาร โดยไม่ค่อยจะยอมแพ้ง่ายๆ ยินดีที่จะตายมากกว่าตกเป็นเชลย เช่น มักจะทำฮาราคีรี (คว้านท้อง) เสียเอง เมื่อตัวเพลี่ยงพล้ำในการรบ แต่ถ้าจำเป็นต้องยอมแพ้และถูกจับเป็นเชลย เขาก็เลิกรักเกียรติศักดิ์แห่งความเป็นทหารทันที และหันมารักเกียรติศักดิ์แห่งการเป็นเชลยศึกตามสิ่งแวดล้อมและเหตุการณ์ที่เป็นจริง ซึ่งผมได้เคยเห็นนายทหารสัญญาบัตรญี่ปุ่นยอมทำทุกอย่าง แม้แต่ใช้มือโกยขยะขนสิ่งปฏิกูลตามท่อริมถนนในสิงคโปร์ เมื่อญี่ปุ่นต้องยอมแพ้ในสงครามคราวที่แล้ว ญี่ปุ่นเคารพในเกียรติศักดิ์ของตนในฐานะเชลยศึกก็ต้องรักษาระเบียบวินัยปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ชนะ เมื่อแพ้ก็แพ้กันจริงๆ ยังจะได้รับความปรานีจากฝ่ายตรงข้ามบ้าง เมื่อชนะก็ไม่ฟังเสียงใครเหมือนกัน ใครไม่ปฏิบัติตามคำสั่งก็ฟาดเสียด้วยดาบซามูไรให้ขาดสองเสี่ยงรู้แล้วรู้รอดไป อย่างไหนจะผิดอย่างไหนจะถูก ขอท่านผู้อ่านได้โปรดวินิจฉัยเอาเองเถิด ความรักเกียรติศักดิ์ของตนให้ถูกกาละเทศะและสิ่งแวดล้อมนี้ มีเรื่องบุรมบุราณเมื่อประมาณ ๓๐๐ ปีเศษมานี้แล้วเล่าสืบเนื่องกันมาดังนี้ สมัยนั้นนักปราชญ์ราชบัณฑิตแห่งประเทศอิตาลี มีความเชื่อแน่นแฟ้นจนออกประกาศิตว่าโลกนี้แบน แต่นักดาราศาสตร์หนุ่มชื่อ Galileo Galilei ผู้สนใจศึกษาความเป็นไปของ

จักรวาลและพิสูจน์ได้ว่าโลกกลม ก็ได้แสดงปาฐกถากล่าวถึงเรื่องโลกกลมให้ชาวอิตาเลียนฟัง ความทราบถึงนักปราชญ์ราชบัณฑิตผู้เฒ่าทั้งหลายแหล่ได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ว่า Galileo Galilei เป็นบุคคลวิตถารนอกศาสนาหลอกลวงประชาชนถึงกับยื่นคำขาดให้ถอนคำพูดเสีย มิฉะนั้นจะเอาขึ้นเวทีเผาเสียทั้งเป็น ท่านนักปราชญ์ราชบัณฑิตเหล่านั้นจำเป็นต้องรักษาศักดิ์ศรีของท่านที่ได้ออกประกาศิตไปแล้วว่าโลกแบน ถ้าปล่อยให้เด็กเมื่อวานซืนมาลบล้างคำประกาศิตเสีย แล้วท่านจะเอาหน้าไปไว้ที่ไหน นี่ก็เป็นการรักษาเกียรติศักดิ์ของฝ่ายหนึ่งซึ่งเมื่อสามร้อยปีเศษก่อนโน้นก็คงจะมีคนเห็นด้วยไม่น้อยว่าถูกต้อง แต่กาลเวลาล่วงเลยมาจนถึงปัจจุบันนี้ซึ่งเราๆ ท่านๆ ก็จะตอบได้ทันทีว่าการรักษาเกียรติศักดิ์ของท่านนักปราชญ์เหล่านั้นมีคุณค่าหรือไม่ที่จะแลกกับการที่ต้องให้ชาวโลกโง่งมงาย เชื่อว่าโลกแบนมาอีกนานเท่านาน ฝ่าย Galileo Galilei เมื่อโดนยื่นอัลติเมตั้มเช่นนั้น ใจก็คงอยากจะรักศักดิ์ศรีของตนในฐานะนักวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ และเชื่อด้วยหลักวิชาการที่ตนได้ค้นพบว่าโลกกลมแน่ๆ นี่หว่า ถ้าจะรักษาศักดิ์ศรีไม่ยอมถอนคำพูดและให้เขาตัวไปทำพิธี “อิตาเลี่ยนย่างไฟแดง” ดีหรือว่าถอนคำพูดเสีย เพราะหมดประตูที่จะช่วยคนตาบอดให้กลายเป็นคนตาดีได้ แต่การที่จะช่วยมิให้ตัวแกกลายเป็นหมูหัน ยังอยู่ในวิสัยที่จะทำได้ ผมเชื่อว่าท่านผู้อ่านคงไม่ลงมติว่า Galileo Galilei เป็นคนไม่รู้จักรักเกียรติศักดิ์ของตนเป็นแน่ ในเมื่อแกตกลงถอนคำพูดของแกเสียแล้วต่อมาเราๆ ท่านๆ ก็ทราบเองแหละว่า โลกนี้กลมหรือแบนกันแน่

เรื่องเกียรติศักดิ์รักของข้านี้ ถ้าจะเขียนกันให้หมดเปลือกตามความมุ่งหมายของท่าน John Paul Jones แล้วก็อาจจะต้องเขียนอีกหลายหน้ากระดาษ เพราะเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้มีหน้าที่บังคับบัญชาเหลือเกิน ผู้นำคนใดไม่มี Sense of personal honour แล้วก็แทบจะเรียกได้ว่าหมดคุณค่าแห่งการเป็นผู้นำเอาทีเดียว

การเป็นผู้มีพรสวรรค์ที่จะเข้ากับบุคคลทุกชั้นทุกประเภทได้ถูกจังหวะตามกาละเทศะในประโยคต่อไปก็เป็นสิ่งมีเสน่ห์สำหรับผู้มีหน้าที่บังคับบัญชา เพราะผู้ใต้บังคับบัญชาย่อมมีหลายระดับ ผู้บังคับบัญชาต้องเข้าถึงจิตใจของเขาเหล่านั้นด้วยความจริงใจ ไม่ใช่ฝืนแสดงเพื่อให้ลูกน้องรัก จึงจะเข้าใจความต้องการและความนึกคิดของเขาได้ใกล้เคียงความจริงมาก แล้วจึงจะมีโอกาสโน้มน้าวจิตใจของเขาให้หันมาให้ความร่วมมือร่วมแรงกับเราได้ในทุกกรณีที่เราต้องการ การเข้ากับผู้น้อยนั้นไม่ใช่จะตั้งหน้าตั้งตาแต่จะให้โอวาทหรืออบรมกันทุกทีไป แต่เราควรจะตั้งปัญหาถามเขาบ้าง ผู้บังคับบัญชาที่สามารถนั้นจะเป็นผู้ตั้งปัญหาถามได้ดี เพราะการตั้งปัญหาถามเพื่อให้ผู้ตอบแสดงความนึกคิดออกมาให้เราเข้าใจตัวเขาได้นั้น

ยากกว่าการให้โอวาทมากนัก ทั้งนี้ผมหมายถึงปัญหาที่เป็นแก่นสารมีสาระแก่การที่จะได้ข้อมูล (Information) อันเป็นประโยชน์แก่การปกครอง การใช้คนให้ถูกต้องไม่ใช่ปัญหาโลกแตก (Silly question)

ผู้ปกครองคนจะต้องมีความอดทน ประโยคนี้ท่านผู้เขียนคงหมายถึงอดทนทั้งร่างกายและจิตใจ เพราะนายทหารเรือจะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกเรือในความทรหดอดทนต่อความยากลำบากในอาชีพ หรือความทารุณโหดร้ายของภัยธรรมชาติ เช่น คลื่นลมจัด อดทนต่อความว้าเหว่ อดอยาก ตรากตรำ ที่ต้องใช้ชีวิตรอนแรมไปในทะเลอันมีภยันตรายรอบด้าน สรุปรวมแล้วความอดทนทางร่างกายนั้นยังไม่หนักหนาเท่าความอดทนทางจิตใจ เช่นอดทนที่จะไม่แสดงความโมโหฉุนเฉียวต่อผู้น้อย อดทนที่จะตะล่อมให้ผู้น้อยที่ยังไม่เข้าใจในนโยบายของเราให้หันเข้ามาให้ความร่วมมือด้วยใจสมัครให้ได้ ไม่ได้บีบบังคับให้ทำตามคำสั่งของทหาร ถ้าบีบบังคับให้เขาทำตามคำสั่งเราจะต้องคุมและป้อนคำสั่งไปเรื่อยๆ หมดที่สั่งไว้เขาก็หยุด ถ้าเป็นงานที่ใช้กำลังกายก็พอบังคับกันได้ เพราะเห็นได้ชัดว่าใครทำหรือไม่ทำ แต่ถ้าเป็นงานที่ใช้สมองจะไปบังคับกันอย่างไร เขาบอกว่ายังคิดไม่ออก เราก็หมดปัญญาแล้ว จะเอาไปตัดหัวคั่วแห้งก็ทำไม่ได้ การใช้ความอดทนชักจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้หันมาร่วมกันปฏิบัติงานให้ลุล่วงไปตามความประสงค์นี้เป็นสมรรถนะของผู้นำอีกประการหนึ่ง

ผู้ปกครองบังคับบัญชาหน่วยงานใดประสงค์จะให้บุคคลในหน่วยนั้นมีความสามัคคีกลมเกลียวร่วมใจและกายกันทำงานให้สำเร็จไปด้วยดีมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องเข้าใจเสียก่อนว่า ความสามัคคีมีรากแก้วมาจากความยุติธรรม ฉะนั้นท่านแม่ทัพ Jones จึงนำมาประมวลไว้ด้วย เพื่อให้นายทหารเรือของท่านรู้จักรักความยุติธรรม ซึ่งข้อความในประโยคต่อๆ ไป เช่น ไม่เพิกเฉยต่อการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่ปล่อยปละละเลยให้ผู้น้อยกระทำความผิดโดยไม่ว่ากล่าวตักเตือนลงโทษ และการลงโทษก็ต้องให้สมดุลย์กับโทษานุโทษที่ผู้น้อยได้กระทำไปนั้น เกี่ยวข้องกับการปกครองด้วยความเป็นธรรมทั้งสิ้น ซึ่งจะได้วิเคราะห์โดยละเอียดต่อไป

ทีนี้มาถึงความเป็นผู้มีใจคอหนักแน่นมั่นคง ไม่หูเบา อันจะเป็นเหตุให้ผู้น้อยปั่นหัวเล่นได้เป็นลูกข่าง การฟังหูไว้หูเป็นคุณสมบัติของผู้ใหญ่ที่ดี เมื่อได้ยินสิ่งร้ายก็ไม่วู่วามหรือตกใจจนครองสติไม่อยู่ หรือถ้าได้ทราบเรื่องดี ก็ไม่จำเป็นต้องดีใจ ตีปีกเต้นแร้งเต้นกาอย่างนักฟุตบอลสมัยใหม่มักแสดง เมื่อฝ่ายตนชูตได้ประตูฝ่ายตรงข้ามที่ได้เห็นด้วยความสังเวชอยู่บ่อยๆ ในสมัยนี้ การศึกษาในโรงเรียนสมัยเมื่อ ๔๐-๕๐ ปีก่อน ได้สอนไว้ว่า ในการเล่น

กีฬาหากเราเป็นฝ่ายชนะ ไม่ควรแสดงความลิงโลดเย้ยหยันฝ่ายที่แพ้หรืออ่อนกว่าเรา อย่างที่เราเรียกกันว่า ต้องมีน้ำใจนักกีฬา การเล่นกีฬาก็ย่อมต้องมีแพ้มีชนะกันเป็นธรรมดา หรือพูดง่ายๆ ก็คือ การเป็นผู้ใหญ่นั้นต้องมีจิตใจมั่นคง วางเฉยไว้ก่อนแล้วค่อยหาเหตุและผลประกอบการวินิจฉัยเหตุการณ์นั้นๆ ให้ได้ข้อมูลที่ถ่องแท้ เป็นหลักในการตัดสินใจต่อไป คุณสมบัตินี้มีคุณค่าแก่การปกครองคนจำนวนมากที่ป้องกันมิให้เกิดการสอพลอใส่ร้ายป้ายสีกัน อันจะเป็นบ่อเกิดแห่งความระส่ำระสายในหมู่คณะ

ผู้บังคับบัญชาต้องมีกุศลจิตเมตตากรุณาต่อผู้น้อย บางโอกาสอาจจะต้องดุว่ากล่าวตักเตือนด้วยเจตนาดี แต่อย่าใจร้าย เอื้อเฟื้อเกื้อหนุนแก่ผู้ยากไร้จริงๆ อันเป็นลักษณะของคนใจบุญสุนทาน แต่ผมก็ไม่เข้าใจว่าท่านผู้เขียนจะหมายถึงให้ตั้งหน้าตั้งตาทำบุญแบบตำน้ำพริกละลายแม่น้ำ เอาหน้าเอาตากัน หรือหวังผลตอบแทนในรูปวัตถุในโลกนี้หรือในรูปสวรรค์วิมานในโลกหน้า อย่างที่นักบุญใจบาปปฏิบัติกันอยู่เป็นเนืองนิจนั้นหรือไม่

ข้อความตอนท้ายทั้งหมดที่ท่านนักปกครอง Jones เขียนไว้นับตั้งแต่ที่ว่า นายทหารเรือจะไม่ปล่อยให้การปฏิบัติงานด้วยความขยันหมั่นเพียร ของผู้ใต้บังคับบัญชา รอดพ้นความสังเกตของตนไป โดยไม่พิจารณาปูนบำเหน็จรางวัล เรื่อยไปจนจบข้อเขียนนั้น เป็นสาระส่วนสำคัญแห่งหลักการปกครองบังคับบัญชาคน สรุปใจความในตอนนี้ก็คือท่านต้องการให้ผู้บังคับบัญชาสอดส่องเอาใจใส่ติดตามการทำงานของผู้น้อยโดยใกล้ชิดละเอียดลออถึงกับต้องวินิจฉัยความผิดให้ถ่องแท้ลงไปว่าผิดอย่างไร ผิดเพราะประมาท หรือผิดเพราะโง่เขลาเบาปัญญา ผิดเพราะอัตคัดขัดสน หรือผิดเพราะความโลภ ซึ่งผู้บังคับบัญชาต้องรีบหาทางแก้ไขให้ถูกจุดเสียแต่เนิ่นๆ การปล่อยให้ผู้น้อยคิดว่าทำดีก็ชามทำชั่วก็ชามนั้น จะเป็นสนิมเกาะกินเหล็กดีอื่นๆ ให้ผุกร่อนไปหมดด้วยกันในที่สุด ถ้าผู้ใหญ่ไม่สนใจการกระทำของผู้น้อยแล้ว ย่อมไม่มีประโยชน์ที่จะมานั่งเป็นผู้ใหญ่อยู่ เพราะการที่ตนได้รับแต่งตั้งให้มาอยู่ในตำแหน่งใหญ่ ปกครองบังคับบัญชาคนจำนวนมากนั้น ต้องเข้าใจให้ถูกต้องว่าเขามิได้สร้างอาณาจักรให้ตนหมุนเวียนมานั่งเป็นเอ้หมึงกินอัตราแล้วก็ผ่านไป อย่างที่เรียกว่า "สมบัติผลัดกันชม" โดยไม่จำเป็นต้องไปสนใจกับผู้น้อยชั้นรองๆ ลงไปมากนัก เพราะถ้าขืนสนใจหรือรู้จักมากเดี๋ยวจะเดือดร้อนถูกรบกวนขอยืมเงินขอยืมทองไม่รู้จักจบสิ้น รู้จักเพียงผู้ใต้บังคับบัญชาชั้นรองตัวใหญ่ๆ ไม่กี่คนก็พอแล้ว สั่งการให้พวกนั้นไปแจกลูกค้ำสวะต่อๆ กันไปก็หมดเรื่อง ได้ผลไม่ได้ผลก็ไล่เบี้ยกันไปตามลำดับชั้น ฉันเป็นผู้สั่งไม่ต้องรับผิดเพราะสั่งไปดีแล้ว คนข้างล่างเหลวไปทำเสียเสียเองก็ถูกตำหนิรับโทษไป ฉันไม่เกี่ยว

การปกครองบังคับบัญชาคนนั้น ผมเห็นว่าเป็นงานยากที่สุด เพราะคนเป็น "ของเป็น" การควบคุมเครื่องจักรกลนั้น ถึงแม้จะยุ่งยากสลับซับซ้อนกันอย่างไรก็ยังง่ายกว่าควบคุมคนหลายเท่า เพราะเครื่องจักรเป็น "ของตาย" ไม่มีจิตใจที่จะผันแปรเปลี่ยนไปได้ร้อยสีพันอย่างเช่นคน และยิ่งมีจำนวนมากเท่าใดก็ยิ่งยุ่งยากเป็นทวีคูณ ฉะนั้น ถ้าผู้บังคับบัญชาชั้นสูงได้รู้จักผู้ใต้บังคับบัญชาได้มากที่สุดเท่าไหร่ก็ยิ่งเป็นผลดีแก่งานส่วนรวมของหน่วยนั้นๆ เพราะเขาจะเลือกใช้คนได้ถูกต้อง ไม่ใช่สั่งไปตามลำดับชั้น แล้วก็ไปนอนคอยฟังผล ทั้งนี้ผมมิได้หมายความว่าให้สั่งงานข้ามศีรษะผู้บังคับบัญชาชั้นต้นลงไป ซึ่งผิดหลักการปกครอง เราสั่งไปตามลำดับชั้นแน่นอน แต่เมื่อเช็คสอบดูแล้วและเรารู้จักตัวผู้ที่จะต้องไปลงมือทำจริงว่าสามารถแค่ไหน เราก็พอจะรู้ล่วงหน้าได้ว่างานนั้นจะปรากฏผลออกมาอย่างไร ถ้าเป็นคนที่เรารู้ว่าเขาสามารถก็ปล่อยไป เพราะต้องทำเสร็จแน่ หากบังเอิญผู้บังคับบัญชาชั้นต้นสังกัดไม่รู้จักคนดีพอ ไปมอบหมายให้ผู้ที่ไม่ถนัดในงานนั้นไปทำ แต่เรารู้จักนายนั่นดีอยู่แล้วว่าไปไม่รอด เราก็ต้องรีบเชิญผู้บังคับบัญชาต้นสังกัดของนายนั่นมาหารือถามเหตุผล ถ้าเหตุผลไม่เข้าท่าก็จะได้แนะนำให้เปลี่ยนตัวเสีย หรือไม่ก็ไปหาพี่เลี้ยงให้เพื่อผลสำเร็จของงาน ดังนี้เป็นต้น ความหนักและยุ่งยากของผู้บังคับบัญชาชั้นสูงอยู่ที่จะรู้จักผู้ใต้บังคับบัญชาต่ำลงไปได้กี่ระดับและจำนวนมากเพียงใด เพราะเหตุนี้การเลือกผู้บังคับบัญชาชั้นสูงไปดำรงตำแหน่งที่ต้องปกครองคนจำนวนมาก จึงต้องพิจารณาดูด้วยว่าบุคคลผู้นั้นรู้จักผู้ใต้บังคับบัญชาดีเพียงใด (ไม่ใช่ผู้บังคับบัญชานั้นมีผู้น้อยเชียร์มากเท่าใด) เพราะผู้บังคับบัญชาชั้นสูงไม่ได้เป็นผู้ลงมือทำ แต่ต้องมีความสามารถที่จะใช้คนให้ถูกต้องกับงานเพื่อไปสู่ผลสำเร็จ ที่จะทำเช่นนี้ได้ก็ต้องเอาใจใส่หมั่นสังเกตติดตามการกระทำของผู้น้อยอย่างใกล้ชิด โดยตนเองต้องมีคุณสมบัติที่กล่าวมาแล้วข้างต้นให้ครบถ้วนเสียก่อน ใครมีความชอบก็พิจารณาปูนบำเหน็จรางวัลหรือชมเชยไปเพื่อเป็นกำลังใจให้เขาทำดีเรื่อยๆ ขึ้นไปอีก ไม่ใช่ทำเพิกเฉยเสีย ขืนสนับสนุนขึ้นไปก็ห่วงว่าลูกน้องจะดีกว่าตน เดี๋ยวไล่ขึ้นมาทันก็จะแซะตนให้พ้นเก้าอี้ไปเสีย หรือใครทำผิดก็แยกแยะให้ออกว่าผิดอย่างไร หนักหนาแค่ไหน แล้วก็กล่าวตักเตือนหรือลงโทษไป ที่ว่ากล่าวตักเตือนแล้วก็ไม่เชื่อฟังยังกระทำผิดอยู่เรื่อยๆ เห็นว่าแก้ไขไม่ไหวแล้วก็พิจารณาปลดไป ไม่ใช่ย้ายไปให้ทำผิดที่อื่นอีก ผู้บังคับบัญชาบางท่านชอบทำตนเป็นคนใจพระ แต่ไม่ยอมไปอยู่วัด จะลงโทษก็กลัวลูกน้องโกรธหรือจะเข้าลักษณะไก่เห็นตีนงู งูเห็นนมไก่ ก็อาจจะเป็นได้ เลยทำอะไรกันไม่ลง ปล่อยปละละเลยไม่รู้ไม่ชี้เสีย ขืนลงโทษเดี๋ยวจะพลอยมีผิดไปด้วยฐานปกครองลูกน้องไม่ดี คนในบังคับบัญชาก็จะขาดความกระตือรือร้นที่จะทำความดี เพราะ

ตามธรรมชาติทำดีนั้นทำยากกว่าทำชั่ว และการทำดีมักจะเหนื่อย แต่การทำชั่วมักสบายทำง่ายหรืออาจจะได้ผลประโยชน์ด้วยซ้ำ เมื่อไม่ต้องกลัวว่าจะถูกลงโทษเสียอีกด้วยเช่นนี้ ผู้น้อยก็จะหันเหเข้าหมกมุ่นในความชั่วมากขึ้นๆ ความปั่นป่วนยุ่งเหยิงอันเป็นต้นเหตุแห่งการหย่อนสมรรถภาพก็คืบคลานเข้ามาบ่อนทำลายหน่วยนั้นให้ง่อยเปลี้ยไป ความสามัคคีในหมู่คณะก็หมดหวัง แม้จะร้องเพลงปลุกใจจนคอแตกก็ไม่สามารถจะสร้างความสามัคคีขึ้นมาได้ เพราะรากฐานคือความยุติธรรมที่ยุติลงไปเสียแล้ว ที่กล่าวมานี้ไม่ใช่เฉพาะแต่งานทหารเรือเท่านั้น แม้บริษัทห้างร้านหรือกรมกองใดๆ ก็ย่อมที่จะถือหลักการปกครองบังคับบัญชาแบบเดียวกันนี้ได้ทั้งสิ้น

อาจจะมีบางท่านเห็นว่าการที่ผู้บังคับบัญชาสูงสุดของหน่วยใดจะรู้จักผู้ใต้บังคับบัญชาได้ทั้งหมดนั้นย่อมเป็นไปได้ยาก โดยเฉพาะหน่วยงานใหญ่ๆ ที่มีคนจำนวนมากอยู่ใต้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นลงไปหลายระดับ ผมไม่ได้หมายความว่าผู้บังคับบัญชาต้องรู้จักผู้น้อยทุกคน แต่ผมคิดว่าผู้บังคับบัญชาควรพยายามรู้จักผู้น้อยให้ได้มากที่สุดที่จะมากได้ ท่านยิ่งรู้จักผู้ใต้บังคับบัญชาชั้นรองๆ ลงไปได้มากเท่าใดก็ยิ่งเป็นเครื่องเพิ่มพูนสมรรถภาพในการปกครอง บริหารงานในหน่วยงานของท่านได้คล่องตัว และประสบผลสำเร็จได้มากขึ้นเท่านั้น หากท่านใช้คนเป็น ตัวอย่างเช่น ฮิตเลอร์ ผู้นำเยอรมันในสมัยสงครามโลกคราวที่แล้วปกครองบังคับบัญชากำลังทหารไม่รู้ว่ากี่ร้อยกี่พันกองพล ซึ่งมักถูกห้อมล้อมไปด้วยจอมพลนายพลเยอะแยะ ไม่น่าจะรู้จักนายร้อยเอก ทหารช่างตัวเล็กๆ ชื่อ Otto Skorzeny ถึงกับเลือกให้เป็นหัวหน้าทีมบุกขึ้นไปชิงตัว มุสโสลินี ผู้นำอิตาลี ซึ่งถูกจับขังอยู่บนยอดเขา Gran Sasso ในประเทศอิตาลี เอาตัวลงมาพาหนีเข้าประเทศเยอรมันไปได้สำเร็จ อันนี้เราจะยอมรับนับถือฮิตเลอร์ว่าเป็นผู้นำที่มีสมรรถภาพหรือไม่ที่ซอกแซกไปรู้จักนายทหารผู้น้อยที่มีฝีมือและเลือกให้ไปทำงานได้ผลสมประสงค์ หรือท่านนายพลไอเซนฮาวร์แม่ทัพใหญ่สัมพันธมิตรเตรียมการบุก ยุโรปในขณะอากาศวิปริต เลือกเฟ้นนายทหารอุตุนิยมวิทยาตัวเล็กๆ ให้พยากรณ์อากาศในวันสำคัญที่จะยกพลขึ้นบุกฝั่งนอร์มังดี ประเทศฝรั่งเศสนั้น ผมเชื่อว่าท่านนายพลไอเซนฮาวร์คงไม่ใจเย็นสั่งตามลำดับชั้นให้รายงานข่าวอากาศให้ทราบ เพื่อท่านจะตัดสินใจบุกยุโรปดีหรือไม่ แล้วไปนอนคอยรับข่าวอยู่เป็นแน่ เพราะการพยากรณ์อากาศในวันนั้นมีความสำคัญต่อชื่อเสียงของท่าน และความเป็นความตายของฝ่ายสัมพันธมิตรแขวนอยู่อย่างล่อแหลม ถ้าการพยากรณ์อากาศพลาด บุกขึ้นฝรั่งเศสในวันนั้นไม่สำเร็จ ย่อมเกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงถึงขนาดพลิกประวัติศาสตร์โลกเป็นอย่างอื่นไปเลยก็ได้ ท่านนายพล

ไอเซนฮาวร์ปกครองบังคับบัญชาคนไม่รู้กี่ล้าน แล้วท่านเลือกคนขึ้นมาให้ทำงานสำคัญอันนี้ให้สำเร็จได้อย่างไร ไม่ใช่เพราะความเป็นผู้บังคับบัญชาที่สามารถในทางรู้จักใช้คนดอกหรือ

ยิ่งเขียนก็ยิ่งเพลิน เดี๋ยวจะเลยเถิดเกินข้อความที่ท่านแม่ทัพเรือ Jones เขียนไว้จะกลายเป็นน้ำท่วมทุ่งไป จึงขอยุติเสียทีหากข้อเขียนของท่าน John Paul Jones ตามที่ถ่ายทอดออกมานี้จะเป็นประโยชน์แก่ท่านนักปกครอง หรือผู้มีหน้าที่บังคับบัญชาคนได้นำไปพิจารณาปฏิบัติดูบ้าง อันจะเป็นปัจจัยให้ผู้ใต้บังคับบัญชาของท่านได้รับความร่มเย็น มีขวัญดี มีกำลังใจปฏิบัติงานให้ท่าน เพราะเขาเหล่านั้นเลื่อมใสศรัทธาในการเป็นผู้นำที่สามารถของท่านแล้วไซร้ ก็ขอให้ส่วนดีของเรื่องนี้เป็นของท่านนายพลเรือ John Paul Jones เจ้าของข้อความเรื่อง "Qualifications of the Naval Officer" ผู้เป็นนักปกครองชั้นเลิศ และเป็นนักรบชาวทะเลชั้นเยี่ยมนี้ ส่วนความบกพร่องในการถอดความออกมาเป็นภาษาไทยที่ไม่สมบูรณ์และคลาดเคลื่อนจากใจความในต้นฉบับภาษาอังกฤษไปบ้างนั้น ผมขอน้อมรับผิด และขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

เมื่อได้นำข้อเขียนของท่าน John Paul Jones มาบรรยายเพื่อเราได้พิจารณาศึกษากันเช่นนี้แล้ว หากจะไม่กล่าวถึงประวัติโดยสังเขปของท่านไว้ ณ ที่นี้บ้างก็ดูจะขาดความสำคัญของบทความนี้ไปอย่างน่าเสียดาย

ท่าน John Paul Jones ซึ่งมีสมญาว่า "บิดาแห่งกองทัพเรืออเมริกัน" นี้เป็นชาวสกอตโดยกำเนิด เกิดเมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๔๗ ได้ออกจากสกอตแลนด์ไปอยู่อเมริกาเมื่ออายุ ๑๓ ปี ต่อมาได้เป็นนายทหารเรือในกองทัพเรืออเมริกัน ทำการรบกับกองเรืออังกฤษในสงครามกู้อิสรภาพ ได้ทำการรบอย่างกล้าหาญจนได้ชัยชนะ ยึดเรือรบอังกฤษได้ มีชื่อเสียงโด่งดัง แต่พอสงครามสงบลงโดยฝ่ายอังกฤษพ่ายแพ้ไป ก็ไม่มีใครต้องการท่านให้ท่องทะเลอีกต่อไป จึงถูกส่งไปปารีส ในฐานะทูตสันถวไมตรีกับฝรั่งเศส ท่านได้ปฏิบัติงานเป็นผลสำเร็จตามความมุ่งหมายของรัฐบาลอเมริกันในสมัยนั้น แต่ไม่ได้รับความดีความชอบอะไรเลย ขณะอยู่ที่ปารีส ท่านได้รับเชิญจากพระนางแคททารีน ที่ ๒ จักรพรรดินีแห่งรุสเซีย ให้เข้ารับราชการในกองทัพเรือรุสเซียซึ่งกำลังทำสงครามกับตุรกีอยู่ ความที่ชอบรบในทะเลอยู่แล้ว ท่านรับเชิญทันที และได้รับยศเป็นพลเรือตรีแห่งจักรพรรดินาวีรุสเซีย และบังคับบัญชากองเรือรบรุสเซียในทะเลดำ กองเรือรบภายใต้บังคับบัญชาของท่านได้เข้าสัประยุทธ์กับกองเรือตุรกีและตีกองเรือตุรกีแตกแล้วแตกอีก จึงมีชื่อเสียงขึ้นมาอีก แต่ก็เป็นธรรมดาที่เป็นคนต่างชาติไปเด่นในประเทศที่ไม่ใช่ของตนก็ย่อมต้องถูกรุมอิจฉาจนต้องออกจากประเทศ

ที่เก็บศพของ John Paul Jones

รุสเซียกลับมาอยู่ปารีสอีกด้วยสุขภาพอันเสื่อมโทรม และถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๙๒ คือมีอายุเพียง ๔๕ ปี

ท่าน John Paul Jones ถูกลืมไปเสียหนึ่งร้อยกว่าปี ก่อนที่จะมีผู้รื้อฟื้นคุณงามความดีของท่านจนเกิดกระตือรือร้นเริ่มค้นหาศพกันขึ้นในปี ค.ศ. ๑๘๙๙ และค้นพบในปี ค.ศ. ๑๙๐๕ ได้มีการแห่ศพกันอย่างเอิกเกริกสมเกียรติกันขึ้นมาละอีตานี้ ขบวนแห่ผ่านนครปารีสเพื่อลงเรือไปอเมริกาและรัฐได้ทำพิธีบรรจุศพไว้ใต้โบสถ์ (Chapel) อันสง่างามในบริเวณโรงเรียนนายเรือแอนแนปปอลิส เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ค.ศ. ๑๙๐๖ อยู่จนบัดนี้ ปัจจุบันมีผู้ไปเยี่ยมเยียนแสดงคารวะกันปีละมากๆ

เกิดมาเป็นมนุษย์ปุถุชนก็มักจะหนีเรื่องทำนองนี้ไปไม่ค่อยพ้น ชีวิตและร่างกายของมนุษย์เรานั้นเป็นของไม่มีแก่นสาร ย่อมต้องแตกดับไปตามกาลเวลาก็จริง แต่คุณงามความดีที่มนุษย์อาศัยเรือนร่างอันนี้ประกอบกระทำไว้ย่อมเป็นสาระแห่งชีวิตไม่รู้จักเสื่อมสลายอันจะประสิทธิ์ประสาทผลให้ผู้ก่อสร้างกระทำไว้เป็นผู้เกิดดีอยู่ดีและจากไปดี เป็นที่เคารพนับถือของชนทั้งหลายผู้ได้รู้เห็น แม้ล่วงลับไปแล้วก็มีความดีเหลือไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ระลึกถึงตลอดไป ดังท่านนายพลเรือ John Paul Jones ที่ผมกำลังกล่าวถึงอยู่นี้

เรื่องของท่าน John Paul Jones ที่ผมเขียนขึ้นนี้ หากจะเป็นสาระส่วนประเสริฐที่จะอำนวยประโยชน์ชักนำให้สังคมมนุษย์ชาติปัจจุบัน อันย่อมมีทั้งชนชั้นปกครองและถูกปกครอง ให้เห็นคุณค่าแห่งความสามัคคีอันมีพื้นฐานมาจากความยุติธรรม แล้วตั้งหน้าตั้งใจร่วมมือกันทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติอย่างจริงจังขึ้นมาได้แล้วไซร้ ก็จงเป็นอานิสงส์ให้หนังสือนาวิกศาสตร์เจริญวัฒนาถาวรสืบไป

เมื่อข้าพเจ้าไปทำการ Research

ในทาง

Marine Boiler Corrosion

นาวาเอก เฟื่อง ปัณยาชีวะ M. Sc.

สมาชิกอย่าผ่านเรื่องนี้ไปเสีย

ผู้เขียนสำเร็จการศึกษาจาก รร. นายเรือ เมื่อ ธันวาคม ๒๔๘๓ เคยเข้าทำการรบกับกองเรือรบฝรั่งเศส ในการยุทธ์ที่เกาะช้างเมื่อ ๑๗ ม.ค. ๒๔๘๔ สำเร็จจาก รร. นายทหารเรือดำน้ำ เมื่อพฤศจิกายน ๒๔๘๔ ประจำอยู่ใน ร.ล. สินสมุทร เคยปฏิบัติราชการพิเศษในตำแหน่ง หัวหน้าแผนกปราบปรามกองสารวัตรผสมไทย–สัมพันธมิตร ไปร่วมรบกับสหประชาชาติในสงครามเกาหลี ในตำแหน่งต้นกลหมู่เรือ ประจำอยู่ใน ร.ล. ประแส ซึ่งอับปางในน่านน้ำเกาหลีเหนือ เมื่อ ๒๔๙๒ สอบภาษาอังกฤษชิงทุนได้ ๗๑.๑๓% ทร. จึงส่งไปศึกษา Refrigeration ณ สหรัฐอเมริกา และอนุมัติให้ศึกษาวิชา Mechanical Engineering ต่อในมหาวิทยาลัย Newark ได้ปริญญา B.Sc. เมื่อ มิ.ย. ๒๔๙๘ และ M.Sc. เมื่อ มิ.ย. ๒๔๙๙ ได้ทุน SEATO ไปทำการค้นคว้าที่สหรัฐอเมริกาเมื่อ ก.พ. ๒๕๐๑ ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่งประจำกรมอู่ทหารเรือ และรักษาราชการ หัวหน้ากองแผนการช่าง และรักษาราชการผู้อำนวยการโรงเรียนไฟฟ้าและอีเลคโทรนิคส์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ลงใน "นาวิกศาสตร์" ฉบับ มกราคม ๒๕๐๒ ปีที่ ๔๒ เล่ม ๑

ความคิดที่จะสมัครเข้าชิงทุน

เมื่อราวปลายเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ข้าพเจ้าได้ทราบประกาศการให้ทุนเพื่อการวิจัยขององค์การ สปอ. ตามหนังสือของกระทรวงการต่างประเทศผ่านกระทรวงกลาโหมและกองทัพเรือมาตามลำดับ ตามประกาศนั้นได้บ่งไว้ว่า สปอ. มีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมการศึกษาและการวิจัย (เพื่อนำออกตีพิมพ์) เกี่ยวกับปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และการศึกษา ข้าพเจ้ารู้สึกสนใจมาก โดยเฉพาะในการวิจัยทางวิทยาการทหารตามอาชีพของข้าพเจ้า และตามเจตจำนงที่จะได้มีโอกาสได้ทำอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพให้กองทัพเรือที่ข้าพเจ้ารักฝังจิตใจให้มีความหมายยิ่งขึ้น

ตามที่ได้ทราบกันอยู่ดีแล้วว่า กองทัพเรือนั้นมิใช่เดินได้ด้วยท้องอย่างเดียว แต่จะต้องเดินไปได้ด้วยเครื่องจักรอีกด้วย และเครื่องจักรที่จะมีประสิทธิภาพสูงผลักดันให้กองทัพเรือเคลื่อนที่ไปได้นั้น ต้องมีรากฐานมาจากวิทยาการสูง อันประกอบด้วยวิทยาศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์สัมพันธ์กัน ในปัจจุบันขณะที่โลกเรานี้แบ่งแยกออกไปเป็น ๒ ค่าย และประเทศหัวหน้าค่ายต่างก็แข่งขันกันที่จะเพิ่มพูนกำลังรบของตนให้ มีสมรรถภาพเหนือกันและกันอยู่ตลอดเวลา อันเป็นเหตุให้วิทยาศาสตร์การช่างซึ่งทั้ง ๒ ค่าย ต่างบำรุง ค้นคว้า ส่งเสริมให้ก้าวหน้าไป เพื่อเป็นมูลฐาน ให้มีอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทรงพลานุภาพยิ่งๆ ขึ้นเป็นเงาตามตัวนั้น ได้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ประเทศอื่นๆ ที่ไม่มีกำลังทรัพย์ และไม่มีความสนใจในวิทยาการสมัยใหม่ แต่ยังมีความจำเป็นที่จะต้องป้องกันตัวเองตามสัญชาตญาณ เกิดความกระสับกระส่ายนอนตาไม่หลับไปตามๆ กัน บางประเทศที่มีกำลังใจอ่อนก็เลยคิดปล่อยตัวไปตามยถากรรมแล้วแต่ฟ้าดินจะบันดาล หรือถ้าจะพูดตามข้อเท็จจริงก็แล้วแต่ผู้ทรงอำนาจจะเวทนาปรานีเท่านั้น

เมื่อวิทยาการการช่างอันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เรือรบและอาวุธยุทโธปกรณ์มีประสิทธิภาพตามกาลสมัยได้รุดหน้าไปพรวดๆ เช่นนี้ย่อมเป็นภาระหนักแก่กองทัพเรือของทุกประเทศ ที่จะต้องคอยติดตามเปลี่ยนแปลงเรือรบอันเป็นเครื่องมือหลักให้มีสมรรถภาพทันสมัยอยู่ตลอดเวลา เพราะถ้าไม่คิดรุดหน้าไปก็เท่ากับถอยหลัง และถ้ากองทัพเรือใดมีเครื่องมืออันล้าสมัยกว่าฝ่ายตรงข้าม เมื่อถึงคราวที่จะต้องประจัญบานกัน พลรบของฝ่ายที่มีเครื่องมือล้าสมัยกว่าย่อมเสียขวัญ และคิดอยู่ตลอดเวลาว่าตนกำลังจะทำอัตวินิบาตกรรม ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ฝ่ายที่มีเครื่องมือทันสมัยกว่าช่วงชิงเอาชัยชนะไปเป็นของตนได้อย่างสะดวกดาย นอกจากว่าฝ่ายที่มีเครื่องมือล้าสมัยกว่าจะเป็นผู้ที่เจนจัดในยุทธศาสตร์และยุทธวิธีอย่างเลอเลิศ

จนเรียกได้ว่าชั้นครู นั่นแหละ จึงจะสามารถเอาชนะฝ่ายที่มีเครื่องมือทันสมัยกว่าได้ในบางโอกาส ซึ่งไม่ค่อยมีบ่อยนัก เมื่อข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะหันหลังให้กับความจริงได้เช่นนี้ ความห่วงใยในกองทัพเรือไทยที่รักของข้าพเจ้า จึงโน้มน้าวห้วงนึกฝันของข้าพเจ้าให้เอนเอียงไปในทางที่จะได้ไปทำการวิจัยในวิทยาการการช่างที่จะเพิ่มพูนประสิทธิภาพให้แก่เรือรบ ซึ่งเป็นเครื่องมือหลักของกองทัพเรือในอันที่จะป้องกันประเทศชาติได้จริงจัง จากภัยที่จะพึงมีมาในภายหน้า ความใฝ่ฝันอันนี้สอดคล้องกับความคิดริเริ่มที่ข้าพเจ้ามีขึ้น เมื่อศึกษาวิชา Gas Turbine and Propulsion ในขณะทำปริญญาโททาง Mechanical Engineering อยู่ในสหรัฐอเมริกา คือข้าพเจ้าคิดว่าเรือรบผิวน้ำขนาดใหญ่ ยกเว้นเรือบรรทุกเครื่องบิน นับวันจะหมดความจำเป็นลงไปทุกที เช่นสหรัฐอเมริกาได้ปลดเรือประจัญบานออกจากทำเนียบเรือรบจนหมดสิ้น เพราะนับว่าไม่มีประโยชน์สำหรับสงครามในอนาคต ทั้งราคาสร้างและค่าระวังรักษาก็แพงหนักงบประมาณ โดยเฉพาะประเทศที่มีเศรษฐกิจไม่สู้จะมั่นคงนัก ย่อมเป็นการยากที่จะมีเรือรบขนาดใหญ่ได้ แต่ภาระอันสำคัญของกองทัพเรือที่จะต้องรักษาฝั่งทะเลยังคงต้องมีอยู่เช่นนี้ ข้าพเจ้าจึงคิดว่า เราควรจะต้องมีเรือรบขนาดเล็ก (ขนาดเรือ ต.) ที่มีความเร็วสูงและเป็นจำนวนมากจะเหมาะสมกับความจำเป็นของกองทัพเรือเราอย่างยิ่ง เพื่อที่จะให้ความนึกคิดอันนี้มีโอกาสเป็นความจริงขึ้นได้ ข้าพเจ้าคิดจะเอาเครื่อง Jet ติดเข้ากับเรือขนาดเรือ ต. ของเรา ขณะที่อยู่ในอเมริกา ข้าพเจ้าได้นำความคิดอันนี้ไปปรึกษากับ Prof. Martin J. Levy ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของข้าพเจ้า และร่วมศึกษาทำปริญญาโทอยู่ด้วยกัน Prof. Martin ซึ่งมีความชำนาญปฏิบัติงาน design เครื่องบิน Jet อยู่ในบริษัท General Motor เห็นด้วยและแนะนำว่าในขั้นทดลองนี้ควรใช้เครื่อง Jet ที่ถอดจากเครื่องบิน และไม่ได้ใช้แล้วเอามาติดกับเรือลองดูก่อน ปัจจุบันนี้เครื่อง Jet แบบนี้ หาซื้อในอเมริกาได้ง่ายในราคาถูกกว่าราคาเดิมอย่างมากมาย เพราะไม่ได้ใช้กับเครื่องบินแล้ว คือเป็นแบบรองลงไปจากแบบที่ใช้กับเครื่องบินรบของอเมริกาในปัจจุบัน บริษัทสร้างจึงขายอย่างเหลือใช้สงคราม แต่ถ้านำเครื่องชนิดนี้มาใช้กับเรือแล้ว ก็ยังนับว่ามีความเร็วสูงพอที่จะใช้ปราบเรือดำน้ำได้

ตามเหตุผลข้างต้นนี้ ข้าพเจ้าจึงตกลงใจที่จะสมัครเข้าชิงทุน สปอ. คราวนี้ เพื่อที่จะได้มีโอกาสไปพบผู้ทรงคุณวุฒิทาง Jet propulsion และจะได้ทำการวิจัยค้นคว้าใน Principle ของ Hydrofoil และหาทางดัดแปลงเอาเครื่อง Jet มาใช้กับเรือให้ได้ผลสมความตั้งใจต่อไป หรือพูดง่ายๆ ก็คือ ต้องการไปทำการวิจัยในทางเพิ่มพูนสมรรถภาพในทางการทหารเรือ ต่อมาข้าพเจ้าได้พบ น.ท. W.Mc Gonagle ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเรือแห่งสถานเอกอัครราชทูต

สหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย ซึ่งคุ้นเคยสนิทสนมกับข้าพเจ้าเป็นอย่างดี น.ท. Mc Gonagle เห็นชอบด้วยในความคิดอันนี้และมองเห็นทางที่จะเป็นไปได้ เขาสนใจมากเพราะในขณะนั้นเรือใช้เครื่อง Jet ยังไม่มีในกองทัพเรือของชาติใดเลย แต่เมื่อได้อ่านประกาศการให้ทุนคราวนี้ทบทวนดูหลายๆ ครั้งแล้ว เขามีความเห็นว่าการที่ สปอ. ให้ทุนวิจัยคราวนี้มีวัตถุประสงค์จะส่งเสริมการศึกษา และการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์ โดยปรารถนาที่จะกระชับโครงร่างแห่งสันติภาพ และเสรีภาพให้เข็งแรง และส่งเสริมสวัสดิภาพทางเศรษฐกิจ และพัฒนาการของประชาชนของประเทศในเขตสนธิสัญญา สปอ. หรือพูดสั้นๆ ก็คือต้องการส่งเสริมเศรษฐกิจในทางสันติมากกว่าทางการทหาร ฉะนั้นควรหันไปสนใจในการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ที่จะได้ช่วยเศรษฐกิจในเขตสนธิสัญญา สปอ. ให้ดีขึ้น เมื่อได้รับคำแนะนำเช่นนี้ข้าพเจ้าก็เห็นพ้องด้วย แต่ก็ยังคิดที่จะได้ทำการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ที่จะช่วยทั้งกิจการด้านพลเรือนและด้านการทหารพร้อมไปด้วยกันอยู่นั่นเอง ซึ่งข้าพเจ้าก็ยังมีปัญหาที่สนใจอยากจะได้ทำการค้นคว้าตกค้างมาตั้ง ๑๐ กว่าปีอยู่อีกปัญหาหนึ่ง นั่นคือปัญหาการเกิดเป็นสนิมผุกร่อนของหลอดหม้อน้ำเรือ ซึ่งข้าพเจ้าได้พบเมื่อตอนได้รับคำสั่งพิเศษให้ไปควบคุมการซ่อมหม้อน้ำของ ร.ล. สุโขทัย ในราว พ.ศ. ๒๔๙๓ ข้าพเจ้าได้เข้าไปพิจารณาตรวจดูหลอดภายในหม้อน้ำ เห็นว่าตามโคนหลอดมีการผุกร่อนอย่างมากแทบทุกหลอด บางหลอดทะลุเลย แต่ส่วนบนของหลอดยังอยู่ในสภาพที่ดีเป็นส่วนมาก ปรากฏการณ์อันนี้ ทำให้ข้าพเจ้าไม่สามารถจะทึกทักเอาว่า การผุกร่อนเสียหายเกิดขึ้นเพราะหม้อน้ำมีอายุมาก (๒๐ กว่าปี) ได้ การผุกร่อนที่เกิดเฉพาะที่โคนหลอดคงมีต้นเหตุมาจากเขม่าที่หมักหมมหุ้มอยู่ที่โคนหลอดนั้นมีสภาพเป็นกรด และเนื่องจากเชื้อเพลิงย่อมต้องมีธาตุกำมะถันปนอยู่ด้วยตามธรรมชาติ แม้จะเป็นส่วนน้อยก็ตาม เขม่าที่เกิดจากการเผาไหม้ของเชื้อเพลิง จึงต้องมี SO_2 หรือ SO_3 ปนอยู่ด้วยเสมอ และเมื่อสารประกอบ ๒ ชนิดนี้รวมตัวเข้ากับไอน้ำ หยดน้ำ หรือความชื้น แล้วก็จะกลายเป็นกรด Sulphuric (H_2SO_4) หรือกรด Sulphurous (H_2SO_3) อันมีอำนาจกัดเหล็กโคนหม้อน้ำนั้นได้มากน้อยแล้วแต่จำนวนน้ำที่เข้าผสมกับเขม่านั้น นี่เป็นการเดาของข้าพเจ้าเมื่อสมัย ๑๐ ปีก่อนโน้น ซึ่งข้าพเจ้ายังไม่มีความรู้ในเรื่อง Corrosion เลย ส่วนจะมีอะไรอีกที่เป็นตัวการช่วยทวีการผุกร่อนแก่หลอดหม้อน้ำนั้นข้าพเจ้าไม่ทราบ จึงได้แต่เฝ้าคิดอยู่เงียบๆ ว่าจะหาทางแก้ไขการเสียหายแก่หม้อน้ำเรือประเภทนี้ได้อย่างไร เพราะเป็นการเสียหายค่อนข้างหนัก กองทัพเรือต้องเสียเงินไปปีละไม่ใช่น้อยที่จะต้องสั่งซื้อหลอดหม้อน้ำใหม่มาเปลี่ยนหลอดที่ผุกร่อนที่โคนนี้ คราวละนับเป็นร้อยๆ หลอด บางคราวต้อง

เปลี่ยนหมดทั้งหม้อ จนกระทั่งได้มีโอกาสไปศึกษาต่อ ข้าพเจ้าจึงเลือกเรียนวิชา Corrosion อันเป็นวิชาที่ค่อนข้างยากสำหรับข้าพเจ้า ซึ่งได้ศึกษาหนักไปแต่ในทาง Heat Power และมีพื้นความรู้ทาง Electro Chemistry น้อย ฉะนั้นการที่จะหาญเข้าเรียนวิชา Corrosion ซึ่งเป็นเรื่องของ Electro Chemistry แทบตลอดเรื่อง จึงเป็นการเสี่ยงอย่างไม่น่าทดลองสำหรับข้าพเจ้า เพราะถ้าพลาดสอบวิชา Corrosion นี้ตกไปเพียงวิชาเดียว ก็เป็นอันว่าไม่มีโอกาสจะได้รับปริญญาโท เพราะตามข้อบังคับของ รร. กำหนดไว้ตายตัวว่านักศึกษาทุกคนจะต้องสอบวิชาได้ไม่ต่ำกว่า ๗๐% (grade C) กับต้องสอบเป็นรายวิชาได้ ๘๐% ขึ้นไปเป็นจำนวนครึ่งหนึ่งของวิชาทั้งหมดที่เรียน จึงจะมีสิทธิ์ได้รับปริญญาโทอย่างธรรมดา สำหรับเกียรตินิยมนั้นจะต้องไม่มีวิชาใดต่ำกว่า ๘๐% และได้ ๙๐% เป็นจำนวนครึ่งหนึ่งของวิชาทั้งหมดที่เรียน ฉะนั้นเพื่อให้ได้ผลในการศึกษาดีที่สุด นักศึกษาจึงต้องระมัดระวังในการเลือกวิชาเรียน คือต้องมีจุดมุ่งหมายที่จะ Specialize ทางไหน และมั่นใจว่ามีพื้นความรู้สำหรับวิชานั้นๆ ดีพอ ทั้งเป็นวิชาที่ตนรักจริงๆ ด้วยจึงจะไปรอด ที่ว่าเป็นการเสี่ยงสำหรับข้าพเจ้าก็เพราะเมื่อหมดเวลาที่ทางการอนุมัติให้เรียนแล้วก็ไม่มีโอกาสจะเรียนซ้ำ เพื่อสอบแก้ตัวได้ เป็นอันว่าต้องกลับบ้านมือเปล่า แต่ด้วยความสนใจในวิชานี้เป็นพิเศษ เพราะเป็นวิชาที่สำคัญสำหรับ Engineer ทั้ง Operator และ Designer ที่จะต้องขบปัญหาการเกิดเป็นสนิมของโลหะที่ตนใช้และสร้างออกไปนั้นให้ตกไป ทั้งนี้เพราะเล็งเห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่ ทร. มาก เพราะเรื่องราวของ Corrosion เป็นเรื่องใหญ่สำหรับกองทัพเรือทุกประเทศ

จาก Report ของบริษัท International Nickel Co. ซึ่งมีหอทดลองในเรื่อง Corrosion ใหญ่โตได้ยืนยันว่า Corrosion ทำความเสียหายให้แก่โลหะหรือเครื่องจักรเครื่องใช้ที่ทำด้วยโลหะต่างๆ ทั่วโลก ตกปีละหกพันล้านเหรียญอเมริกัน แต่คนมักจะมองข้ามความเสียหายแก่วัตถุหรือแม้ชีวิตคนนี้ไปเสีย โดยเหตุที่กลัวว่าจะสอบวิชานี้ตก ข้าพเจ้าจึงต้องพยายามศึกษาและใช้เวลาฝึกฝนเฉพาะวิชานี้มากกว่าวิชาอื่นๆ และก็สอบผ่านไปได้อย่างน่าพอใจ แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายที่ไม่มีโอกาสได้ปฏิบัติงานในห้องทดลองค้นคว้าต่อไปอีก เพราะเมื่อเรียนจบก็ต้องรีบเดินทางกลับตามระเบียบ ตกลงเลยได้แต่ทางทฤษฎี ส่วนทางปฏิบัติที่จะหาทางแก้ไขการผุกร่อนที่เกิดแก่หม้อน้ำตามที่ตั้งใจไว้นมนาน ก็ยังไม่มีโอกาสที่จะได้ลงมือกระทำอย่างจริงจังอยู่นั่นเอง ฉะนั้นเมื่อได้ตกลงปลงใจว่าจะสมัครเข้าชิงทุนการวิจัยของ สปอ. คราวนี้ โดยจะเลือกเอาทางแขนงวิทยาศาสตร์ที่จะให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจการช่าง ทั้งในทางสันติและทางการทหารเรือแล้ว ก็ไม่มีแขนงไหนจะเหมาะเท่ากับไปทำการวิจัยในวิชา

Corrosion ตามที่ได้มีพื้นไว้แล้วต่อไป ดังนั้นข้าพเจ้าจึงลงมือเขียนใบสมัครและบ่งไปว่าต้องการไปทำการวิจัยทาง Boiler Corrosion ซึ่งอาจจะเกิดประโยชน์ทั้งในทางสันติและในทางการทหาร เพราะหม้อน้ำนั้น ย่อมต้องมีใช้ทั้งบนบก เช่น ตามโรงงาน โรงไฟฟ้า เป็นต้น ในเรือก็มีใช้ทั้งในเรือสินค้า และเรืออื่นๆ ไม่เฉพาะในเรือรบเท่านั้น ในขณะเดียวกันก็รีบเขียนจดหมายติดต่อกับ Chairman of Mechanical Engineering Department แห่งมหาวิทยาลัยที่ข้าพเจ้าได้เคยไปศึกษามา แจ้งความประสงค์ว่าจะไปขอใช้ Laboratory ที่นั่นเพื่อทำการวิจัยพร้อมกับทำ Project ที่เราต้องการจะทำการวิจัยส่งไปให้ท่านพิจารณาและรับรองเสียก่อน รอจนท่านตอบรับมาแล้ว จึงกรอกยืนยันลงไปในใบสมัครพร้อมกับแผนรายละเอียดในการจะไปทำการวิจัย ประวัติการศึกษาและวิทยฐานะ โดยละเอียดให้เรียบร้อยถูกต้องตามแบบฟอร์มใบสมัคร ข้าพเจ้าได้นำไปส่งที่กอง สปอ. กระทรวงต่างประเทศใน ๑๔ ต.ค. ๒๕๐๐ ซึ่งหมดเขตรับสมัคร ๑๕ ต.ค. ๒๕๐๐ คือก่อนหน้าปิดรับสมัคร ๑ วัน

ต่อมาเมื่อ ๑๐ ม.ค. ๒๕๐๑ ได้รับหนังสือจาก Director of Cultural Relations แห่งองค์การ สปอ. แจ้งว่าคณะกรรมการได้พิจารณาให้ทุนแก่ข้าพเจ้า ขอให้รีบไปพบ เจ้าหน้าที่ได้แสดงความยินดีและแจ้งให้ทราบว่า ทั้ง ๘ ประเทศมีผู้สมัครในขั้นแรกรวม ๔๔๒ นาย ผ่านการคัดเลือกแล้วเหลือ ๑๔๕ นาย ในจำนวน ๑๔๕ นาย ที่กรรมการพิจารณาเลือกเฟ้นอีกครั้งหนึ่งนี้ มีวิทยฐานะดังนี้

ปริญญา Aggregation (ปริญญาฝรั่งเศสสูงกว่า Doctor) ๑ นาย
ปริญญา Doctor (ปริญญาเอก) ๒๘ นาย
ปริญญา Master (ปริญญาโท) ๕๖ นาย
ปริญญา Bachelor (ปริญญาตรี) ๕๔ นาย
ได้ Diploma ๕ นาย
ไม่มีปริญญาแต่มีความรอบรู้และชำนาญ ๑๑ นาย
รวม ๑๔๕ นาย

จาก ๑๔๕ นายนี้ ได้รับการคัดเลือกให้ได้รับทุน ๑๒ นาย ใน ๑๒ นายนี้เป็นชาวออสเตรเลีย ๒ นาย ฝรั่งเศส ๑ นาย นิวซีแลนด์ ๑ นาย ปากีสถาน ๒ นาย ฟิลิปปินส์ ๒ นาย ยูไนเต็ดคิงดอม ๑ นาย อเมริกัน ๑ นาย และไทย ๒ นาย คือ *นายเขียน ยิ้มศิริ* และข้าพเจ้า

เมื่อได้รับอนุมัติจาก ทร. ให้รับทุนและเดินทางไปทำการวิจัยได้ ข้าพเจ้าก็ได้ออกเดินทางไปสหรัฐอเมริกาในวันที่ ๑๐ ก.พ. ๒๕๐๑

เริ่มค้นคว้าหา Information

เมื่อไปถึงสหรัฐอเมริกาแล้ว ข้าพเจ้าก็ตรงไปที่มหาวิทยาลัย Newark โรงเรียนเก่าของข้าพเจ้า และเข้าพบ Chairman of Mechanical Engineering Department ซึ่งได้รับจดหมายตอบรับจากท่านให้ข้าพเจ้าไปดำเนินการวิจัยที่ Laboratory ของมหาวิทยาลัยได้ ข้าพเจ้าได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากศาสตราจารย์ที่เคยสอนข้าพเจ้ามาทุกท่าน ต่างแสดงความยินดีที่ได้พบข้าพเจ้าอีกครั้งหนึ่ง และขอร้องให้บอกท่านทันทีถ้าข้าพเจ้าจะต้องการความช่วยเหลืออย่างไร ทุกคนเมื่อได้ทราบหัวข้อและแผนการวิจัยของข้าพเจ้าแล้ว ต่างเห็นดีและสนใจมาก แต่สั่นหน้าไปตามๆ กัน และบอกว่าน่ากลัวจะช่วยอะไรไม่ได้มาก เพราะท่านไม่เคยได้ลงมือหรือคิดที่จะทำการวิจัยเรื่องการผุกร่อนของหลอดหม้อน้ำนี้มาก่อนเลย ยิ่ง Professor George B. Thom Chairman of Mechanical Engineering Department ผู้เป็นอาจารย์ที่ข้าพเจ้ารักและเคารพมากนั้นก็เชี่ยวชาญแต่ในทาง Heat Power ซึ่งหาตัวจับยาก และท่านก็รับตามตรงว่าท่านไม่สามารถจะช่วยการวิจัยของข้าพเจ้าได้โดยตรงเพราะไม่ค่อยถนัด แต่จะจัด Professor ๒ ท่าน ให้ช่วยเหลือแนะนำและควบคุมให้การวิจัยดำเนินไปสู่ผลสำเร็จตามที่ได้มุ่งหมายไว้

ต่อมา Professor Thom ก็นัด Professor R.E. Bannon ซึ่งเป็นอาจารย์สอนวิชา Metallurgy ข้าพเจ้าเมื่อตอนทำปริญญาตรีกับ Professor S. Weissman ซึ่งเป็นอาจารย์สอนวิชา Corrosion ข้าพเจ้า เมื่อตอนทำปริญญาโท ทั้งสองท่านได้ติดต่อพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับข้าพเจ้าอยู่เนืองๆ

ขณะที่ข้าพเจ้าไปถึงมหาวิทยาลัย Newark นั้นเป็นระยะที่ทางมหาวิทยาลัยพึ่งเริ่มเปิดเทอมที่สอง (กุมภาพันธ์–มิถุนายน) ศาสตราจารย์ต่างๆ ก็ต้องวุ่นอยู่กับการสอนกันทั้งนั้น ทั้งห้องทดลองก็ไม่ค่อยว่าง เพราะห้องทดลองซึ่งสร้างเพิ่มเติมเรื่อยๆ ลดน้อยลงเนื่องจากตึกเรียนและตึกห้องทดลองพึ่งสร้างเสร็จ และทางมหาวิทยาลัยเริ่มขนย้ายเครื่องมือเครื่องใช้ในห้องทดลองเก่าไปบรรจุในห้องทดลองในตึกใหม่ จึงมีการโกลาหลกันทุกวัน โดยเฉพาะห้องทดลองทาง Mettallurgy กับห้องทดลองทาง Corrosion ไม่มีทางที่จะเข้าทำงานได้เลย เพราะนักเรียนประจำเข้าทำการทดลองกันทั้งกลางวันและกลางคืน (ที่มหาวิทยาลัย Newark มีการสอนในเวลากลางคืนระหว่าง ๑๙.๐๐ ถึง ๒๒.๐๐ น.)

เมื่อห้องปฏิบัติงานวิจัยยังไม่ว่างเช่นนี้ ข้าพเจ้าจึงเข้าทำการค้นคว้าในห้องสมุดก่อน นี่เป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งที่เราจะต้องค้นหาหลักฐานว่า หัวข้อที่เรามุ่งหมายจะทำ

การวิจัยนี้ จะบังเอิญไปตรงกับของใครหรือเปล่า และมีใครได้ทำการวิจัยทางวิชาแขนงนี้มาก่อนบ้าง เพื่อมิให้เราต้องเสียเวลาไปทำซ้ำกับเขา ซึ่งจะเป็นการเสียเวลาเปล่า และไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย เพราะถ้าเราไปทำการวิจัยซ้ำกับคนอื่น และเอาผลที่เขาทำไว้แล้วมาเขียนแบบเป็นวิทยานิพนธ์เสนอองค์การ สปอ. ตามข้อผูกพัน ก็เท่ากับว่าเราไม่ได้ไปค้นคว้าหาของใหม่เอามาให้เป็นประโยชน์แก่โลกตามเจตจำนงของ สปอ. การศึกษาหรือการทำการวิจัยในสหรัฐอเมริกานั้นมีโอกาสที่จะทำได้ดีและรวดเร็ว เพราะที่นั่นมีห้องสมุดดีๆ ทั่วไป โดยเฉพาะในบริเวณ New York City (Manhattan) และ Newark, N.J. ด้วยแล้ว ห้องสมุดแต่ละแห่งมีหนังสือแทบทุกแขนงวิชาและแทบทุกภาษาที่เราต้องการจะค้นคว้าได้ทุกเมื่อ ที่ New York City เราจะทำ Informations เกี่ยวแก่วิชา Engineering ได้ทุกแขนงที่ห้องสมุด Engineering Societies ซึ่งตั้งอยู่ที่ตึกเลขที่ ๒๙ W. ถนน ๓๙ ข้าพเจ้าต้องค้นคว้าหาหลักฐานอยู่ในห้องสมุดหลายแห่ง อยู่เป็นเวลาร่วม ๒ เดือนเศษ ได้ไปพบปะกับวิศวกรผู้เชี่ยวชาญในการ Design หม้อน้ำ ซึ่งเคยแก้ปัญหาต่างๆ เกี่ยวแก่หม้อน้ำมาอย่างช่ำชองหลายท่าน ณ บริษัทสร้างหม้อน้ำใหญ่ๆ เช่น บริษัท Babcock & Wilcox และบริษัท Combustion Engineer เป็นต้น ต่างให้การต้อนรับเป็นอย่างดี ทั้งๆ ที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลย และได้ให้เอกสารเกี่ยวแก่รายงานการปฏิบัติงานทางวิจัยในเรื่องหม้อน้ำแก่ข้าพเจ้ามากมาย แต่เท่าที่ได้พบปะวิสาสะกันท่านเหล่านั้นเข้าใจ Problem ของข้าพเจ้าดี และทราบว่าเกิดการเสียหาย แต่เสียใจที่ไม่สามารถจะแนะนำอะไรได้ในเรื่องที่จะหาทางป้องกันแก้ไขการเกิดเป็นสนิมผุกร่อนของหลอดหม้อน้ำในเขตอุณหภูมิต่ำ (Low temperature fire-side corrosion in Naval boiler ๘๐๐ °F ถึง ๑,๕๐๐ °F) และเอกสารที่ได้รับมานั้นก็มิได้มีอธิบายถึงเรื่องนี้ไว้เลย

นับว่าเป็นการโชคดีแก่ข้าพเจ้าอย่างหนึ่งเมื่อไปที่มหาวิทยาลัย Newark วันแรกที่ได้พบ Professor Levy เพื่อนสนิทของข้าพเจ้าซึ่งเคยเรียนด้วยกัน และสำเร็จพร้อมกัน เมื่อสำเร็จแล้วเขาก็ไปเป็น Designer เครื่องบิน Jet อยู่ในบริษัท General Electric (G.E.) อยู่พักหนึ่ง และบัดนี้มาเป็น Professor อยู่ที่มหาวิทยาลัย Newark ตามคำเชื้อเชิญของ Chairman of Mechanical Engineering Department เนื่องจากเป็นผู้หนึ่งที่สอบปริญญาโททาง Mechanical Engineering ในปีนั้นได้เกียรตินิยม (Cum Laude) และเคยเป็น Professor ที่มหาวิทยาลัย Brideport มาก่อนแล้วหลายปี ซึ่งข้าพเจ้าไม่ได้นึกฝันว่าจะได้พบกันอีก

ในระหว่าง ๖ เดือนที่ข้าพเจ้าอยู่ในอเมริกาคราวนี้ ได้พบปะใกล้ชิดกับ Prof. Levy ผู้นี้แทบตลอดเวลา โดยเหตุที่เขามีรถยนต์ส่วนตัว เขาจึงรับอาสาพาข้าพเจ้าไปพบปะกับผู้เชี่ยวชาญทาง Corrosion สถาบันการศึกษาและการวิจัยหลายแห่ง ได้ไปพบกับ Doctor Copson ซึ่งเป็นหัวหน้าสถานวิจัยของบริษัท International Nickel Company ที่ Bayon, N.J. บริษัท Internation Nickel Company เป็นบริษัทหนึ่งที่มีการค้นคว้าในทางผุกร่อนของโลหะต่างๆ อย่างกว้างขวางมี Laboratory ใหญ่โตสำหรับการนี้ เท่าที่ข้าพเจ้าได้เคยไปดูงาน ๒ แห่ง คือที่ Harbor N.J. และที่ Harbor Island, N.C. Doctor Copson ได้ต้อนรับเป็นอย่างดี เมื่อได้ฟังปัญหาและความประสงค์ที่จะมาทำการวิจัยหาเหตุผลเพื่อแก้ปัญหานั้นของข้าพเจ้าแล้ว ท่านก็บอกรู้สึกว่าเป็นปัญหาที่น่าสนใจมาก แต่เสียใจจริงๆ ที่ช่วยอะไรไม่ได้มาก และไม่มีเครื่องมือหรือวิธีการที่จะให้ดูหรือแนะนำได้ เพราะยังไม่ได้ทำการวิจัยค้นคว้าทาง Boiler Corrosion มาก่อนเลย และแนะนำให้ไปหาหรือ Doctor May ที่ Harbor Island, N.C. Prof. Levy เอง ก็สั่นหน้า ไม่ทราบว่าจะพาข้าพเจ้าไปหา Information ที่ไหนอีกดี ตัวท่านเองถึงจะเคยเรียนวิชา Corrosion มาแล้ว แต่ท่านไม่สนใจที่จะหาความชำนาญในทางนี้ เพราะท่านชอบและถนัดไปในทาง Heat Power จึงไม่อยู่ในฐานะที่จะช่วยข้าพเจ้าได้ถนัดมือ ท่านต่อว่าข้าพเจ้าแทบทุกวันว่าทำไมจึงไปเลือก Project ยากๆ อย่างนี้ก็ไม่รู้ ในทาง Heat Power หรือ Dryer หรือ Refrigerator ทำไมไม่เลือกมาทำ Research ข้าพเจ้าก็บอกตัดปัญหาไปเสียเลยว่า ก็เพราะเลือก Project ยากอย่างนี้นะซีจึงได้รับทุนมีโอกาสมาพบท่านอีก ท่านหัวเราะชอบใจแล้วเลยหยุดต่อว่าต่อไป ถึงแม้ท่านจะช่วยไม่ได้มาก แต่ก็เป็นกำลังใจและรับฟังการปรึกษาหารือโดยใกล้ชิดอยู่ตลอดเวลา

การดำเนินการวิจัยไม่ว่าจะเป็นวิชาใด ความสำคัญอยู่ที่การกำหนดการในขั้นต้นคือจะเริ่มเตรียมการอย่างไรดีให้การทดลองใน Laboratory ได้เป็นไปใกล้เคียงกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงๆ เพื่อผลที่ได้จากการทดลองจะได้ใกล้เคียงกับผลที่เกิดจากของจริง อันนี้จะต้องคิดให้ดีและรอบคอบ มิฉะนั้นจะเสียแรงเสียเวลาและเสียเงินเปล่า ที่ดำเนินการทดลองไปแล้วไม่ได้ผลอะไรเลย เพราะผลที่ได้ไม่ทำให้เราสามารถอ่านอาการความเป็นไปของของจริงที่เราสนใจอยากรู้อยากหาเหตุผล เพื่อได้ค้นหาวิธีส่งเสริมให้ดีขึ้นหรือแก้ไขให้บรรเทาความเสียหายลง ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงยอมเสียเวลาไปในการค้นคว้าในห้องสมุด และพบปะสนทนากับทิศาปาโมกข์ เพื่อจะได้มีโอกาสได้รับ Idea อะไรดีๆ บ้างไม่มากก็น้อย ในบริเวณ New York City มีบริษัทสร้างหม้อน้ำใหญ่ๆ หลายบริษัท ข้าพเจ้าได้ไปพบกับ Chief Engineer

ของบริษัท Babcock & Wilcox ซึ่งเป็นบริษัทสร้างหม้อน้ำใหญ่โตที่พวกเรารู้จักชื่อเสียงดีอีกครั้งหนึ่ง ได้รับการต้อนรับและความเอื้อเฟื้อเป็นอย่างดีเช่นเคย แต่พอได้ฟังปัญหาและจุดมุ่งหมายของข้าพเจ้าที่อุตส่าห์ข้ามน้ำข้ามทะเลมาทำการวิจัยถึงอเมริกาคราวนี้แล้ว Engineer ของบริษัทหลายท่านที่เข้ามาร่วมวงสนทนากับข้าพเจ้าต่างก็แนะนำว่า มีวิธีเดียวที่เขาปฏิบัติกันอยู่ทั่วๆ ไป คือฉีดน้ำล้างเขม่าให้หมดจดเมื่อเลิกใช้หม้อน้ำแล้ว ส่วนการป้องกันอย่างอื่นหรือเรื่องราวละเอียดที่จะช่วยให้เราเข้าใจถึงสาเหตุ หรือแนวความคิดที่จะดำเนินการค้นคว้าหาทางแก้ไขให้ได้ผลศักดิ์สิทธิ์ตามหลักวิชาได้อย่างไรนั้นเขาเสียใจที่ไม่สามารถจะอธิบายให้ฟังได้ เพราะยังไม่เคยทดลองในเรื่องนี้มาก่อนเลย ในที่สุดข้าพเจ้าก็ย้อนไปที่บริษัท Combustion Engineer ซึ่งเป็นบริษัทสร้างหม้อน้ำที่มีชื่อเสียงอีกบริษัทหนึ่ง ก็ไม่ได้รับผลสมความตั้งใจเช่นกัน แต่ได้รับคำแนะนำจากวิศวกรประจำบริษัทให้ไปหารือกับ น.ท. Tessin ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในทางหม้อน้ำเรือผู้หนึ่ง ปัจจุบันทำงานอยู่ที่ Navy Department ที่ Washington D.C. ข้าพเจ้าจึงเดินทางไป Washington D.C. เพื่อพบกับ น.ท. Tessin ผู้นี้ให้ได้ เมื่อไปถึง Washington แล้ว จะตรงเข้าไปหา น.ท. Tessin เลย โดยแนะนำตัวเองว่าข้าพเจ้าเป็นใคร ต้องการมาพบเรื่องอะไร หรือจะไปติดต่อกับสำนักงาน SEATO ประจำ Washington ให้คำแนะนำให้ก็อาจจะทำได้ แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าควรไปพบท่านผู้ช่วยทูตฝ่าย ทร. คือ น.อ. สวัสดิ์ ปวนะฤทธิ์ และ น.ท. ส่ง คุณะเกษม เพื่อเยี่ยมคำนับแล้วเลยรายงานตัว แจ้งความประสงค์ให้ทราบเพื่อท่านจะได้ช่วยติดต่อกับ น.ท. Tessin เป็นทางการจะเหมาะกว่า ซึ่งท่านทั้งสองก็ได้ต้อนรับอย่างอบอุ่น และเป็นธุระติดต่อนัดหมายกับ น.ท. Tessin ให้เป็นที่เรียบร้อย ข้าพเจ้าขอแสดงความขอบคุณ น.อ. สวัสดิ์ ปวนะฤทธิ์ และ น.ท. ส่ง คุณะเกษม ตลอดจนครอบครัวของทั้งสองท่านที่ได้ช่วยเหลือและต้อนรับอย่างเป็นกันเอง ไว้ในที่นี้ด้วย

ข้าพเจ้าได้เข้าไปพบ น.ท. Tessin ที่ Navy Department ด้วยตนเองตามที่ได้นัดไว้ ได้รับการต้อนรับอย่างดีเช่นเดียวกับที่ได้รับจากคนอื่นๆ มาแล้ว หลังจากที่ได้ถกปัญหากันอยู่ประมาณ ๒ ชั่วโมงแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกว่าได้ความรู้ในเรื่องอุปสรรคและจุดอ่อนแอของหม้อน้ำแบบต่างๆ เพิ่มเติมอีกมาก แต่ในเรื่องการปราบการผุกร่อนของหลอดหม้อน้ำนี่ซิ น.ท. Tessin เองก็รับตามตรงว่า ในฐานะที่ท่านมีหน้าที่ในเรื่องนี้โดยตรงนั้น ท่านก็ยังปวดศีรษะอยู่ในทุกวันนี้ เพราะยังไม่มีวิธีใดที่จะระงับการเสียหายเนื่องจากสนิมที่เกิดจากการเผาไหม้ของน้ำมันเชื้อเพลิงในเตาหม้อน้ำนี้ได้อย่างชะงัด เขม่าที่เกิดจากการเผาไหม้ของน้ำมันเชื้อเพลิงนี้จะมีสภาพเป็นสารประกอบที่มีฤทธิ์เป็นเกลือหรือกรดกัดไม่ใช่เฉพาะแต่หลอดในหม้อน้ำ แต่

จะกัดโลหะเครื่องประกอบหม้อน้ำเช่นเหล็กยึดหลอด Superheat ให้ผุกร่อนไปโดยเร็วอีกด้วย ทางรัฐนาวีอเมริกันกำลังเผชิญกับปัญหายุ่งยากอันนี้อยู่เหมือนกัน เพราะยิ่งใช้หม้อน้ำที่มีความร้อนสูงเพื่อให้ได้ Efficiency สูง ความเสียหายของโลหะประกอบหม้อน้ำในเขตอุณหภูมิสูงก็ยิ่งมีมากเป็นเงาตามตัว ได้ทดลองใช้ Stainless Steel อย่างดี คือ Steel type ๓๑๐ ซึ่งมีราคาแพงมากก็ยังไม่สามารถจะทนต่อการกัดกร่อนของเขม่าในที่มีความร้อนสูงประมาณ ๑,๓๕๐ °F ถึง ๑,๗๐๐ °F ได้ น.ท. Tessin ได้แนะนำให้ไปดูการทดลองค้นคว้าในเรื่องนี้ที่ U.S. Naval Boiler and Turbine Laboratory ซึ่งอยู่ใน U.S. Naval Base ที่ Philadelphia โดยตัวท่านเองได้โทรศัพท์ทางไกลติดต่อกับ น.อ. Merkle นัดหมายให้ข้าพเจ้าไปพบ ซึ่งได้รับการต้อนรับให้ข้าพเจ้าไปชม Laboratory ที่นั่นได้ เมื่อได้ลาท่านผู้ช่วยทูตและท่านรองผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเรือแล้ว ข้าพเจ้าก็รีบเดินทางไป Philadelphia ทันทีได้เข้าพบ น.อ. Merkle ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดที่ Laboratory แห่งนั้น ท่านต้อนรับเป็นอย่างดี และได้มอบหมายให้ น.ท. Johnson เป็นผู้จัดโปรแกรมให้ข้าพเจ้าดูการทดลองในเรื่อง Boiler ต่างๆ ใน Laboratory จนทั่ว ข้าพเจ้าจะต้องขอเล่าเรื่องการชมหอทดลองแห่งนี้ไปบ้าง เพราะถ้าจะเล่ารายละเอียดเรื่องการทดลองเฉพาะที่ได้เห็นที่ Laboratory แห่งนี้แล้วก็เท่ากับต้องเขียนตำราขึ้นอีก ๑ เล่มต่างหาก และบาง experiment ก็เป็นความลับของเขา เขาขอรับรองไม่ให้เปิดเผย ฉะนั้นจึงขอเล่าเฉพาะที่ได้ดูงานทดลองของแผนก Refractory เท่านั้น เจ้าหน้าที่ทุกคนในแผนกนี้ได้เอื้อเฟื้อพาดูและอธิบายเรื่องการทดลองค้นคว้าอย่างละเอียด ณ ที่นี้ได้รับการยืนยันจากเจ้าหน้าที่ผู้ทำการทดลองค้นคว้าตรงกับ Informations ที่ได้ค้นพบในห้องสมุดต่างๆ ว่าน้ำมันเชื้อเพลิงที่เราใช้เผาไหม้ในเตาหม้อน้ำอยู่ในทุกวันนี้ นอกจากจะมีกำมะถันแล้วยังมี Vanadium อีกธาตุหนึ่ง ที่เป็นต้นเหตุให้เกิดสนิมผุกร่อนแก่หลอดหม้อน้ำอย่างรุนแรง เพราะ Vanadium ได้รวมตัวเข้ากับออกซิเจนเป็น Vanadium Pentoxide (V_2O_5) V_2O_5 นี้ จะทำหน้าที่เป็นผู้ชักนำ O_2 ให้ทำปฏิกิริยากับเหล็กหลอดหม้อน้ำให้เป็น Fe_2O_3 (สนิม) ได้เร็วขึ้น และ Vanadium นี่จะมีปนในน้ำมันเชื้อเพลิงมากขึ้นทุกทีซึ่งจะเป็นปัญหาให้นักเคมีและ Corrosion Engineer ขบคิดหาทางกำจัด Vanadium นี้อย่างน่าเวียนศีรษะ เพราะจนกระทั่งปัจจุบันนี้ก็ไม่มีใครค้นพบวิธีแยก Vanadium ให้ออกจากน้ำมันเชื้อเพลิงได้เด็ดขาด ได้ฟังความรู้แปลกๆ และได้ดูการปฏิบัติการทดลองในห้องทดลองแห่งนี้ ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความคิดที่จะริเริ่มเตรียมการทดลองของเราได้บ้าง ซึ่งได้กะแผนการไว้ในใจว่า เมื่อกลับไปถึงมหาวิทยาลัย Newark แล้ว จะได้ลงมือดำเนินการทดลองของ

ภาพแสดงการผุกร่อนที่เกิดกับหลอดหม้อน้ำ

DESCALED SPECIMENS

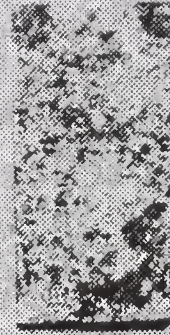
CORRODENT 15% NA_2SO_4:85% V_2O_5 — 63% NA_2SO_4: 7% V_2O_5: 30% C

ALLOY 21CR:6.4Al:72.6FE — 25CR:20NI — 21CR:6.4Al:72.6FE — 25CR:20NI

1700°F FOR 20HRS.

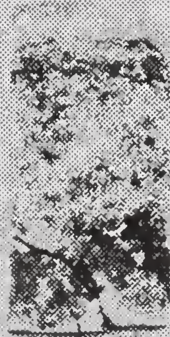

2000°F FOR 5HRS.

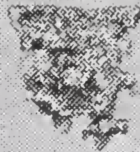

2200°F FOR 10HRS.

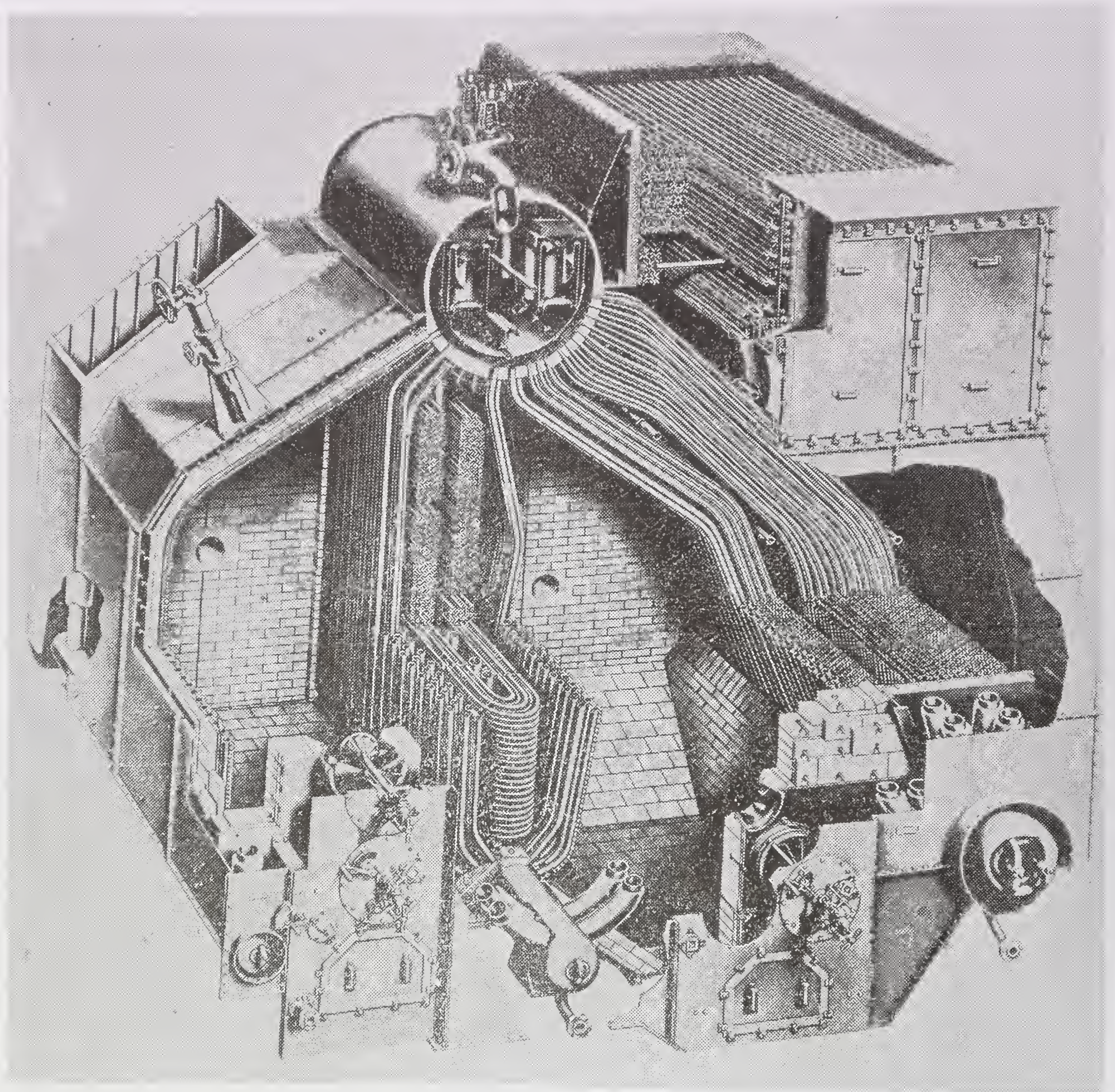

CONSUMED

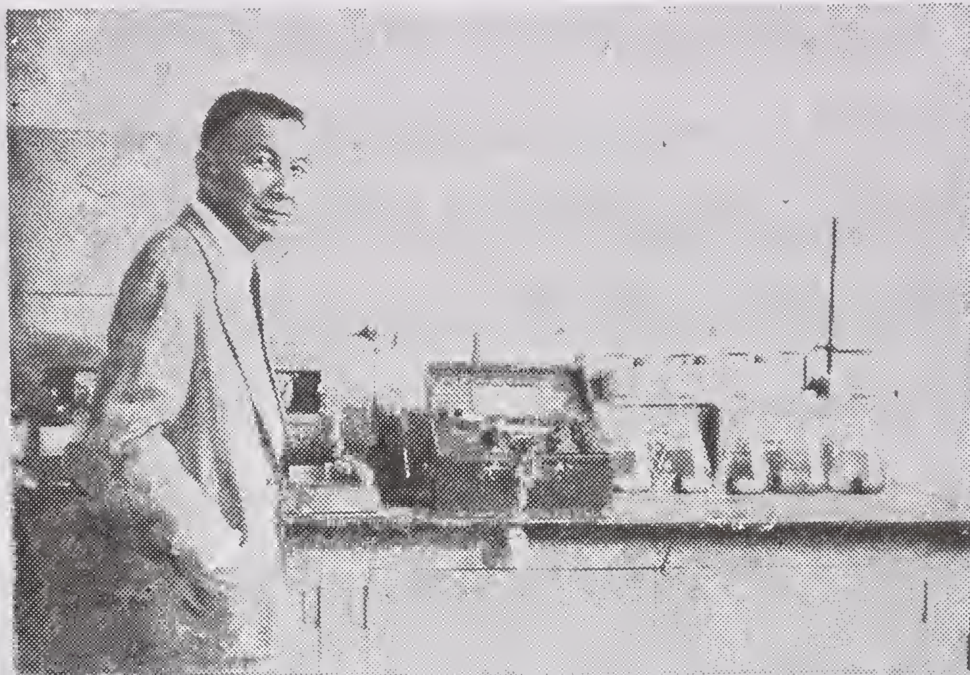
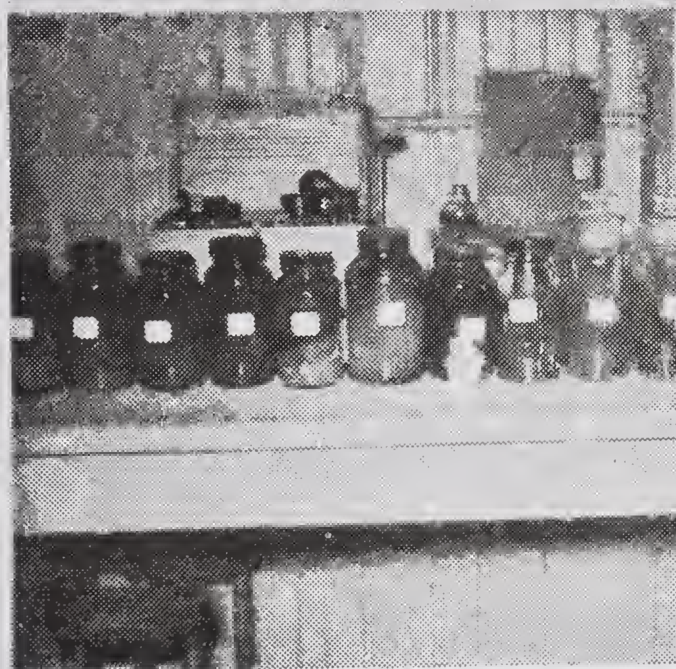
ORIGINAL SIZE

SPECIMEN SIZE - 2" x 1" x ¼"

ภาพแสดงการผุกร่อนเมื่ออุณหภูมิต่างๆ กัน

ภาพแสดงหลอดหม้อน้ำ

น.อ. เฟื่อง ปัณยาชีวะ ร.น.

(บน–ซ้าย) ขณะทำการค้นคว้า *(ขวา) กับเครื่องมือที่ทางมหาวิทยาลัยจัดให้*

(ล่าง–ซ้าย) ตัวอย่างเขม่าและตัวยา *(ขวา) ผู้ช่วยเหลือในโรงงาน*

เราทันทีเมื่อ Laboratory ที่นั่นว่างลง

การ Research ที่ U.S. Naval Boiler and Turbine Laboratory นี้ เขาดำเนินการหนักไปในทางที่จะค้นหาโลหะที่จะทนต่อการผุกร่อน เมื่อต้องสัมผัสกับธาตุที่มีอำนาจทำให้โลหะเกิดสนิมในเมื่อถูกเผาในเขตอุณหภูมิสูง (๑,๓๕๐ °F–๑,๗๐๐ °F) เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งไม่ตรงกับปัญหาที่เราสนใจทีเดียวนัก ปัญหาของเราคือการผุกร่อนของโคนหลอดหม้อน้ำ ซึ่งอยู่ในย่านอุณหภูมิต่ำ ๘๐๐ °F–๑,๑๕๐ °F แต่ที่ Naval Boiler and Turbine Laboratory แห่งนี้มีที่ที่ข้าพเจ้าสนใจอยู่แห่งหนึ่งคือ ห้องฝึกหัดทหารเหล่าช่างหม้อน้ำ เขาจัดภายในห้องเป็นบริเวณหน้าเตาหม้อน้ำ และมีที่สำหรับให้ทหารหัดประกอบติด Burner และกรวยลมเข้ากับผนังหน้าเตา เพื่อให้เกิดความชำนาญและคล่องแคล่ว กับมีการฝึกโป๊ซิเมนต์ทนไฟตามผนังภายในเตาได้ด้วย นอกจากห้องฝึกงานทางปฏิบัตินี้แล้ว ก็มีห้องเรียนสำหรับเข้าเรียนทางทฤษฎีประกอบกันไป เช่นนี้ทหารของเขาจึงมีความรู้พอที่จะลงทำหน้าที่ช่างไฟในเรือได้อย่างดีและรวดเร็ว เพราะเขาให้การศึกษา และฝึกสอนกันเป็นระยะๆ อยู่เสมอ ทั้งมีเครื่องช่วยการศึกษาพร้อม

เมื่อ น.อ. Markle ได้ทราบว่าการทดลองใน Laboratory ของท่านไม่สามารถจะช่วยแก้ปัญหาของข้าพเจ้าได้โดยตรงเช่นนั้น ท่านได้แนะนำให้ไปดู U.S. Naval Research Laboratory ซึ่งเป็นสถานที่ทำการ Research ในวิทยาการต่างๆ ที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของรัฐนาวีอเมริกันที่ Annapolis รัฐ Maryland ข้าพเจ้าจึงมีจดหมายติดต่อกับท่านผู้ช่วยทูตฝ่าย ทร. ขอความกรุณาได้ช่วยติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่ Navy Department ขออนุญาตเข้าดูงาน ที่ Research Laboratory นั้น เพื่อประดับสติปัญญาต่อไปแต่ผิดหวัง ทาง Navy Department ตอบปฏิเสธผ่านทางท่านผู้ช่วยทูต ฝ่าย ทร. โดยชี้แจงว่าสถานที่ Research แห่งนั้น เขามีการค้นคว้าเป็นความลับทางการทหารมาก แต่ข้าพเจ้ากลับรู้สึกพอใจโดยมองเจ้าหน้าที่ Navy Department ในแง่ดี และถือว่าเขาให้เกียรติเราเสียก็หมดเรื่อง ที่อุตส่าห์กลัวนายทหารเรือไทยจะมีปัญญาไปรู้เรื่องและเข้าใจความลับในการทดลองค้นคว้าของเขาเข้า

อุปสรรคบางประการ

เมื่อได้ค้นคว้าในห้องสมุดและเดินทางไปดูตามสถานที่วิจัยต่างๆ ดังที่ได้เล่ามาพอสมควรแล้ว ข้าพเจ้าก็เข้าพบกับ Chairman of Mechanical Engineering Department ที่มหาวิทยาลัย Newark รายงานให้ฟังว่า ข้าพเจ้าจะเริ่มลงมือทดลองและ Chairman ท่าน

ก็จัดห้องทดลองให้เป็นพิเศษ และให้ Professor ๒ ท่าน กำหนดเครื่องมือ เครื่องใช้ และหลอดหม้อน้ำที่จะใช้ทดลองตามโปรแกรมที่ Professor ๒ ท่าน เห็นชอบและกำหนดให้ดำเนินการทดลอง Professor ทั้ง ๒ ได้กำหนดเครื่องมือ เครื่องใช้ ในการวิจัยมากมายเช่น flask ขนาดต่างๆ จำนวนมาก Furnance และ Potentiometer ชนิดอ่านได้ละเอียด ส่วนของที่จะต้องใช้ก็มีหลอดหม้อน้ำใหม่ ยาวทั้งหมด ๒๐๐ ฟุต และกรด $H_2 SO_4$ ข้าพเจ้าได้ถามว่าของทั้งหมดนี้ทางมหาวิทยาลัยจะช่วยเหลือหรืออย่างไร Professor ทั้งสองตอบว่า ข้าพเจ้าจะต้องจัดหามาเองซึ่งเป็นเงินราว ๑,๒๐๐ เหรียญอเมริกัน และเสียค่าห้องทดลองอีกต่างหาก ข้าพเจ้าบอกว่าค่าห้องทดลองข้าพเจ้าไม่ขัดข้อง และได้เสียให้ตามระเบียบของมหาวิทยาลัยแล้ว แต่ค่าของและเครื่องมือทดลองนี่เห็นจะหมดปัญญา เพราะทาง SEATO จ่ายเงินให้เป็นเดือนๆ ($ ๔๐๐) ซึ่งพอดีๆ กับค่าที่พัก อาหาร ค่ารถ และค่ารักษาเกียรตินายทหารไทยยศชั้นนาวาเอก ซึ่งใครๆ รู้จักแทบทั้งมหาวิทยาลัย ไม่สามารถจะเก็บทีละเล็กทีละน้อย จนครบ ๑,๒๐๐ แล้วซื้อของเหล่านั้นมาทดลองได้ และต่อให้เก็บจนตลอด ๖ เดือน ก็ไม่ได้ถึงครึ่งของจำนวนนั้น ก็เป็นอันว่าไม่ได้ลงมือทดลองกัน ข้าพเจ้าไม่ยอมตกลงด้วย และขอเปลี่ยนโปรแกรมใหม่ตามที่ข้าพเจ้าต้องการ และได้วางแผนไว้แล้วโดยอาศัยจากที่ได้ไปเห็นมาตามที่ต่างๆ ดัดแปลงให้เข้ากับเรื่องราวของเรา และไม่หมดเปลืองมาก ข้าพเจ้าได้รีบเขียน จม. มาถึง ร.ท. จำลอง เภกะนันทน์ ร.น. ให้ช่วยติดต่อกับเจ้าหน้าที่ กร. (น.ต. ชัชชัย ไทยกล้า) ขอให้รวบรวมเขม่าที่จับตามโคนหลอดหม้อน้ำในเรือต่างๆ ในราชนาวีของเราส่งมาให้ทางเมล์อากาศ ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ข้าพเจ้าได้รับเขม่าจากเรือต่างๆ โดยรวดเร็ว และขอขอบคุณท่านผู้ที่ข้าพเจ้าได้กล่าวนามมาแล้วเป็นอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าได้รีบส่งเขม่าของ ร.ล. ประแส ไปให้ U.S. Naval Boiler and Turbine Laboratory ที่ Philadelphia ทำการแยกธาตุว่ามีสารประกอบอะไรบ้าง ตามที่ น.อ. Merkle ได้รับรองไว้ว่าจะช่วยเหลือร่วมมือให้การวิจัยของข้าพเจ้าดำเนินไปด้วยดี เมื่อได้รับผลการวิเคราะห์เขม่าจาก Philadelphia แล้ว ซึ่งปรากฏว่ามีสารประกอบที่มีอำนาจทำให้หลอดหม้อน้ำผุกร่อนได้ คือ Vanadium Pentoxide ($V_2 O_5$) ๖.๐๔% Soidum Oxide (Na_2O) ๑๓.๗๕ % และ Sulphate (SO_3) ๒๔.๒๘ % นอกนั้นเป็น Oxide ของ Magnesium, Calcium, Aluminium ซึ่งไม่มีอำนาจทำให้เหล็กผุกร่อน จากผลของการวิเคราะห์นี้ข้าพเจ้าจึงร่างแผนการวิจัยขึ้นใหม่ โดยจะตัดหลอดหม้อน้ำเหล็กออกเป็นชิ้นเล็กๆ ขนาดกว้าง ๑ นิ้ว ยาว ๑ ๑/๒ นิ้ว ถึง ๒ นิ้ว แล้วเอาชิ้นเหล็ก (Specimen) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลอดหม้อน้ำนี้หมกลงไปในเขม่าที่มี Vanadium Pentoxcide

และ Soidum Sulphate ($Na_2O+SO_3= Na_2 SO_4$) ซึ่งมีส่วนผสมต่างๆ กัน และใส่อยู่ในเบ้า (Crucible) ขนาดเล็กประมาณครึ่งหนึ่ง โดยชิ้นเหล็กจมอยู่ในเขม่านั้นครึ่งหนึ่งเหมือนกัน เพื่อจะดูว่าส่วนเนื้อเหล็กที่แตะกับเขม่า กับส่วนที่อยู่พ้นเขม่าเมื่อถูกเผาในเตาอบที่อุณหภูมิสูงต่ำต่างๆ กันนั้น ส่วนไหนจะมีการผุกร่อนมากกว่ากัน ที่กำหนดวิธีการวิจัยเช่นนี้ก็เพราะต้องการทราบผลให้ใกล้เคียงกับที่เกิดแก่หลอดหม้อน้ำ ซึ่งหมกอยู่ในเขม่าที่มีกองอยู่ที่โคนหลอดในเตาที่มีความร้อนสูงต่างๆ กันนั้น เพื่อจะได้วินิจฉัยได้ว่าหลอดหม้อน้ำจริงๆ นั้น จะประสบการเสียหายเนื่องจากการผุกร่อนอย่างสูงเมื่อเขม่ามี V_2O_5 และ Na_2 SO_4 อย่างละกี่เปอร์เซ็นต์ และที่อุณหภูมิเท่าใด เพื่อเป็นแนวทางที่จะค้นคว้าหาทางป้องกันแก้ไขเครื่องใช้เมื่อยังไม่ตกลงกันแน่นอนได้ต่อไป เมื่อได้กำหนดโปรแกรมไว้ดังนี้แล้ว ข้าพเจ้าก็นำไปให้ Professor ทั้ง ๒ ท่านนั้นพิจารณาด้วย ท่านเห็นชอบตามนั้น แต่ก็ยังยืนยันเห็นควรได้ทำการวิจัยตามที่ท่านได้แนะนำไว้เดิมด้วย ข้าพเจ้าก็ชี้แจงว่าการดำเนินการทดลองตามนั้นเป็นการสมควรเหมือนกัน แต่ควรที่จะได้ทำภายหลังที่การทดลองใน Furnace ได้ปรากฏผลออกมาเสียก่อน เพราะธาตุที่ทำให้เกิดสนิม (Corrodent) (V_2 O_5 และ Na_2 SO_4) ที่มีปรากฏในเขม่านั้นเป็นสิ่งที่เราค้นพบได้ใหม่ และมีฤทธิ์ทำให้หลอดหม้อน้ำเกิดการผุกร่อน เมื่อหลอดถูกเผาในเตา ส่วนการผุกร่อนอันเนื่องจาก H_2 SO_4 ที่มีปนอยู่ในเขม่านั้น ทำอันตรายต่อหลอดหม้อน้ำในเมื่อหม้อน้ำไม่ได้ใช้งานนาน คือเมื่อหม้อน้ำเย็น และบรรยากาศมีความชื้นสัมพัทธ์สูง (๙๐%-๑๐๐%) ฉะนั้นการทดลองในขั้นนี้ต้องมีเครื่องมือ เครื่องใช้มากขึ้นอีก คือ ต้องมี Hot Chamber ที่จะบังคับอุณหภูมิและความชื้นสัมพัทธ์ให้ได้ใกล้เคียงกับลักษณะอากาศโดยเฉลี่ยในหม้อน้ำในเรือในประเทศร้อน เช่น ประเทศไทย ข้าพเจ้าสนใจในการทดลองขั้นนี้อยู่ด้วยเหมือนกันแต่ติดขัดเรื่องเครื่องมือเครื่องใช้ เมื่อยังไม่ตกลงกันแน่นอนได้เช่นนี้ Professor Bannon ซึ่งเป็น adviser คนหนึ่งได้พาข้าพเจ้าเข้าพบ Professor Thom Chairman of Mechanical Engineering Department ซึ่งข้าพเจ้าก็บอกตามตรงว่าไม่สามารถดำเนินการทดลองตามที่ adviser แนะนำได้ ด้วยติดขัดในเรื่องการเงิน และได้อธิบายถึงความยากเย็นที่จะขอแลกเงินไทยส่วนตัวเป็นเงินเหรียญอเมริกันนำมาใช้จ่ายในการนี้ตามที่ต้องการได้ เพราะรัฐบาลไทยควบคุมการแลกเงินให้แลกมาได้เพียงแต่จำนวนจำกัดเล็กน้อยเท่านั้น และถ้าทางมหาวิทยาลัยยังยืนยันให้ข้าพเจ้าต้องใช้เครื่องมือทดลองเหล่านั้นทั้งหมดแล้ว ข้าพเจ้าก็ต้องขอกราบลากลับเมืองไทย แล้วขอใช้หนี้ให้แก่ SEATO เท่าที่ได้ออกค่าใช้จ่ายให้มาแล้วเป็นเงินไทยที่กรุงเทพฯ ง่ายกว่า แต่ถ้า Professor Thom ตัดสินให้

ข้าพเจ้าได้ดำเนินการทดลองตามโปรแกรมของข้าพเจ้าที่ได้เสนอไว้แล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าจะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไรมากนัก นอกจากหาสารเคมี Vanadium pentoxide, Carbon และ Sodium Sulphate กับ Carucible ขนาดเล็กหลายๆ ใบเท่านั้น ส่วน Furnace ในห้องทดลองมีอยู่แล้ว และ Specimen ที่จะต้องใช้หลอดหม้อน้ำใหม่เอามาตัดเป็นชิ้นเล็กๆ ก็ไม่ต้องใช้มากถึง ๒๐๐ ฟุต Professor Thom รับฟังและว่าจะหารือกับ Professor ทั้งสองที่เป็น adviser ดูอีกทีหนึ่ง ต่อมาอีก ๒ วัน ท่านก็บอกให้ทราบว่า Professor ทั้ง ๒ ยืนยันควรจะได้ทำการทดลองทั้ง ๒ ตอนไปด้วยกัน และท่านได้แสดงความเห็นใจในความขลุกขลักเรื่องการเงิน และพูดว่าตัวท่านและ Professor อีกหลายท่าน พิจารณาเห็นว่าการวิจัยในวิชาแขนงนี้น่าสนใจ และจะมีประโยชน์ต่อวิทยาการช่างเป็นอย่างมาก ฉะนั้นท่านจะเข้าพบ President ของมหาวิทยาลัยขอร้องให้ช่วยเหลือเรื่องเครื่องมือที่จะต้องใช้ในการนี้ ท่านได้พูดให้กำลังใจด้วยว่าขอให้ข้าพเจ้าตั้งใจทำการวิจัยในคราวนี้ให้ได้ผลดีที่สุดท่านจะสนับสนุน และบอกว่าท่านได้ทราบมาว่า เมื่อ ๒ วันมานี้ บริษัทสร้างหม้อน้ำต่างๆ ได้เริ่มตกลงร่วมกันว่าจ้างสถาบันการวิจัยชื่อ Battelle Memorial Institute ซึ่งใหญ่โตมีชื่อเสียงทั่วโลก ตั้งอยู่ที่เมือง Columbus, Ohio ให้ทำการวิจัยเรื่องที่ข้าพเจ้ากำลังจะดำเนินการอยู่นี้ ขณะนี้ (เมื่อประมาณ ๗ เดือนมาแล้ว) ทาง Battelle Memorial Institute กำลังให้เจ้าหน้าที่กำหนดแผนวิจัย และเตรียมหาเครื่องมือเครื่องใช้เพื่อดำเนินการต่อไป และกำลังคิดราคาค่าจ้างในการทำวิจัยอยู่ ท่านจึงมั่นใจและเห็นพ้องด้วยว่าการวิจัยของข้าพเจ้าเป็นของใหม่ที่ควรจะได้รับการช่วยเหลือและลงมือโดยเร็ว

ได้รับการช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัย Newark

๓ วันต่อมาท่านได้เรียกให้ข้าพเจ้าไปพบและบอกว่า President สนใจใน Project ของข้าพเจ้ามาก และตกลงอนุมัติให้ออกเงินซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ให้ตามที่ข้าพเจ้าต้องการ รวมทั้งที่ Professor สองท่านนั้นกะเกณฑ์ไว้ว่าจะต้องมีด้วย เช่น Potentiometer ราคาอันละประมาณ ๔๐๐ เหรียญ ส่วนหลอดหม้อน้ำเหล็กที่จะต้องใช้ทำ Specimen นั้น Professor Thom ซึ่งท่านเป็นผู้ที่กว้างขวางในวงการอุตสาหกรรมหนัก และใน American Society Mechanical Engineer ได้ติดต่อกับ President ของบริษัท Babcock & Wilcox ให้ และทางบริษัทตอบยินดีจะส่งหลอดหม้อน้ำใหม่เอี่ยมมาให้ ๑๒๐ ฟุต (๑๐ ท่อน) โดยไม่คิดมูลค่าและขนส่งให้ถึงมหาวิทยาลัยเสร็จ ข้าพเจ้าดีใจและตื้นตันใจในความโอบอ้อมอารีของ

ทุกๆ ท่าน โดยเฉพาะ Professor Thom ที่ได้ให้ความเอื้อเฟื้อแก่ข้าพเจ้าในคราวนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณทุกๆ ท่านไว้ในที่นี้ และจะระลึกถึงคุณความดีของท่านตลอดไป ที่ข้าพเจ้าดีใจและกล่าวถึงคุณความดีของท่านเหล่านั้น มิใช่เพราะเขาให้ของก็ดีใจว่าเขาดี แต่เพราะข้าพเจ้าไม่คิดไม่ฝันมาก่อนว่าจะได้รับความเห็นอกเห็นใจและได้รับการสนับสนุนจากเขาถึงเพียงนี้ เพราะข้าพเจ้าเป็นคนไทย คนละเชื้อชาติกับเขา เขายังอุตส่าห์เห็นใจสนับสนุนเพื่อให้ความตั้งใจที่จะทำงานให้บังเกิดประโยชน์แก่กิจการช่างเป็นส่วนรวมได้ดำเนินไปตามความมุ่งหมายของข้าพเจ้า ซึ่งก็ไม่ใช่แผนการหรือกงการอะไรของเขาโดยเฉพาะ แต่เขากลับตกลงรับเอาเป็นแผนการและเป็นธุระของเขาขึ้นมาทันทีเช่นนี้ต่างหาก เมื่อข้าพเจ้าได้รับทราบข้อเสนอช่วยเหลือโดยไม่มีเงื่อนไขเช่นนั้น ข้าพเจ้าก็ตอบขอบคุณและขอรับของเหล่านั้นไว้ใช้ในการวิจัยเพียงชั่วขณะที่ข้าพเจ้ายังอยู่ในอเมริกาเท่านั้น เมื่อกลับมาประเทศไทยแล้วขอมอบเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้ไว้ใน Corrosion Laboratory ที่โรงเรียนเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่นักศึกษาที่จะทำการวิจัย Corrosion ต่อไป

การดำเนินการวิจัย

ตกลงอุปสรรคต่างๆ ก็หมดไป Professors ๒ ท่านผู้เป็น Advisers ก็พอใจที่โปรแกรมของท่านไม่ต้องถูกเลิกล้มไป ทุกๆ คนดูตั้งอกตั้งใจช่วยเหลือร่วมมือเป็นอย่างดี เช่น Professor Polaner ซึ่งเป็น Executive Professor ของ Mechanical Engineering Department ก็ได้สั่งให้ช่างทุกๆ คนใน Machine Shop ของ Department ช่วยเหลือให้ความสะดวก ต่างช่วยกันตัดหลอดหม้อน้ำออกเป็นท่อนสั้นๆ ตามขนาดต่างๆ ที่ข้าพเจ้าต้องการและผ่าออกเป็นชิ้นเล็กๆ กว้างประมาณ ๑ นิ้ว จำนวนประมาณ ๑,๐๐๐ ชิ้น ซึ่งเป็นงานที่จะต้องทำโดยประณีต เพราะทุกๆ ชิ้นจะต้องมีเนื้อที่ผิวหน้าเท่าๆ กัน หรือใกล้เคียงกันที่สุด เพื่อตัดปัญหาเรื่องขนาดของ Specimen ไม่เท่ากันออกเสีย คงเหลือไว้แต่น้ำหนักที่จะต้องชั่งสอบทุกอันไปอย่างเดียว ในระยะนี้เครื่องมือเครื่องใช้ก็ทยอยเข้ามาเรื่อยๆ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวถึง Professor อีกผู้หนึ่ง ประจำอยู่ใน Chemistry Department ของ Professor Bishop ได้เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องเตรียมตัวยาเคมี จึงได้รับความสะดวกมากในการสั่งเคมีภัณฑ์ต่างๆ เช่น $V_2 O_5$ และ $Na_2 SO_4$ และอื่นๆ อีกมากมายที่จะต้องใช้ในการวิจัยโดยครบครัน ตอนนี้ชักเริ่มสนุก ข้าพเจ้ารีบไปมหาวิทยาลัยแต่เช้า ประมาณ ๐๗.๓๐ น. ทุกวัน เข้าห้องทดลองจัดโน่นเตรียมนี่อย่างเพลิดเพลิน และกลับบ้านในราว ๒๒.๐๐ น. ทุกคืน การเตรียม

Corrodent นั้น จะต้องชั่งตัวยาเคมีทุกๆ ส่วนโดยละเอียดเพื่อเอามาผสมกันให้ได้ส่วนถูกต้องตามเปอร์เซ็นต์ที่ต้องการ ในขั้นแรกนี้ต้องทดลองหาดูว่าหลอดหม้อน้ำที่หมกอยู่ในเขม่าซึ่งมี V_2O_5 และ $Na_2 SO_4$ ผสมกันตามเปอร์เซ็นต์ต่างๆ กันนั้น เมื่อเวลาถูกความร้อนในเตาแล้วจะเกิดอาการผุกร่อนมากน้อยต่างกันอย่างไร รายละเอียดของการนำหลักวิชาในทาง Electro Chemistry, Inorganic Chemistry, Metallurgy (Binary และ Ternary equilibium diagram) และ Theory of Corrosion (Localization) มาใช้สัมพันธ์กันในการวิจัยนั้น ข้าพเจ้าจะขอข้ามไปเสีย เพราะถ้าจะบรรยายไว้ในที่นี้ก็เท่ากับเขียนวิทยานิพนธ์อีกเล่มหนึ่งเล่มใหญ่ๆ ไว้ด้วย ฉะนั้นเพื่อมิให้เปลืองหน้ากระดาษของนาวิกศาสตร์เกินสมควรไป และเพื่อมิให้เกิดความเบื่อหน่ายแก่ท่านผู้อ่านโดยไม่จำเป็น ข้าพเจ้าจึงขอสรุปผลของการทดลองพอเป็นทางให้เข้าใจได้ว่า อาการผุกร่อนของหลอดหม้อน้ำในเรือนั้นจะบังเกิดรุนแรงได้เมื่อใด และอย่างไร จะมีทางปราบปรามให้ลดน้อยลงได้หรือไม่

จากการค้นคว้าหาหลักฐานตามห้องสมุดหลายแห่ง ได้ความว่า ผิวภายนอกหลอดหม้อน้ำเรือนั้นมีโอกาสที่จะเกิดการผุกร่อนได้สองระยะคือ

๑. เกิดในขณะที่หม้อน้ำติดไฟมีความร้อนสูง สูงเท่าใดนั้น แล้วแต่ขนาดและชนิดของหม้อน้ำ และการผุกร่อนจะมากน้อยก็แล้วแต่เปอร์เซ็นต์ของ V_2O_5 และ $Na_2 SO_4$ ที่มีผสมอยู่ในเขม่า และอุณหภูมิในเตา อุณหภูมิยิ่งสูงการผุกร่อนก็ยิ่งเกิดมาก ตอนนี้ท่านผู้อ่านอาจสงสัยว่า Na มาจากไหน ส่วน Vanadium และ Sulphur นั้นได้กล่าวมาแต่ต้นแล้วว่า มีปนอยู่กับน้ำมันเชื้อเพลิงตามธรรมชาติ และเมื่อน้ำมันเชื้อเพลิงถูกเผาไหม้ เขม่าที่เกิดขึ้นจึงคงย่อมมี Vanadium Pentoxide และ Sulphate เป็นธรรมดา แต่ Sulphate ที่เกิดขึ้นนี้ทำไมจึงต้องเป็น Sulphate ของ Sodium ทั้งนี้เพราะน้ำมันเชื้อเพลิงในถังในเรือ ย่อมต้องมี Sodium อันมาจากน้ำเค็ม ที่มักจะมีปนอยู่ด้วยเสมอไม่มากก็น้อย และจากการค้นคว้าตรวจส่วนผสมของเขม่าในเตาหม้อน้ำ ปรากฏว่าสารประกอบสองชนิดนี้เป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดหลอดหม้อน้ำผุกร่อนได้มากน้อยตามความสูงต่ำของอุณหภูมิ

๒. เกิดในขณะที่หม้อน้ำไม่ได้ติดไฟนานๆ โดยเฉพาะประเทศที่อยู่ในเขตโซนร้อน ซึ่งมีอุณหภูมิและความชื้นสัมพัทธ์ (Relative Humidity) ของบรรยากาศสูง เช่นประเทศไทยเป็นต้น การผุกร่อนที่เกิดแก่หลอดหม้อน้ำในระยะนี้เรียกว่า Soot Corrosion และมักเกิดที่บริเวณโคนหลอดที่ติดกับ Water Drum เพราะที่โคนหลอดนี้มักมีเขม่า (Soot) กองหุ้มอยู่รอบๆ มากน้อยแล้วแต่ความขยันของเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลระวังรักษาหม้อน้ำนั้นและเขม่า

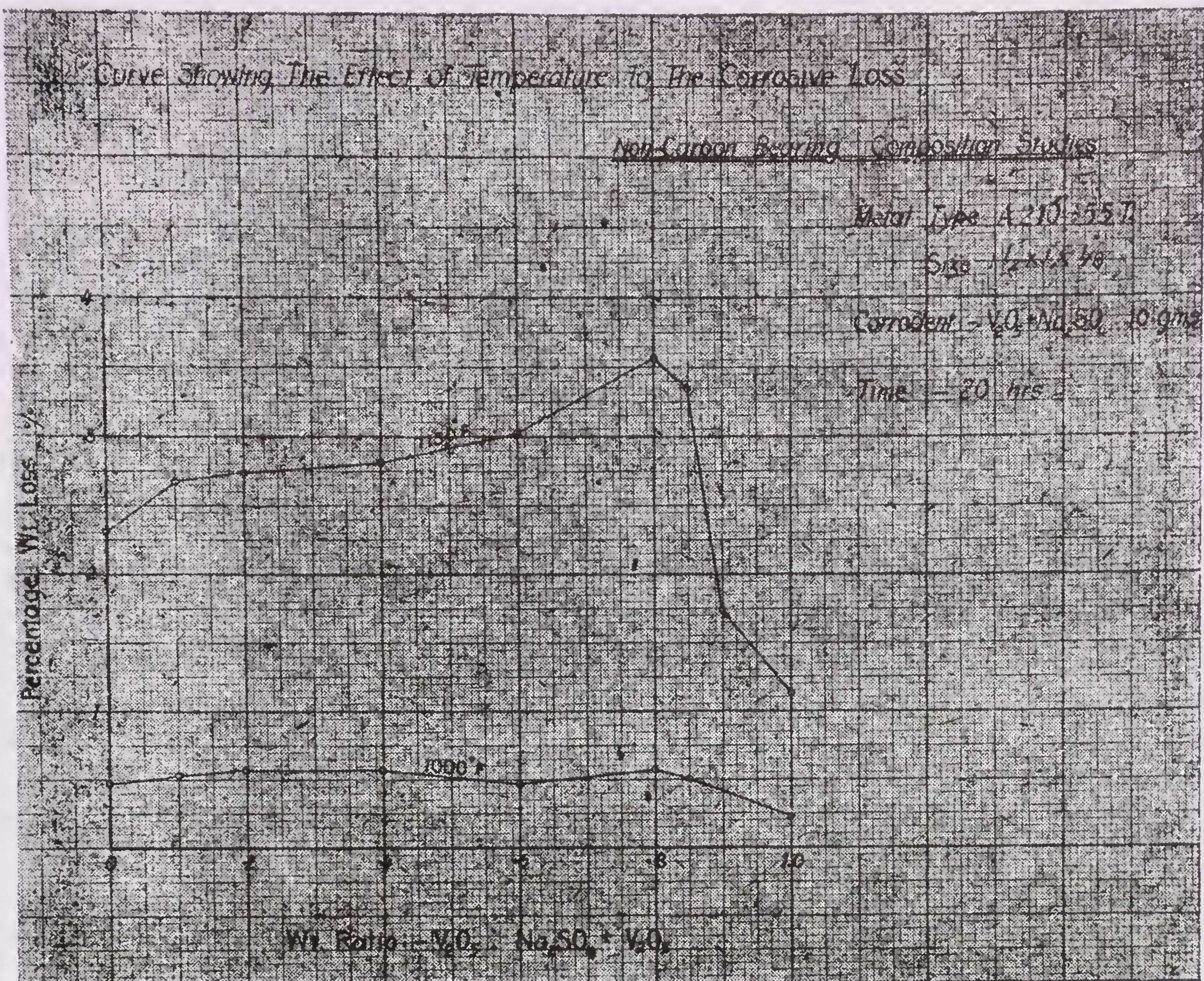
นี้มักมีฤทธิ์เป็นกรดเช่น $H_2\ SO_4$ เป็นต้น และจะมีอำนาจกัดหลอดหม้อน้ำให้ผุกร่อนไปรุนแรงเพียงใดนั้นแล้วแต่จำนวนความชื้นที่จะมีปนอยู่ในเขม่านั้น[๑]

สำหรับการทดลองที่จะค้นหาความจริงตามข้อ ๑ นั้น จัดแบ่งออกเป็น ๓ ระดับอุณหภูมิคือ ๘๐๐ °F ที่ ๑,๐๐๐ °F และที่ ๑,๑๕๐°F ซึ่งนับอยู่ในระดับอุณหภูมิต่ำ (ระดับอุณหภูมิสูงตั้งแต่ ๑,๒๐๐°F ขึ้นไป) ที่ข้าพเจ้ากำหนดระดับอุณหภูมิดังนี้ถือหลักเกณฑ์มาจากหม้อน้ำในเรือของเรา ในปัจจุบันนี้ส่วนมากใช้ไอน้ำที่มีกำลังดันอยู่ในระหว่าง ๒๐๐ psi ถึง ๓๕๐ psi ซึ่งใกล้เคียงกับกำลังดันไอน้ำใช้การของหม้อน้ำใบหนึ่งใน Laboratory ที่ข้าพเจ้าปฏิบัติงานทดลองอยู่ และได้วัดอุณหภูมิของเตาตอนข้างๆ หม้อภายในบริเวณโคนหลอดใกล้เคียงกับ Water drum ปรากฏว่าอยู่ในระหว่าง ๘๐๐°F ถึง ๑,๑๕๐°F และที่กำหนดว่าอุณหภูมิสูงกว่า ๑,๕๐๐°F เป็นระดับอุณหภูมิสูงนั้น ก็เพราะเขม่าเทียม Synthetic Soot ที่ผสมขึ้นจาก V_2O_5 และ $Na_2\ SO_4$ ตามเปอร์เซ็นต์ต่างๆ กันนั้น เมื่อได้รับความร้อนได้กลายเป็นสารประกอบ Sodium Vanadates หลายชนิดเช่น Na_3VO_4, Na_4, V_2V_7, $Na\ VO_3$, $Na_2\ O_3$, $V_2\ O_5$ และ $Na_2\ O$, $V_2\ O_4$, $5V_2\ O_5$ ซึ่งมี Eutectic[๒] ร่วมกันที่อุณหภูมิต่างๆ ระหว่าง ๕๘๓°F ถึง ๑,๑๙๖°F เมื่ออุณหภูมิสูงขึ้นไปจนถึง ๑,๒๐๐°F แล้ว Sodium Vanadates ที่เกิดขึ้นจะหลอมตัวโดยสิ้นเชิงและเคลือบจับ Specimen ติดแน่น ซึ่งจะกัดโลหะ Specimen นั้นให้กร่อนลึกลงไป (pill) มากตามอุณหภูมิที่สูงขึ้น และการกร่อนจะเกิดรุนแรงที่สุดเมื่อเขม่าเทียมประกอบด้วย V_2O_5 จาก ๘๐% ถึง ๘๕% กับ $Na_2\ SO_4$ จาก ๒๐% ลงไปถึง ๑๕% แต่ในเขตอุณหภูมิต่ำที่ ๑,๑๕๐ °F Specimen (โลหะหลอดหม้อน้ำ Carbon Steel type A ๒๑๐-๕๕ T) จะเกิดการผุกร่อนมากที่สุด เมื่อเขม่าเทียมมีส่วนผสมของ V_2O_5 ๘๐% กับ $Na_2\ SO_4$ ๒๐% และที่ ๑,๐๐๐°F Specimen จะเกิดการผุกร่อนมากที่สุด เมื่อเขม่าเทียมมีส่วนของ V_2O_5 ๘๐% กับ $Na_2\ SO_4$ ๒๐% และเมื่อมีส่วนผสมของ V_2O_5 ๘๐% กับ $Na_2\ SO_4$ ๖๐% เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้เข้าใจปรากฏการณ์อันนี้ จึง

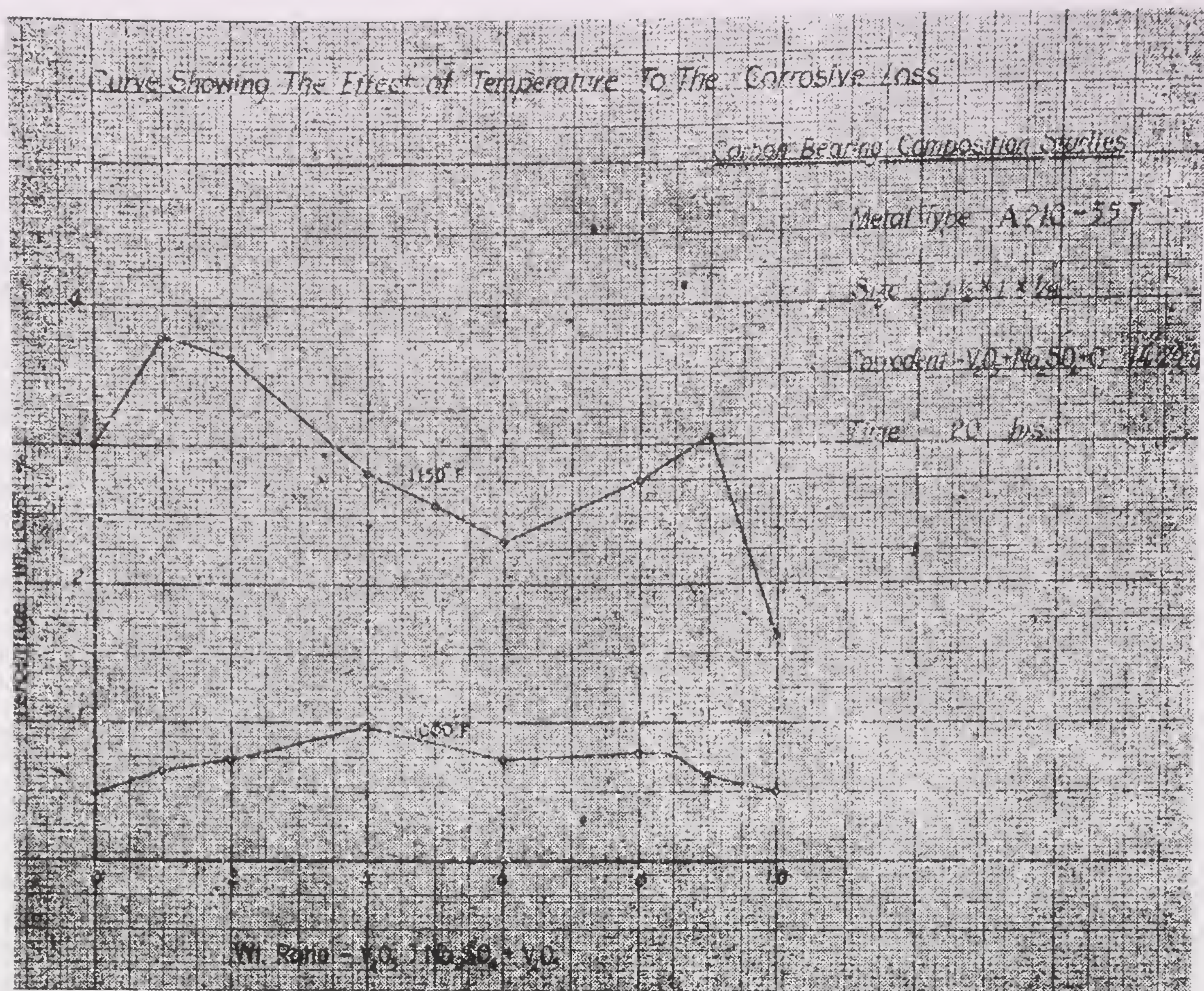
(๑) 1. *The condensation of Sulphuric acid on cooled surfaces exposed to hot qases containing sulphur trioxide*
By H.D. Taylor
2. *Causes of high dewpoint temperatures in Boiler Flue gases*
By W.F. Harlow

(๒) *Eutectic คือจุดหลอมตัวหมด รวมกันของสารผสมที่มีส่วนผสมจำกัดตายตัว*

รูปที่ ๑

ขอแสดงเส้นโค้งไว้ให้พิจารณาดังในรูปที่ ๑ เส้นโค้งนี้เขียนขึ้นจากผลของการทดลองซ้ำๆ กันหลายเที่ยวเพื่อความแน่นอน ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่าการผุกร่อนในเขตอุณหภูมิ ๑,๑๕๐ °F เกิดสูงกว่าในเขตอุณหภูมิ ๑,๐๐๐ °F การผุกร่อนนั้นวัดได้จากน้ำหนักของ Specimen ที่หายไปหลังจากการเผาไหม้ที่อุณหภูมินั้นๆ เป็นระยะเวลา ๒๐ ชั่วโมงเท่าๆ กัน การหาน้ำหนักที่หายไปนี้เป็นตอนที่เสียเวลามาก และต้องทำงานหนักหน่อย คือก่อนจะนำ Specimen ทุกๆ ชิ้นเข้า Furnace จะต้องชั่งให้แน่นอนเสียก่อนและภายหลังที่ถูกเผาในเขม่าเทียมใน Furnace เป็นเวลา ๒๐ ชั่วโมง (๑ เที่ยวการทดลอง) แล้วก็เอาออกจาก Furnace ปล่อยให้เย็นแล้วทำความสะอาดชิ้น Specimen นั้นโดยการขูดเขม่าที่ได้ละลายเยิ้มเคลือบจับผิว Specimen แน่นและแข็งเหมือนหิน เป็นการยากที่จะขูดให้หมดจดจนเห็นผิวของ Specimen ขาวสะอาดได้ ในบางกรณีต้องใช้ยาเคมีช่วยกัดสนิมและเขม่าแข็งนี้ออกเสียบ้างก่อน ตอนนี้ต้องระมัดระวังมิให้ยาเคมีกัดเลยไปถึงเนื้อดีของ Specimen และต้องระวังไม่ขูดเนื้อดีของ Specimen ออกไปด้วย จะทำให้น้ำหนักที่ชั่งได้ภายหลังนี้ไม่แน่นอน เมื่อเอาน้ำหนักที่ชั่งได้ภายหลังนี้หักออกจากน้ำหนักก่อนเผาแล้ว จะเป็นน้ำหนักที่หายไปของ Specimen เนื่องจาก

รูปที่ ๒

เนื้อผิวของ Specimen ถูกกัดกร่อนเป็นสนิมและถูกขูดหลุดติดตามเขม่าไปจากน้ำหนักของ Specimen ที่หายไปเป็นเปอร์เซ็นต์ที่ส่วนผสมต่างๆ ของ V_2O_5 กับ Na_2SO_4 นี้เป็นส่วนๆ ไป เราก็สามารถที่จะ Plot curve ดังปรากฏในรูป ๑ นั้นได้

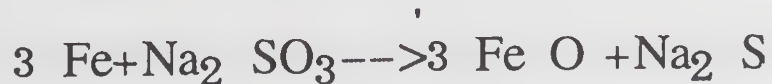
โดยปกติเขม่าธรรมชาติที่เกิดขึ้นจากการเผาไหม้ของน้ำมันเชื้อเพลิงในเตาหม้อน้ำจริงๆ นั้น ย่อมมี Carbon ปนอยู่ด้วยเสมอ เนื่องจากการเผาไหม้ไม่หมดจด Carbon จะมีปนอยู่มากน้อยขึ้นอยู่กับระบบการเผาไหม้ของน้ำมันเชื้อเพลิงอันมี Excess Air เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ Carbon ในน้ำมันเชื้อเพลิงไหม้หมดเป็น CO หรือ CO_2 ไป หรือเหลือเป็นผง Carbon ละเอียดปนอยู่ในเขม่า เพื่อให้ผลของการทดลองใกล้เคียงกับปรากฏการณ์ที่เกิดในเตาหม้อน้ำจริงๆ ข้าพเจ้าจึงผสม Synthetic Soot ขึ้นใหม่อีกขนานหนึ่ง ประกอบด้วย V_2O_5 และ Na_2SO_4 ซึ่งมีส่วนผสมต่างๆ ดังที่ได้อธิบายมาแล้วกับผง Carbon ประมาณ ๓๐% ผสมคงที่อยู่ด้วย ผลของการทดลองตามระบบที่ปรากฏดังในรูปที่ ๒ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเส้นโค้งแสดงการผุกร่อนของ Specimen เกิดที่อุณหภูมิ ๑,๑๕๐ °F นั้นมี Peak เป็น ๒ ตอน คือที่ส่วนผสม V_2O_5 ๑๐% กับ Na_2SO_4 ๙๐% และที่ส่วนผสม V_2O_5 ๙๐% กับ Na_2SO_4

๑๐% ซึ่ง Peak หลังนี้ต่ำกว่า Peak แรก และเส้นโค้งแสดงการผุกร่อนที่อุณหภูมิ ๑,๐๐๐ °F นั้นมี Peak เดียวคือที่ส่วนผสม V_2O_5 ๔๐% กับ $Na_2\ SO_4$ ๖๐% ถ้าเอารูปที่ ๒ นี้เทียบกับรูปที่ ๑ ดู จะเห็นได้ว่าต่างกันหลายอย่าง เช่นในรูปที่ ๑ เส้นโค้งแสดงการผุกร่อน (Weight loss) มี Peak สูงสุดอยู่แห่งเดียว คือที่ V_2O_5 ๘๐% กับ $Na_2\ SO_4$ ๒๐% ณ ที่นี้เขม่าจะมี Sodium Vanadates ชนิด Na_2O_3, V_2O_5 ดังจะได้แสดงให้เห็นจากสมการเคมีต่อไปนี้

$Na_2\ SO_4 + 3\ V_2O_5 \text{-->} Na_2\ O_3 + V_2O_5 + SO_3$ และถ้าตรวจสอบเปอร์เซ็นต์ของ V_2O_5 กับ $Na_2\ SO_4$ จาก Ternary diagram (รูปที่ ๓) แล้วจะเห็นได้ว่า $Na_2\ O_3$ V_2O_5 นี้เกิดที่จุดเกือบ ๘๐% V_2O_5 ซึ่ง Sodium Vanadates ชนิดที่ไม่คงทนถาวรมักแปลงตัวเป็น Sodium Vanadates อีกชนิดหนึ่ง $Na_2O, V_2\ O_4, 5\ V_2O_5$ ได้ง่าย ซึ่งเป็น Vanadium Salt ที่มีฤทธิ์ทำให้โลหะผุกร่อนรุนแรงที่สุด ดังนี้จะเห็นได้ว่าสอดคล้องต้องกันกับผลที่ได้จากการทดลองอันแสดงออกเป็นเส้นโค้งนั้น

ในรูปที่ ๒ ที่มี Peak ๒ ตอนนั้น Peak หลังเกิดขึ้นคล้าย Peak ในรูปที่ ๑ แต่เกิดที่ V_2O_5 ๙๐% กับ $Na_2\ SO_4$ ๑๐% ถ้าตรวจสอบ (Check) เปอร์เซ็นต์ของ V_2O_5 กับ $Na_2\ SO_4$ ใน Teroray diagram (รูปที่ ๓) แล้วจะเห็นได้ว่าที่จุด V_2O_5 เกือบ ๙๐% จะมี Vandadium Salt ชนิด Na_2O, V_2O_4, $5\ V_2O_5$ เกิดขึ้นอันเป็นต้นเหตุให้เกิด Peak อันนี้ขึ้น ส่วน Peak แรกซึ่งสูงกว่า Peak หลังนั้นเกิดที่ V_2O_5 ๑๐% กับ $Na_2\ SO_4$ ๙๐% เมื่อส่วนผสมของเขม่ามี $Na_2\ SO_4$ เป็นจำนวนมากเช่นนี้ $Na_2\ SO_4$ ก็มีโอกาสเข้าผสมกับธาตุ Carbon ทำให้เกิด $Na_2\ SO_3$ ดังสมการต่อไปนี้

$Na_2\ SO_4 + C \text{-->} Na_2\ SO_3 + CO$ (CO กลายเป็น CO_2 ต่อไป) แล้ว $Na_2\ SO_3$ เข้าผสมกับเหล็กเนื้อหลอดหม้อน้ำทำให้เกิด $Na_2\ S$ ซึ่งเป็นสารประกอบที่มีฤทธิ์กัดเหล็กให้ผุกร่อนได้รุนแรงและรวดเร็วมากกว่า Sodium Vanadates ชนิด $Na_2\ O$, $V_2\ O_4$, $5V_2O_5$ เสียอีก ดังจะเห็นได้จากสมการต่อไปนี้

$3\ Fe + Na_2\ SO_3 \text{-->} 3\ Fe\ O + Na_2\ S$

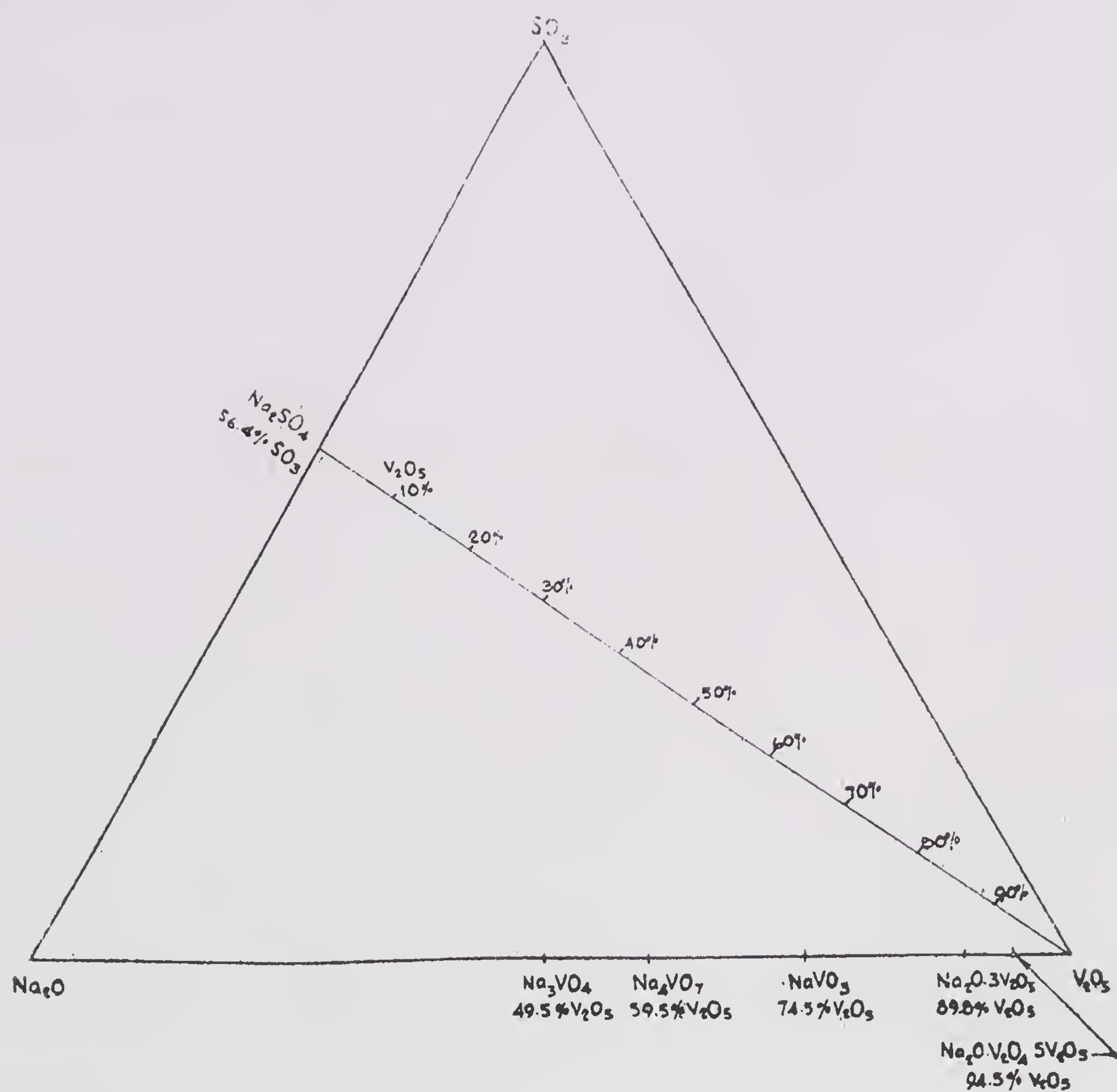
หรือ $2\ Fe + Na_2\ SO_3 \text{-->} Fe_2\ O_3 + Na_2\ S$ $Na_2\ S$ ที่เกิดขึ้นนี้เองทำให้ Peak อันแรกสูงกว่า Peak อันหลัง

ส่วนเส้นโค้งแสดงการผุกร่อนที่อุณหภูมิ ๑,๐๐๐ °F นั้นต่ำกว่าที่ ๑,๑๕๐ °F มาก จึงจะไม่อธิบายทฤษฎีตอนนี้มากนัก เพราะ Weight loss ที่ V_2O_5 ๔๐% กับ $Na_2\ SO_4$ ๖๐% ซึ่งเป็น Peak ของเส้นโค้งอันนี้สูงเพียงเกือบ ๑% เท่านั้น แต่อยากจะใคร่ขอให้ท่านผู้

อ่านได้สังเกตว่าเราไม่สามารถจะทึกทักเอาได้ว่า การผุกร่อนของหลอดหม้อน้ำนั้นเกิดรุนแรงเมื่อเขม่ามีส่วนผสม V_2O_5 ๑๐% กับ $Na_2\ SO_4$ ๙๐% และเมื่อมี V_2O_5 ๙๐% กับ $Na_2\ SO_4$ ๑๐% ทุกระดับอุณหภูมิไปมากน้อยขึ้นอยู่แก่อุณหภูมินั้นๆ สำหรับอุณหภูมิสูงตั้งแต่ ๑,๑๕๐ °F ขึ้นไปเท่านั้นที่จะเป็นไปตามนั้น ส่วนที่ต่ำกว่า ๑,๑๕๐ °F ลงมาเช่นที่ ๑,๐๐๐°F เป็นต้น จุดสูงสุดของการผุกร่อนอยู่ที่ V_2O_5 ๔๐% กับ $Na_2\ SO_4$ ๖๐% จุดเดียวเท่านั้น

ผลที่ได้จากการทดลองเหล่านี้ย่อมเกิดประโยชน์แก่เราที่จะวินิจฉัยได้ว่าหม้อน้ำของเราถึงจุดอันตรายที่จะเกิดการผุกร่อนหรือยัง โดยนำเขม่าในเตาไปวิเคราะห์ดูเป็นครั้งคราวว่ามี V_2O_5 และ $Na_2\ SO_4$ กี่เปอร์เซ็นต์ และหม้อน้ำของเรา Operate ที่อุณหภูมิเท่าใด ได้ข้อเท็จจริงสองประการนี้แล้วก็เอาไปเทียบดูกับเส้นโค้งที่เราทำไว้นี้ ก็จะทราบทันทีว่าปรากฏการณ์ในหม้อน้ำนั้นใกล้เคียงกับจุดไหนในเส้นโค้ง ถ้าไปตรงกับจุด Peak เข้าก็ต้องรีบจัดการหาทางแก้ไขเสียแต่เนิ่นๆ เพื่อมิให้หลอดหม้อน้ำเกิดการเสียหายเกินกว่าจำเป็น ซึ่งจะเป็นทางช่วยให้หม้อน้ำมีอายุยืนนานต่อไปอีกได้ตามสมควร

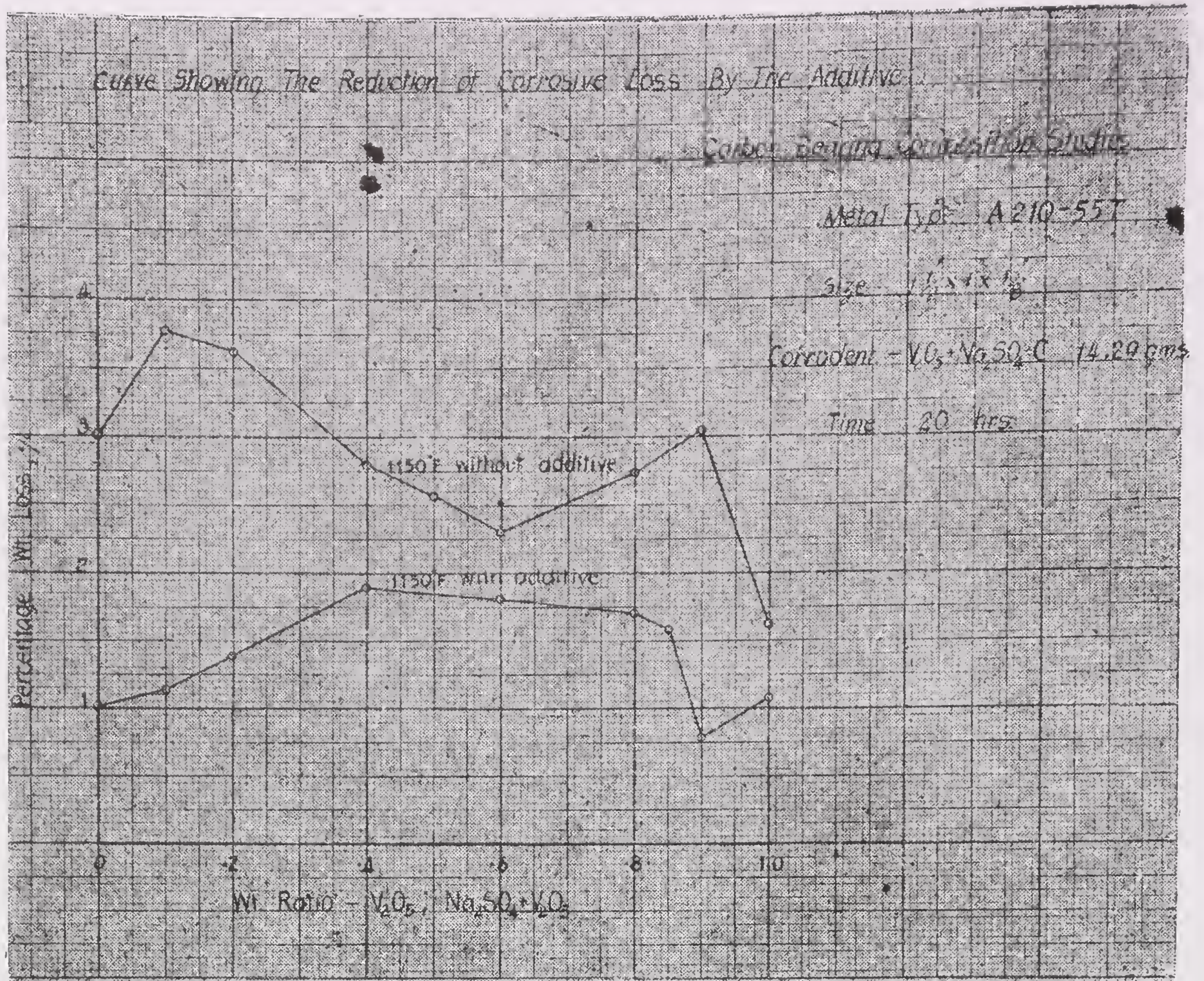
ทีนี้ปัญหาสำคัญที่เราสนใจยิ่งก็จะเกิดขึ้นมาทันทีคือ เราจะหาทางแก้ไขอย่างไรดีเล่า ปัญหานี้เป็นปัญหาใหญ่และเป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องการไปทำการวิจัยครั้งนี้ ดังนั้นข้าพเจ้าจึงจะขออธิบายถึงผลของการทดลองค้นคว้าหาทางแก้ไขการผุกร่อนไว้ในที่นี้ด้วยพอเป็นสังเขป ส่วนรายละเอียดนั้นถ้าผู้อ่านสนใจก็อาจจะขอได้จากสำนักงาน SEATO ซึ่งข้าพเจ้าได้มอบวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ให้แก่สำนักงานแล้วตามสัญญาว่าด้วยการรับทุนทำการวิจัย ซึ่ง SEATO เองก็มีเจตจำนงจะพิมพ์ออกเผยแพร่ให้ทุกประเทศที่เป็นภาคีในกลุ่ม SEATO อยู่แล้ว จากผลของการทดลองดังที่ได้แสดงไว้โดยเส้นโค้งในรูปที่ ๒ เฉพาะที่อุณหภูมิ ๑,๑๕๐ °F นั้น ข้าพเจ้าจึงคิดหาทางที่จะลดความสูงของ Peak ของเส้นโค้งนั้นลงให้ได้มากที่สุดที่จะทำได้ โดยใช้ Additive ผสมกับเขม่าที่มีส่วนผสม และวิธีดำเนินการทดลองที่อุณหภูมิเดียวกันกับที่ได้ทดลองตามเส้นโค้งในรูปที่ ๒ นั้น ผลของการทดลองโดยใช้ Additive นี้ได้แสดงเทียบไว้กับผลของการทดลองโดยไม่ใช้ Additive ดังปรากฏอยู่ในรูปที่ ๔ ถ้าพิจารณาเส้นโค้ง ๒ เส้นนี้ดูจะเห็นได้ว่า Additive ช่วยลดการผุกร่อนลงได้มากพอสมควร โดยเฉพาะที่ Peak แรก (V_2O_5 ๑๐% กับ $Na_2\ SO_4$ ๙๐%) ลดจาก ๓.๘๐% (Weight loss) ลงมาเป็น ๑.๒๐% และที่ Peak หลัง (V_2O_5 ๙๐% กับ $Na_2\ SO_4$ ๑๐%) ลดจาก ๓.๐๐ % ลงมาเป็น ๐.๘๐% เมื่อเฉลี่ยแล้วจะเห็นได้ว่า Additive ทำให้การผุกร่อนลดลงประมาณ ๔๕% ได้ทำการทดลองซ้ำกันอยู่หลายเที่ยว และได้ผลใกล้เคียงกันดังนี้ จึงเขียนเส้นโค้ง (รูปที่ ๔) นี้ไว้เพื่อได้เทียบ

รูปที่ ๓

กับเส้นโค้งที่จะได้จากการทดลองโดยใช้ Additive อื่นๆ ที่จะต้องค้นคว้าหาเรื่อยๆ ไป เพื่อผลเลิศที่เราปรารถนา นั่นคือระงับการผุกร่อนของหลอดหม้อน้ำให้สูญสิ้นไปโดยสิ้นเชิง

เรื่อง Additive นี่ก็เป็นปัญหาต้องขบคิดและเลือกเฟ้นอย่างรอบคอบ Additive บางอย่าง เท่าที่ได้ผสมเอามาทดลองดูหลายๆ อย่าง แสดงผลให้เห็นเป็นที่น่าพอใจยิ่งกว่าที่ได้แสดงไว้ในรูปที่ ๔ มาก แต่ต้องยกเลิกไป เพราะเมื่อเทียบราคาของ Additive กับผลที่จะได้รับแล้วไม่คุ้มกันอย่างหนึ่ง กับเป็นของที่หาได้ยากในประเทศไทยหรือในประเทศในกลุ่ม SEATO ดังนี้จึงไม่เป็นการเหมาะสมที่จะใช้ Additive ชนิดนั้น Additive ในอุดมคติจึงเป็นสิ่งที่จะหาได้ค่อนข้างยาก เพราะจะต้องมีอำนาจลดการผุกร่อนได้อย่างศักดิ์สิทธิ์จริง และใช้พ่นเข้าผสมกับเขม่าในเตาขณะหม้อน้ำใช้การได้ง่าย กับต้องไม่ลด Heating Value ของน้ำมันเชื้อเพลิงหรือลดอุณหภูมิในเตาลง ทั้งต้องเป็นสิ่งที่หาได้ง่ายใช้ก็ไม่เปลืองและราคาถูกที่สุด เรื่องราคานี้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะ Additive จะต้องใช้เรื่อยไป ฉะนั้นถ้าใช้ Additive แพงถึงแม้จะต่ออายุให้หม้อน้ำยืนนานไปได้อีกเท่าตัว แต่ค่า Additive ท่วมราคาหม้อน้ำเสียแล้วก็ไม่มีประโยชน์อะไรเลย ฉะนั้นการค้นคว้า Additive ให้ได้ตามความปรารถนาของเรา

รูปที่ ๔

ยังต้องทำต่อไปไม่หยุดยั้ง และข้าพเจ้าหวังว่า ทั้ง SEATO และกองทัพเรือไทยคงจะได้เห็นความสำคัญและจำเป็นอันนี้ ที่จะได้อุปการะสนับสนุนให้วิทยาศาสตร์แขนงนี้ได้ก้าวหน้าไปสู่จุดปรารถนาโดยเร็ว เพราะการผุกร่อนเสียหายที่เกิดแก่หลอดหม้อน้ำไม่ใช่จะเพียงเสียเงินและเป็นอันตรายแก่ชีวิตมนุษย์ผู้ใช้หม้อน้ำเท่านั้น ถ้าเป็นเรือสินค้าก็ทำให้เสียเวลา เกิดความเสียหายแก่สินค้า อาจถึงกับต้องเสียค่าปรับ เพราะเรือนำสินค้าไม่ถึงที่หมายตามกำหนดเวลา และถ้าเป็นเรือรบยิ่งในขณะทำการยุทธ์ ถ้าหลอดหม้อน้ำเกิดรั่วเนื่องจากการผุกร่อนในขณะนั้นขึ้น ทำให้สมรรถภาพของเรือสูญไปโดยฉับพลัน เรือรบลำนั้นก็จะกลายเป็นเป้านิ่งไปทันที

สำหรับการทดลองที่จะค้นคว้าหาความจริงตามข้อ ๒ (การผุกร่อนที่เกิดขณะที่หม้อน้ำไม่ได้ติดไฟ) จำเป็นจะต้องแบ่งแยกการดำเนินการทดลองออกเป็นหลายตอน เพราะเขม่าที่หุ้มห่อหลอดบริเวณด้านในเตา (Hot Side) นั้น เกิดปฏิกิริยากับเนื้อหลอด ต่างกันกับเขม่าที่หุ้มห่อหลอดบริเวณด้านนอกเตา (Cold Side) จากเขม่าของ ร.ล. ประแส ที่ข้าพเจ้าได้ส่งไปทำการวิเคราะห์ที่ U.S. Naval Boiler and Turbine Laboratory ณ Naval Base ที่ Philadelphia ปรากฏว่ามีส่วนผสมของธาตุต่างๆ ดังต่อไปนี้

	Cold side	Hot side
Silica ($Si\ O_2$)	2.83%	2.34%
Ferric Oxide ($Fe_2\ O_3$)	45.25%	62.60%
Alumina ($Al_2\ O_3$)	20.6%	3.07%
Calcium Oxide (CaO)	3.47%	1.61%
Magnesium Oxide (MgO)	2.31%	0.80%
Vanadium Pentoxide (V_2O_5)	6.04%	4.81%
Total Alkalies as		
Sodium Oxide (Na_2O)	13.75%	9.88%
Sulphate Contents (SO_3)	24.29%	14.89%

เมื่อได้ทราบส่วนผสมของเขม่าจาก ร.ล. ประแสแล้วเช่นนี้ ข้าพเจ้าก็ลงมือผสมเขม่าเทียม (Synthetic Soot) ให้มีส่วนผสมใกล้เคียงกับเขม่าจริงทั้งที่ได้จากบริเวณ Cold Side และ Hot Side เพื่อนำไปทำการทดลองเปรียบเทียบดูกับเขม่าจริงจาก ร.ล. ประแสดูอีกทีหนึ่ง เมื่อเห็นว่าได้ผล (Weight loss Spicimen) ใกล้เคียงกันที่สุดแล้ว จึงผสมเขม่าเทียมตามนั้น เพื่อเอาไว้ทดลองเป็นจำนวนมากต่อไป

เมื่อได้เขม่าสำหรับใช้ในการทดลองเพียงพอแล้วก็เริ่มทดลองดูว่า เขม่า Hot Side ของ ร.ล. ประแสนี้จะมีฤทธิ์ทำลายหลอดหม้อน้ำได้มากหรือน้อยกว่าเขม่าเทียมที่ประกอบด้วย V_2O_5 กับ $Na_2\ SO_4$ และ Carbon เขม่าเทียมที่จะนำเอามาใช้ทดลองเปรียบเทียบนี้เลือกชนิดที่มี V_2O_5 ๑๐% กับ $Na_2\ SO_4$ ๙๐% เพราะตามรูปที่ ๒ เส้นโค้งแสดง Weight loss สำหรับ Hot Side (๑,๑๕๐ °F) มี Peak สูงสุดที่จุดนี้ จากผลของการทดลองเปรียบเทียบปรากฏว่า ทดลองที่อุณหภูมิ ๑,๑๕๐ °F เป็นเวลา ๔๔ ชั่วโมง แล้วเอา Specimen ออกทำความสะอาดเพื่อหาอัตราการผุกร่อนได้ดังนี้

ใน Hot Side Soot จะเกิดการผุกร่อน ๒.๙๒% ใน Synthetic Soot [(๑๐% V_2O_5 ๙๐% $Na_2\ SO_4$)+C] จะเกิดการผุกร่อน ๒.๐๑% ค่านี้ต่ำกว่า Peak สูงสุดของ Curve ๑,๑๕๐ °F ในรูปที่ ๒ เพราะใช้ Corrodent คือ Synthetic Soot น้อยกว่า ๑ เท่าตัว ซึ่งการผุกร่อนนี้น้อยกว่าที่เกิดจาก Hot Side Soot ดังนี้จะเห็นได้ว่าเขม่า Hot Side จาก ร.ล. ประแสของเรามีฤทธิ์ทำลายหลอดหม้อน้ำให้ผุกร่อนได้มากกว่าเขม่าเทียมที่เราได้ทำการทดลอง

ไว้ในรูปที่ ๒ โดยเฉพาะที่ส่วนผสม (๑๐% V_2O_5 : ๙๐% Na_2 SO_4)+C ซึ่งนับว่ารุนแรงที่สุด (Highest Weight loss) เสียอีก

สำหรับ Cold Side Test ที่อุณหภูมิ ๘๐๐ °F เป็นเวลา ๔๔ ชั่วโมงเช่นกัน ใน Cold Side Soot จะเกิดการผุกร่อน ๐.๒๙๔% ใน Synthetic Soot [(๔๐% V_2O_5: ๖๐% Na_2 SO_4)+C] จะเกิดการผุกร่อน ๐.๓๒๐% ที่ใช้เขม่าเทียมที่มี V_2O_5 ๔๐% กับ Na_2 SO_4 ๖๐% นั้น เพราะในบริเวณ Cold Side (๑,๐๐๐ °F ลงมา) เส้นโค้งแสดง Weight loss มี Peak สูงสุดที่จุดนี้ เพื่อที่จะให้ได้ทราบอาการของหลอดหม้อน้ำที่ปรากฏจริงๆ ในเตาหม้อน้ำในสถานการณ์ที่แตกต่างกันไปอีก จึงได้ทำการทดลองทั้ง Hot Side และ Cold Side เช่นเดียวกับที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง และเมื่ออบในเตา (Hot Side ที่ ๑,๑๕๐ °F, Cold Side ที่ ๘๐๐ °F) ครบ ๔๔ ชั่วโมงแล้ว ก็รีบเอาเข้าเตาอบอีกอันหนึ่งที่สามารถรักษา Relative Humidity ให้อยู่ในระหว่าง ๙๐% ถึง ๑๐๐% และอุณหภูมิให้คงที่อยู่ ๙๘.๖ °F ซึ่งใกล้เคียงกับอากาศอบอ้าวภายในเตาหม้อน้ำเรือ (ขณะที่ไม่ได้ติดไฟหม้อน้ำ) ในประเทศโซนร้อน โดยเอาทิ้งไว้ในเตาอบนั้นอีก ๑๘ วัน แล้วเอา Specimen ทั้งหมดนั้นออกมาทำความสะอาดหาเปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักที่หายไป (การผุกร่อน) ได้ดังนี้

ใน Hot Side Soot จะเกิดการผุกร่อน ๔.๙๕% ผลอันนี้เมื่อเอาไปเทียบกับผลที่ได้จากการทดลองในเขต Hot Side (๑,๑๕๐ °F) เพียง ๔๔ ชั่งโมงอย่างเดียวเท่านั้น จะต่างกันถึง (๔.๙๕– ๒.๐๒) = ๒.๙๓% ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการผุกร่อนที่เกิดเมื่อขณะเตาเย็น ๑๐๐% RH และ ๙๘.๖ °F ในเวลา ๑๘ วันนั้นมากกว่าการผุกร่อนที่เกิดขึ้น เมื่อหลอดหม้อน้ำหมกอยู่ในเขม่าชนิดเดียวกันและถูกเผาให้ร้อนถึง ๑,๑๕๐ °F เป็นเวลา๔๔ ชั่วโมงเสียอีก

ใน Synthetic Soot [(๑๐% V_2O_5 : ๙๐% Na_2 SO_4)+C] จะเกิดการผุกร่อน ๔.๖๑% ซึ่งมากกว่าการผุกร่อนที่เกิดจากการเผาให้ร้อน ๑,๑๕๐ °F เป็นเวลา ๔๔ ชั่วโมงอย่างเดียวถึง (๔.๖๑–๒.๐๑) = ๒.๖๐%

ส่วนใน Cold Side Soot การผุกร่อนมี ๒.๓๓% ซึ่งถ้าเทียบกับการผุกร่อนที่ได้ทดลองในเขต Cold Side (๘๐๐ °F) ๔๔ ชั่วโมง อย่างเดียวเท่านั้น จะต่างกันถึง (๒.๓๓๐–๐.๒๙๔)= ๒.๐๓๖%

และใน Synthetic Soot [(๔๐% V_2O_5 : ๖๐% Na_2 SO_4)+C] ก็จะเกิดการผุกร่อน ๒.๓๑% ซึ่งมากกว่าการผุกร่อนที่เกิดจากการเผาให้ร้อน ๘๐๐ °F เป็นเวลา ๔๔ ชั่วโมงอย่างเดียวถึง (๒.๓๑๐–๐.๓๒๐) = ๑.๙๙๐%

เมื่อผลจากการทดลองปรากฏว่า Relative Humidity สูง มีอิทธิพลทำให้หลอดหม้อน้ำที่หมกอยู่ในเขม่าเกิดการผุกร่อนได้มาก โดยเฉพาะขณะเมื่อหม้อน้ำอยู่เฉยๆ ในเขตร้อนเช่นนี้ จึงจำเป็นที่จะต้องทดลองหาทางลดการผุกร่อนประเภทนี้ให้น้อยลง เพื่อรักษาหม้อน้ำเรือที่จะต้องจอดเป็นแรมเดือนในประเทศร้อนเช่นประเทศไทยนี้ มิให้เสียหายเร็วเกินไปกว่าที่ควร

ข้าพเจ้าจึงดำเนินการทดลองต่อไปอีก โดยเอา Specimen ใส่ลงไปในเขม่าที่เตรียมไว้นั้นแล้วเอาเข้าเตาอบที่มี Relative Humidity อยู่ในระหว่าง ๕๐% ถึง ๑๐๐% และอุณหภูมิคงที่อยู่ ๕๘.๖ °F (ไม่มีการเผาให้ร้อน ๑,๑๕๐ °F หรือ ๘๐๐ °F ก่อน) ทิ้งไว้ในเตาอบเป็นเวลา ๑ เดือน แล้วก็เอา Specimen ออกมาทำความสะอาด ชั่งหาน้ำหนักที่หายไปเนื่องจากการเกิดเป็นสนิมผุกร่อน ได้ทำการทดลองดังนี้ซ้ำกันหลายๆ ครั้ง แล้วเอาผลที่ได้ใกล้เคียงกันนั้นมาเฉลี่ย ซึ่งปรากฏผลเฉลี่ยดังนี้

ใน Hot Side Soot จะเกิดการผุกร่อน (Weight loss) ๓.๐๕๕%

ใน Cold Side Soot จะเกิดการผุกร่อน (Weight loss) ๑.๒๕๓%

ต่อไปได้ใช้ Additive ผสมกับ Hot Side Soot และ Cold Side Soot แล้วทดลองอย่างเดียวกับที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น จะปรากฏผลเฉลี่ยดังนี้

ใน Hot Side Soot+Additive จะเกิดการผุกร่อน ๐.๙๒๗%

ใน Cold Side Soot+Additive จะเกิดการผุกร่อน ๐.๙๔๓%

เมื่อเทียบผลที่ได้นี้กับผลที่ได้ข้างบนนั้นดู จะเห็นได้ว่า Additive ช่วยลดการผุกร่อนในบริเวณที่มีเขม่า Hot Side ลงได้ถึง (๓.๐๕๕–๐.๙๒๗) =๒.๑๒๘% นั่นคือลดลงประมาณ ๗๐% ของการผุกร่อนที่ไม่ได้ใช้ Additive และลดการผุกร่อนในบริเวณที่มีเขม่า Cold Side ลงได้ (๑.๒๕๓–๐.๙๔๓)= ๐.๓๑๐% นั่นคือประมาณ ๒๕% ของการผุกร่อนที่ไม่ได้ใช้ Additive

นี่เป็นผลที่ได้รับจากการวิจัยในระยะเวลาอันสั้น คือรวมทั้งหมดประมาณ ๖ เดือน ซึ่งมีเวลาทดลองใน Laboratory จริงๆ ประมาณ ๓ เดือนเท่านั้น และโดยเหตุที่จำเป็นจะต้องคิดค้นหา Additive ที่มีคุณภาพระงับการผุกร่อนประเภทนี้ให้ได้โดยสมบูรณ์ ข้าพเจ้าจึงตั้งใจที่จะได้ทำการวิจัยค้นคว้าในวิทยาศาสตร์แขนงนี้ต่อไป ทั้ง Professor ๒ ท่าน ซึ่งเป็น Advisor ของข้าพเจ้านั้นก็มิได้วางมือในเรื่องนี้ ได้ตกลงกันไว้ก่อนหน้าที่ข้าพเจ้าจะเดินทางกลับประเทศไทยว่า เราทั้งสองฝ่ายต่างก็จะทดลองค้นคว้าต่อไปไม่หยุดยั้ง และจะต้องติดต่อ

รายงานผลของการทดลองให้ทราบกันอยู่เสมอ ตลอดจนทาง National Association of Corrosion Engineer ก็ได้รับรองที่จะส่งผลของการ Research ทาง Corrosion ในแขนงต่างๆ และรายงานการประชุมของ Corrosion Engineers ทุกๆ ครั้ง มาให้ข้าพเจ้าได้ทราบ เพื่อติดตามการเคลื่อนไหวของวิชาการแขนงนี้ได้ตลอดไป Informations ต่างๆ และผลที่ได้จากการทดลองค้นคว้าทั้งที่ได้ทำมาแล้ว และที่จะได้มาใหม่ข้าพเจ้าจะได้รวบรวมเป็นหลักฐานและตำราขึ้น เพื่ออาจจะบังเกิดคุณประโยชน์แก่กองทัพเรือและ SEATO ต่อไปได้บ้างไม่มากก็น้อย

ในที่สุดนี้ข้าพเจ้าขอขอบคุณ SEATO ไว้ในที่นี้อีกครั้งหนึ่งที่พิจารณาให้ทุนแก่ข้าพเจ้าได้ไปทำการวิจัยเรื่องที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ อันมิใช่แต่เพียงจะเกิดประโยชน์แก่ข้าพเจ้าเป็นส่วนตัว ที่มีโอกาสไปได้รับความรู้เพิ่มพูนขึ้นมาบ้างเท่านั้น แต่จะเป็นที่ประจักษ์แก่โลกว่า SEATO มีเจตจำนงที่จะส่งเสริมการศึกษาและการวิจัยเกี่ยวแก่ปัญหาสังคม และฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศในกลุ่มภาคี SEATO อย่างแท้จริง มิได้มุ่งที่จะสนับสนุนให้ประเทศเหล่านี้รวมกลุ่มกันคิดร้ายหมายรุกรานใคร แต่มุ่งให้เป็นประเทศที่มีวิทยาการเจริญก้าวหน้า ซึ่งเป็นรากฐานให้การวิวัฒนาการของประเทศเป็นความจริงขึ้นมาได้ โดยมีการอุตสาหกรรมเกิดขึ้นอย่างเป็นปึกแผ่น เพื่อได้ช่วยเกษตรกรรมอันเป็นกระดูกสันหลังของชาติให้รุดหน้าไปโดยอาศัยเครื่องจักรเข้าช่วย อันจะเป็นทางให้เศรษฐกิจของชาติมั่นคงขึ้น แล้วประชาชนก็จะเขยิบฐานะครองชีพด้วยความผาสุกขึ้นเป็นเงาตามตัว เมื่อประเทศในกลุ่ม SEATO โดยเฉพาะในภาคพื้นอาเซียทุกประเทศได้ฟื้นฟูขึ้นมาถึงระดับนี้แล้ว ก็ย่อมจะมีโอกาสที่จะรักษาตัวให้เป็นเอกราชอยู่ได้ นั่นก็คือความมั่นคงแข็งแรงของ SEATO เป็นส่วนรวมนั่นเอง และเมื่อมีความแข็งแกร่งอันแท้จริงเป็นแก่นสารแล้ว การที่จะมีหวังได้ชัยชนะในสงครามที่จะบังเอิญมีขึ้นโดยใครก็ตามมารุกรานก็ย่อมจะเป็นความจริงขึ้นมาได้ ทั้งนี้และทั้งนั้นก็เนื่องมาจากความจริงที่ว่า **การยุทธ์อาจจะผลัดกันแพ้ชนะในสนามรบ แต่สงครามแพ้ชนะกันในห้องเรียน** ซึ่ง SEATO ย่อมตระหนักดีอยู่แล้ว ดังที่ได้พิจารณาตั้งมหาวิทยาลัยในประเทศไทยเพิ่มเติมขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาทั่วๆ ไป ได้มาศึกษาค้นคว้าวิทยาการชั้นสูงต่อไปอีก เพื่อประโยชน์อันยิ่งใหญ่ร่วมกัน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้

พุทธอริยสัจจ์
สำหรับชนรุ่นใหม่

ท่านอาจารย์ พุทธทาส อินทปัญโญ

คำนำ

ธรรมะเรื่องพุทธอริยสัจจ์นี้ เป็นปาฐกถาธรรมของ**ท่านอาจารย์พุทธทาส อินทปัญโญ** บรรยายเชิงเปรียบเทียบทางวิทยาศาสตร์แด่พวกชาวต่างประเทศ ผู้มีความสนใจในพุทธธรรมและการปฏิบัติกัมมัฏฐาน–ภาวนาฟัง ที่สวนโมกขพลาราม เมื่อได้อ่านดูแล้วเห็นว่า การรู้เรื่องอริยสัจจ์เท่ากับได้รู้ธรรมะทั้งหมดในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ชีวิต ช่วยดับทุกข์ของมนุษย์ทุกชนชั้นทุกเชื้อชาติในโลกได้จริง เมื่อทุกคนมีความเข้าใจถูกต้องแล้ว ก็จะก่อให้เกิดสันติภาพขึ้นได้อย่างแน่นอน ดังนั้นจึงได้จัดพิมพ์ปาฐกถาธรรมเรื่องนี้ขึ้น เพื่อช่วยเผยแพร่ให้พุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะคนไทยรุ่นใหม่ได้อ่านทั่วกันและคงจะได้ประโยชน์แก่ชีวิตอย่างมาก

อาภรโณ ภิกขุ
วัดชลประทานรังสฤษฎ์
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
มีนาคม ๒๕๔๐

สารบัญ

บทนำ

Buddhism, พุทธศาสนา, พุทธธรรมและพรหมจรรย์ ๑๐๒
อริยสัจจ์เป็นวิถีชีวิตใหม่ ๑๐๓
ชีวิตใหม่คืออยู่เหนืออิทธิพลของบวกและลบ ๑๐๓
สิ่งสูงสุดในพุทธศาสนาคือนิพพาน ๑๐๔
ความหมายของธรรมะคือธรรมชาติและธรรมดา ๑๐๕
ธรรมะ ๔ ความหมาย ๑๐๖
ศึกษาธรรมจากชีวิต มิใช่หนังสือ ๑๐๗
ธรรมะคือกฎของธรรมชาติ ๑๐๘
ธรรมะคือหน้าที่ ๑๐๘
ธรรมะคือความถูกต้องต่อความดับทุกข์ ๑๑๐
นิพพานแปลว่าเย็น ไม่ใช่ตาย ๑๑๐
ธรรมคือผลของการปฏิบัติหน้าที่ ๑๑๑

อริยสัจจ์ที่ ๑ : ความทุกข์

ความหมายของคำว่า อริยสัจจ์ ๑๑๒
อริยสัจจ์ว่าด้วยความทุกข์ และความดับทุกข์ ๑๑๒
ความหมายของคำว่า ทุกข์ ๑๑๒
ความทุกข์คือข้าศึก หรือสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ๑๑๓
ลักษณะของความทุกข์ ๑๑๔
เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นทุกข์ ๑๑๔
อาการของความทุกข์ ๑๑๕
ความทุกข์เพราะตัณหา ๑๑๕
อุปาทานในขันธ์ทั้ง ๕ เป็นทุกข์ ๑๑๕
๑. รูปขันธ์ ๑๑๖
๒. เวทนาขันธ์ ๑๑๖
๓. สัญญาขันธ์ ๑๑๗

๔. สังขารขันธ์ ๑๑๘
๕. วิญญาณขันธ์ ๑๒๐
ถ้าไม่รู้จักขันธ์ ๕ จะไม่มีทางเข้าใจพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ๑๒๑
ทุกข์ในไตรลักษณ์ต่างจากทุกข์เพราะอุปาทาน ๑๒๒
อุปาทานคือยึดถือว่า "ตัวเรา" "ของเรา" ๑๒๒
อุปาทานในรูปขันธ์เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ๑๒๔
อุปาทานในเวทนาขันธ์ ๑๒๕
อุปาทานในสัญญาขันธ์และสังขารขันธ์ ๑๒๕
อุปาทานในวิญญาณขันธ์ ๑๒๖
พุทธศาสนาที่แท้มีหนึ่งเดียวคือเพิกถอนอุปาทานในขันธ์ทั้ง ๕ ๑๒๗
ความแตกต่างระหว่างนิกายมีอยู่จริง แต่มุ่งหมายจุดเดียวกัน ๑๒๘
ศึกษาพุทธศาสนาอย่างวิทยาศาสตร์ ๑๒๘
ทุกข์เพราะอุปาทานเหมือนลูกศรอาบยาพิษ ๑๒๙
ให้มุ่งตรงไปที่จุดหมาย อย่ามัวศึกษาเฟ้อ ๑๒๙
ทำวิปัสสนาคือศึกษาเรื่องขจัดอุปาทานในขันธ์ทั้ง ๕ ๑๓๐
พระอรหันต์มีขันธ์ ๕ ที่บริสุทธิ์ ๑๓๐
อานาปานสติคือวิธีเอาอุปาทานออกจากขันธ์ ๕ ๑๓๑
ทุกขอริยสัจจ์เนื่องด้วยอุปาทาน ๑๓๒
สรุปความหมายของทุกข์ ๓ ประการ ๑๓๒

อริยสัจจ์ที่ ๒ : สมุทยอริยสัจจ์

ความหมายของคำว่า สมุทัย ๑๓๔
สมุทัยกับเหตุและปัจจัยต่างกันอย่างไร ๑๓๕
พุทธศาสนาถือว่าสิ่งทั้งปวงเกิดแต่เหตุ ๑๓๖
พุทธศาสนามีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ ๑๓๖
สาเหตุแห่งทุกข์ตามลัทธิที่ไม่ใช่พุทธศาสนา ๑๓๗
ลัทธิกรรมเก่าไม่ใช่พุทธศาสนา ๑๓๗
เหตุของความทุกข์ที่เป็นปรมัตถสัจจ์ ๑๓๘
ตัณหาคือต้นเหตุแห่งทุกข์ ๑๓๙
ลักษณะของตัณหา ๑๔๐

๑. ทำให้เกิดภพ ๑๔๐
๒. ประกอบด้วยราคะ ๑๔๐
๓. เที่ยวเพลินพอใจในทุกสิ่ง ๑๔๑
ตัณหามี ๓ ประเภท ๑๔๑
๑. กามตัณหา ๑๔๒
๒. ภวตัณหา ๑๔๒
๓. วิภวตัณหา ๑๔๓
ตัณหาเกิดจากอวิชชา ๑๔๓
อย่าอยู่ด้วยตัณหา (อวิชชา) ให้อยู่ด้วยปัญญา (วิชชา) ๑๔๔
อย่าอยู่ด้วยความหวัง ให้อยู่ด้วยสติปัญญา ๑๔๔

อริยสัจจ์ที่ ๓ : ทุกขนิโรธอริยสัจจ์

ความหมายของนิโรธและคำใกล้เคียง ๑๔๕
นิโรธเป็นธาตุชนิดหนึ่ง ๑๔๖
ไวพจน์ของนิโรธคือวิมุตติและนิพพาน ๑๔๗
จิตสัมผัสนิโรธธาตุได้ แม้โดยบังเอิญ ๑๔๗
โดยสัญชาตญาณ ชีวิตต้องการนิโรธธาตุ ๑๔๘
ลักษณะของนิโรธ ๑๔๘
๑. ดับไม่เหลือแห่งราคะ ๑๔๙
๒. สลัดคืน ๑๔๙
๓. ตัดอาลัย ๑๔๙
ผลแห่งนิโรธคือชีวิตเย็น ๑๕๐
สอุปาทิเสสนิพพานและอนุปาทิเสสนิพพาน ๑๕๐
ชนิดของนิพพาน ๑๕๑
อานาปานสติทำให้เกิดนิโรธทั้ง ๓ ชนิด ๑๕๑
วิธีตัดที่ต้นเหตุดีกว่าตามแก้ปัญหาปลายเหตุ ๑๕๑
ไวพจน์ของนิโรธ (เพิ่มเติม) ๑๕๒
๑. ระงับสังขารในทุกๆความหมาย ๑๕๒
๒. โยนของหนักทิ้งให้หมด ๑๕๒
๓. ทำตัณหาให้สิ้น ๑๕๒

๔. ไม่มีกิเลสย้อมใจ ๑๕๒
๕. จิตเย็น ๑๕๓
ธรรมสมาธิเกิดจากอานาปานสติ ๑๕๓
อุบายดับตัณหาด้วยตัณหา ๑๕๔
ในความทุกข์มีความดับทุกข์ ๑๕๔
ความทุกข์ทำให้รู้เรื่องดับทุกข์ ๑๕๕

อริยสัจจ์ที่ ๔ : ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจจ์

ความหมายของคำว่า ปฏิปทา ๑๕๖
ความหมายของคำว่า คามินี ๑๕๖
ความหมายของคำว่า ความจริง ๑๕๗
ความจริงที่เป็นอริยสัจจ์มีประโยชน์ที่สุด ๑๕๗
ความจริง ๒ อย่างทำให้ปากอย่างใจอย่าง ๑๕๙
อัตตา นิรัตตา และอนัตตา ๑๕๙
ศึกษาพุทธศาสนาด้วยวิธีประจักษ์แจ้ง ไม่ใช่คิดเหตุผล ๑๖๐
ชีวิตคือการเดินทาง ๑๖๐
เดินทางถูกคืออยู่เหนือความเป็นคู่ ๑๖๑
พุทธธรรมคือทางเดินของชีวิต ๑๖๒
เต๋าคือทาง ๑๖๒
พระคริสต์คือทาง ๑๖๒
ธรรมาศรมนานาชาติเพื่อความเข้าใจระหว่างศาสนา ๑๖๓
ปลายทางของทุกศาสนาคือหมดปัญหาและความทุกข์ ๑๖๓
สำคัญที่ความถูกต้องต่อความดับทุกข์ ๑๖๔
๑. เป็นไปเพื่อวิเวก ๑๖๕
๒. เป็นไปเพื่อความจางคลาย ๑๖๕
๓. เป็นไปเพื่อความดับเย็น ๑๖๕
๔. เป็นไปเพื่อการปลงของหนัก ๑๖๕
ปัจจุบันทำตรงข้ามกับความถูกต้อง ๑๖๖
ความหมายของอัฏฐังคิกะ ๑๖๗
อริยสัมมาสมาธิเป็นตัวหลัก ๑๖๗

ปัญญาคือความคม สมาธิคือน้ำหนัก ๑๖๘
อนันตริยสมาธิคือสมาธิรวมกับปัญญา ๑๖๘
สรุปอริยสัจจ์ ๑๖๙

สรุปอริยสัจจ์

อริยมรรคต้องเพื่อกำจัดข้าศึกคือกิเลส ๑๗๐
ปฏิจจสมุปบาทเป็นอริยสัจจ์ใหญ่ ๑๗๐
ศึกษาเฉพาะหัวใจคือเรื่องทุกข์กับความดับทุกข์ก็พอ ๑๗๑
อริยสัจจ์ที่แท้ศึกษาที่ตัวเราเอง ๑๗๑
อริยสัจจ์เป็นที่รวมคำสอนที่จำเป็นทั้งหมด ๑๗๒
ศึกษาพุทธประวัติต้องมุ่งดับทุกข์ ๑๗๒
อริยสัจจ์จำเป็นสำหรับทุกคน ๑๗๓
ชีวิตที่มีปัญหาต้องการความรู้เรื่องอริยสัจจ์ ๑๗๓
โลกยิ่งเจริญ ยิ่งต้องรู้อริยสัจจ์ ๑๗๔
หลักอริยสัจจ์เป็นหลักวิทยาศาสตร์ ๑๗๔
คนทุกชนชั้นควรรู้เรื่องอริยสัจจ์ ๑๗๕
รู้อริยสัจจ์แล้วทำให้มีที่พึ่งแท้จริง ๑๗๖
พึ่งตัวเองคือพึ่งธรรมะ ๑๗๖
พึ่งตัวเองดีกว่าพึ่งผู้อื่น ๑๗๗
รู้และปฏิบัติอริยสัจจ์แล้วปัญหาจะหมดไป ๑๗๗
คุณค่าของอริยสัจจ์ที่เราควรลงทุน ๑๗๗
ผู้ที่ทำให้เรารู้อริยสัจจ์มีพระคุณอย่างสูงสุด ๑๗๘
ถ้าไม่รู้อริยสัจจ์จะเห็นกงจักรเป็นดอกบัว ๑๗๘
อริยสัจจ์ทำให้ไม่หลงกินเหยื่อ ๑๗๙
อริยสัจจ์ทำให้มีสันติภาพ ๑๘๐
รู้อริยสัจจ์คือรู้ธรรมะทั้งหมดในพุทธศาสนา ๑๘๐

บทนำ

เรื่องที่จะบรรยายในวันนี้คือเรื่อง *อริยสัจจ์* แต่อยากจะทำความเข้าใจอะไรบางอย่างก่อนที่จะพูดเรื่องอริยสัจจ์ให้เป็นที่เข้าใจกัน เชื่อว่าจะเป็นผลดีมาก นั่นคือคำว่า Buddhism นั่นเอง

Buddhism พุทธศาสนา
พุทธธรรม และพรหมจรรย์

ถ้าคำ suffix – "ism" หมายถึง ความเห็นหรือคิดเห็นอันหนึ่งที่เสนอเข้ามา มิได้เป็นการเห็นอย่างแจ่มแจ้งชัดเจนตามธรรมชาติ คือไม่เป็น realization มันก็ใช้กันไม่ได้กับพุทธศาสนา คือพุทธศาสนาไม่ได้เป็น –ism อันหนึ่ง

ขออภัยที่กล่าวว่า คำว่า Buddhism นี้เป็นคำที่พวกฝรั่งตั้งกันขึ้นเอง มันจะตรงหรือไม่ตรงก็ขอให้คิดดู –ism มันจะหมายถึง truth หรือสัจจะได้หรือไม่ เข้าใจว่าจะไม่ใช่ จะเป็นเพียง opinion อันใดอันหนึ่ง เสนอขึ้นมาให้เป็นที่รับรอง เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว ขออย่าได้ถือเอาความหมายคำว่า –ism ให้แก่พุทธศาสนาเลย

ทีนี้ก็มาถึงคำอีกคำหนึ่งซึ่งคนไทยตั้งขึ้นเอง เรียกว่า *พุทธศาสนา* นี้ก็ไม่ถูก เพราะคำว่าพุทธศาสนานี้มันเป็นในแง่ปริยัติมากเกินไป ตัวพุทธศาสนาไม่ใช่ปริยัติ ฉะนั้นคำไทยที่เรียกว่า พุทธศาสนา ก็ยังไม่เหมาะที่จะใช้กับสิ่งที่เรียกว่า Buddhism หรือตัวแท้ของพุทธศาสนา

ทีนี้ก็มีอีกตัวหนึ่งซึ่งเข้าใจว่าจะถูกต้องที่สุด และได้เคยใช้คำนี้ในการบรรยาย เมื่อ ๔๕ ปีมาแล้วที่กรุงเทพฯ คือคำว่า *พุทธธรรม*

คำว่า *ธรรม* ในภาษาบาลีนี้มันกว้างมาก กว้างได้หลายทิศทาง คำว่าธรรมนี้แปลว่า *หนทาง* เช่นเดียวกับคำว่า *เต๋า* นั่นแหละ คำนั้นก็แปลว่าทาง แล้วก็หมายถึงคำว่าธรรมนั่นเอง ธรรมหมายถึง *หน้าที่* หรือ duty ก็ได้ ธรรมยังหมายถึง truth คือสัจจะ คำว่าพุทธธรรมจึงเหมาะที่สุดที่จะใช้เป็นชื่อของพุทธศาสนา

จึงขอเสนอคำว่า "*พุทธธรรม*" เป็นตัวที่เป็นหลักสำหรับจะศึกษา และยังจะขอแนะไปถึงคำเก่าที่ใช้อยู่ครั้งพุทธกาลในอินเดียสมัยพระพุทธเจ้าเอง หรือคำที่ออกมาจากปากพระพุทธเจ้าเอง มันกลายเป็นมีคำอื่น คือคำว่า *พรหมจรรย์* ไม่ใช่พุทธธรรม ไม่ใช่พุทธศาสนา พระพุทธเจ้าไม่เคยใช้คำนี้กับคำสอนของพระองค์ หรือตัวศาสนาของพระองค์ ท่าน

จะใช้คำว่าพรหมจรรย์ คือ *การปฏิบัติที่ประเสริฐ* การปฏิบัตินี้จะใช้คำว่าอะไรก็คงจะลำบากเหมือนกัน จะเป็นคำ commitment หรืออะไรทำนองนี้ แต่มันแปลว่า ประเสริฐ พรหมะแปลว่าประเสริฐ จริยะแปลว่าประพฤติหรือกระทำ พระพุทธเจ้าเองทรงใช้คำว่า พรหมจรรย์ คือการประพฤติกระทำที่ประเสริฐ ที่เป็นไปเพื่อการดับทุกข์โดยตรง นี่คำที่พระพุทธเจ้าเคยใช้

อริยสัจจ์เป็นวิถีชีวิตใหม่

ดังนั้นจึงอยากจะให้เป็นที่ยุติกันว่า เราจะเล็งถึง Buddhist way of life (วิถีชีวิตของชาวพุทธ) เราจะพูดถึงอริยสัจจ์ในฐานะเป็น Buddhist way of life ขอใช้คำนี้เป็นหลักหรือเป็นใจความสำคัญ

แล้วคำนี้ก็เป็นชื่อของ Noble Eightfold Path คือ อริยอัฏฐังคิกมรรคอยู่แล้ว นั่นแหละเป็นตัวพุทธศาสนาแท้ ที่เราจะทำความเข้าใจกัน

ทีนี้เนื่องจากเป็นของไม่เคยได้ฟังกันมาแต่ก่อน มันก็ต้องใช้คำว่า new (ใหม่) เข้ามา ก็เป็น new way of life (วิถีชีวิตใหม่)

เมื่อ Way (วิถีทาง) เป็นของใหม่ life (ชีวิต) ที่พบมันก็ต้องเป็นของใหม่ไปด้วย เพราะฉะนั้นเราจะเพ่งเล็งไปถึงคำว่า new life (ชีวิตใหม่) นั่นแหละเป็นหลัก

ชีวิตใหม่คืออยู่เหนืออิทธิพลของบวกและลบ

ทีนี้คำว่า new นี้มิได้หมายแต่เพียงว่าแปลกหรือใหม่ ขอให้มีความหมายที่เรายังไม่เคยใช้ ไม่เคยพบ คือ new ในที่นี้หมายถึง เหนืออิทธิพลของ good and evil (ดีและชั่ว) มันไม่ได้เก่า ไม่ได้ใหม่ เป็นของธรรมดาอย่างนั้น แต่เนื่องจากเราเพิ่งจะพบ เพิ่งจะได้ยินได้ฟัง เพิ่งจะได้ปฏิบัติ จึงใช้คำว่า new new คำนี้มีความหมายว่า *อยู่เหนืออิทธิพลของบวกหรือลบ ดีหรือชั่ว* good and evil

ถ้าพูดอย่างวิทยาศาสตร์ เหนือ neutralism นั่นแหละ เป็นความหมายที่สำคัญที่สุดที่จะต้องเข้าใจ พูดอย่างเต๋า ต้องเหนือหยินเหนือหยาง คือไม่บวกไม่ลบ ถ้าพูดอย่างศาสนาคริสต์เก่า ตอนต้นๆที่สุดของ Old Testament (พระคัมภีร์เก่า) ก็พูดถึงเหนือ good and evil รู้จัก good and evil แล้วก็อยู่เหนือ good and evil พุทธศาสนานี้ก็เหมือนกัน เหนือความเป็นคู่ เหนือบวกและลบทุกๆคู่ การที่สามารถมีชีวิตอยู่เหนือความหมายของสิ่งที่เป็นคู่ๆนี้เรียกว่าใหม่ เป็นชีวิตใหม่สำหรับเรา

ท่านก็เห็นอยู่แล้วว่า New Testament ไม่มีการพูดถึง beyond good and evil แต่ Old Testament จะมีคำพูดถึง beyond good and evil แต่ทว่ามันเป็นหัวใจของคริสต์เก่า หรือเก่าก่อนคริสต์ จะเรียกว่าอะไรดี

ขอให้เราใช้คำว่า new way of life หรือ new life ที่อยู่เหนืออิทธิพลของ positive and negative เมื่อเป็นอย่างนี้มันไม่กระทบกระเทือนถึงศาสนาของบิดามารดาของท่านทั้งหลาย โดยเฉพาะพวกคริสเตียน ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนศาสนา คงถือไว้ตามเดิม แต่มาศึกษา new way of life เพื่อให้อยู่เหนืออิทธิพลของบวกและลบ แล้วก็เป็นหัวใจของคริสต์เก่า หรือเก่าก่อนคริสต์นั้นด้วย เห็นว่าเป็นการดีที่สุดที่ไม่ต้องเปลี่ยนศาสนา ใครๆก็ไม่ต้องเปลี่ยนศาสนา ในเมื่อจะมาศึกษา new way of life หรือ new life นั่นเอง

ถ้าท่านเป็นคริสเตียนอยู่แล้ว ก็จะเป็นคริสเตียนมากขึ้นอย่างที่สุด อย่างเต็มที่ คืออยู่เหนือ good and evil ตามคำสั่งของพระเจ้าสอนบอกกับผัวเมียคู่แรกคือ อาดัมและอีฟ อย่ากินผลไม้ที่ทำให้รู้ good and evil แล้วก็ attach (ติดยึด) มัน ความเป็นคริสเตียนถึงที่สุดตามแบบ Old Testament อยู่ที่ตรงนั้น ท่านที่เป็นคริสเตียนอยู่แล้ว ท่านจะเป็นคริสเตียนหนักขึ้นไปอีกจนถึงที่สุด เพราะ new way of life

สิ่งสูงสุดในพุทธศาสนาคือนิพพาน

ถ้าท่านยังติดใจในคำว่า religion ก็ขอทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำนี้ด้วยเหมือนกัน ตามปกติรู้กันอยู่แล้วว่า คำว่า religion หมายถึง การปฏิบัติ (observation) อย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ผูกพันกับสิ่งสูงสุด คือพระเป็นเจ้า แต่ถ้าเอาคำว่า religion มาใช้กับคำว่าพุทธศาสนา สิ่งสูงสุดนี้จะต้องเปลี่ยนจากพระเป็นเจ้ามาเป็นนิพพานหรือนิรวาณ การปฏิบัติที่ทำให้มนุษย์ผูกพันกับสิ่งสูงสุด *สิ่งสูงสุดนั้นต้องเล็งถึงนิพพานหรือนิรวาณ* แล้วคำว่า religion ก็ใช้ได้กับคำว่าพุทธศาสนา

ทั้งหมดนี้เป็นการทำให้ท่านทั้งหลายเข้าใจ รู้ถึงตัวจริงตัวแท้ของคำว่า พุทธศาสนา เราจะใช้คำอะไรดี อาตมาเห็นว่า คำว่า Buddhism นี้คงใช้ไม่ได้ แต่ไหนๆก็ใช้กันแล้ว ก็ขอให้เอาความหมายของ Buddhism ให้ถูกต้อง มันเป็น way of life คือ ผูกพันกับสิ่งสูงสุดคือนิพพาน ตามที่เรียกกันในพุทธศาสนา

เดี๋ยวนี้มันจำเป็นเสียแล้วที่เราต้องใช้คำว่า Buddhism แต่ขอร้องให้เราเข้าใจความหมายของคำว่า Buddhism ให้ถูกต้อง พุทธศาสนานี้ไม่สงวนสิ่งที่เรียกว่า authority

คำนี้ไม่มีในพุทธศาสนา ไม่ได้สงวนว่าอย่างนี้ของฉัน ต้องเป็นอย่างนี้ แต่ปล่อยให้เป็นเรื่องของธรรมชาติ เป็นความจริงของธรรมชาติที่ใครจะสงวนลิขสิทธิ์ไม่ได้ พุทธศาสนามุ่งหมายอย่างนี้ ไม่มี authority

คำกล่าวของพระพุทธเจ้าเอง ท่านกล่าวว่า "*ฉันเป็นเพียงแต่ผู้ชี้ทาง ท่านเป็นผู้ต้องเดินทาง*" ฉันเป็นแต่ผู้ชี้ทาง คำว่า "ทาง" นี้มันเป็นของธรรมชาติ ถ้าท่านเป็นคริสเตียนท่านจะต้องนึกถึงคำคำหนึ่งที่ Jesus Christ (พระเยซูคริสต์) กล่าวว่า "*ตัวฉันนี้แหละคือทาง*" (I am the way) แต่มักจะเข้าใจผิดในคำๆนี้ ถ้าเข้าใจถูกว่า Jesus Christ คือทางอย่างไรแล้ว มันก็จะได้ความหมายอย่างเดียวกัน พุทธศาสนานี้คือทาง พระพุทธเจ้าเป็นผู้ชี้ทาง การเดินทางเป็นของท่านทั้งหลาย

ในบรรดาศาสนาทั้งหลาย ที่เป็นประเภท theism คือมีพระเจ้าแล้วก็ต้องมีสิ่งที่มาจากพระเจ้า พระเจ้ามอบมาเป็น revelation (การวิวรณ์หรือไขแสดง) อะไรทำนองนั้นมาจากพระเจ้า แต่ในพุทธศาสนานี้ไม่มีสิ่งทำนองนั้น มาจากความจริงของธรรมชาติที่ค้นพบที่นี่ ความจริงของธรรมชาติที่ค้นพบแล้วมาบอก มันจึงต่างกันอยู่บ้างอย่างนี้ แต่ข้อนี้ไม่เป็นไรหรอก เราดูแต่ว่าเราพูดว่าอย่างไร มันจะดับทุกข์ได้อย่างไรก็แล้วกัน มันจะมาจากเบื้องบน บนโลกพระเจ้าหรือมันจะพบกันที่นี่ก็สุดแท้ ขอให้เอาความสำคัญว่ามันจะดับทุกข์ได้อย่างไรก็พอแล้ว

อย่ามาเสียเวลาทะเลาะกันว่า ความจริงนี้มาจากพระเจ้า หรือความจริงนี้เราค้นพบจากธรรมชาติที่นี่ เราอย่ามาเถียงทะเลาะกัน หรือว่าเอาใครผิดใครถูกทำนองนี้ เราจะเอาว่าสอนว่าอย่างไร ความจริงนี้ว่าอย่างไร ความจริงนี้จะดับทุกข์ได้หรือไม่นี้ดีกว่า เราจะพบ new way of life ที่แท้จริง จะมาจากไหนก็ตามเถอะ จะเป็น new way of life ที่มันดับทุกข์ได้จริง

ทีนี้เรื่องที่มาจากพระเจ้า สิ่งที่มาจากพระเจ้านั้นเก็บไว้ก่อน จะพูดกันแต่ในฝ่ายพุทธศาสนา ที่ว่าเป็นธรรมชาติ ค้นพบธรรมชาติที่นี่แล้วก็บอกกันที่นี่ จะพูดกันในส่วนพุทธศาสนาอย่างนี้ แล้วมันก็เกี่ยวกับ "ธรรม" อยู่นั่นเอง ธรรมะแปลว่าธรรมชาติ หรือ nature

ความหมายของธรรมะคือ ธรรมชาติและธรรมดา

ทีนี้อยากจะให้ทราบความหมายของคำว่า ธรรมหรือธรรมะนี้ให้สิ้นเชิง ให้หมดจด มันมีความหมายอยู่ ๒ คำ คือคำว่า *ธรรมชาติ* นี่คำหนึ่ง แล้วมีคำว่า *ธรรมตา* หรือ *ธรรมดา*

ในภาษาไทยนี้อีกคำหนึ่ง ธรรมชาติคือธรรมดา สิ่งเดียวกันนั่นแหละ แต่ว่าธรรมดานี้มันมีความหมายกว้างมาถึงเรื่องธรรมดาสามัญเล็กๆ น้อยๆ habitual attitude ต่ำๆ ของใครก็ตาม นี่ก็เรียกว่าธรรมตา หรือธรรมดา เช่น คนนี้ขี้โกรธเป็นธรรมดา คนนี้ขี้เหนียวเป็นธรรมดา นี้ก็เรียกธรรมดาๆ นี้ก็เรียกธรรมๆ นั่นเอง ธรรมชาติหรือธรรมดาในความหมายอย่างเดียวกัน คือที่เป็นอยู่เองตามธรรมชาติ จนกระทั่งเป็นนิสัยของคนนี่ก็เรียกว่าธรรมดา ความหมายของคำว่าธรรมๆ มันกว้างขวางอย่างนี้ มันจึงลำบากบ้างในการที่จะศึกษา แต่ขอให้เข้าใจคำว่าธรรมชาตีไว้อย่างนี้

เข้าใจคำว่า normal ทุกระดับ ทุกขนาด จะใช้ได้กับคำว่าธรรมดาหรือธรรมตา ทีนี้ต้องการจะให้รวมคำว่าธรรมดากับธรรมชาติเข้าด้วยกัน จะได้ความหมายแท้จริงของคำว่าธรรมะ ธรรมะเฉยๆ เอาละ เป็นอันว่าเราจะใช้คำว่าธรรมชาติ ธรรมชาติซึ่งรวมทั้งคำว่าธรรมดาด้วย ให้เป็นความหมายของคำว่าธรรมะ ธรรมะคือธรรมชาติ แล้วเราจะศึกษาความหมายของคำว่าธรรมชาตินี่ให้ชัดเจนกันต่อไป

แม้คำว่า nature จะไม่ถูกตรงเผงตามความหมายของคำว่าธรรมชาติก็ตามเถอะ เราจำเป็นต้องใช้คำว่า nature ขอให้ถือเป็นหลักว่าธรรมชาติหรือคำว่า nature ในพุทธศาสนานี้มีอย่างเดียว ไม่มี supernatural (เหนือธรรมชาติ) คือมัน nature ไปหมด จะ super หรือไม่ super ก็เป็น nature เป็นธรรมชาตีไปหมด คำว่าธรรมชาติมันหมายความอย่างนี้ nature อาจจะไม่เข้ากับคำว่าธรรมชาติ แต่เดี๋ยวนี้มันจำเป็นเสียแล้วที่จะต้องใช้คำว่า nature กับคำว่าธรรมชาติ

ธรรมะ ๔ ความหมาย

ทีนี้มาดูกันถึงคำว่าธรรมะในฐานะที่เป็น nature ความหมายของคำว่าธรรมะในฐานะที่เป็น nature นี้ ขอแบ่งออกเป็น ๔ ความหมาย คือ characteristic nature (ธรรมชาติ) อันหนึ่ง law of nature (กฎของธรรมชาติ) อันหนึ่ง duty in accordance with the law of nature (หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ) นี่อีกอันหนึ่ง result in accordance with the duty (ผลอันเกิดจากการทำหน้าที่) อีกหนึ่ง เป็น ๔ อย่างนี้ แต่แม้ทั้ง ๔ อย่างนี้ก็เรียกด้วยคำคำเดียวว่า nature (ธรรมะ)

ขอให้สนใจคำ ๔ คำนี้ให้เข้าใจดีที่สุด แล้วจะเป็นการง่ายที่สุดที่จะเข้าใจคำว่าอริยสัจจ์ nature ทุกอย่างที่มีความเป็นอริยสัจจ์หรือความจริงอันยิ่งอันประเสริฐ law of

nature ก็เป็นอริยสัจจ์ เป็นความจริง duty in accordance with the nature ก็เป็นสัจจะ เป็นความจริงที่ต้องมีที่ต้องทำ แล้วก็ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติหน้าที่มันก็ยังคงเป็น nature เอาทั้ง ๔ ความหมายนี้มาเป็นสิ่งที่เราจะศึกษาจะเรียนรู้ให้ทั่วถึง แล้วเราก็จะรู้อริยสัจจ์อย่างทั่วถึง

ขอเน้นคำ ๔ คำนี้อีกครั้งหนึ่งว่า nature, law of nature, duty in accordance with the law of nature, result in accordance with duty เราพูดสั้นๆว่า nature (ธรรมชาติ) the law (กฎ) duty (หน้าที่) แล้วก็ result (ผล) ๔ คำสั้นๆ nature, law, duty, result ๔ คำนี้เข้าใจให้ดีๆ แล้วจะเข้าใจทั้งหมดของอริยสัจจ์

ศึกษาธรรมจากชีวิต มิใช่หนังสือ

ทีนี้ก็มาถึงใจความสำคัญที่ว่า ท่านทั้งหลายจะต้องศึกษาสิ่งทั้ง ๔ นี้จากตัวเอง จากชีวิตเอง ไม่ใช่จากหนังสือ ไม่ใช่จากโรงงาน หรือจากปาฐกถา หรือแม้จากการคิดค้น researching speculation ไม่ต้องมีอย่างนั้น จงดูให้เห็นว่าตัวนี้ ตัวร่างกายนี้ก็เป็น nature กฎที่ควบคุมร่างกายนี้อยู่ก็เป็น law of nature แล้วร่างกายนี้ต้องปฏิบัติอย่างนั้นอย่างนี้อยู่ตลอดเวลาก็เป็น duty ที่มีอยู่ที่ร่างกายนี้ แล้วผลที่ได้รับเป็นความสุข หรือเป็นความทุกข์ก็ตามใจมันก็ปรากฏอยู่ที่ร่างกายนี้ มันจึงมีคำพูดสั้นๆว่า *จงศึกษาพุทธศาสนาที่ร่างกายนี้*

พระพุทธเจ้าทรงกำชับให้ศึกษาให้พบ ให้รู้จัก truth (ความจริง) ทั้งหมดนี้จากร่างกายนี้ แต่ต้องเป็นร่างกายที่กำลังมีชีวิตอยู่ คือรู้สึกคิดนึกได้ ที่ยาวเพียงประมาณวาเดียวเท่านี้ ในนี้จะหาพบ nature(ธรรมะ) ในทุกๆความหมายของ nature ทั้ง ๔ ความหมายในร่างกายนี้ ขอให้สนใจในร่างกายนี้ที่ยังมีชีวิตเป็นกันอยู่ ตายแล้วใช้ไม่ได้

เรามาดูถึงความหมายแรกที่คำว่า nature (ธรรมชาติ) คือทั้งหมดทั้งจักรวาลก็ตามใจเถอะ แต่ว่าที่สำคัญที่มันมีอยู่ในตัวเรา ในตัวเราที่เป็นร่างกายนี้ มันเป็น atom หรือเป็นกลุ่มของ atom หรือจะเป็นธาตุ (element) หรืออะไรก็ตาม ที่ประกอบกันเป็นร่างกายนี้ ทุกๆ particle (อนุภาค) ของมันนี้เป็น nature ที่จะต้องหาให้พบในร่างกายนี้ๆ nature ที่มันอยู่ทั่วจักรวาลนั้นไม่จำเป็น

นอกจากจะรู้จักตัวมันเองแล้ว เรายังจะต้องรู้จักการกระทำ (activity) ของมัน ร่างกายนี้มันยังมีการกระทำ การพูด การคิด การรู้สึก อะไรต่างๆนี้ ก็รวมในคำว่า nature คำเดียว ที่มีอยู่ในร่างกายนี้

เราชอบเรียกโดยคำสั้นๆสองคำว่า นามและรูป (mind and body) ในเรื่องของ

นาม (mind) ก็แยกดูว่ามีกี่อย่าง ในเรื่องกาย (body) ไปแยกดูว่ามีกี่อย่าง รวมกันเข้าแล้ว นี่ก็เป็น nature หรือ pure nature (ธรรมชาติบริสุทธิ์) ในร่างกายนี้

ธรรมะคือกฎของธรรมชาติ

ทีนี้ก็มาถึงความหมายที่สอง คือ law of nature (กฎของธรรมชาติ) ที่ไหนมี nature ที่นั่นต้องมี law of nature ติดอยู่ที่นั่นด้วย ในร่างกายเราเป็น nature มันก็มี law of nature ควบคุมร่างกาย บังคับร่างกายให้เป็นไป หรือจิตใจ (mind) นี่มันก็เหมือนกัน มันก็เป็น nature มันก็มี law of nature ควบคุมบังคับให้เป็นไป สิ่งเหล่านี้เป็นไปตาม law of nature เช่นว่า ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาบ้าง แล้วมันจะต้องเกิดขึ้นมาแล้วดับลงไป เพราะเหตุอย่างนี้ ปัจจัยอย่างนี้ หรือมีกฎอันยืดยาวที่เรียกว่า *ปฏิจจสมุปบาท* ควบคุมอยู่หมด ทั้งหมดนี้เรียกว่า law of nature ที่ควบคุมอยู่ทั้งหมดรอบตัวเรา

ความหมายของ law of nature นี้มีอยู่เป็น ๒ ชั้น คือ the law of nature นั้นเองด้วย และความที่มันต้องเป็นไปตามกฎนั้น คือความที่ต้องเป็นไปตาม law of nature นี้ด้วย ๒ อย่างนี้ก็ยังต้องเรียก law of nature อยู่นั่นแหละ

เราจงดูให้รู้จัก law of nature ที่มันควบคุมอยู่ และอำนาจที่มันบังคับเราให้ต้องเป็นไปตามนั้น มันก็ยิ่งหนักขึ้นไปอีก มันมีกฎ มีการบังคับที่จะต้องเป็นไปตามกฎ กฎของธรรมชาติ (law of nature) มันมีอำนาจถึงอย่างนี้ ดูให้ดีๆ ให้เห็นชัดๆ จะรู้ธรรมได้ง่ายที่สุด

ธรรมะคือหน้าที่

ทีนี้ก็มาถึง nature ในความหมายที่ ๓ คือ duty (หน้าที่) law of nature มันบังคับอยู่อย่างนี้ แล้วในชีวิตก็ต้องตอบสนอง ต้อง response ตอบ the law of nature นี่เรียกว่า "*หน้าที่*" ในภาษาไทย แต่ถ้าเรียกตามภาษาอินเดียในโบราณก็คือคำว่า "*ธรรมะ*" นั่นเอง คำว่าธรรมแต่โบราณก่อนพุทธกาลโน้น แต่มนุษย์เริ่มรู้จักสิ่งที่เรียกว่า duty (หน้าที่) ธรรมะได้เกิดขึ้นในประเทศอินเดียสมัยโบราณ คำว่าธรรมก็คือ duty (หน้าที่) มันเป็นสิ่งเดียวกัน

เราบอกไม่ได้ว่า ใครเป็นมนุษย์คนแรกที่ได้สังเกตเห็นสิ่งที่เรียกว่า duty (หน้าที่) และรู้จักมันอย่างยิ่งว่ามันสำคัญ ถ้าไม่ทำ duty มันต้องตาย ถ้าไม่มี duty มันต้องตาย มันสำคัญถึงอย่างนี้ มนุษย์คนแรกเรียกคำนี้ขึ้นมาโดยความหมายอย่างนี้ แล้วก็บอกต่อๆกันมา เรื่อง duty ก็ดีขึ้น มากขึ้น คำว่า "ธรรมะ" ก็เจริญมากขึ้นๆ มาถึงยุคพระพุทธเจ้าก็รู้ความ

หมายของคำว่าธรรมะ จึงต้องมีธรรมะในความหมายว่า duty ถ้าไม่มีต้องตาย

ถ้าถามว่าใครเป็นผู้บัญญัติหรือกำหนดหน้าที่หรือ establish duty ขึ้นมา มันก็ตอบได้ตามที่เรามีกันอยู่ ถ้าเป็นศาสนา theism ก็ตอบได้ว่า พระเจ้าเป็นผู้กำหนด duty ถ้าเป็น buddhism ก็ตอบว่าธรรมชาติเป็นผู้กำหนด duty

ดังนั้นเมื่อท่านจะศึกษาเรื่อง duty ท่านต้องระวังอย่าให้มีการขัดแย้งกัน ถ้าท่านยังเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้กำหนด duty ก็ขอให้เอากฎของธรรมชาตินั้นเป็นพระเจ้า แล้วเราจะไม่มีการขัดแย้ง เป็นเพียงแต่ชื่อต่างกัน แต่ความเป็นจริงตัวเดียวกัน กฎของธรรมชาติคือพระเจ้าผู้กำหนด duty แต่พุทธศาสนาไม่มีพระเจ้า ดังนั้นจึงเอาตัวธรรมชาติและตัวกฎของธรรมชาติเป็นผู้กำหนด duty คือธรรมะจะต้องมี ไม่มีจะต้องตาย

ถ้าไม่มี duty ก็จะเห็นได้ทันทีว่ามันต้องตาย ถ้าเป็นคน คนนี้ก็ต้องตาย สัตว์เดรัจฉานก็ต้องตาย ต้นไม้ก็ต้องตาย แม้พูดถึงเทวดา ถ้าเทวดาไม่ทำ duty ก็ต้องตาย แม้ชีวิตจะเล็กที่สุด ชีวิตของเซลล์เซลล์เดียวก็ยังต้องทำ duty ไม่มี duty ก็คือตาย duty คือธรรมะ ดังนั้นชีวิตทุกระดับต้องมีธรรม ถ้าไม่มีมันต้องตาย

เราเห็นได้หรือยอมรับได้ว่า เซลล์หรือกลุ่มของเซลล์มันต้องทำหน้าที่อยู่ตลอดเวลา ไม่มีว่างเว้น นั่นแหละเป็นธรรมะของเซลล์หรือกลุ่มของเซลล์ กลุ่มของเซลล์เมื่อมันประกอบกันเข้าเป็นเนื้อหนังเป็นโลหิต เป็นอะไรต่างๆของร่างกาย ทุกส่วนนั้นก็ต้องมี duty กระทั่งว่ามาเป็นมือ เป็นเท้า เป็นตา เป็นหู เป็นอะไรต่างๆ ก็ต้องมี duty ของมัน นั่นคือธรรมของอวัยวะที่ประกอบกันขึ้นเป็นชีวิต ธรรมคือ duty duty คือธรรม ทุกๆเซลล์ ทุกๆกลุ่มของเซลล์ ทุกๆอวัยวะของร่างกายก็ต้องมี duty ถ้าไม่ทำก็คือตาย

ทีนี้เราก็มีการแบ่ง duty เป็น ๒ ฝ่าย คือฝ่าย physical (กาย) ฝ่ายหนึ่ง และฝ่าย spiritual (จิตวิญญาณ) อีกฝ่ายหนึ่ง บางคนอาจจะคิดว่ายังมี mental (จิตประสาท) ขอให้รู้ว่า mental มันเนื่องกับ physical mental นี้มันเนื่องกับ physical เอาไปไว้กับ physical ดีกว่า physical กับ spiritual นี้จะต้องทำให้ถูกต้องทั้งคู่ ทั้งฝ่าย physical และฝ่าย spiritual ธรรมจะต้องศึกษาให้ถูกต้อง ทั้งฝ่ายรูปธรรมและนามธรรม

น่าประหลาดที่ว่า duty ฝ่าย physical นี้ไม่มีหยุด หยุดไม่ได้เช่นว่า เซลล์ทุกๆเซลล์ หรือกลุ่มของเซลล์มี duty ตลอดเวลา หยุดไม่ได้ แต่ฝ่าย spiritual ของจิตนี้ บางเวลาเราก็หยุดได้ ได้พักผ่อนสบายบ้าง ขอให้รู้ว่ามันมี duty เป็น ๒ อย่างนี้

สิ่งที่ท่านเคยได้ยินกันมาแล้วก่อนหน้านี้ว่า Eightfold Path (มรรคมีองค์แปดประการ) นั้นมันเป็น spiritual duty ซึ่งเราจะต้องศึกษาอริยสัจจ์ต่อไปข้างหน้า

ธรรมะคือความถูกต้องต่อความดับทุกข์

มีคำอีกคำหนึ่ง บาลีเรียกว่า "*สัมมัตตะ*" แปลว่า *ภาวะแห่งความถูกต้อง* เราต้องมีภาวะแห่งความถูกต้อง ทั้งหน้าที่ฝ่าย physical และหน้าที่ฝ่าย spiritual ภาวะแห่งความถูกต้องนั่นแหละคือความหมายที่สำคัญที่สุดของ duty หน้าที่มันต้องถูกต้อง มันต้องมีภาวะแห่งความถูกต้อง ทั้งฝ่ายร่างกายและฝ่ายจิตใจ

ทีนี้ความถูกต้องนั้นมันถูกต้องต่ออะไร (right to what) ถ้าทาง physical (ทางรูป) ก็ถูกต้องต่อวัตถุที่เราควรจะได้ หรือถูกต้องต่อความไม่ตาย ถูกต้องต่อความรอดชีวิต แล้วก็ได้เงิน ได้อะไรที่ควรจะได้ นี้คือถูกต้องทางฝ่ายร่างกาย ถ้าถูกต้องทาง spiritual (จิตใจ) จะต้องถูกต้องต่อนิพพาน ให้ได้นิพพาน แล้วจึงจะเรียกว่าถูกต้อง จงรู้จักความถูกต้องแล้วทำให้มีความถูกต้อง แล้วเราก็จะได้รับสิ่งที่ควรได้รับ ทั้งทางฝ่าย physical (กาย) และทางฝ่าย spiritual (จิต)

นักธุรกิจมีความถูกต้องเขาก็ได้เงิน นักการเมืองมีความถูกต้องเขาก็ได้อำนาจ แต่ว่าพุทธบริษัทมีความถูกต้องแล้วก็ได้นิพพานหรือนิรวาณ

ท่านทั้งหลายลองถามตัวเองว่าท่านต้องการอะไร

เดี๋ยวนี้ท่านมาศึกษาพุทธศาสนา ท่านจะต้องมีความถูกต้องสำหรับได้สิ่งที่พุทธศาสนามีให้ มันก็คือนิพพานหรือ quenching of the problems (การดับลงของปัญหา)

นิพพานแปลว่าเย็น ไม่ใช่ตาย

คำที่อธิบายยากที่สุดคือคำว่า *นิพพาน* ท่านอาจเคยได้ยินได้ฟังมาแล้วว่า นิพพานแปลว่าตาย อย่างนี้จะเอาไปทำอะไร จะไปมีประโยชน์อะไร ถ้านิพพานหมายถึงความตาย ขอให้เข้าใจคำว่านิพพานให้ถูกต้อง ก็คือ quenching (ความดับ) ของสิ่งที่ไม่ปรารถนา ทุกๆ สิ่งที่ไม่พึงปรารถนา quench ออกไปได้นั้นคือ นิพพาน

ความหมายตามตัวหนังสือแท้ *นิพพาน* แปลว่า *เย็น*ๆ (quenching of heat) ความเย็นเมื่อความร้อนหมดไป แต่มันเป็น spiritual เย็น เย็นทาง spiritual (จิตใจ) ท่านควรจะถือว่าท่านมาแสวงหาความเย็นทาง spiritual จึงมาศึกษาพุทธศาสนา

ธรรมะคือผลของการปฏิบัติหน้าที่

ทีนี้เราก็มาถึงความหมายที่ ๔ ของคำว่า nature คือ result in accordance with the duty ผลที่จะได้รับโดยสมควรแก่หน้าที่ที่เราจะกระทำ ผลที่เราจะได้รับโดยสมบูรณ์แท้จริงก็คือนิพพาน ความเย็นทาง spiritual แต่ลดลงมาถึงต่ำกว่านั้นก็ได้ เช่น มีอนามัยดี มีความสุข มีเงิน มีอะไรก็ได้ มันเป็น duty อย่างโลกๆ อย่าง mundane (โลกียะ) ถ้ามันเป็น ultramundane (โลกุตตระ) มันก็คือนิพพาน result ของ duty ในที่นี้ก็แบ่งเอาเองอย่างเป็นไปในโลกๆก็ได้ เรียกว่า result ได้ แต่ถ้าอย่างสูงสุดมันเป็นมรรค ผล นิพพาน ทางจิต (spiritual) เราหวังอันนี้ หวังความเย็นทาง spiritual อันแท้จริง ถ้าเป็นเรื่องหาความสุข หาเงิน หาอนามัย เหล่านี้ก็มีสอนอยู่ทั่วไป ไม่ต้องพุทธศาสนาก็ได้ พุทธศาสนาก็คือความสิ้นสุดแห่งปัญหาทางจิตใจ หมดภาระหนักทางจิตใจ นั่นแหละคือผลของ duty ที่ถูกต้อง

เราไม่อาจใช้คำว่า grace (รางวัล) กับ result of duty เพราะ grace นั้นมาจากพระเจ้า ในพุทธศาสนามีแต่เรื่องของธรรมชาติ กฎของธรรมชาติ หน้าที่ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ แล้วเราก็ได้ result (ผล) โดยตรงจากหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ เราจึงไม่อาจใช้คำว่า grace ในที่นี้ต้องขอให้พักพระเจ้าไว้ทีก่อน ไม่ต้องมาพูดถึง result อันนี้เราต้องปฏิบัติถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ แล้ว result อันนี้ก็จะมีขึ้นมาตามกฎของธรรมชาติ นี้คือสิ่งที่ท่านทั้งหลายกำลังมาศึกษาแล้วก็จะได้รับ

เป็นอันว่าเราได้รู้จักสิ่งที่เรียกว่า nature หรือธรรมชาติ ๔ ความหมายด้วยกัน nature, the law of nature, duty in accordance with the law, result in accordance with the duty ๔ อย่างนี้ขอใช้คำรวมๆว่า ultimate truth (สัจจะอันสูงสุด) หรือ truth of the nature (ความจริงของธรรมชาติ)

เราเสียเวลาพูดกันตั้งชั่วโมงกว่านี้ เป็นความจำเป็นที่จะต้องพูดกันเรื่องนี้ก่อน มันเป็น introduction (ข้อความนำเรื่อง) ที่ดีที่สุดที่จะเข้าไปสู่เรื่องของอริยสัจจ์ จึงขอเวลารบกวนท่าน ให้ท่านต้องทนมาตั้งชั่วโมงกว่า เพื่อจะฟังเรื่องที่เป็น introduction ของเรื่องอริยสัจจ์ขอให้เข้าใจทั้งหมดที่พูดนี้ แล้วการรู้เรื่องอริยสัจจ์จะง่าย ง่ายเกินคาด ถ้าไม่รู้ความจริงเหล่านี้แล้วจะยาก ยากจนถึงกับยอมแพ้ก็ได้ เอาละ เอาเป็นว่าเรายุติสำหรับวันนี้ introduction สำหรับอริยสัจจ์

อริยสัจจ์ที่ ๑ : ความทุกข์

ในครั้งที่แล้วมา เราได้พูดกันถึงข้อความนำเรื่อง ให้รู้จักสิ่งที่เรียกว่า อริยสัจจ์ ในครั้งนี้จะพูดถึงตัวเรื่องอริยสัจจ์โดยตรง

ความหมายของคำว่า อริยสัจจ์

มีข้อความสำคัญที่จะต้องพูดก่อน ก็คือความหมายของคำว่า อริยสัจจ์ ท่านทั้งหลายได้ยินแต่คำว่า noble Truth ยังเป็นที่สงสัยอยู่ว่า มันจะตรงกับคำว่าอริยสัจจ์หรือไม่ จะต้องพูดกัน

คำว่า noble อาจจะมีความหมายตามธรรมดาว่า *ประเสริฐ* หรือน่าเคารพนับถือเท่านั้นก็ได้ แต่คำว่าอริยสัจจ์ *อริยะ* นี้แปลว่า *ปราศจากข้าศึก* ลองเทียบดูว่ามันต่างกันอย่างไร

ดังนั้นขอให้ท่านทำความเข้าใจว่า เราจะพูดกันถึงความหมายของอริยสัจจ์ ในฐานะที่เรียกว่าปราศจากข้าศึก ข้าศึกคือสิ่งที่ใครๆก็ไม่ชอบ ไม่ปรารถนา มีความหมายกว้างขวางทั้งทางวัตถุและทางจิต ขอให้เราได้พูดถึงอริยสัจจ์ก่อน

อริยสัจจ์ว่าด้วยความทุกข์ และความดับทุกข์

เรื่องอริยสัจจ์นี้ รวมเรื่องปฏิจจสมุปบาททั้ง ๒ ชุดเข้าไว้ ปฏิจจสมุปบาทสำหรับความทุกข์เกิด คืออริยสัจจ์ข้อที่ ๑ กับข้อที่ ๒ ปฏิจจสมุปบาทสำหรับความทุกข์ดับ คืออริยสัจจ์ข้อที่ ๓ และข้อที่ ๔ เรื่องอริยสัจจ์จึงรวมเรื่องปฏิจจสมุปบาททั้ง ๒ ชุด

ปฏิจจสมุปบาททั้ง ๒ เรื่อง มันก็เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าความทุกข์ สิ่งที่เกี่ยวกับความทุกข์นั่นแหละคือข้าศึก เราจะต้องศึกษาความหมายของคำว่าความทุกข์กันให้ถึงที่สุดก็จะรู้จักสิ่งที่เรียกว่าข้าศึก

ความหมายของคำว่า ทุกข์

เมื่อคัดเอาตามความหมายของภาษาบาลี คำว่า "ทุกข์" มีความหมายกว้างกว่าที่คนทั้งหลายรู้จักก็ได้ ทุกข์หมายถึง *เจ็บปวดหรือทนทรมาน* นี่ก็อย่างหนึ่ง ทุกข์หมายถึง สิ่ง

ที่น่าเกลียดที่สุด นี่ก็อย่างหนึ่งทุกข์หมายถึง *ความว่างจากสาระประโยชน์ใดๆ* นี่ก็อีกอย่างหนึ่ง ทั้ง ๓ อย่างล้วนแต่มีความหมาย *เป็นข้าศึก* ทั้งนั้น

สำหรับ *ความเจ็บปวดทนทุกข์ทรมาน* เราเรียกมันว่าข้าศึก ก็เห็นได้โดยง่าย แต่สำหรับความน่าเกลียดนี้ เป็นข้าศึกอย่างไร มันมีความน่าเกลียดอยู่ในสิ่งทุกสิ่งก็ว่าได้ บรรดาที่เป็นสังขตธรรม ความร่ำรวย ความสุข ความสวยงามเป็นต้นนี้ ก็มีความน่าเกลียดอยู่ในนั้น คือมันทำให้เกิดความลำบากยุ่งยากในประการอื่น ความลำบากในความสวยงาม เรารู้จักความน่าเกลียดในทุกสิ่งแล้ว เราก็จะรู้จักทุกข์ในความหมายของคำว่าข้าศึกให้ชัดเจน

สิ่งที่น่ารักที่สุด กำลังรักที่สุด กำลังพอใจที่สุดนั่นแหละ เช่น ความมั่งมี ความสวยงาม อำนาจวาสนา ในสิ่งที่เรากำลังรักที่สุด กำลังมีความน่าเกลียดอยู่ที่นั่น ที่มันทำให้เกิดปัญหาความยุ่งยาก ทุกข์ทรมานในสิ่งสวยงาม หรือน่ารัก ถ้าท่านสังเกตดู ท่านจะพบ*ความน่าเกลียด*เพราะว่าทุกสิ่งทั้งน่ารักและไม่น่ารัก มันไม่เที่ยง มันเปลี่ยนแปลง มันหลอกลวง มันเปลี่ยนแปลงแล้วก็มีความน่าเกลียด ทุกสิ่งที่มีความเปลี่ยนแปลงล้วนแต่มีความน่าเกลียด

ถ้าท่านมองเห็นว่าสิ่งที่เรารักที่สุดมันเป็นสิ่งที่ทรมานใจเราที่สุด เราก็จะเห็นได้ว่ามันเป็นข้าศึก สิ่งที่เรารักที่สุดก็มีความหมายของข้าศึกหรือทุกข์

ทีนี้ความหมายที่ ๓ *ว่างจากสาระที่เป็นแก่นสาร* เหมือนกับอากาศ คำนี้ใช้แทนคำว่าอากาศ ทุกขะหรือทุกขังแปลว่าอากาศก็ได้ จึงว่างจากสิ่งที่เป็นสาระที่ควรยึดมั่นถือมั่นโดยประการทั้งปวง นี่ก็เป็นความหมายของคำว่าทุกข์ และเป็นข้าศึก

ลองคิดดูว่า เมื่อเราไปหลงรักในสิ่งที่ว่างจากสาระที่สุด มันกัดเราเท่าไร มันทำความเจ็บปวดแก่เราอย่างไร เพราะฉะนั้นความว่างจากสาระก็เป็นความทุกข์เพราะเหตุนี้

รวมทั้ง ๓ ความหมาย คือ ทรมานเรา แล้วก็น่าเกลียดซ่อนอยู่ภายใน แล้วก็ว่างจากสาระที่ควรยึดถือ นี่แหละคือความหมายของคำว่าทุกข์ อย่าแปลทุกข์เพียง suffering เฉยๆ ตรงๆ มันไม่พอ ขอให้เข้าใจว่ามันมากกว่า suffering เว้นไว้แต่ suffering จะขยายความเป็น ๓ ความหมายอย่างนี้ ก็จะได้ความหมายของทุกข์โดยสมบูรณ์

ความทุกข์คือข้าศึกหรือสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา

ในเมื่อทุกข์มีความหมายถึง ๓ อย่าง อย่างนี้ เราควรใช้คำรวมๆว่า *สิ่งไม่พึงปรารถนา* จึงจะถูกต้องที่สุด undesirable โดยประการทั้งปวง ทุกๆประการทั้งปวงไม่พึงปรารถนา จึงตรงความหมายของคำว่า ทุกขะ

สิ่งที่ไม่พึงปรารถนาโดยประการทั้งปวง เรารวมเรียกว่า *ข้าศึก*ๆเสียก็แล้วกัน อริยะ แปลว่า ไปจากข้าศึก ปราศจากข้าศึก พ้นจากข้าศึก โดยประการทั้งปวง นั้นจึงเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา เราจะเรียกสิ่งนี้ว่า*ชีวิตใหม่* คือชีวิตที่ปราศจากความทุกข์โดยประการทั้งปวง

ได้บอกท่านวันก่อนแล้วว่า ท่านทั้งหลายมาศึกษาพุทธศาสนา มีใจความสำคัญรวมอยู่ที่เรื่องอริยสัจจ์ ทีนี้จะขอพูดถึงคำว่า *สัจจ์* คำว่าสัจจ์นี้ก็คือความจริง ที่เรียกว่า truth หรืออะไรก็สุดแท้ นี่ก็เป็นความจริงที่รู้แล้วทำให้ปราศจากข้าศึก *อริยสัจจ์คือความจริงที่รู้แล้วทำให้ปราศจากข้าศึก*

โดยความหมายที่กล่าวมานี้ เราจะเห็นได้เองว่า การพูดถึงความทุกข์นี้ ไม่ได้พูดถึงในลักษณะที่เป็น pessimistic view (มองในแง่ร้าย) เพราะเราบอกให้รู้พร้อมกันไปในตัวว่า เราจะชนะได้อย่างไร มันจะเป็น optimistic view (มองในแง่ดี) เสียด้วยซ้ำไป เพราะเรามีความพอใจ ความกล้าในการที่จะกำจัดความทุกข์นั้นให้ได้ ทุกขอริยสัจจ์เป็นความจริงที่จะช่วยให้เราพ้นจากข้าศึกด้วยทั้งปวง ไม่มีเรื่องน่าเศร้าน่ากลัวในลักษณะ pessimistic แต่ประการใด

ลักษณะของความทุกข์

ทีนี้เราก็จะมาดูอาการ ลักษณะให้สังเกต จะเรียก characteristic อะไรก็ได้ ของสิ่งที่เรียกว่าความทุกข์

เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นทุกข์

ข้อแรกโดยธรรมชาติ ตามธรรมชาติ เราก็มีความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ซึ่งมันเป็นของธรรมชาติ มีตามธรรมชาติ เราสามารถที่จะอยู่เหนือปัญหาของความเกิดแก่เจ็บตาย บางคนมันพูดโง่ๆว่า จะไม่เกิดไม่แก่ไม่เจ็บไม่ตาย พูดอย่างนั้นมันไม่ถูกหรอก มันเพียงแต่อยู่เหนือปัญหาหรือเป็นข้าศึก แล้วเราก็จะอยู่เหนือปัญหาทุกอย่าง ทั้งความเกิดแก่เจ็บตาย จิตใจนี้ไม่มีความทุกข์เลย เกี่ยวกับความเกิดแก่เจ็บตาย

ถ้าท่านได้ยินพุทธบริษัทที่ไหนก็ตาม บอกท่านว่า พุทธศาสนาจะทำให้ไม่ต้องเกิด ไม่ต้องแก่ ไม่ต้องเจ็บ ไม่ต้องตาย อย่างนี้จงรู้เถอะว่าเขาไม่รู้พุทธศาสนา เขาพูดตามคำบอกเล่า ที่แท้เขาต้องการจะพูดว่า มันไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย แต่เขาพูดไม่เป็น เขาจึงพูดว่า ไม่เกิดไม่แก่ไม่เจ็บไม่ตายอีกต่อไป นี้เป็นสิ่งที่จะ

ทำให้เข้าใจผิด ขอให้รู้ไว้ล่วงหน้า

ข้อนี้สรุปความว่า เราปราศจากข้าศึกที่เกิดตามธรรมชาติ ที่เกิดอยู่โดยธรรมชาติ คือ เกิดแก่เจ็บตาย

อาการของความทุกข์

ทีนี้เราก็จะมาดูกับอากัปกิริยาอาการ ท่าทีที่เรียกว่าความทุกข์ เราพูดกันทีละอย่างคือ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัสสะ อุปายาสะ ทั้งหมดนี้เป็นเพียงอาการเพื่อให้สังเกตเท่านั้นแหละ มันมีมากอย่างกว่านี้ แต่พระพุทธเจ้าท่านยกมาพอเป็นตัวอย่าง โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัสสะ อุปายาสะ ให้เรารู้จักความทุกข์ในลักษณะที่เป็นอาการหรือแสดงอาการ

ความทุกข์เพราะตัณหา

ความทุกข์ในความหมายที่ว่ามันมาจากตัณหา ก็คือว่าพบกับสิ่งที่เราไม่รัก เราไม่อยากพบ เราอยากจะไม่พบความพลัดพรากจากสิ่งที่เรารัก เราก็อยากจะอยู่กับความรักแล้วเราต้องการอย่างไรมันก็ไม่ได้อย่างนั้น นี่มีอยู่เป็น ๓ อย่าง พบกับสิ่งที่ไม่รัก พลัดพรากจากสิ่งที่รัก ต้องการอย่างไรก็ไม่ได้อย่างนั้น มันมีมูลมาจากสิ่งที่เรียกว่า *ตัณหา* โดยเฉพาะ

ดังนั้น ท่านลองทำความรู้จักกับความรู้สึกเมื่อเราต้องพบกับสิ่งที่เราไม่รัก เมื่อเราต้องพลัดพรากจากสิ่งที่เรารัก เราปรารถนาอย่างไรไม่ได้อย่างนั้น มันเป็นข้าศึกสักกี่มากน้อย

อุปาทานในขันธ์ทั้ง ๕ เป็นทุกข์

มีคำสุดท้ายเป็นคำสรุปความตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เองว่า โดยความสรุปแล้ว อุปาทานความยึดมั่นถือมั่นในตัวชีวิต ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ส่วนคือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ๕ อย่างนี้รวมกันเป็นตัวชีวิต มีอุปาทานในตัวชีวิต นั่นเป็นที่สรุปรวมแห่งความทุกข์ทั้งปวง

ทีนี้ต้องขอร้องกันแล้ว ขอร้องท่านทั้งหลายจงพยายามอย่างยิ่ง พยายามให้ดีที่สุด ที่ให้รู้จักสิ่งที่เรียกว่าขันธ์ทั้ง ๕ ซึ่งรวมกันแล้วเป็นสิ่งที่เราเรียกว่าชีวิต ขอให้พยายามให้รู้จักสิ่งที่เรียกว่าขันธ์ทั้ง ๕ ให้ดีที่สุด

๑. รูปขันธ์

สิ่งแรกนี้เรียกว่า รูปขันธ์ ส่วนที่เป็นรูป เป็นวัตถุ เป็นร่างกายเป็น corporal ว่ามันมีร่างกาย มันมีระบบประสาท มันมีอวัยวะ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในกลุ่มนี้รวมกันเรียกรูปหรือรูปขันธ์ กลุ่มแรกจงรู้จักกันก่อน มันเป็นเหมือนเปลือกก็จริง แต่ว่ามันมีความสำคัญ มันเป็นที่ตั้งแห่งชีวิต หรือทุกข์ หรืออะไรทุกๆอย่าง เรียกว่ารูปขันธ์

คำว่า "รูป" นั้น มีความหมายที่ประหลาดสำหรับเรา คำว่ารูปนี้แปลว่า *แตกง่ายและแตกเป็นธรรมดา* ของที่แตกง่าย (fragile) แตกง่ายๆ เปราะที่สุด แตกง่ายที่สุด คำว่ารูปหมายความว่าอย่างนั้น

เมื่อเราจะไปเอารูปที่แตกง่ายมาเป็นตัวตน เป็นเราหรือเป็นของของเรา ดูเอาเถอะว่ามันจะเป็นความโง่ ความหลง หรือความบ้าบอที่สุดสักเท่าไร แล้วมันก็เป็นทุกข์ เพราะมันไม่เป็นไปตามที่เราต้องการได้

๒. เวทนาขันธ์

ทีนี้ก็มาถึงฝ่ายนามธรรม เมื่อเรามีรูป คือมีร่างกายมีระบบประสาท มีอวัยวะสำหรับรู้สึก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย แล้วทีนี้ก็มีผลในทางจิตใจ ทางนามธรรม อันแรกที่สุดก็เรียกว่า *เวทนา* เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นมาในความหมายที่ว่าพอใจหรือเป็นสุขก็มี ไม่พอใจเป็นทุกข์ก็มี แล้วบอกไม่ได้ว่าสุขหรือทุกข์ แต่ว่าก็เป็นความรู้สึกอันหนึ่งด้วยเหมือนกัน นี่เรียกว่าเวทนา มีอยู่ ๓ อย่าง อย่างนี้ นี่ก็เป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือ มันเป็นของมีเกิดขึ้นมาจากการกระทบหรือการปรุงแต่ง จะเอามาเป็นตัวตนหรือของของตนก็เป็นไปไม่ได้ มันก็เกิดปัญหาเป็นความทุกข์ขึ้นมา เพราะไปยึดเอาเวทนาว่าเป็นตัวตนของตน

ขอให้รู้จักเวทนาไว้ในฐานะเป็นสิ่งที่หลอกลวงที่สุด เวทนาอย่างหนึ่งหลอกลวง*ให้รัก* เวทนาอย่างหนึ่งหลอกลวง*ให้เกลียด ให้โกรธ* เวทนาอีกอย่างหนึ่งที่ไม่สุขไม่ทุกข์นั้นมันหลอกลวง*ให้ติดพันติดตามอยู่ด้วยความสงสัย* เวทนาทั้ง ๓ ชนิดนี้เป็นข้าศึก ขบกัดให้เกิดความทุกข์ สิ่งที่หลอกลวงที่สุดคือเวทนา

เวทนาพวกแรกคือ ความพอใจ ก็ให้เกิดกิเลสประเภทแรกคือ *โลภะหรือราคะ* โลภะหรือราคะก็เกิดขึ้นในลักษณะจะเอาเข้ามา นี้มันกัดเราเท่าไร มันเป็นข้าศึกเท่าไร ก็ขอให้คิดดู เวทนาประเภทที่สองไม่ชอบ ไม่พอใจ เกิดกิเลสประเภทที่สองคือ *โทสะหรือโกธะ* ต้องการจะผลักออกไปหรือจะทำลายเสีย เวทนาที่ ๓ คือโมหะ ไม่แน่ว่าพอใจหรือไม่พอใจ

มันทำให้เกิดความ*สงสัย* ติดตามวิ่งอยู่รอบๆ อันแรกดูดเข้ามา อันที่สองผลักออกไป อันที่สามวิ่งอยู่รอบๆ นี่คือผลของเวทนา ตัวมันกัดเราเท่าไร เป็นข้าศึกเท่าไร เป็นความทุกข์เท่าไร

เราจะมองเห็นได้ทันทีว่า ปัญหาทั้งหมดนี่มันมีอยู่ในโลก ในมนุษยชาตินี้ มันมีมูลมาจากเวทนาทั้ง ๓ นี้ ทำให้เกิดความทุกข์ ความยากความลำบาก ทั้งที่โดยตรงและโดยอ้อม ทั้งที่หลอกลวงและเปิดเผย รู้จักเวทนาไว้ว่าเป็นความทุกข์หรือเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์เป็นเรื่องที่ ๒ ของขันธ์ ๕

๓. สัญญาขันธ์

ขันธ์ที่ ๓ เรียกว่า *สัญญา* ซึ่งแปลกันว่า perception มันก็มีมูลมาจากเวทนา มันรู้สึกด้วยความมั่นหมาย ความสำคัญ (regard) ลงไปว่าเป็นอย่างไร แล้วก็ฝังแน่นอยู่เป็นความจำ จำ จำ ซึ่งเราจะจำได้ว่าอะไรเป็นอะไร จำได้ในฐานะที่ว่าเป็นของสวยงามหรือไม่สวยงาม จำหรือมั่นหมายลงไปว่าเป็นผู้หญิงหรือเป็นผู้ชาย เป็นความได้หรือความเสีย ความแพ้หรือความชนะ พอสิ่งนั้นมาปรากฏ หรือความรู้สึกอันนั้นมาปรากฏ สัญญาความจำที่มีอยู่แต่แรกเริ่มเดิมที ก็มาทำให้เราเกิดความหมายมั่นในสิ่งนั้นๆ เป็นความหมายต่างๆ นี่เป็น perception ก็มากมายเหลือที่จะกล่าว อันนี้ก็กัดเรา ทำให้เราเป็นทุกข์ เพราะสัญญามั่นหมายนี้มันทำไปด้วยอวิชชา ไม่ถูกตามที่เป็นจริง ที่เป็นทุกข์ก็สำคัญมั่นหมายว่าเป็นความสุข ที่มันไม่เที่ยงเปลี่ยนแปลงก็ไปสำคัญว่ามันเที่ยงไม่เปลี่ยนแปลง ที่มันไม่ใช่ตัวตนก็ไปสำคัญมั่นหมายว่าตัวตน สัญญานี้เลวร้ายที่สุด ปลดออกยากที่สุด เป็นความจำไว้เหมือนกับปักแน่นลงไปอย่างที่ถอนยาก นี่ก็เป็นสัญญา ขันธ์ที่ ๓ ที่เป็นตัวความทุกข์ หรือข้าศึก

ขอให้พยายามรู้จักสัญญาไว้ในความหมายของคำว่า *อุปาทาน* (attachment) มันมีความหมายคล้ายๆกัน สัญญาว่าสวยหรือไม่สวย น่ารักหรือไม่น่ารัก หรือ ไม่แน่ว่าน่ารักหรือไม่น่ารัก แล้วมันก็สัญญาว่าพอใจ ไม่พอใจ เป็นสุข เป็นทุกข์ สัญญาว่าผู้หญิงบ้าง ผู้ชายบ้าง สัญญาว่าสามีของเรา ภรรยาของเรา ลูกหลานของเรา ทรัพย์สมบัติของเรา เกียรติยศชื่อเสียงของเรา นี่ล้วนแต่เป็นสิ่งที่เรียกว่าสัญญา แม้แต่สัญญาว่านี่เป็นแผ่นดิน นี่แผ่นฟ้า นี่อันนั้นอันนี้ก็เป็นสัญญาที่มีมาตามลำดับๆ กว้างขวางมากแหละสัญญา แล้วมันโง่ทั้งนั้นแหละ คือมันไม่ควรไปสัญญาว่าอย่างนี้ แล้วมันก็ไปสัญญาว่าอย่างนี้ แล้วมันก็เป็นข้าศึก คือไม่ได้ตามที่สัญญา ตามที่มั่นหมาย มันก็กัดเอาๆ นี่สัญญาก็เป็นความบ้าหรือเป็นความทุกข์ในความหมายที่ ๓ ของขันธ์ทั้ง ๕

แต่แล้วมันก็ยังมีความจำเป็น จำเป็นที่เราจะต้องมีสัญญา หรือเกี่ยวข้องกับสัญญา เช่นเรามีสัญญาว่า Mr.A Mr.B นาย ก. นาย ข. นาย ง. สัญญาว่าสวนโมกข์ สัญญาว่าอเมริกา ออสเตรเลีย ยุโรปอะไรก็ตาม มันต้องมีคำว่าสัญญา ก็ใช้ไปตามที่สมมติ สมมติใช้กันอยู่ แต่มันไม่ใช่ความจริง มันจะไม่เป็นไปตามที่เราสัญญาหรือมั่นหมาย สัญญามันก็หลอกลวง หรือมันก็ทำให้เกิดปัญหา หรือเกิดความทุกข์เหลือที่จะกล่าว ให้รู้จักสัญญาไว้ว่าเป็นขันธ์ที่ ๓ ที่น่ากลัว ที่มันกัดเอา หรือว่าเป็นข้าศึก ทำหน้าที่อย่างข้าศึกที่สุดด้วยเหมือนกัน

ที่ง่ายๆที่สุด ที่เห็นได้ง่ายๆที่สุดก็คือความจำ ความจำนี้เรารักษาไว้ไม่ได้ แล้วมันก็ลืม เราก็มีความลำบากที่จำไว้ไม่ได้ และแล้วก็ลืมกันอยู่ทุกคน นี่เรียกว่าเป็นปัญหาหรือความทุกข์ เราอยากให้จำได้มันก็จำไม่ได้ เราจะให้มันเป็นไปตามที่เราต้องการ มันก็ไม่เป็นไปตามที่เราต้องการ เราก็มีปัญหาเกี่ยวกับความสำคัญมั่นหมาย คำนี้แปลว่าสำคัญมั่นหมาย แต่มักจะแปลกันว่าความจำ ขอให้รู้ไว้เถิดว่า *ความจำนี้มันเป็นไปตามที่เราสำคัญมั่นหมาย* สำคัญมั่นหมายไว้อย่างไร แล้วก็จำไว้อย่างนั้น อย่ามองกันแต่ว่าความจำ มันอยู่ที่ความสำคัญมั่นหมายแล้วก็จำเอาไว้

สัญญาตัวที่ใหญ่โตที่สุด สำคัญที่สุด แล้วก็เลวร้ายที่สุดก็คือ *อัตตสัญญา* สัญญาว่าตัวตน เพราะมันมีความเห็นความเข้าใจว่าเรา สัญญาว่าตัวเรา อย่างปรัชญาของเดคาร์ดที่ว่า cogito ergo sum (I think therefore I am) นั้น เราคิด เรารู้สึก เพราะฉะนั้นเราจึงมีอยู่ ความคิดอย่างนี้ไม่ใช่ของใหม่ มันคิดกันมาเป็นพันๆปีแล้ว ตั้งแต่เกิดอัตตสัญญาในหมู่มนุษย์ เป็นมิจฉาทิฐิ พูดกันอยู่ในครั้งพุทธกาลว่า คิดได้รู้สึกได้ ฉะนั้นจึงมีตัวตน มีอัตตา อัตตสัญญาคือสัญญาว่าตัวตนนี่แหละเลวร้ายที่สุด เป็นที่ตั้งแห่งสัญญาทั้งหลาย กำจัดออกไปเสียได้ อัตตสัญญาหมดแล้ว ก็จะไม่มีปัญหาอะไรเหลืออยู่

นามรูป คือกายกับใจตามธรรมชาติ ถึงกันแล้วมันก็เกิดความคิดได้ ความรู้สึกได้ ไม่ต้องมีสิ่งที่เรียกว่าอัตตา เราอย่าเชื่อตามปรัชญาของเดคาร์ด มันไม่มีอัตตาดอก นามรูปล้วนๆ มันก็ทำหน้าที่ (function) ของมัน มันก็คิดได้รู้สึกได้ แล้วมันหลอกให้ว่ามี self หรือมีอัตตาหรือว่าตัวตน มีแล้วก็สัญญาว่าของตน I and mine นี่เป็นสัญญาที่เลวร้ายที่สุด ขบกัดที่สุด เป็นข้าศึกที่สุด เป็นอย่างที่ ๓ ของขันธ์ทั้ง ๕

๔. สังขารขันธ์

ขันธ์ที่ ๔ เรียกว่า *สังขาร* ภาษาบาลีว่า *สังขาระ* ภาษาไทยว่า สังขาร สังขารขันธ์

ได้แก่ *การปรุงแต่ง* โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรุงแต่งแห่งความคิด คำว่าสังขารนี้ มีความหมายกว้าง สิ่งหรือผู้ที่ทำหน้าที่ปรุงแต่ง ผู้ปรุงแต่งก็เรียกว่าสังขาร สิ่งที่ถูกปรุงแต่งก็เรียกว่าสังขาร กิริยาของการปรุงแต่งก็เรียกว่าสังขาร มีถึง ๓ ความหมาย ผู้ปรุงแต่ง ผู้ถูกปรุงแต่ง และการปรุงแต่งนี้มีอยู่ตลอดเวลาในความคิด ในความรู้สึก เพราะฉะนั้นขันธ์ที่ ๔ คือ สังขารจึงเพ่งเล็งไปที่ตัวความคิดปรุงแต่ง

ความคิดปรุงแต่งเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งที่คำว่าสังขารมันกว้าง หมายความถึงผู้ปรุงแต่ง ผู้ถูกปรุงแต่ง และการปรุงแต่ง เมื่อเรารู้สึกว่าคิด คิด มันก็ยึดมั่นในตัวผู้คิด ยึดมั่นในความคิด เรียกว่ายึดมั่นในสังขาร เป็นสิ่งที่หลอกลวงที่สุด ว่ามีผู้คิด มีตัวผู้คิด แล้วยึดมั่นความคิดว่าเป็นของจริง ที่จริงมันเป็นสิ่งที่เป็นไปตามเหตุตามปัจจัย ไม่ใช่เป็นสิ่งที่แปลกหรือวิเศษวิโสอะไร แต่เราไปยึดมั่นเป็นอย่างยิ่งในตัวสังขาร มันไม่ถูกต้อง มันเป็นที่น่าสงสาร ในประเทศไทยหรือในที่อื่นๆ ให้ความหมายของสังขารแต่เพียงร่างกายหรือสิ่งปรากฏอยู่นี้ว่าสังขารนี้มันถูกนิดเดียว เพราะว่าสังขารมีความหมายกว้าง กว้างถึงขนาดนั้น และความหมายที่สำคัญที่สุดมันก็คือ เป็นจุดตั้งต้นของความเกิดขึ้นหรือความเป็นไป คำว่า conceive จะหมายถึงการตั้งครรภ์ก็ได้ ขอให้นึกถึงการตั้งครรภ์ การตั้งครรภ์คือจุดตั้งต้นที่จะเกิดสิ่งต่างๆ ตามลำดับ สังขารมีความหมายที่เลวร้าย คือเป็นจุดตั้งต้นของการเกิดปัญหา เกิดอะไรต่างๆ ยุ่งยากลำบากไปหมด น่าเกลียดน่ากลัวในความหมายที่ว่ามันเป็น *จุดตั้งต้นของปัญหา* นี่แหละคือสังขาร

เพราะว่าในภาษาคนธรรมดา คนเดินถนน ดับสังขารหมายถึงตาย อย่างนี้ไม่ถูก และก็ผิดอย่างยิ่ง ดับสังขารหมายถึงหยุดการปรุงแต่ง ไม่ต้องตาย ไม่ใช่การตาย ดับสังขารไม่ต้องตาย ไม่ต้องมีการตาย หมายถึงหยุดการปรุงแต่งโดยประการทั้งปวง นั่นแหละคือดับสังขาร หมายถึงการหยุดการปรุงแต่งก็ไม่มีความทุกข์ ตลอดเวลาที่มีการปรุงแต่งก็ต้องมีความทุกข์ นี่แหละสังขาร คือข้าศึกหรือเป็นตัวที่ทำให้เกิดความทุกข์ของความหมายที่ ๔ ในขันธ์ทั้ง ๕

ตลอดเวลาที่มีสังขารแล้ว ความสงบหรือ peacefulness มีไม่ได้ จึงมีคำตรัสไว้อย่างเด็ดขาดว่า ดับสังขาร หยุดสังขาร นั้นเป็นความสุขอย่างยิ่ง *เตสัง วูปะสะโม สุโข* ดับสังขาร หยุดสังขารเป็นสุขอย่างยิ่ง หยุดการปรุงแต่งโดยประการทั้งปวง โดยอำนาจของอวิชชา การปรุงแต่งนี้ต้องเป็นการปรุงแต่งโดยอำนาจของอวิชชา คือมันไม่รู้ มันปราศจากความรู้ มันจึงมีการปรุงแต่ง ถ้ามันมีความรู้มันจะไม่ปรุงแต่ง สังขารเป็นการปรุงแต่งโดยอำนาจของอวิชชา

มันต้องเป็นความทุกข์ มันหลีกไม่พ้น สังขารมันเป็นทุกข์ จึงมีคำกล่าวว่า *สังขารา ปะระมา ทุกขา* สังขารเป็นทุกข์อย่างยิ่ง *เตสัง วูปะสะโม สุโข* หยุดสังขารเสียก็เป็นความสุขอย่างยิ่ง

ทุกคราวที่มีพิธีงานศพ พิธีอะไรที่เกี่ยวกับงานศพ พระเราก็จะบอกคำพูดคำนี้ทุกทีไป มากมายหลายสิบครั้งหลายร้อยครั้ง *เตสัง วูปะสะโม สุโข* หยุดการปรุงแต่งเสียเป็นความสุขอย่างยิ่ง แล้วมันก็ไม่ได้ผลอะไร มันไม่มีผลอะไรเกิดขึ้น มันเหมือนยังกับเป่าปี่ให้แรดฟังหรือเป่าปี่ให้เต่าฟังอยู่ จนกระทั่งเดี๋ยวนี้ มันเป็นที่น่าเศร้าอย่างยิ่ง ที่มันไม่สำเร็จประโยชน์ในการที่จะบอกให้หยุดการปรุงแต่งเสีย

ขอให้ท่านสนใจคำๆนี้ว่าเป็นต้นเหตุแห่งปัญหา เป็นต้นเหตุแห่งความทุกข์ แล้วก็จะได้ควบคุมให้มันหยุด หรือว่าอย่าให้มันมีการปรุงแต่งขึ้นมาได้ มีการปรุงแต่งเมื่อไร เป็นอวิชชาเมื่อนั้น ถ้ามีวิชชาเมื่อไรจะไม่มีการปรุงแต่งเลย ในความหมายนี้ ข้าศึกก็คือการปรุงแต่ง ตัวกูกลายเป็นข้าศึกแก่ตัวกู ถ้ามันมีการปรุงแต่งเป็นตัวกู มันก็เกิดเป็นความทุกข์แก่ตัวกู ตัวกูมันก็เป็นความทุกข์แก่ตัวกู เพราะอำนาจของการปรุงแต่ง

๕. วิญญาณขันธ์

ทีนี้ก็มาถึงขันธ์ที่ ๕ ที่เรียกว่า *วิญญาณ* ในบาลีเรียกวิญญาณะ เมืองไทยเราเรียกวิญญาณเฉยๆ วิญญาณเป็นคำที่ทำให้เกิดปัญหา เพราะคำว่าวิญญาณมันหลายความหมาย ความหมายนอกพุทธศาสนาออกไป ในฮินดู วิญญาณหมายถึง soul (เจตภูต) ที่เวียนว่ายตายเกิดนั้นไม่ใช่วิญญาณในพุทธศาสนา วิญญาณในพุทธศาสนาก็คือ สิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึก function ที่ทำให้เกิด conscious หรือ consciousness นั่นแหละเรียกว่าวิญญาณ มันทำหน้าที่หลายหนหลายคราว หลายแห่งหลายที่ในชีวิตเรา มันทำหน้าที่ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายทางใจ แล้วก็มันทำหน้าที่ทีแรกโดยวิญญาณทางตา ทางหู เป็นต้น ที่จะรับอารมณ์ทางรูปเสียงกลิ่นรส แล้ววิญญาณทางมโน มันรู้ว่าอันนั้นคืออะไร แล้วมันยังจะมีความรู้สึกต่อสิ่งต่างๆที่จะมีในอนาคต จะรู้จักทุกสิ่งที่มีอยู่สำหรับรู้สึก นั่นเรียกว่าวิญญาณ สำหรับ conscious สิ่งต่างๆนั้นเราเรียกว่าวิญญาณ

ในประเทศไทย วัฒนธรรมทางศาสนานั้น พวกฮินดูพวกพราหมณ์เข้ามาก่อน มาสอนเรื่องวิญญาณตามมติของฮินดูของพราหมณ์ก่อน เรื่อง spirit เรื่องวิญญาณเหล่านี้มาสอนไว้ก่อนจนฝังแน่นลงไปในคนไทย ว่าวิญญาณคืออย่างนี้ พุทธศาสนามาทีหลัง มาสอนทีหลังว่าวิญญาณไม่ใช่อย่างนั้น วิญญาณเป็นความรู้สึกที่เกิดทางตา ทางหู ทางจมูก ทาง

ลิ้น ทางกาย เกิดเป็นครั้งคราวตามเหตุตามปัจจัย แต่โดยเหตุที่มันฝังแน่นอย่างฮินดูมาก่อน มันสอนกันลำบากเหลือเกินเวลานี้ เมื่อพูดถึงวิญญาณ ต้องแยกกันเป็นวิญญาณในความหมายของฮินดูที่มาก่อนพุทธหรือทั่วไปในโลกก็ได้ แล้ววิญญาณตามหลักพุทธศาสนาที่มาสอนนี้ไม่มี soul ไม่มี spirit ไม่มี ghost อะไรแบบนั้น มันมีแต่ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เมื่อได้มีการสัมผัสอารมณ์

ในบาลีพระไตรปิฎกเอง ก็มีกล่าวเรื่องเกี่ยวกับวิญญาณ ภิกษุรูปหนึ่ง เขาเรียกชื่อกันว่า *เกวัฏฏบุตร* ภิกษุองค์นี้ก็เที่ยวพูดในหมู่ภิกษุด้วยกันว่า วิญญาณเท่านั้นที่มันคิด ที่มันพูด ที่มันเคลื่อนจากโลกนี้ แล้วมันไปเกิดในโลกใหม่ เขาพูดอยู่แต่อย่างนี้ วิญญาณนี้คิด วิญญาณนี้พูด วิญญาณนี้ตาย วิญญาณนี้ไปเกิดในโลกใหม่ ภิกษุทั้งหลายก็ไปทูลพระพุทธเจ้าว่า ภิกษุองค์นี้พูดอย่างนี้ ท่านก็เรียกไปต่อว่า ว่าวิญญาณไหนของแก วิญญาณในลัทธินี้ในพุทธศาสนานี้ มันเป็นเพียงแค่ความรู้สึก ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ซึ่งมีอารมณ์มากระทบ นี่คือวิญญาณ เพิ่งเกิดเดี๋ยวนี้แหละ ไม่ใช่มีอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีอารมณ์มากระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เกิดความรู้สึกนี่ก็เรียกว่าวิญญาณ นี้เป็นเรื่องที่อื้อฉาวและรุนแรงมากในครั้งพุทธกาล แม้ในขอบเขตของภิกษุที่อยู่กับพระพุทธเจ้าเองก็มีเรื่องวิญญาณที่เข้าใจผิดกันไปได้ เป็นปัญหา

ในคัมภีร์ทางศาสนาอันเก่าแก่ของพวกฮินดู ก่อนคริสต์หรือคริสต์ก็ตาม มันก็มีคำ spirit หรือ soul ใช้อยู่ แม้เดี๋ยวนี้ คำพูดของท่านทั้งหลายก็มีคำว่า spirit หรือ soul ใช้อยู่ จะเอาคำนี้มาเป็นวิญญาณในพุทธศาสนาไม่ได้ ขอให้เข้าใจว่า คำว่าวิญญาณนี้ทำให้เกิดปัญหามาก ในการศึกษาศาสนาหรือในการทำความดับทุกข์ แล้วมันก็เป็นที่ตั้งของความยึดถือ มีวิญญาณเป็นตัวกู ยึดถือเอามากๆ นี้จึงดับทุกข์ไม่ได้ แต่วิญญาณนี้หลอกเราตลอดเวลาหลอกลวงตลอดเวลา กลายเป็น spirit ที่เป็นผีที่หลอก ไม่ใช่เป็น soul ที่แท้จริงอย่างไร วิญญาณขันธ์จึงเป็นสิ่งที่จะต้องรู้ว่า เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหา เกิดทุกข์ด้วยเหมือนกัน

ถ้าไม่รู้จักขันธ์ ๕
จะไม่มีทางเข้าใจพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

ดังนั้นก็เป็นอย่างที่อาตมาขอร้องท่านทั้งหลายอย่างยิ่งว่า จงพยายามให้ดีที่สุดที่จะรู้จักสิ่งที่เรียกว่าขันธ์ทั้ง ๕ ถ้าไม่รู้จักขันธ์ทั้ง ๕ แล้วจะไม่มีทางเข้าใจพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง หรือเข้าใจได้ ก็จะเอาขันธ์เป็นตัวตนเสมอ เป็นตัวตนบ้าง เป็นของตนบ้าง แล้วแต่กรณี

บางทีเอารูปเป็นตัวตน เอารูปเป็นของตน เวทนาเป็นตัวตน เวทนาเป็นของตน เอาทั้ง ๕ อย่างเป็นตัวตนก็ได้ เป็นของตนก็ได้ ถ้าอย่างนี้ก็ไม่ใช่พุทธศาสนา คือไม่รู้จักขันธ์ ๕ ถ้ารู้จักขันธ์ ๕ แล้วจะรู้จักว่าไม่ใช่ตน ไปยึดถือเอาเป็นตัวตน เป็นของตน ก็เกิดความทุกข์ เรียกว่ามันจะกัดเอา ไปยึดถืออะไรที่เป็นตัวตน เป็นของตน สิ่งนั้นมันจะกัดเอา มันจึงมีคำสรุปความว่า "*สังขิตเตนะ ปัญจุปาทานักขันธา ทุกขา*" กล่าวโดยสรุปสั้นที่สุดแล้วคือ *ยึดมั่นถือมั่นในขันธ์ทั้ง ๕ นั่นแหละเป็นตัวทุกข์* ความทุกข์ทั้งหลายกี่อย่างๆ ทั้งหมดทั้งสิ้น สรุปอยู่ที่ยึดมั่นถือมั่นในขันธ์ทั้ง ๕ ว่าเป็นตัวตน

คำว่าอุปาทาน ในทางพุทธศาสนามันเข้าใจยาก อธิบายยาก เข้าใจยาก แต่จะขออธิบายสั้นๆ เป็นการง่ายแก่ท่านทั้งหลายว่า อุปาทาน (attachment) คือ regard สิ่งทั้งปวงด้วยอำนาจของอวิชชา regard สิ่งนั้นสิ่งนี้ด้วยอำนาจของอวิชชา สิ่งนี้ก็เรียกว่า attachment อย่ามี attachment อยู่ในขันธ์ทั้ง ๕ ความทุกข์ก็ไม่มี ความทุกข์ทั้งหลายสรุปรวมอยู่ในความยึดมั่น (อุปาทาน–attachment) ในขันธ์ทั้ง ๕

ขอบอกกล่าวเป็นพิเศษว่า เรื่องพุทธศาสนาที่สำคัญหรือลึกซึ้งนั้น มันอยู่ที่เรื่องอัตตาหรืออนัตตา ตัวตนหรือไม่ใช่ตัวตน ท่านต้องเข้าใจคำว่า เบญขันธ์ที่ประกอบด้วยอุปาทานเป็นทุกข์ นี่เป็นใจความสำคัญหรือหัวใจของพุทธศาสนา ขอให้พยายามเข้าใจคำนี้ให้ดีที่สุด อุปาทานขันธ์ทั้ง ๕ เป็นตัวทุกข์

ทุกข์ในไตรลักษณ์ต่างจากทุกข์เพราะอุปาทาน

มันมีเรื่อง ๒ เรื่องรวมกันอยู่ คือว่า เบญจขันธ์ล้วนๆที่ไม่มีอุปาทานนั้นไม่ได้เป็นทุกข์ทรมานอย่างเจ็บปวด เพียงแต่ว่ามีลักษณะแห่งความทุกข์ในอีกความหมายหนึ่ง ทุกข์คำนี้มันแปลว่ามีลักษณะแห่งความทุกข์ ขันธ์ทั้ง ๕ มีลักษณะแห่งความทุกข์คือไม่เที่ยงเปลี่ยนแปลง อย่างนี้เรียกว่ามีลักษณะแห่งความทุกข์ นั่นไม่ใช่ความหมายที่สำคัญอะไร แต่เมื่อมีอุปาทานเข้าไปอยู่ในเบญจขันธ์ มันจะทำให้มีความทุกข์ ทำความเจ็บปวดให้แก่เจ้าของแก่ผู้ที่เข้าไปมีอุปาทาน จะมีความทุกข์ในความหมายที่ว่า ทนทรมาน (tormenting) นี้ขึ้นมา

อุปาทานคือยึดถือว่า "ตัวเรา" "ของเรา"

ในหมวดแรกที่ว่า ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตายเป็นทุกข์ มันจะเป็นทุกข์ต่อเมื่อมีอุปาทานที่ว่า ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ของเรา ถ้ามันเป็นความ

เกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตายเป็นของธรรมชาติ ไม่เป็นของเรา เราไม่ได้ยึดถือว่าเป็นของเรา มันก็เป็นเพียงมีลักษณะแห่งความทุกข์ แต่มันไม่ได้เป็นความทุกข์ทรมานแก่จิตใจของเรา เกิด แก่ เจ็บ ตาย จะเป็นความทุกข์ต่อเมื่อเราไปโง่ ไปอุปาทาน ไปยึดถือว่าของเรา หรือว่าตัวเราเกิดแก่เจ็บตาย หรือเกิดแก่เจ็บตายของเรา นี่ก็มีความหมายอยู่ที่ว่า เบญจขันธ์มีอุปาทานเป็นตัวทุกข์

แม้ความทุกข์ที่เป็นกิริยาอาการ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส อุปายาส อาการเหล่านี้ถ้ามันเป็นเพียงอาการหรือความรู้สึกของระบบประสาทของจิตตามธรรมชาติไม่มีความรู้สึกว่า โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ ของเรา ไม่มีเราเป็นตัวโสกะ ปริเทวะ ทุกขะ นี้มันก็เหมือนกันแหละ มันก็ไม่ได้เป็นความทุกข์ในความหมายนี้ เป็นความทุกข์ในความหมายว่ามีลักษณะแห่งความทุกข์ แต่ไม่เจ็บปวดอะไรแก่เรา โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ อุปายาส เป็นความทุกข์ขึ้นมาก็ต่อเมื่อมีอุปาทานว่า "*เรา*" เป็นผู้ที่ทำอย่างนั้น หรือสิ่งนั้นมันเกิดแก่เรา มันมีทุกข์เพราะมีเราเข้าไปร่วมอยู่ด้วย นี้คืออุปาทานเป็นเหตุให้เกิดทุกข์

ในความรู้สึกทุกข์ที่มาจากตัณหา เราพบกับสิ่งที่เราไม่รัก เราพลัดพรากจากสิ่งที่เรารัก แล้วเราต้องการอย่างไรแล้วเราก็ไม่ได้ มันมีความหมายอยู่ที่ตัวเรา เรารู้สึกว่าตัวเราพบกับสิ่งที่ไม่รัก พรากจากสิ่งที่รัก ถ้ามันไม่มีความรู้สึกว่าตัวเรา มันจะพบกันอย่างไร มันจะจากกันอย่างไร มันก็ไม่มีความทุกข์ ทีนี้มันมีความรู้สึกว่าเรา มันพบกับสิ่งที่เรารัก หรือว่าพรากจากสิ่งที่เรารัก มันมีส่วนที่เป็นตัณหา ต้องการอย่างนี้ ต้องการอย่างนั้น เราเป็นผู้ที่ต้องการ แล้วเราก็ไม่ได้ มันมีความหมายแห่งอุปาทานเข้าไปรวมอยู่ด้วยเสมอ มันจึงเป็นทุกข์

ตัวอย่างเช่นว่า เราพบกับศัตรู คนที่เป็นศัตรูของเรา มันมีความรู้สึกว่าเรา แล้วนั่นศัตรูของเรา มันมีเราเข้ามาอย่างนี้ มันจึงเป็นทุกข์ ถ้าคนที่เป็นศัตรูของเรา แต่เราลืมไปว่าคนนี้เป็นศัตรูของเรา แม้จะเห็นหรือมานั่งด้วยกัน มันก็ไม่รู้สึกเป็นทุกข์ ความหมายของเราหรือว่าตัวเรามันไม่มี คนที่เรารักเขาก็เหมือนกัน ถ้าเราลืมไป มันก็ไม่มีความรู้สึกว่าพลัดพรากจากของรัก ถ้าเราไม่ได้มีตัวเขาเป็นผู้ต้องมาเป็นของเรา มันก็ไม่มีความหมายอะไรที่ว่าจะได้หรือไม่ได้ จะได้ไม่ได้มันก็เท่ากัน ความรู้สึกว่าตัวเรามีอุปาทานเข้าไปเกี่ยวข้อง มันจึงมีความรู้สึกว่าพบกับสิ่งที่ไม่รัก พรากจากสิ่งที่รัก แล้วปรารถนาสิ่งใดก็ไม่ได้สิ่งนั้น มันมีอุปาทานว่าเราว่าของเราเป็นตัวเหตุให้เกิดทุกข์

คนที่เป็นศัตรูของเรา เราไม่ชอบ เพียงแต่เราได้ยินชื่อของเขา ไม่ได้เผชิญหน้ากัน เพียงแต่ได้ยินชื่อของเขา มีใครออกชื่อของเขาให้เราได้ยิน หรือเพียงแต่เราเห็นชื่อของ

เขาในหน้าหนังสือพิมพ์ เราก็มีความทุกข์ ในความหมายว่าเราเกลียด เราโกรธ เป็นความทุกข์ที่ทรมานใจเรา มันมีความหมายแห่งตัวตน เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ไม่ใช่ว่าตัวแท้ๆมันจะเป็นทุกข์ ตัวแท้ๆมีเพียงลักษณะแห่งความทุกข์ไม่ได้เกี่ยวกับอะไร ถ้ามีความหมายว่าเรา ว่าของเรา เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย มันก็เป็นทุกข์แก่ตัวเรา แก่ผู้มีความรู้สึกว่าเรา ว่าของเรา ศัตรูของเรา คนรักของเรา หรือสิ่งที่เราต้องการ

อุปาทานในรูปขันธ์เป็นเหตุให้เป็นทุกข์

เรามาดูที่ขันธ์ทั้ง ๕ กันอีกครั้งหนึ่ง ที่ว่ารูปขันธ์นั้นเป็นเรื่องของรูปทั้งหมด (bodily system) ทั้งหมดที่เกี่ยวกับรูป กับร่างกายเรานี้ ถ้ามันเป็นร่างกายที่เราไม่ได้ยึดถือว่าร่างกายของเรา มันจะไม่มีความทุกข์ชนิดที่ทรมานให้เป็นทุกข์หรือเจ็บปวด มันก็มีลักษณะที่ดูแล้วว่าเป็นทุกข์แก่ร่างกาย เมื่อมีอะไรมาทำแก่ร่างกาย เราไม่ได้รู้สึกว่ามันเป็นเพียงแต่ร่างกาย มันรู้สึกว่ามันทำแก่เรา เช่น มีดบาดนิ้วมือมันไม่ได้รู้สึกว่ามีดบาดนิ้วมือ แต่มันรู้สึกว่ามีดบาดกู มันบาดกูไม่ได้บาดนิ้วมือ มันจะเป็นรูป มันก็เป็นรูปของเรา ร่างกายของเรา มันจึงเป็นทุกข์เมื่อเรายึดถือว่ารูปของเรา

ในร่างกายนี้มันมีระบบประสาท (nervous system) ที่จะรู้สึกอะไรได้โดยระบบประสาท แล้วระบบประสาทก็ได้รู้สึก ได้ทำความรู้สึก แต่เราไม่เคยคิดหรือเคยถือว่าระบบประสาทรู้สึก ไม่ได้เคยคิด คิดว่า "กู" รู้สึกเสมอ เรื่องที่มันเกิดแก่ระบบประสาท มันก็มาเกิดแก่ตัวกู อุปาทานว่าตัวกู มันก็กลายเป็นเรื่องของตัวกู แล้วมันก็เป็นทุกข์

ถ้าความรู้สึกว่าตัวตนมันเข้มข้นๆ มันรู้สึกเกินธรรมชาติมาก ที่จะเรียกว่าอะไรก็ไม่ทราบเหมือนกัน hysteria หรืออะไรก็ไม่ทราบ คล้ายๆอย่างนั้น เด็กคนหนึ่งหนามเกี่ยว เลือดก็ไม่ได้ออก เพียงแต่หนามเกี่ยวก็เป็นลม เมื่อเด็กคนหนึ่งไม่รู้สึกว่าอะไร เด็กคนหนึ่งมันมีความรู้สึกมากเกินไป เพียงแต่หนามเกี่ยวเท่านั้น มันก็รู้สึกว่าจะตาย แล้วก็เป็นลม นี้เป็นเรื่องจริงที่เห็นมาด้วยตนเอง

เมื่อเป็นเด็กเล็กๆด้วยกัน มีเพื่อนไปเล่นที่กองขยะ ทีนี้เขาไปทำให้น้ำหมึกแดงที่ติดอยู่ที่กระดาษติดเข้าไปที่นิ้วมือ มีสีแดงติดอยู่ที่นิ้วมือ เด็กคนนั้นวิ่งไปหาแม่ที่บ้านว่าเขาจะตายแล้ว น้ำหมึกแดงนี่เขาคิดว่าเป็นเลือดแล้ว เขาจะตายแล้ว วัตถุแท้ๆถูกยึดถือว่าเป็นความหมายแห่งตัวตน แล้วก็เป็นทุกข์เพราะอุปาทาน

รูปขันธ์ล้วนๆ มันไม่เที่ยง มันเปลี่ยนแปลงไป มันก็เป็นเรื่องของรูปขันธ์ จะเอา

รูปขันธ์เป็นตัวกู ตัวกูเป็นรูปขันธ์ ร่างกายนี้เป็นตัวกู ทำอะไรได้ มันก็มีความหมายลึกซึ้งขึ้นไปถึงอุปาทาน มันก็จะต้องมีความทุกข์ เพราะถือเอารูปขันธ์เป็นของเราหรือตัวเราก็ตามเถอะ ตัวเราก็ได้ ของเราก็ได้ เป็นอุปาทานพอๆกันแหละ แล้วมันก็มีความทุกข์เพราะอุปาทานนั้น

อุปาทานในเวทนาขันธ์

ทีนี้ก็ดูที่เวทนาที่รู้สึกว่าเป็นสุข พอใจไม่พอใจ มันเวทนา ถ้าเราเห็น รู้สึกว่ามันเป็นเพียง mechanism ของระบบประสาท มันทำอะไร มันไม่มีปัญหาอะไร มันเป็นเพียงผลจากระบบประสาท แต่เดี๋ยวนี้มันไม่คิดอย่างนั้น มันเป็นตัวกู เป็นตัวกูผู้รู้สึก มันรู้สึกแก่กู เวทนาขันธ์ก็ถูกอุปาทานยึดมั่นถือมั่น เป็นเวทนาของกู มันก็มีปัญหามีเรื่องยุ่งยากและลำบากเป็นทุกข์แก่ตัวกู ที่แท้ไม่ใช่มีตัวจริง แต่มันรู้สึกได้ ในความรู้สึกมันก็เป็นทุกข์ เพราะเวทนาที่ถูกยึดถือว่าเป็นตัวกูหรือของกู

มันไม่เป็นของจริง มันเป็นความสำคัญผิด ความโง่ บางทีเอาเวทนาขันธ์เป็นตัวกู เวทนาขันธ์เป็นผู้รู้สึก เวทนาขันธ์เป็นตัวกู บางทีมันโง่ไปว่า เวทนาขันธ์นั้นเป็นเวทนาของกู หรือเวทนาขันธ์เป็นของกู ความรู้สึกว่า ตัวกู ก็เป็นอุปาทาน ความรู้สึกว่า ของกู ก็เป็นอุปาทาน มันก็เป็นอุปาทานเท่ากันแหละ เมื่อมีอุปาทานเข้ามาเกี่ยวข้อง มันก็มีปัญหามีความยุ่งยาก มีความทุกข์แหละ

อุปาทานในสัญญาขันธ์และสังขารขันธ์

ทีนี้ขันธ์ต่อไป สัญญาขันธ์และสังขารขันธ์ มันมีความรู้สึกเป็นตัวตน หรือเป็นของตน ทำนองเดียวกันแหละ perception หรือสัญญาขันธ์ มัน regard นั่นว่าเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ regard คิดว่าเป็นตัวกู ตัวกู regard หรือว่าผลของ regard นั้น มันเป็นของกู สังขารขันธ์ (conceive) ก็เหมือนกัน มันตัวกู conceive หรือผลแห่ง conceive เป็นของกู แล้วมันก็เป็นทุกข์ เพราะเมื่อมีตัวกูเข้าไป perceive หรือ conceive แล้วมันไม่เป็นไปตามที่ต้องการ แล้วมันมีผลออกมาเป็นความหลอกลวง ไม่จริง ความทุกข์ก็เกิดขึ้น ด้วยการกระทำที่เป็น perceive หรือ conceive ก็ตามเถอะ

อุปาทานในวิญญาณขันธ์

ทีนี้ก็มาถึงขันธ์สุดท้าย คือวิญญาณขันธ์ ถ้ามันมีความรู้สึกเป็นวิญญาณ ถ้ามันเป็น self เป็น soul เป็น spirit เป็นอะไรที่เป็นตัวตนตามแบบฮินดู มันก็จะมีปัญหาขึ้นมาทันที มีวิญญาณที่เป็นตัวตน แต่ถ้ามันเป็นวิญญาณที่มีความรู้สึกทางตา ทางหู ทางจมูก เป็น mechanism ตามธรรมชาติของอวัยวะเหล่านี้แล้ว มันก็จะไม่เป็นทุกข์ แต่ถ้ามันเป็นตัวกูเป็นความรู้แจ้งของกู มันก็จะต้องเข้ามาสู่อุปาทานขันธ์ แล้วก็จะต้องเป็นทุกข์ มีปัญหาสารพัดอย่าง

อย่างที่ได้บอกท่านทั้งหลายแล้วว่า ลัทธิฮินดู (Hinduism) มาถึงดินแดนไทยก่อนที่พุทธศาสนาจะมาถึง มันมีการติดต่อกับอินเดียก่อนพุทธกาล หรือว่าก่อนที่พุทธศาสนาจะมาถึง เมื่อไรก็ตามแต่มันมาก่อน ก็มาสอนเรื่องวิญญาณที่มีตัวตนแก่ประชาชนฝังแน่นอยู่แล้ว พุทธศาสนามาทีหลังสอนคำว่าวิญญาณนี้อีกความหมายหนึ่ง ศาสนาฮินดูเขาก็มีคำว่าอัตตาหรืออาตมัน เรียกว่าวิญญาณ ในที่นี้ว่ามันมีอยู่ในคนเรา มันมีศูนย์กลางอยู่ในที่แห่งใดแห่งหนึ่งหรือที่จิตใจก็ตาม พอมีเรื่องทางตา วิญญาณก็วิ่งมาทางตา รู้อารมณ์ทางตา พอมีเรื่องทางหู วิญญาณก็วิ่งมาทางหู มีเรื่องทางจมูก วิญญาณก็วิ่งมาทำหน้าที่ทางจมูก ทางลิ้นทางกาย ก็เหมือนกัน วิญญาณมันเป็นตัวตนอย่างนี้ เวลาเรานอนหลับมันออกไปเที่ยว ถ้าเราตื่น วิญญาณก็กลับเข้ามา ถ้าวิญญาณไม่มา เราก็ตื่นไม่ได้ หรือเวลาเราสลบไป วิญญาณไปไหนก็ไม่รู้ เป็นตัวตนเอามากๆอย่างนี้ ได้รับคำสั่งสอนเป็นพื้นฐานอย่างนี้ ในประเทศที่ได้รับวัฒนธรรมทางศาสนาจากอินเดียชนิดนี้ ในเมืองฝรั่งไม่ทราบว่าจะรู้สึกเป็นตัวตนกันอย่างไรมันอาจจะมีความรู้สึกหรือคำสั่งสอนที่คล้ายๆกันก็ได้ เพราะมีคำว่า spirit หรือคำว่า soul ว่า self อะไรอยู่เหมือนกัน ขอให้เข้าใจว่าวิญญาณที่เป็น self เป็น soul นั้นมันอวิชชา วิญญาณที่เป็นเพียง mechanism ของ organ คือตาหูจมูกลิ้นกายนี้ คือวิญญาณที่ไม่ถูกหลอก เป็นวิญญาณที่แท้จริง ไม่มีอุปาทาน

ถ้าคำว่าวิญญาณแปลว่า soul หรือแปลว่า self หรือเป็น egoistic concept ใดๆ ก็ตาม ไม่ใช่วิญญาณในพุทธศาสนา ถ้ามันเป็นเพียง momentary consciousness (ความรู้ชั่วคราว) นี่เป็นวิญญาณในพุทธศาสนาที่อธิบายอย่างถูกต้อง ในพุทธศาสนาจึงมีหลักรวมทั้งหมดว่า ถอนความรู้สึกว่าตัวตน หรือของตนออกไปเสียจากขันธ์ทั้ง ๕ ขอให้ท่านจำคำนี้ให้ดีที่สุด สำคัญที่สุดว่า พุทธศาสนาแท้จริงแท้ เดิมแท้นั้น คือคำสอนเรื่อง ถอนความรู้สึก*ที่เป็นอุปาทานเสียจากขันธ์ ๕ เป็นขันธ์ ๕ ที่ไม่มีอุปาทาน แล้วก็ไม่มีความทุกข์* นี่เป็นหัวใจ*ของพุทธศาสนา*

พุทธศาสนาที่แท้มีหนึ่งเดียว คือเพิกถอนอุปาทานในขันธ์ทั้งห้า

ขอถือโอกาสพูดเสียตรงนี้เลย เพื่อประหยัดเวลาและทำให้เข้าใจง่าย ท่านทั้งหลายถูกหลอกให้เที่ยวซื้อสินค้าที่ปิดฉลากต่างๆกันเป็นของหลอกให้เข้าใจผิด เช่นท่านจะต้องซื้อหนังสือว่า Buddhism in Thailand, Buddhism in Ceylon, Buddhism in Burma, Buddhism in Tibet, Buddhism in China หลายๆ Buddhism นี้มันปิดป้ายหลอก พุทธศาสนาที่แท้จริงมีอย่างเดียว คือ *เอาอุปาทานออกไปเสียจากขันธ์ ๕* เถรวาทก็ดี มหายานก็ดี Zen Buddhism ก็ดี อะไรก็ดี ไม่มีเรื่องอื่น นอกจากเอาอุปาทานออกไปเสียจากขันธ์ ๕ นี่เขาเรียกว่าเสียเวลา ศึกษาพุทธศาสนาในไทย ในลังกา ในธิเบต แล้วท่านก็ยังไม่พบพุทธศาสนาที่แท้จริง ที่พบเปลือกของมัน เรื่องวิญญาณอย่างนั้นเรื่องวิญญาณอย่างนี้ เรื่องพิธีรีตองต่างๆ นานา มันบวกเอาวัฒนธรรมบ้าๆ บอๆ ของประเทศนั้นเข้าไป ใส่เข้าให้เป็นพุทธศาสนา หัวใจแท้ๆ หรือ nucleus แท้จริงนั้นคือเอาอุปาทานออกเสียจากขันธ์ ๕ อาตมาได้พยายามตรวจดูสูตรใหญ่ๆ ยาวๆ ที่สำคัญของมหายาน ตอนต้นๆ สูตรมันบ้าๆ บอๆ ที่ไหนก็ไม่รู้ พอจะจบตอนสุดท้ายสูตรก็จะกล่าวว่า *เอาอุปาทานออกเสียจากขันธ์ ๕* อย่างนี้ด้วยกันทุกสูตร แม้สูตรของมหายานที่ยาวๆ อย่ามีพุทธศาสนาอย่างนั้นอย่างนี้ของประเทศโน้นประเทศนี้ มันมีพุทธศาสนาอย่างเดียวของพระพุทธเจ้า เอาอุปาทานออกไปเสียจากขันธ์ ๕

ท่านทั้งหลายบรรดาที่นั่งอยู่ที่นี่ ถ้าใครอยากจะไปศึกษาพุทธศาสนาที่ธิเบตละก็ขอให้เข้าใจเรื่องนี้ให้ดีๆ ไม่มีเถรวาท ไม่มีมหายาน ไม่มีธิเบต ไม่มี Zen Buddhism ไม่มีวัชรยาน ไม่มีอะไร มีอยู่คำเดียวว่า เอาอุปาทานออกมาเสียจากขันธ์ ๕ นี่คือตัวแท้ของพระพุทธศาสนา นอกนั้นเป็นเรื่องเติมเข้ามาให้มันดูแปลกประหลาด จนเป็นของลึกซึ้ง จนเข้าใจไม่ได้

เป็นที่เชื่อหรือยอมรับกันว่า ในธิเบตมีคัมภีร์ที่แปลยากที่สุด เข้าใจยากที่สุดเหลืออยู่ที่นั่นมาก เพื่อนของเราคนหนึ่งที่ฉลาดมาก อย่าออกชื่อเขาเลย เขากำลังหลงใหลที่จะแปลคัมภีร์พระสูตรของธิเบต ที่มันแปลยาก ที่เข้าใจยากนี้ ออกมาให้ได้ เขาจะไม่พบอะไรที่เป็นพุทธศาสนา มันพบแต่คำอธิบายแปลกๆ ลึกซึ้งตามแบบของที่นั่น แต่โบรมโบราณมาแล้ว จะไม่พบหัวใจของพุทธศาสนา หัวใจของพุทธศาสนามีแต่เอาอุปาทานออกมาจากขันธ์ทั้ง ๕ ท่านต้องศึกษาพุทธศาสนาในชีวิต ในขันธ์ทั้ง ๕ ที่เป็นตัวชีวิต เอาขันธ์ทั้ง ๕ เป็น

ตัวคัมภีร์ สำหรับศึกษาให้เห็นว่า อุปาทานอย่างไร ขันธ์ ๕ อย่างไร ขันธ์ ๕ ล้วนๆ ไม่มีอุปาทานเป็นอย่างไร แล้วขันธ์ ๕ ที่มีอุปาทานเข้าไปปนนั้นเป็นอย่างไร ศึกษาอย่างนี้นี่แหละศึกษาพุทธศาสนาที่แท้จริง แล้วไม่ต้องไปจีน ไม่ต้องไปธิเบต ไม่ต้องไปมองโกเลีย ที่มันยังมีอะไรลึกลับ แต่มาศึกษามาจากภายในตัวเอง รู้จักขันธ์ทั้ง ๕ รู้จักอุปาทานที่มีในขันธ์ทั้ง ๕ แล้วจะพบพุทธศาสนาที่เป็นของแท้ของจริง หรือหัวใจที่จะดับทุกข์ได้

ความแตกต่างระหว่างนิกายมีอยู่จริง
แต่มุ่งหมายจุดเดียวกัน

แต่ถึงอย่างไรก็ดี เราก็ยอมรับว่ามันมีความแตกต่างกันจริง ระหว่างพุทธศาสนาที่ทำขึ้นใหม่ๆ แปลกๆกัน ถ้าเป็นเถรวาท พูดตรงไปตรงมาและในขอบเขตจำกัด ถ้าไม่มีปัญญาแล้วก็รู้ไม่ได้ ที่พวกมหายานเขาใจกว้าง เขาจะทำให้มันกว้างออกไปจนถึงคนโง่ๆที่กลางถนน หรือยายแก่อะไรก็รู้ได้ เขาจึงบัญญัติทฤษฎีอย่างมหายาน ที่ใช้คำว่า "*มหา*" นั้นคือกว้างไกลออกไป จนเอาคนโง่ทั้งหมดไปด้วยได้เขาคิดอย่างนี้ ทีนี้ Zen ก็ว่า โอ ไม่เอาๆ ฉันจะเอาแต่คนที่ฉลาดหรือฉลาดที่สุด โดยวิธีลัดสั้นที่สุด สำหรับคนฉลาดที่สุด มันจึงมีแบบ Zen ทีนี้แบบวัชรยาน อะไรยานๆนี้ก็มีพวกน่าสนใจของสวยสดงดงาม attractive ที่สุดแก่การศึกษาก็มีขึ้นมา ความแตกต่างอย่างนี้มีอยู่จริง แต่แล้วในที่สุดมันจะต้องเข้าไปที่จุด คือเอาอุปาทานออกมาเสียจากขันธ์ ๕ นั่นแหละคือความมุ่งหมาย

ศึกษาพุทธศาสนาอย่างวิทยาศาสตร์

ในโลกปัจจุบัน ยุคเทคโนโลยี ยุคปรมาณู ยุคอวกาศหรือยุคปัจจุบันนี้ ไม่ต้องสนใจพุทธศาสนาในแง่อื่นใด สนใจแต่เพียงว่าเอาอุปาทานออกมาเสียจากขันธ์ทั้ง ๕ อย่างไรก็พอแล้ว ไม่ต้องไปที่ไหน ศึกษาจากภายในอย่างวิทยาศาสตร์ว่า อุปาทานเกิดขึ้นได้อย่างไร เอาอุปาทานออกไปเสียอย่างไรหรือห้ามอุปาทานไม่ให้เกิดได้อย่างไร นี้เป็นพุทธศาสนาแท้จริงและเป็นในลักษณะวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่ philosophy (ปรัชญา) ไม่ใช่ logic (ตรรกวิทยา) ไม่ใช่อะไรทำนองนั้น วิทยาศาสตร์ทางจิตใจโดยเฉพาะ เอาอุปาทานออกมาเสียได้จากขันธ์ทั้ง ๕ นี้คือพุทธศาสนา

เราเสียเวลาพูดเรื่องข้างเคียงหรือ back ground มากไปเสียแล้ว แต่ไม่เป็นไร มันช่วยให้เข้าใจพุทธศาสนาโดยเร็ว ให้สรุปความว่า ความทุกข์เกิดต่อเมื่อมีอุปาทาน เมื่อมี

อุปาทานจึงจะเป็นตัวทุกข์ที่เป็นตัณหา ถ้าไม่ถึงนี่ยังไม่ใช่ตัวความทุกข์ที่แท้จริง ขอให้เข้าใจว่า ความรู้สึกเจ็บปวด ถ้ายังไม่มีอุปาทาน ไม่ใช่ความทุกข์ที่แท้จริง เราถูกกระทำให้เจ็บปวด เพราะมันเป็นเพียงการกระทำ เจ็บที่ฟันตามธรรมชาติ ก็เป็นเพียงความรู้สึกเจ็บปวดที่ฟัน ต่อเมื่อใดอุปาทานมีขึ้น ก็เป็นเจ็บปวดของกู กูเจ็บปวด กูจะตาย

ความทุกข์อันนี้ที่เล็กนิดเดียวจะขยายออกเป็นความทุกข์มหาศาล ความทุกข์ที่รู้สึกตามธรรมชาติของระบบประสาทไม่มีปัญหาอะไร แต่พอเอามาเป็นตัวกูของกู เป็นความทุกข์มหาศาล เป็นบ้าแล้ว ตายเพราะความกลัวบ้าง ความทุกข์ที่แท้จริงมาจากอุปาทาน

ทุกข์เพราะอุปาทาน เหมือนลูกศรอาบยาพิษ

พระพุทธเจ้าท่านต้องการให้เข้าใจเรื่องนี้ง่ายๆ โดยง่ายท่านก็ให้อุปมาว่า มีลูกศรอยู่ ๒ ชนิด ลูกศรอันหนึ่งลูกศรเฉยๆตามธรรมดา ลูกศรอันหนึ่งอาบยาพิษ บุรุษคนหนึ่งเขาถูกลูกศรธรรมดาแทง เขาก็เจ็บปวดเท่านั้น เป็นความรู้สึกของ nervous system เท่านั้นแหละ แต่ต่อมาประเดี๋ยวหนึ่งมีลูกศรอีกดอกหนึ่งที่มียาพิษด้วย มาแทงเขาอีกดอกหนึ่ง เป็นดอกที่สอง เขาจะเจ็บปวดกี่มากน้อย ลองคิดดูเอาเอง ลูกศรดอกที่สองอาบยาพิษ เขาจะเจ็บปวดมากเหลือประมาณ สิ่งที่เรียกว่ายาพิษนั้นก็คืออุปาทาน อุปาทานว่าตัวเราว่าของเรานี้มันเป็นยาพิษ ลูกศรดอกที่สองแทงมันเจ็บปวดมากกว่ากันมากมายมหาศาล แล้วเราก็มีปัญหาอย่างนี้อยู่เรื่อยไป ลูกศรตามธรรมดาแทงแล้วเราก็ไม่สนใจ ไม่รู้สึก ไม่มีปัญหา แต่พอลูกศรอันที่มีอุปาทานเข้ามาแทง คือมียาพิษ เราก็เจ็บปวดเหลือประมาณ ท่านจงระวังลูกศรดอกที่สอง

เมื่อมีดบาดนิ้ว แล้วก็ถูกลูกศรดอกแรก ลูกศรล้วนๆไม่มีอะไรพอเรารู้สึกว่ามีดบาดกู ก็ถูกลูกศรดอกที่สองที่อาบยาพิษด้วยอุปาทานก็มีความทุกข์อย่างมหาศาล มีดบาดนิ้วไม่มีปัญหาอะไร พอมีดบาดกู เหมือนลูกศรดอกที่สองที่เคลือบด้วยยาพิษอุปาทาน นี่ไปใคร่ครวญดูให้ดีเถอะ ทุกเรื่องจะเป็นอย่างนี้ ถ้าเป็นเพียง mechanism นี่เป็นลูกศรที่ไม่มียาพิษ ถ้าว่ามีตัวกู มีของกูแล้ว ก็เป็นลูกศรดอกที่สองที่อาบยาพิษ เข้าใจเรื่องนี้ดีจะเข้าใจพุทธศาสนาดี

ให้มุ่งตรงไปที่จุดหมาย อย่ามัวศึกษาเฟ้อ

เดี๋ยวนี้การศึกษาของเรามันเฟ้อ ไม่ต้องการที่จะศึกษาตรงๆลงไปที่ตัวพุทธศาสนา มันตั้งปัญหาว่า *ทำไม อย่างไร เมื่อไร ที่ไหน* มากเกินไป พระพุทธเจ้าท่านวางหลักปฏิบัติ

ไว้เป็นตัวอย่างเปรียบเทียบว่า บุรุษคนหนึ่งเขาถูกลูกศรอาบยาพิษแทงติดอยู่อย่างนี้ เพื่อนฝูงญาติมิตรสหายและหมอบอกว่า จะเอาลูกศรออกเพื่อรักษา เขาบอกว่าไม่ๆยังไม่เอาออก ฉันอยากจะรู้ก่อนว่าใครยิงฉัน ยิงด้วยลูกศรอะไร ทำด้วยอะไร ทำด้วยไม้ไผ่หรือไม้อะไร ทำไมมันจึงมายิงฉัน ทำไมมันจึงมาทำกับฉันอย่างนี้ ต้องบอกให้ฉันรู้ทั้งหมดนี้ก่อน ฉันจึงจะให้ถอนลูกศร เขาไม่ยอมให้ถอนลูกศรออกเพื่อรักษาให้หาย เขาก็ตาย เดี๋ยวนี้เราต้องการจะรู้มากเกินไป ไม่จัดการโดยเร็วกับความทุกข์โดยตรง คือถอนอุปาทานออกมาจากขันธ์ทั้ง ๕ เราต้องการรู้อะไรมากเกินไป จนต้องตายเปล่า ตายด้วยความทุกข์ นี้คือการศึกษาพุทธศาสนาที่เฟ้อ เฟ้ออย่างยิ่ง

เพราะฉะนั้นท่านต้องระวังให้ดี ปัญหาที่จะมาถามอาจารย์นั้นอย่าให้มันมาก อย่าให้มันเฟ้อ เสียเวลาถามปัญหาเฟ้อๆมากไป จนตอบไปก็ไม่มีประโยชน์ ต้องถามปัญหาแต่เพียงว่าจะเอาอุปาทานออกมาเสียจากขันธ์ทั้ง ๕ ได้อย่างไร นี่เป็นจุดศูนย์กลางอันนี้ อย่าถามปัญหาเฟ้อๆ เสียเวลา หัวใจมันอยู่ที่ว่า จะถอนอุปาทานออกมาเสียจากขันธ์ทั้ง ๕ ได้อย่างไร อย่าตั้งปัญหาให้เฟ้อ ไม่มีจุดจบ

ทำวิปัสสนาคือ
ศึกษาเรื่องขจัดอุปาทานในขันธ์ทั้ง ๕

ในที่สุดขอสรุปความว่า พุทธศาสนามีแต่เรื่องถอนอุปาทานออกเสียจากขันธ์ทั้ง ๕ ท่านจงศึกษาให้รู้เรื่องขันธ์ ๕ อย่างที่เคยขอร้องแล้วว่า จงศึกษาขันธ์ทั้ง ๕ ให้ดีที่สุด แล้วท่านก็สังเกตดูว่า เมื่อไรเรามีขันธ์ทั้ง ๕ ล้วนๆนี้ เมื่อไรเรามีขันธ์ ๕ ที่ประกอบด้วยอุปาทาน (attachment) วิปัสสนาไม่ต้องไปศึกษาที่ไหน วิปัสสนาศึกษาที่ขันธ์ ๕ เวลานี้ขันธ์ ๕ ล้วนๆ ไม่มีอุปาทาน หรือว่าขันธ์ ๕ เวลานี้มีอุปาทาน รู้จักอุปาทานให้ดีๆ แล้วก็พยายามจัดทำให้ขันธ์นี้มันปราศจากอุปาทานอยู่เรื่อยแล้วความทุกข์ก็จะไม่มี ไม่มีโดยประการทั้งปวง มันมีแต่ mechanism ทางระบบประสาท ทางร่างกายนั้นไม่เท่าไรหรอก เป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ถ้ามีอุปาทานแล้ว มันเป็นเรื่องทั้งหมดของความทุกข์

พระอรหันต์มีขันธ์ ๕ ที่บริสุทธิ์

ผู้ประสบความสำเร็จสูงสุดในพุทธศาสนา เราเรียกว่า พระอรหันต์ อย่าเข้าใจพระอรหันต์ให้ลำบากยุ่งยากอะไรเลย เข้าใจแต่เพียงว่า พระอรหันต์ท่านมีแต่เพียงขันธ์ ๕

ล้วนๆ ไม่มีอุปาทานในระบบรูปในระบบนาม (mind and body) มีแต่ขันธ์ ๕ ล้วนๆ ไม่มีอุปาทานส่วนเราปุถุชนทั้งหลายที่มันมีขันธ์ ๕ ที่เป็นอุปาทาน มากบ้างน้อยบ้าง ต่างกันอย่างนี้ เอาอุปาทานออกไปหมดสิ้นก็เป็นพระอรหันต์ ไม่มีความทุกข์เลย

คำแปลของคำว่าอรหันต์ แปลยากที่สุด ที่เห็นแปลๆ เป็นภาษาฝรั่งต่างๆ นานา มันไม่ตรง แล้วก็ฟุ้งซ่าน ขอให้แปลคำว่า *อรหันต์* ว่า *มีขันธ์ที่บริสุทธิ์ ไม่มีอุปาทาน ไม่มีความทุกข์* อรหันต์แปลว่าสิ้นสุดแห่งความทุกข์ นั่นแหละถูกต้องที่สุด เพราะฉะนั้นเราก็จะหมดปัญหา เมื่อเป็นอรหันต์คือถอนอุปาทานออกจากขันธ์ ๕ หรือใช้คำที่ถูกต้องที่สุดคือป้องกันไม่ให้อุปาทานเกิดขึ้นในขันธ์ ๕ แต่คำพูดธรรมดาเรามักจะพูดว่าดับอุปาทาน คำนี้ไม่ถูกตามความจริง ตามความจริงไม่ให้เกิดอุปาทาน ให้ขันธ์ ๕ ยังบริสุทธิ์อยู่ ไม่มีอุปาทานนั่นแหละ การปฏิบัติที่ถูกต้อง ป้องกันไม่ให้เกิดอุปาทาน คำนี้ถูกต้อง แต่ว่าดับอุปาทาน คำนี้มันยุ่งยาก มีความหมายที่เข้าใจยาก ป้องกันไม่ให้เกิดอุปาทานด้วยการรู้ธรรม แล้วก็มีความไม่ประมาท ไม่ประมาทหมายถึง *การป้องกันไม่ให้เกิดอุปาทาน* นั่นคือความไม่ประมาท ขอให้สนใจ

ที่พูดว่าไม่ประมาทนี้ก็เป็นคำที่สำคัญ ไม่ประมาทก็หมายความว่า *ให้รีบทำเป็นการด่วน* เอาอุปาทานออกไปให้รีบทำเป็นการด่วน เหมือนกับไฟไหม้บ้านเรา เราต้องรีบดับ เราจะไม่มัวไปรอว่าใครเป็นผู้จุดไฟ เขาจุดไฟด้วยเรื่องอะไร เขาใช้น้ำมันเบนซินของบริษัทไหน เขาใช้ไม้ขีดไฟของบริษัทไหน นั่นมันเป็นเรื่องบ้า มันไม่ต้องไปรู้เรื่องนั้น แต่ว่าดับไฟอย่างไร จะดับไฟได้อย่างไรๆ รีบดับเถอะ ให้รีบดับอุปาทาน เป็นการดับทุกข์ เป็นเรื่องด่วนกว่าใครๆทั้งหมด

อานาปานสติคือ
วิธีเอาอุปาทานออกจากขันธ์ ๕

อาตมากลัวว่าท่านจะเสียเวลาด้วยเรื่องนี้มากเกินไป เสียเวลาโดยไม่จำเป็น ตั้งคำถามที่ไม่จำเป็น เสียเวลามากเกินไป อาตมาจึงรวบรัดว่า มันมีอยู่สิ่งเดียว คือเอาอุปาทานออกเสียจากขันธ์ทั้ง ๕ สรุปความเรื่องความทุกข์ มันเป็นทุกข์เพราะมีอุปาทาน จงรู้จักอุปาทาน จงรู้จักขันธ์ ๕ จงรู้จักเอาอุปาทานออกเสียจากขันธ์ ๕ ขอให้เราสนใจแต่เรื่องนี้เถอะ *อานาปานสติ* คือวิธีเอาอุปาทานออกเสียจากขันธ์ทั้ง ๕ ท่านทั้งหลายก็ตั้งใจดีอยู่แล้วที่จะฝึกอานาปานสติ เพื่อเป็นวิธีที่จะเอาอุปาทานออกเสียจากขันธ์ทั้ง ๕ ขอให้พยายามให้ดีที่สุด

ทุกขอริยสัจจ์เนื่องด้วยอุปาทาน

เรากำลังพูดกันถึงเรื่องทุกขอริยสัจจ์ อริยสัจจ์เกี่ยวกับความทุกข์ ถ้าพูดกันเกี่ยวกับภาษาแล้วมันก็ยุ่งยากลำบาก คำว่า *ทุกข์* นี้คำเดียวแปลว่า ตัวความทุกข์ที่ทำความทรมานเจ็บปวดให้แก่เราก็ได้ แล้วคำทุกข์นี้แปลว่าเป็นเหตุเป็นปัจจัยที่จะนำมาซึ่งความทุกข์ก็ได้ ทุกข์นี้มันมีลักษณะของความทุกข์ มี characteristic ของความทุกข์ ยังไม่ใช่ตัวทุกข์อย่างนี้ก็ได้ อย่างนี้เป็นความลำบากของภาษา ภาษาที่ใช้ไม่ถูก ใช้ไม่พอนี้มันลำบากในการศึกษา เอาความทุกข์แบบไหน เลยเอาความทุกข์แบบที่มันทรมานจิตใจ เป็นทาง spiritual ดับเสียซึ่งอุปาทาน ถอนอุปาทาน เอาออกเสียซึ่งอุปาทาน ดับทุกข์ที่เป็นความเจ็บปวดด้วยการถอนอุปาทาน ศึกษาความทุกข์ในแง่ที่ว่ามันมาจากอุปาทาน แล้วเราก็จะถอนมันเสีย เราก็จะรู้เรื่องในอริยสัจจ์ข้อแรก คือ ทุกขอริยสัจจ์โดยสมบูรณ์

เมื่อท่านเข้าใจหรือรู้จักสิ่งที่เรียกว่า ความทุกข์ดีแล้ว ท่านจะรู้สึกได้ด้วยตนเองว่า ความทุกข์นี้เป็นสิ่งที่น่าเกลียดที่สุด น่ากลัวที่สุด ขอให้มองเห็นความจริงอันนี้ ถ้าท่านมองไม่เห็นความจริงอันนี้ ท่านจะได้รับความทุกข์ เพราะสิ่งที่เรียกว่าอุปาทานนั้น มันมีความน่ารัก มี attractiveness มากที่สุด แล้วก็ไปหลงรักอุปาทาน หลงรักตัวกู หลงรักของกู แล้วก็มีปัญหามาก โดยที่ท่านต้องลำบากเรื่องการกินอยู่ เรื่องสวยเรื่องงาม เรื่องอะไรต่างๆ เหล่านี้ มันเป็นเรื่องที่ว่า ถูกหลอกของสิ่งที่เรียกว่าอุปาทาน กลายเป็นว่าเรารักความทุกข์ รักปัจจัยแห่งความทุกข์ นี่ปัญหาที่กำลังมีอยู่ เราก็ดับทุกข์ไม่ได้

ทำไมเราจะต้องแต่งตัวสวยๆ ทำไมเราต้องประกวดนางงามที่กึกก้องไปทั่วโลก ทำไมเราต้องกินอาหารแพงๆ แพงอย่างไม่มีความหมาย เพราะเราเข้าใจผิด เราเอาความทุกข์เป็นสิ่งที่น่าปรารถนาเสียโดยไม่รู้สึกตัว

สรุปความหมายของทุกข์ ๓ ประการ

สรุปความแล้ว ขอให้เรารู้จักความทุกข์ใน ๓ ความหมายดังได้กล่าวมาแล้วในทีแรก *มันทำความทรมานเจ็บปวดให้แก่เรา* *มันเป็นสิ่งที่น่าเกลียดที่สุด* และ *มันเป็นสิ่งที่ไร้สาระ* อย่าเอากับมันเลย รู้จักความทุกข์ในลักษณะอย่างนี้ เรียกว่ารู้ทุกขอริยสัจจ์พอสมควรแล้ว

เราจะพูดเรื่องความทุกข์ให้มากกว่านี้อีกก็ได้มากมาย แต่ไม่จำเป็น เท่านี้พอแล้ว ทุกข์เพราะอุปาทาน เอาอุปาทานออกมาเสียจากขันธ์ ๕ เท่านี้พอแล้ว

รูปกวาง ๔ ตัว หัวเดียว
ที่ถ้ำอชันตา ประเทศอินเดีย

อริยสัจจ์ที่ ๒ : สมุทยอริยสัจจ์

วันนี้จะได้พูดถึงอริยสัจจ์ข้อที่ ๒ ที่เรียกว่า *สมุทยอริยสัจจ์* เพื่อความง่าย ก็อยากจะให้มองดูในลักษณะ Bird-eye view มองเรื่องทั้งหมดในภาษาที่ใช้กับเรื่อง logic

อริยสัจจ์ที่ ๑ บอกว่าเป็นเรื่องอะไร (What is it?)

อริยสัจจ์ที่ ๒ บอกว่ามาจากเรื่องอะไร (From what?)

อริยสัจจ์ที่ ๓ บอกว่าเพื่อประโยชน์อะไร (For what?)

อริยสัจจ์ที่ ๔ บอกว่าโดยวิธีใด (By what?)

ขอให้จำคำว่า *คืออะไร* *จากอะไร* *เพื่ออะไร* *โดยวิธีใด* พร้อมๆกัน จะเป็นอริยสัจจ์โดยชัดเจนทีเดียว

ที่ถ้ำอชันตาที่ประเทศอินเดีย มีหินสลักเป็นรูปกวาง ๔ ตัวต่างๆกัน แต่ว่าทั้ง ๔ ตัวมารวมหัวเป็นหัวเดียวกัน ศีรษะเดียว เข้าใจว่าผู้ทำจะตั้งใจอธิบายเรื่องอริยสัจจ์อย่างแน่นอน ท่านอาจจะดูภาพกวาง ๔ ตัวหัวเดียวได้ที่โรงปั้นภาพของเราก็มี นึกถึงภาพอันนี้แล้วก็จะเข้าใจ เค้าโครงของอริยสัจจ์ทั้งหมดได้โดยง่าย

กวางแต่ละตัวละตัวนั้น ทำกิริยาอาการต่างๆกัน แต่มารวมหัวเดียวกัน

อริยสัจจ์ที่ ๑ บอกให้รู้ว่า *ความทุกข์ คืออะไร*

อริยสัจจ์ที่ ๒ บอกให้รู้ว่า *ความทุกข์นั้น มาจากอะไร*

อริยสัจจ์ที่ ๓ บอกให้รู้ว่า *ความทุกข์นั้น เพื่อประโยชน์อะไร*

อริยสัจจ์ที่ ๔ บอกให้รู้ว่า *ความทุกข์จะดับโดยวิธีใด* ก็โดยวิธี eightfold path (อริยมรรคมีองค์แปด) นี้เรียกว่าเค้าโครงของอริยสัจจ์

ความหมายของคำว่า สมุทัย

ทีนี้เราก็มาถึงอริยสัจจ์ข้อที่ ๒ เรียกในบาลีว่าสมุทยสัจจ์หรือสมุทยอริยสัจจ์ เราจะต้องเข้าใจคำว่า สมุทัย นี้ให้ถูกต้อง ให้ครบ ให้ละเอียด ให้ถูกต้อง สิ่งที่เป็นปัญหา คือคำพูดนี้สร้างปัญหา เพราะคำพูดนี้มันหลายระดับแห่งความหมาย จะต้องศึกษาความหมายของคำเหล่านี้ให้ดีๆ โดยเฉพาะคำว่า สมุทัย

สมุทัยกับเหตุและปัจจัยต่างกันอย่างไร

คำว่า *สมุทัย* นี้มีความหมายอย่างเดียวกับคำว่า *เหตุ* อีกคำหนึ่งคือ *ปัจจัย* พยายามหาความแตกต่างระหว่างคำว่า *สมุทัย เหตุ* และคำว่า *ปัจจัย* สมุทัยเข้าใจว่าจะตรงกับคำว่า original เหตุตรงกับคำว่า cause ปัจจัยตรงกับคำว่า condition หรือ concoction

ทั้ง ๓ คำมันมีใจความสำคัญของคำว่าเหตุ หรือ cause เหตุหรือ cause มันมีอย่างที่ว่าเป็น primary secondary ถ้ามันเนื่องด้วยเหตุสิ่งเดียว เราจะเรียกมันว่า *เหตุ* ถ้าเนื่องด้วยเหตุหลายสิ่งหลายอย่างเราจะเรียกมันว่า *ปัจจัย*

ยอมเสียเวลาสักนิด ศึกษาความหมายของคำทั้ง ๓ นี้แล้วจะมีประโยชน์ ในเรื่องการปั้นหม้อของช่างหม้อ ทำให้มีหม้อเกิดขึ้นมานี้ main cause ของมันก็คือ ความต้องการของคนผู้ทำหม้อ เขาต้องการ ความอยากความต้องการของเขาเป็นตัวเหตุ แล้วก็ supplementary ทั้งหลายเรียกว่าปัจจัย เขาต้องเอาดินมา เอาน้ำมา เอาเครื่องหมุนมา เอาอะไรมานี้มันเป็นปัจจัย แล้วก็มาทำรวมกันทุกอย่าง อย่างนี้มันเป็นสมุทัย (originate) ในเรื่องการปั้นหม้ออย่างเดียว มันรวมทั้งสมุทัย เหตุและปัจจัย ท่านศึกษาอาการเหล่านี้จะเข้าใจคำทั้ง ๓

ทีนี้เราจะสังเกตเห็นว่า คำบาลีคำนี้ใช้คำว่า ทุกขสมุทัย แล้วเราก็มาแปลเสียง่ายๆว่า cause of suffering มันควรจะมีคำแปลคำว่าสมุทัยมาใช้แทนคำว่า cause แต่เดี๋ยวนี้เราก็ใช้คำว่า cause โดยทั่วๆไปแล้ว ขอบอกให้ทราบว่า ท่านจงรู้ความหมายของคำคำนี้ ว่ามันต้องใช้ความหมายของคำว่าสมุทัย

ดังนั้นในบาลีเราจะได้ยินแต่คำว่าทุกขสมุทัย เราจะไม่ได้ยินคำว่าทุกขเหตุ หรือทุกขปัจจัย จะมีบ้างก็น้อยที่สุด แต่ว่าไม่ค่อยจะได้ยิน ได้ยินแต่ว่าทุกขสมุทัย ใครจะใช้คำว่าอะไรก็ตามเถอะ ขอให้ใช้คำว่า ทุกขสมุทัยกันเสียให้ถูกต้อง เราคนเดียวก็ได้ คนอื่นเขาจะใช้คำอย่างอื่นก็ไม่เป็นไร

ทีนี้ก็มาถึงคำว่าเหตุกับปัจจัย เรามีความหมายที่ชัดเจนลงไปว่า เหตุ (cause) หรือเป็นเหตุโดยตรงสิ่งเดียว แต่ถ้ามันเป็นเรื่องโดยอ้อม หลายๆสิ่งทำรวมกัน เราก็จะเรียกว่าปัจจัย เหตุมีสิ่งเดียว ตัวเดียว เนื่องด้วยเหตุสิ่งๆเดียว ปัจจัยหลายๆสิ่งมาช่วยกันรวมกัน ต้องเรียกว่าโดยอ้อม

แต่ถึงอย่างไรก็ดี ในภาษาบาลีบางทีก็ใช้คำว่าเหตุกับปัจจัยเป็นสิ่งเดียวกัน เลยเป็นไวพจน์ (synonym) กันโดยตรง เป็นคำเดียวกันก็มี อย่างนี้เป็นความลำบากที่จะศึกษาด้วยภาษาบาลี บางทีเหตุกับปัจจัยหมายถึงสิ่งเดียวกันก็มี

ทีนี้มาดูคำว่า *สมุทัย* กันอีกสักนิดหนึ่ง สมุทัยมาจากคำว่า *สัง + อุทย* สังแปลว่าพร้อม (complete) ทุกอย่างครบถ้วน อุทยแปลว่าขึ้นมาๆ สัง + อุทย = ขึ้นมาพร้อมๆกันอย่างครบถ้วน อย่างถูกต้อง แล้วก็เรียกว่าสมุทยหรือสมุทัย ควรจะใช้คำว่า ทุกขสมุทัย มันจึงหมายถึง การเกิดขึ้นมาพร้อมๆกันหลายๆอย่าง แล้วรวมกันจึงจะสำเร็จเป็นความทุกข์ เป็นความทุกข์เรียกว่า ทุกขสมุทัย

เอ้าพอกันทีสำหรับถ้อยคำ มากนักจะกลายเป็นเรียนบาลี ไม่ใช่เรียนธรรมะ ทีนี้ก็จะพูดถึงคำว่าสมุทัยต่อไปในความหมายของคำว่าเหตุหรือ cause โดยหลักพระบาลีที่ว่าสิ่งทั้งปวงมีเหตุหรือ cause แล้วก็จะต้องเป็นไปตามอำนาจของเหตุ นี่เรื่องทุกขสมุทัย

เมื่อเราพูดว่าสิ่งทั้งปวงมาจากเหตุ สิ่งทั้งปวงนี่จำกัดเฉพาะที่มีมาแต่เหตุ ที่จะเรียกว่า phenomena หรืออะไรก็สุดแท้ มันมิได้เลยไปถึงสิ่งที่อยู่ตรงข้าม noumenon มันไม่ได้อยู่ในคำนี้ phenomena ทั้งหลายก็คือปรากฏการณ์ของเหตุนั่นเอง สิ่งทั้งปวงคือ phenomena ทั้งปวงมันมีเหตุ แล้วมันต้องเป็นไปตามเหตุ คืออริยสัจจ์ข้อนี้

พุทธศาสนาถือว่าสิ่งทั้งปวงเกิดแต่เหตุ

ทีนี้ก็ถือเป็นหลักของพระพุทธศาสนาได้เลย โดยคำพูดว่าสิ่งทั้งปวงมีเหตุ ก็ต้องเป็นไปตามเหตุ ถ้าไปถือว่าสิ่งทั้งปวงไม่มีเหตุ ก็ไม่ใช่พระพุทธศาสนา ลัทธิอื่นๆในอินเดียในครั้งพุทธกาลเขาก็มีเหมือนกัน เขาไม่ถือว่าสิ่งทั้งปวงมีเหตุ หลักสำคัญสั้นๆในพระพุทธศาสนาก็ว่า สิ่งทั้งปวงนี้มันมีเหตุแล้วมันก็ต้องเป็นไปตามเหตุ

พุทธศาสนามีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์

การที่มีหลักว่าสิ่งทั้งปวงมีเหตุนี้ มันเป็นลักษณะของพระพุทธศาสนาที่ว่า มีลักษณะแห่งวิทยาศาสตร์ เราอย่าถือพุทธศาสนาเป็น philosophy (ปรัชญา) ซึ่งต้องคำนวณหรือคาดคะเน เราจะถือเอาตามสิ่งที่เห็นอย่างแท้จริง เป็นจริงปรากฏอยู่ ว่ามันมีเหตุ เป็นไปตามเหตุ นี้จะทำให้พุทธศาสนาเป็นไปตามวิทยาศาสตร์ได้ โดยไม่ต้องเป็น philosophy โดยไม่ต้องคำนวณ

ทีนี้ก็มาถึงคำว่า อะไรที่เป็น cause สิ่งที่เป็นเหตุนั้นอะไร ถ้ามีคนพูดว่า cause หรือเหตุนั้นคือพระเจ้า อย่างนี้ท่านยอมรับไหมว่านี่เป็นวิทยาศาสตร์ พุทธศาสนาไม่พูดว่าพระเจ้า แต่หมายถึงตัวเหตุโดยตรงเฉพาะที่มันติดกับ phenomena นั้นเราเรียกว่าเหตุตาม

ปฏิจจสมุปบาท ที่มัน cause หรือ condition ที่ติดอยู่กับตัวผลเป็นตัวเหตุ ฉะนั้นเราจึงแยก cause ที่มาจากพระเจ้า จากเทวดา จากอะไรๆที่ไม่มองเห็น อย่างนั้นไม่เอา เอา cause ที่มองเห็นโดยประจักษ์ว่ามันติดอยู่ที่นี่

สาเหตุแห่งทุกข์ตามลัทธิที่ไม่ใช่พุทธศาสนา

ที่มีกล่าวอยู่ในพระคัมภีร์ถึงเรื่องราวในครั้งพุทธกาล ประชาชนพวกอื่นที่ไม่ใช่พุทธศาสนา เขาถือกันว่า พวกหนึ่งถือว่า *สุขทุกข์นี้มันมาจากผลของกรรมเก่าที่ทำกันในชาติก่อนๆ* กรรมเก่านี้เป็นเหตุแห่งสุขหรือทุกข์ อย่างนี้ก็มี อีกพวกหนึ่งถือว่า *สุขหรือทุกข์มาจากการดลบันดาลของพระเจ้า* ซึ่งในภาษาบาลีใช้คำว่า *อีศวร* คำนั้นเมื่อเป็น common noun แล้วหมายถึงพระเจ้า พวกหนึ่งถือว่ามาจากพระเจ้า ทีนี้พวกที่สามถือว่าไม่ใช่ *สุขหรือทุกข์ไม่ได้มีเหตุปัจจัยอะไร มันเกิดขึ้นมาลอยๆอย่างนี้เอง* นี่คือเรื่องของ cause หรือของเหตุที่จะทำให้เกิดสุขหรือทุกข์ ถือกัน ๓ อย่าง อย่างนี้ *นี่ไม่ใช่พุทธศาสนา* ทีนี้พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นแล้วก็สอน cause โดยตรงว่า มันถูกหรือผิดตามกฎของปฏิจจสมุปบาท ถ้ามันผิดตามกฎของปฏิจจสมุปบาท มันก็เป็นทุกข์ ถ้ามันถูกต้องตามกฎปฏิจจสมุปบาท มันก็ไม่ต้องเป็นทุกข์ นี่คือเหตุหลักเกี่ยวกับเหตุ ที่ถือกันอยู่อย่างมั่นคง เป็นลัทธิไป

ทีนี้ก็มาถึงคำว่าทุกขสมุทัย ว่าคืออะไร พวกหนึ่งเขาบอกว่ามาจากกรรมเก่า กรรมเก่าเป็นทุกขสมุทัย พระพุทธเจ้าบอกว่าไม่ใช่ อีกพวกหนึ่งบอกว่ามาจากพระเจ้าดลบันดาลหรือบังคับให้เป็นไป พุทธศาสนาหรือพระพุทธเจ้าบอกว่าไม่ใช่ ทีนี้พวกที่สามพูดว่าเหตุปัจจัยของทุกขสมุทัยไม่มี ทุกข์เกิดขึ้นได้เองตามลำพัง นี่ก็ไม่ใช่ ทุกขสมุทัย ๓ อย่างนั้นไม่ถูก มันอยู่ที่นี่ตามหลักของอริยสัจจ์ นี่มันคือเหตุปัจจัยที่มันเนื่องอยู่กับความทุกข์นั่นเอง มันอยู่ที่นี่กำลังมีอยู่ที่นี่ จึงระบุไปยัง *กิเลส* ทั้งหลาย เช่นอวิชชา เช่นตัณหา เป็นต้น ที่เขาพูดกันแล้วในเรื่องปฏิจจสมุปบาทวันก่อน คือเหตุปัจจัยของความทุกข์โดยตรง

ลัทธิกรรมเก่าไม่ใช่พุทธศาสนา

ทีนี้มันก็มีสิ่งที่ประหลาด ต้องใช้คำว่าประหลาด ในประเทศไทยก็ดี ศรีลังกาก็ดี พม่าก็ดี พุทธบริษัทแท้ๆยังเชื่อหรือถืออยู่ว่า ทุกข์หรือสุขนี่มาจากกรรมเก่า ตรงกันข้ามกับที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า ไม่ได้มาจากกรรมเก่า ก็ยังมีถืออยู่ว่ามาจากกรรมเก่า ทุกข์ขึ้นมาเขาก็ร้องไห้ เขาบอกว่ากรรมเก่าๆ ในเมืองไทยก็ดี พม่าก็ดี ยังมีอยู่อย่างนี้ อย่างนี้มันไม่ใช่พุทธ

ศาสนา ถ้าท่านไปเห็นอย่างนี้แล้วจะถือว่า นี่คือพุทธศาสนาในเมืองไทย พุทธศาสนาในพม่า นี้ไม่ถูก มันไม่ใช่พุทธศาสนา ถ้าเป็นพุทธบริษัท หรือเป็นพุทธศาสนา ต้องถือว่ามันมาจากเหตุของมันโดยตรง คืออวิชชา ตัณหา กิเลส นี้เป็นเหตุโดยตรง ต้องรู้ไว้ด้วย เดี๋ยวจะเข้าใจผิด พุทธบริษัทมิได้ถือตามคำตรัสของพระพุทธเจ้าก็มี เกี่ยวกับเรื่องว่าเหตุหรือทุกขสมุทัยเป็นอย่างไร

แต่อย่างไรก็ดี ความเชื่อว่าทุกข์หรือสุขมาจากกรรมเก่านั้นมีประโยชน์ มีประโยชน์ที่สุดในทางศีลธรรม ไม่ใช่ปรมัตถธรรม คนธรรมดาทั่วไปไม่อาจรู้ปรมัตถธรรม การเชื่ออย่างนี้มันมีประโยชน์มากในทางศีลธรรม มันจึงมีถืออยู่อย่างนี้ เหมือนอย่างว่าชาวคริสต์พอมีความทุกข์ก็ร้องไห้ว่าพระเจ้าลงโทษ ข้อนี้จะจริงหรือไม่จริงก็ไม่ต้องพิสูจน์หรอก แต่ว่ามีประโยชน์ทางศีลธรรมที่สุด ถ้าเราเชื่อว่ามีพระเจ้าที่จะคอยลงโทษอย่างนี้ มีประโยชน์ทางศีลธรรม ประชาชนจะมีศีลธรรมอย่างยิ่ง ฉะนั้นเราจึงเก็บไว้ ส่วนหนึ่งเพื่อเป็นประโยชน์ทางศีลธรรม แต่มันไม่ใช่ปรมัตถธรรม ถ้าเราจะเรียนเรื่องอริยสัจจ์ เราเรียนในแง่ของปรมัตถธรรม หรือ absolute truth ส่วนทางศีลธรรมมันเป็น relative truth ถ้ามันมีประโยชน์ถึงที่สุด หรือมีประโยชน์กันจริงก็เอา แต่เราแยกออกจากกันเสีย ถ้าเราเรียนอริยสัจจ์เราต้องเรียนอย่างปรมัตถธรรม

เหตุของความทุกข์ที่เป็นปรมัตถสัจจ์

เมื่อพูดถึงคำว่าอริยสัจจ์ หมายถึง absolute truth ไม่ได้หมายถึง relative truth ฉะนั้นเหตุของความทุกข์ เราจึงมองไปที่อื่น ตามที่เป็นความจริงชั้น absolute truth ที่ปรากฏอยู่เดี๋ยวนี้ เราก็ใช้คำหลายคำ ในเรื่องของอริยสัจจ์โดยตรง ระบุว่าเหตุของความทุกข์อยู่ที่ *ตัณหา* มันมีคำพูดชัดๆว่ามาจากตัณหา แต่ถ้าในเรื่องของปฏิจจสมุปบาทอย่างที่เราพูดกันแล้ววันก่อน เหตุของความทุกข์นั่นอยู่ที่ *อวิชชา* ทีนี้ถ้าพูดถึงหลักที่ใกล้ชิดที่สุด แม้ในเรื่องอริยสัจจ์ก็ดี ในเรื่องปฏิจจสมุปบาทก็ดี เราก็พูดกันแล้ววันก่อนว่า ทุกข์นี้มีมาจาก *อุปาทานในขันธ์ทั้ง ๕* นี่ก็พูดได้ว่าทุกข์นี้มาจากอุปาทาน เราอาจจะพูดได้อย่างอื่นอีกว่า ทุกข์นี้มาจากการปรุงแต่งของ *สังขาร* สังขารนี้มีความเป็นทุกข์อย่างยิ่ง จะพูดว่าทุกข์นี้มาจากสังขารก็ได้ แต่มันเป็นเรื่องเดียวกัน จะพูดว่าทุกข์มาจากอวิชชาก็ได้ มาจากตัณหาก็ได้ มาจากอุปาทานก็ได้ มาจากสังขารก็ได้ มันเป็นเรื่องเดียวกัน ทุกข์มีเหตุโดยตรงมาจากสิ่งนี้ สิ่งนี้คือเหตุของมันโดยตรง แต่เราจะมองระดับไหน มองใกล้มองไกล เลยใช้คำพูดต่างๆกัน อย่าเข้าใจว่าขัด

แย้งกัน แล้วมันมาจากเหตุของมันโดยตรง ถ้าเรื่องอริยสัจจ์ก็เรื่องมันมาจากตัณหา

เหตุโดยตรงที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ความทุกข์มาจากตัณหา ตัณหาเป็นข้อสรุป แต่ถ้าเกิดถามว่าตัณหามาจากอะไร ตัณหามันมาจากอวิชชา ถ้าไม่มีอวิชชา มันมีตัณหาไม่ได้ ตัณหามาจากอวิชชา เราก็พูดได้อีกว่าความทุกข์ก็มาจากอวิชชา โดยผ่านทางตัณหาแล้วมันก็ทำให้เกิดความทุกข์ ทีนี้ตัณหาจะทำให้เกิดทุกข์ได้อย่างไร มันต้องทำให้เป็นอุปาทานเสียก่อน ตัณหาทำให้เกิดอุปาทาน อุปาทานทำให้เกิดทุกข์ โดยตรงโดยใกล้ชิดที่สุด นี่เราพูดว่าทุกข์เกิดจากอุปาทานนี่ชัดเจนใกล้ชิดที่สุด การกระทำทั้งหมดนี้ของตัณหา ของอวิชชา ของอุปาทานก็ดี เราเรียกว่าสังขารคือการปรุงแต่ง ก็เลยพูดรวมว่าความทุกข์มาจากสังขาร (completely concocting) มันถูกที่สุดเหมือนกัน บางคนอาจพูดว่าความทุกข์มาจากอวิชชาก็ได้ ตัณหาก็ได้ อุปาทานก็ได้ สังขารก็ได้ เพราะมันเป็นเรื่องเดียวกัน ไม่ต้องสงสัย ไม่ต้อง confuse (สับสน) อะไร เรื่องความทุกข์มาจากอะไร

ตัณหาคือต้นเหตุแห่งทุกข์

ทีนี้มันไม่ได้มี ๔ คำนี้เท่านั้น คำอื่นๆยังมี แต่ถ้าเป็นเหตุแห่งความทุกข์แล้ว มันเอารวมได้ที่ ๔ คำนี้ ถ้า ๔ คำนี้จะสรุปให้สั้นลงไปอีกเหลือสิ่งเดียว ก็ใช้คำว่า ตัณหา ตัณหาเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ถ้าจะพูดแยกๆ ก็ได้อีกหลายคำ แต่มันจะต้องมารวมที่คำว่าตัณหา คือความต้องการด้วยอำนาจของอวิชชา ความต้องการที่โง่ นั่นแหละเป็นต้นเหตุแห่งความทุกข์

ทีนี้เราก็จะมองเห็นได้กว้างออกไปว่า ตัณหานี้มีความหมายกว้างมาก ถ้าว่าเกี่ยวกับพระเจ้า เราก็มีตัณหาคือความอยากให้พระเจ้าช่วย ถ้าพระเจ้าไม่ช่วยหรือช่วยไม่ได้ เราก็ยังมีความอยากที่จะให้พระเจ้าช่วย คำว่าตัณหาเราใช้ได้แม้ในกรณีที่พระเจ้าช่วยหรือไม่ช่วย

แม้การที่เราต้องการให้พระเจ้าช่วยนั้น ก็เพราะเรามีตัณหาอย่างหนึ่งอย่างใดอยู่ ต้องการให้พระเจ้าช่วยเพราะต้องการสิ่งนั้น มันก็มาจากตัณหานั่นเอง ที่ต้องการสิ่งนั้น ตัณหาที่ต้องการให้พระเจ้าช่วย มันก็อยู่ในคำว่าตัณหา ตัณหาเป็นเหตุให้เกิดทุกข์

ถ้าเราไม่มีความรู้สึกว่าตัวเราหรือตัวกู นี่คือเราไม่มีอุปาทาน เพราะไม่มีตัณหา เพราะมีตัวเราหรือตัวกูเป็นผู้ต้องการนั่นแหละคือตัณหา ตัณหามันก็ทำให้ตัวเราตัวกูเป็นทุกข์ เพราะมันมีอุปาทานเป็นตัวกู มันจึงมีตัณหา และนี่คืออวิชชา

ลักษณะของตัณหา

ทีนี้เราก็มาดูลักษณะคือ characteristic ของสิ่งที่เรียกว่าตัณหา ตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่าอย่างไร

ในพระบาลีเกี่ยวกับทุกขอริยสัจจ์ พระพุทธเจ้าแสดงลักษณะของตัณหาว่า *ตัณหา โปโนภพวิกา นันทิราคสหคตา ตัตรตัตราภินันทินี* ๓ ความหมาย

๑. ทำให้เกิดภพ

อันแรกเรียกว่า *โปโนภพวิกา* แปลว่า *ทำให้เกิดภพหรือภวะ* (existence) อันใหม่ คำว่า existence นี้ไม่ได้หมายความว่า มันมีอยู่แล้วจนตาย existence มีทุกคราวที่มีตัณหา มีตัณหาอย่างไรจะมี existence อย่างนั้น นาทีนี้เรามีตัณหาอย่างนี้ เราก็มี existence อย่างนี้ นาทีต่อมาหรือชั่วโมงต่อมาเรามีตัณหาอย่างอื่น เราก็มี existence อย่างอื่น existence อันใหม่เกิดขึ้นทุกทีที่เรามีตัณหาอย่างใดอย่างหนึ่ง

นาทีนี้เราอยากจะเป็นเศรษฐี มหาเศรษฐี มีเงินมาก นาทีนี้ก็มี existence เป็นเศรษฐี นาทีนี้เราอยากจะเป็นนักการเมืองมีอำนาจมาก นาทีนี้มันก็มี existence เป็นนักการเมือง บางเวลาเราก็อยากจะเป็นนักธุรกิจ บางเวลาก็อยากจะบวชเป็นพระ แล้วแต่ตัณหาจะมีอยู่อย่างไร existence จะมีอยู่อย่างนั้น และ existence จะเปลี่ยนใหม่อยู่เรื่อยตามอำนาจของตัณหา จึงตรัสว่า *โปโนภพวิกา* ทำให้เกิด existence อันใหม่ นี้คือลักษณะของตัณหา

ผู้หญิงบางคนเวลานี้ก็ต้องการอย่างที่ผู้หญิงต้องการ แต่บางเวลาก็ต้องการอย่างที่ผู้ชายต้องการ เขาก็เป็นผู้ชายโดย existence นี้มันเปลี่ยนได้ถึงขนาดนี้ ตัณหานั่นแหละทำให้มี existence อันใหม่ ภพใหม่ โปโนภพวิกา ทำให้เกิด existence อันใหม่

เพียงชั่วโมงเดียวมันมี existence มากมายตั้งหลายอย่างหรือหลายสิบอย่างก็ได้ ตลอดชีวิตนี้มันมี existence มากมายเหลือเกิน โดยอำนาจของตัณหา

๒. ประกอบด้วยราคะ

ทีนี้ลักษณะที่สอง *นันทิราคสหคตา ประกอบอยู่ด้วยราคะ ด้วยอำนาจความเพลิดเพลิน* ราคะนั้นคือ lust ความใคร่อยาก นันทินั้นเพลิดเพลินพอใจ ประกอบอยู่ด้วยราคะที่เป็นไปตามอำนาจของนันทิ กำหนัดอยู่ตามอำนาจของความเพลิดเพลินหรือพอใจ ตัณหา

นี้มันอยู่ด้วยความกำหนัดยินดีในสิ่งที่มันเพลิดเพลินหรือพอใจ เมื่อใดเราอยู่ด้วยความกำหนัดยินดี เพลิดเพลินพอใจในสิ่งใด เมื่อนั้นเรียกว่าเรามีตัณหา

ราคะ (lust) คำนี้ภาษาบาลีมีความหมายว่า *มันติดแน่นเหมือนสีที่ย้อมผ้า* สีที่ย้อมผ้าติดผ้านี้ก็มีคำว่าราคะ สีมันราคะในผ้า สีย้อมผ้านี้ก็มีอาการของราคะ แล้วก็ความเพลิดเพลินความพอใจแล้วมันก็ย้อมใจ เป็นราคะอยู่ด้วยสิ่งที่มันพอใจ นี้คือลักษณะของตัณหา

เดี๋ยวนี้ใจของเราถูกย้อมอยู่ด้วยสี คือ สิ่งที่มันพอใจ นี่แหละตัณหา

๓. เที่ยวเพลินพอใจในทุกสิ่ง

ทีนี้ลักษณะที่ ๓ *ตัตรตัตราภินันทินี* ภินันทินีมันก็พอใจ ตัตรตัตรา ที่นั่นที่นี่ ไม่มีขีดจำกัด มันเที่ยวพอใจที่นั่นที่นี่ๆ ไม่มีขีดจำกัด นี่คือลักษณะของตัณหา

คำว่าตัตรตัตรา นี้มันเป็น adjective ที่มันมีความหมายว่า ที่นั่นหรือที่นี่ สิ่งนั้นหรือสิ่งนี้ว่าทุกๆคู่ ทุกๆแห่งมันเป็นตัณหา เที่ยวพอใจเพลิดเพลิน ที่นั่นที่นี่ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด

phenomena ทั้งหลายเป็นอารมณ์ของตัณหาได้ ทั้งที่เป็นบวกทั้งที่เป็นลบ เป็นอารมณ์ของตัณหา ตัตรตัตรานั้นเป็นทั้งบวกเป็นทั้งลบ

คำว่าตัตรตัตรา แปลว่าที่นั่นๆ คำเดียวกันนั่นแหละ คำว่า *ตัตรตัตร + อภินันทินี* คือ *เที่ยวเพลิดเพลินพอใจในทุกสิ่งๆ*

ก็คิดดูซิ ข้อที่ ๑ สร้าง existence อันใหม่ ข้อที่ ๒ ประกอบอยู่ด้วยราคะในสิ่งที่มันพอใจ ข้อที่ ๓ มันเที่ยวชอบใจได้ทุกหนทุกแห่ง ๓ อย่าง อย่างนี้

ตัณหามี ๓ ประเภท

ตัณหาก็แบ่งเป็น ๓ ประเภท ตัณหาอย่างเดียวกันแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท มันก็ต้องการได้สิ่งที่มันชอบคือ *กามตัณหา* มันอยากจะเป็นอย่างที่มันต้องการจะเป็น คือ *ภวตัณหา* มันอยากที่จะไม่เป็น อยากจะไม่มี นี่คือ *วิภวตัณหา* มันอยากได้ของที่มันรัก มันอยากจะเป็นตามที่มันต้องการอยากจะเป็น แล้วมันอยากจะไม่เป็น เช่นมันอยากจะตายๆ มันก็เป็นตัณหาด้วยกันทั้งนั้นแหละ

จำง่ายๆว่า อยากได้ อยากเป็น อยากไม่เป็น มันก็แปลกอยู่ที่ว่า อยากที่จะไม่เป็นมันก็เป็น existence เป็นภวะอันหนึ่งเหมือนกัน อยากจะไม่เป็น อยากจะไม่มี ในภาษาบาลีก็เรียกว่าเป็นภวะ (ภพ) หรือเป็น existence อันหนึ่งเหมือนกัน อยากที่จะตาย อยากที่จะเป็น

คนตายมันก็เป็น existence อันหนึ่งเหมือนกัน ขอให้จำว่าอยากได้ อยากเป็น แล้วก็อยากไม่เป็น ขอท้าทายว่าบรรดาความอยากชนิดไหนของท่านทั้งหลายที่มันนอกไปจาก ๓ อย่างนี้ไม่มี หาดูเถอะมันไม่มี มันมีแต่ความอยาก ๓ อย่างนี้

เมื่อคนๆหนึ่งเขาอยากจะฆ่าตัวตาย หรือคนๆหนึ่งเขาฆ่าตัวตาย เขาก็มีตัณหาอย่างยิ่ง เป็นความอยากความต้องการอย่างยิ่งที่อยากจะเป็นผู้ตาย นี้ก็เรียกว่าตัณหา จะเป็นในรูป positive หรือ negative (บวกหรือลบ) ก็ตาม เป็นตัณหาทั้งนั้น

คนดีๆตามปกติก็มีตัณหา คนบ้าก็มีตัณหา คนก็มีตัณหา สัตว์เดรัจฉานก็มีตัณหา แม้แต่ต้นไม้ก็มีตัณหา แต่มันละเอียด มันน้อยเสียแทบจะมองไม่เห็น เทวดาบนสวรรค์ก็มีตัณหา พรหมดีกว่าเทวดา แต่ก็มีตัณหาบางชนิด ชีวิตนี้มันอยู่ด้วยการหล่อเลี้ยงของตัณหา มันจึงมี existence อยู่ได้ด้วยอำนาจของตัณหา

ถ้าตัณหามันมาก มัน confuse มากที่สุด มันก็คือคนบ้า

คำว่า existence นี้ มันก็มาจากตัณหาอย่างนี้ แล้วก็พอใจๆ อย่างนี้

๑. กามตัณหา

ตัณหาที่ ๑ *กามตัณหา* กามแปลว่าใคร่ในความหมายของกามารมณ์ (sex) เป็นความใคร่รวมอยู่ที่ความหมายของ sex คนธรรมดาสามัญที่สุดก็มีความต้องการอันนี้เป็นอันแรก เรียกว่า กามตัณหา

เดี๋ยวนี้ความต้องการ ความน่าพอใจหรือสิ่งที่น่าพอใจที่สุด ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายและทางใจ นี้เรียกว่า กามตัณหา

๒. ภวตัณหา

ทีนี้ก็มีความคิดในทางเป็น (becoming) ถ้าฉันเป็นอย่างนี้ ฉันจะได้อย่างนี้ ถ้าฉันมีอย่างนี้ ฉันจะได้อย่างนี้ ฉันเป็นอย่างนั้น ฉันจะได้อย่างนั้น ความคิดที่ว่าจะเป็นตามที่อยากจะเป็น มันก็มีความต้องการรุนแรง เรียกว่าตัณหาในการที่จะเป็นแล้วก็พอใจว่ามีชีวิตอยู่ก็เป็น *ภวตัณหา*

๓. วิภวตัณหา

ทีนี้ต่อมาพอเห็นว่า โอ้ ที่เป็นอย่างนั้น เป็นอย่างนี้ เป็นอย่างโน้น มันเต็มไปด้วยปัญหา เต็มไปด้วยความยุ่งยาก เต็มไปด้วยความลำบาก ความเป็นนั้นเป็น struggling อยู่ตลอดเวลา ฉันไม่อยากมีไม่อยากเป็น ฉันอยากจะหยุดตลอดเวลา มีข่าวเมื่อไม่นานนี้ นิกายหนึ่งคงจะเป็นคริสต์ชื่อนิกาย Temple People (อารามิกชน) เขาศึกษากันจนไม่อยากจะเป็น เขาเอายาพิษมากินยาพิษกัน ทั้งผู้หญิง ทั้งผู้ชาย ทั้งลูกเด็กๆ กินยาพิษตายไปหลายร้อยคน มันเป็น *วิภวตัณหา*

มันหลงทาง เคยได้ยินคนพูดบ่อยๆ ฉันอยากตาย กูอยากตาย เดี๋ยวนี้ฉันอยากจะตายแล้ว เขากลุ้มใจขึ้นมา เป็นวิภวตัณหา มันมีอยู่ทั่วไปในโลกนี้ เมื่อเขากลุ้มใจขึ้นมา เขาก็อยากตาย วิภวตัณหาก็เต็มที่ บางทีเขาก็ฆ่าตัวตายเลย

ตัณหาเกิดจากอวิชชา

เราจะสรุปความได้ว่า เมื่อสติปัญญามันหลงทางแล้วตัณหาก็เกิดขึ้น ตัณหาทุกชนิดมันเกิดมาจากการที่สติปัญญา ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของเรามันหลงทาง แล้วก็เกิดปัญหาอย่างนั้น ปัญหาอย่างนี้ ปัญหาอย่างโน้น ไม่ถูกหนทาง เป็นตัณหาขึ้นมาแล้วก็เกิดความทุกข์ สติปัญญาหลงทางนั่นแหละคือตัณหา

เราเห็นได้ทันทีว่าตัณหามาจากอวิชชา อวิชชาคือสติปัญญามันหลงทาง อวิชชาให้เกิดตัณหา มองให้ดีๆ มันมีอยู่ตลอดเวลา ไม่มากก็น้อย

เกิดตัณหาทุกทีเป็นทุกข์ทุกที ไม่ว่าเวลาไหน ไม่ว่าที่ไหน ไม่ว่าในกรณีใด เกิดตัณหาทุกทีเป็นทุกข์ทุกที *ทุกขาชาติ ปุนัปปุนัง เกิดตัณหาทุกทีเป็นทุกข์ทุกที* แล้วก็เกิดบ่อยๆด้วย

ถ้าว่าความต้องการนั้นมีได้มาจากอวิชชา ความอยาก ความต้องการ ความปรารถนา ความประสงค์อะไรก็ดี ถ้ามีได้มาจากอวิชชา เราไม่เรียกว่าตัณหา

อย่างเช่นว่า ท่านทั้งหลายมาที่สวนโมกข์ ถ้ามาด้วยสติปัญญาความรู้ที่ถูกต้อง จะมาหาธรรมะ จะมาศึกษาสมาธิ แล้วก็จะดับทุกข์ได้ ความต้องการอันนี้ไม่เรียกว่าตัณหา

แต่ทีนี้บางคนเขามาด้วยความต้องการอิทธิปาฏิหาริย์อย่างไสยศาสตร์ (superstitious) ก็เป็นตัณหาแล้วอย่างนี้ แล้วก็จะเป็นบ้าด้วย

อย่าอยู่ด้วยตัณหา (อวิชชา)
ให้อยู่ด้วยปัญญา (วิชชา)

ดังนั้นก็ขอให้แบ่งความต้องการได้ดีๆว่า ต้องการด้วยอวิชชากับต้องการด้วยวิชชา มันตรงข้ามกัน ต้องการด้วยวิชชาก็ไม่เป็นตัณหา

คำพูดจึงมีขึ้นมาว่า อย่ามีชีวิตอยู่ด้วยตัณหา จงมีชีวิตอยู่ด้วยการปราศจากตัณหา จะเป็นได้ไหม จะทำได้ไหม ไม่ต้องมีปัญหา มีแต่สติปัญญาที่ถูกต้อง ซึ่งมิใช่ตัณหา มีชีวิตอยู่ได้ด้วยสติปัญญา อย่ามีชีวิตอยู่ด้วยตัณหา

ในภาษาบาลีเขามีคำกลางๆ ความต้องการที่กลางๆ นั้นเขาเรียกว่า *สังกัปปะ* ต้องการอย่างนี้มิใช่ตัณหา มันเป็นคำกลางๆ แต่ถึงอย่างนั้นก็ดี มันก็มีคำประกอบว่า สัมมาสังกัปปะ ต้องการอย่างถูกต้อง มิจฉาสังกัปปะ ต้องการที่ไม่ถูกต้อง คำว่าต้องการนี้มันมีว่าถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ถ้าไม่ถูกต้องก็เป็นตัณหา ถ้าถูกต้องก็เป็นสติปัญญา ในภาษาอังกฤษก็ต้องมีคำๆนี้ที่ตรงกับสังกัปปะ เป็นคำกลางๆ ยังมิใช่ตัณหาหรือผิด มันเป็นคำกลางๆ ไปหาดูเถอะ ความต้องการมันเป็นกลางๆได้ไหม ถ้าว่าต้องการด้วยอวิชชามันก็เป็นตัณหา ต้องการด้วยสติปัญญามันก็มิใช่ตัณหา ระวังคำว่าความต้องการให้ดีๆ

อย่าอยู่ด้วยความหวัง ให้อยู่ด้วยสติปัญญา

มีอีกคำหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกันอย่างมาก คือคำว่า hope (ความหวัง) ดูจะเป็นที่ยึดถือมากของฝรั่ง คนไทยไม่ค่อยจะยึดถือในคำว่า hope แต่ฝรั่งก็มาสอนให้คนไทยชอบคำว่า hope มาสอนเด็กๆให้มีความหวัง (hope) ระวังให้ดี คำว่า hope มันก็เป็นตัณหาก็ได้ มันเป็นสติปัญญาก็ได้ ถ้า hope ด้วยตัณหา ด้วยอวิชชา มันก็เป็นบ้า เด็กๆของเราก็ตายหมดและเป็นบ้าหมด คำว่า hope นี้ต้องระวังว่า มันอยู่ใต้อำนาจของตัณหาหรือมันอยู่ภายใต้อำนาจของสติปัญญา

ในที่สุดเราก็สรุปความได้ว่า ความต้องการด้วยอำนาจของอวิชชานี้เรียกว่าตัณหา แล้วก็เป็นทุกขสมุทัย ทำให้เกิดความทุกข์หรือทุกขสมุทยอริยสัจจ์ คือความต้องการด้วยอวิชชาที่เรียกว่าตัณหาตัณหาเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เรื่องทุกขอริยสัจจ์มีอย่างนี้

อริยสัจจ์ที่ ๓ : ทุกขนิโรธอริยสัจจ์

การบรรยายครั้งนี้ก็จะได้พูดกันถึงเรื่อง *ทุกขนิโรธอริยสัจจ์*

เราควรจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำแต่ละคำนี้ให้ชัดเจน ให้แน่นอน แล้วก็จะได้เรื่องราวที่ชัดเจน

อย่างน้อยที่สุดเราก็ต้องนึกถึงคำสำคัญ ๔ คำที่เกี่ยวกับอริยสัจจ์ว่า What is? คืออะไร From What? จากอะไร For what? เพื่ออะไร แล้วก็ By what? โดยวิธีใด เดี๋ยวนี้ก็มาถึงเรื่องที่ ๓ For what? เพื่อประโยชน์อะไร เรื่องอริยสัจจ์นี่เพื่อประโยชน์อะไร

คำว่า *นิโรธะ* เป็นคำที่จะต้องเข้าใจให้ถูกต้องเป็นพิเศษ นิโรธะกลายเป็นสิ่งที่มีประโยชน์หรือต้องมี จะแปลนิโรธะว่า cessation หรือ extinction นี้ดูมันไม่ค่อยจะถูกเรื่องนัก นี่ก็เป็นเรื่องที่จะต้องวินิจฉัยกัน

ความหมายของนิโรธและคำใกล้เคียง

โดยตัวหนังสือแท้ๆ คำว่า *นิโรธะ* ตามภาษาบาลีนั้นแปลว่า *ดับไม่เหลือๆ* ถ้ามันดับชั่วคราว แล้วมันดับมีอะไรเหลือ นี่ก็มีปัญหาเหมือนกัน จะใช้คำว่าอะไรดี เช่น คำว่าดับชั่วคราว มันก็มีอีกคำหนึ่งว่า *อัฏฐังคมะ* (อัษฎงคต) แปลว่า *มีได้ตั้งอยู่* คำนี้ก็มีความหมายของคำว่าดับ แล้วมันก็มีออกมาอีกซ้ำออกมาอีก เช่น ดวงอาทิตย์ เช้าขึ้นมาเย็นดับ ในสายตาของคนเราเห็นว่ามันดับ แต่พรุ่งนี้ก็มาอีก เลยดับๆ เกิดๆ นี่ไม่ใช่นิโรธะ นิโรธะมันต้องดับไปสิ้นเชิง มันยังมีผลอะไรเหลืออยู่ แม้ไม่ใช่สิ่งนั้น แต่มันยังมีผลอะไรเหลืออยู่ นี่เราจะพิจารณาคำว่านิโรธะกันให้ดี

อัฏฐังคมะนี้แปลว่ามีได้ตั้งอยู่ ในปัจจุบันนี้มีได้ตั้งอยู่ จะเอามาใช้กับคำว่าทุกขนิโรธนี้ไม่ได้ เพราะว่ามันต้องนิโรธะ *ดับไปโดยสิ้นเชิง* แต่ถ้าจะมีอะไรเหลืออยู่อีก มันก็ไม่ใช่สิ่งนั้นกลับเป็นผล ทีนี้เขาจะใช้คำว่า quenching จะดีกว่าหรือไม่ ขอได้คิดดูให้ดี ท่านทั้งหลายที่เป็นเจ้าของภาษา quench ลงไปแห่งความทุกข์ แล้วมันก็เหลือผลดีอยู่ นี้เป็นลักษณะของทุกขนิโรธ จะต้องเป็นอย่างนี้

นิโรธเป็นธาตุชนิดหนึ่ง

สิ่งที่จะเข้าใจได้ยากสำหรับท่านทั้งหลายก็คือ สิ่งที่เรียกว่านิโรธนี้เป็นธาตุ (element) ชนิดหนึ่ง นี้คงจะเข้าใจยาก สิ่งที่เรียกว่าธาตุ (element) ทั้งหลายทั้งหมดในขอบเขตของธรรมนี้ก็แบ่งเป็น ๓ ธาตุ คือ รูปธาตุ ธาตุที่มีรูป อรูปธาตุ ธาตุที่ไม่มีรูป แล้วก็นิโรธธาตุเป็นที่ดับแห่งรูปและอรูป เป็น element อันหนึ่ง เป็นที่ดับแห่งรูปและอรูป ความทุกข์มันรวมอยู่ในคำว่ารูปและอรูป มีธาตุหรือ element นี้เป็นที่ดับแห่งธาตุเหล่านั้น พอธาตุเหล่านั้นมาถูกนิโรธธาตุ ธาตุเหล่านั้นก็ดับ นิโรธะเป็นธาตุชนิดหนึ่งตามธรรมชาติ

ถ้ามันเป็นของใหม่สำหรับท่านทั้งหลายก็ขอให้สนใจดีๆ สำหรับคำว่าธาตุ ในภาษาธรรมนี้มันเป็นธาตุ แม้แต่นิพพาน นิพพานนี้ก็เป็นธาตุ (element) นิพพานมันรวมอยู่ในนิโรธธาตุ ธาตุเดียวกับนิโรธธาตุ แต่ความหมายมันจะไปอีกอย่าง มันเป็นธาตุแห่งผลของนิโรธะ นิพพานแปลว่าเย็น เย็นคือไม่ร้อน นิพพานธาตุคือธาตุแห่ง coolness หรือ cooling ในเมื่อนิโรธธาตุหมายถึงธาตุแห่ง quenching (quench) ลงไป หลังจาก quenching มันก็มี cooling, coolness คำว่าธาตุ ในภาษาธรรมมันหมายความอย่างนี้

ที่จะเข้าใจยากก็คือว่า มันเป็นธาตุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ตั้งอยู่ตามธรรมชาติ พอสิ่งใดมาถูกเข้ากับสิ่งนี้ก็ quench (ดับ) ลงไป ถ้าสิ่งใดมาถูกเข้าสิ่งนี้ก็ cool (เย็น) ลงไป นี้คำว่าธาตุมีความหมายอย่างนี้ มันคงไม่มีความหมายเดียวกับคำว่า element โดยทางฟิสิกส์โดยทางเคมี ขอให้เข้าใจไว้อย่างนี้เป็นการล่วงหน้าไว้เถอะ ไม่ฟั่นเฝือ

ตัวอย่างเหมือนกับไฟ ไฟมีอยู่เป็นธาตุตามธรรมชาติในโลกนี้ พออะไรมาถูกเข้ากับไฟแล้ว มันก็ไหม้ ไฟมีคุณสมบัติเผาไหม้ สิ่งนั้นมันก็ไหม้ไฟ นิโรธธาตุนี้ก็เหมือนกัน สิ่งใดมาถูกกับนิโรธธาตุ มันก็ดับลงไป แต่มันดับมีความเย็นเหลือ เป็นนิพพานธาตุ ที่เราจะต้องศึกษากันในความหมายส่วนนี้ ซึ่งมันต้องเรียกว่า spiritual way ของการศึกษา ขอให้รู้จักคำว่านิโรธธาตุไว้ในลักษณะอย่างนี้

ทีนี้ ตัวความทุกข์ก็ดี ตัวเหตุของความทุกข์ก็ดี เข้ามาถึงถูกกันเข้ากับนิโรธธาตุ มันก็ดับไป ความทุกข์มาถึงเข้า ความทุกข์ก็ดับลงไป เหตุมาถึงเข้าเช่นอวิชชา อวิชชาก็ดับลงไป อุปาทานก็ดับลงไป ตัณหาก็ดับลงไป สังขาร (การปรุงแต่ง) ในทุกความหมายมาถูกเข้ากับนิโรธธาตุ สังขารก็ดับลงไป แล้วมันก็เหลือนิพพาน ซึ่งเป็นผล เป็นความเย็น ความไม่มีความทุกข์ ความไม่มีปัญหา

ไวพจน์ของนิโรธคือวิมุตติและนิพพาน

ทีนี้มันผลเนื่องต่อไปอีก ถึงธรรมที่มันเป็น synonym (ไวพจน์) ซึ่งแทนกันได้ เรียกว่าเมื่อมัน quenching แล้ว มันก็มีอาการของ emancipation (หลุดพ้น) liberating (ปลดปล่อยเป็นอิสระ) นั้นอีกที อันนี้มีคำเรียกว่า วิมุตติ หลุดพ้นออกไป ก็รวมอยู่ในนิโรธธาตุ

ดังนั้นเมื่อเราศึกษาเรื่องนิโรธอริยสัจจ์ เราหมายถึงเรื่อง quenching (ความดับ) cooling (ความเย็น) liberating (ความอิสระ) รวมเป็นเรื่องเดียวกันหมด

บางทีเราก็ชอบความหมายของคำว่า quenching บางทีเราก็ชอบความหมายของคำว่า cooling บางทีเราก็ชอบความหมายของคำว่า liberating แล้วแต่ความรู้สึกของเรา ขอให้เข้าใจไว้ให้กว้างๆพอสำหรับคำว่านิโรธะ

เดี๋ยวนี้ การศึกษาที่เรากำลังมีอยู่ในเวลานี้ ก็แปลนิโรธอริยสัจจ์ว่า extinction (สูญสิ้นไป) ดูมันจะเป็น extinction อย่างเดียว ไม่มีอะไรเหลือ ขอให้หาคำแปลที่เหมาะ ที่ถูกต้อง ที่มีประโยชน์ สำหรับคำว่านิโรธอริยสัจจ์ ขอแนะว่าคำว่า quench ดูจะเหมาะที่สุด

จิตสัมผัสนิโรธธาตุได้ แม้โดยบังเอิญ

ท่านไม่สังเกตรู้สึกบ้างหรืออย่างไร บางเวลาจิตใจของเราอยู่กับนิโรธธาตุ คือธาตุอันนี้ มีบางเวลาที่จิตใจของเรารู้สึกสบายที่สุด ว่างที่สุด มีคำพูดพูดยาก เรามักจะพูด beyond positive and negative นี้คือว่ามันมีอยู่ มันอยู่กับนิโรธธาตุ จงพยายามสังเกตเห็นว่า เมื่อไรจิตของเราอยู่กับนิโรธธาตุ ควรจะใช้คำว่า experience (ประสบพบเห็น) มันดีกว่า คือเราจะเห็นได้ทันทีว่าเวลานั้นมันไม่ต้องการอะไร มันไม่มี craving (ตัณหา) มันไม่ต้องการอะไร เพราะฉะนั้น คำว่านิโรธอริยสัจจ์จึงหมายถึงความดับแห่งความต้องการด้วยอวิชชา เราจะรู้สึกได้เองว่า เมื่อ craving ดับไปจากจิตใจ อันนั้นคือนิโรธธาตุ อันนั้นคือนิโรธอริยสัจจ์ ปรากฏแก่เรา

แม้มันจะเป็นโดยบังเอิญ (coincident) ที่นิโรธธาตุเข้ามาสัมผัสกับจิตใจของเรา แต่เราก็ไม่รู้ไม่ชี้ เราไม่รู้สึก เรา ignore ไม่รู้ไม่ชี้กับมันเสียนี้ เราจึงไม่เข้าใจสิ่งนี้ ไม่รู้จักสิ่งนี้ ฉะนั้นขอให้สังเกตให้ดีๆ ว่าเมื่อไรความระงับลงไปแห่งทุกข์ แห่งกิเลส แห่งสังขาร นั่นแหละศึกษานิโรธอริยสัจจ์ที่ตรงนั้นแหละ เวลานั้นแหละ เมื่อนั้นแหละ นาทีนั้นแหละ

ทำไมเราต้องการจะไปพักผ่อน ไปตากอากาศที่ทะเล ที่ภูเขา ที่เป็นที่พักตากอากาศ เพราะที่นั่นเป็นโอกาสง่าย หรือเปิดโอกาสให้มาก ที่นิโรธธาตุจะเข้ามาสัมผัสกับจิต

ใจของเรา แต่เราอาจจะไม่รู้สึกก็ได้ บางทีเราไปหาความเพลิดเพลินอย่างอื่นก็ได้ แต่ถ้ามองให้เห็นให้มันลึกซึ้งสักหน่อย ว่าสิ่งแวดล้อมเช่นนั้นมันเปิดโอกาสให้นิโรธธาตุสัมผัสจิตใจของเราได้ง่ายกว่า

แต่เดี๋ยวนี้เป็นที่น่าเสียดาย โชคไม่ดีที่สถานที่พักตากอากาศที่มีอยู่ เขาไม่จัดอย่างนี้ เขาไม่จัดเพื่อประโยชน์อันนี้ เขาไปจัดในทางที่ตรงกันข้าม เท่ากับไล่หรือป้องกันไม่ให้นิโรธธาตุเข้ามา

โดยสัญชาตญาณ ชีวิตต้องการนิโรธธาตุ

ถ้าจะสังเกตดูให้ดี อาจจะมองเห็นว่า แม้แต่สัญชาตญาณ (instinct) ของเรามันก็ต้องการนิโรธธาตุ มันก็จะน้อมไปหาความพักผ่อนโดยนิโรธธาตุ ลูกสุนัขตัวเล็กๆก็ยังต้องการความพักผ่อนในแบบของนิโรธธาตุ ขอให้สังเกตดูให้ดี โดยสัญชาตญาณ (instinct) มันก็ต้องการ

เอาละ เป็นอันว่าเราควรจะศึกษา ควรจะเข้าใจ ควรจะให้โอกาส ควรจะทำโอกาส และส่งเสริมให้นิโรธธาตุเป็นที่รู้จักแก่เรา แล้วก็มีแก่เรา

ข้อความนำเรื่อง (introduction) สำหรับนิโรธธาตุนี่พอแล้ว เดี๋ยวนี้เราจะพูดถึงตัวนิโรธอริยสัจจ์โดยตรงต่อไป

ลักษณะของนิโรธ

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสเรื่องอริยสัจจ์ เมื่อพูดถึงนิโรธสัจจ์ ก็มีบาลีว่า *ตัณหายะอะเสสะวิราคะนิโรโธ*

นิโรธแห่งราคะโดยไม่มีเหลือ นิโรธดับลงแห่งราคะ (craving) นี้อันเดียวกันกับตัณหา ไม่มีเหลือ

ใช้คำว่า *จาคะ* คือให้ ให้ไป ให้ออกไป (give up) *ปฏินิสสัคคะ* มีความหมายว่าให้คืนกลับไป แก่เจ้าของเดิมคือธรรมชาติ

คำว่า *มุตติ* คำนี้แปลว่าพ้น คำเดียวกับ *วิมุตติ* หรือ liberate

คำสุดท้ายว่า *อนาลยะ* ไม่มีอาลัยเหลือ คำว่าอาลัยนี้คือความคิดถึงสิ่งที่ไปแล้วแต่ยังคิดถึงอีก ซ้ำแล้วซ้ำอีก สิ่งนี้เรียกว่าอาลัย ไม่มีอาลัยในวัตถุที่เป็นที่ตั้งแห่งตัณหา ไม่มีอาลัยในตัณหา ไม่มีอาลัยกับตัณหาอีกต่อไป

ที่จะเข้าใจง่ายๆ ตัวอย่างเช่นว่า ผัวกับเมียเขาหย่ากันแล้ว แต่อาลัยไม่ขาด ยากที่อาลัยจะขาด

นั่นแหละอาลัยตัวนั้นแปลให้ดีๆ มันไม่ใช่ long เพื่ออนาคต มัน long เพื่ออดีต ในอดีต คำพูดในภาษาไทยคำนี้ใช้เสมอ

ทีนี้มาดูทีละอย่างนะ

๑. ดับไม่เหลือแห่งราคะ

อะเสสะวิราคะนิโรธะ ดับแห่งราคะไม่เหลือเศษ นี่หมายความว่าเราไปตัดมันที่ต้นเหตุแห่งความทุกข์ ราคะมีความหมายเดียวกับอุปาทาน กำหนัดยินดี มันก็ย้อมสี ตัดออกให้สีย้อมหลุดออกไปไม่มีเหลือ นี่คือ อะเสสะวิราคะนิโรธะ

๒. สลัดคืน

ทีนี้ก็ *ปฏินิสสัคคะ สลัดคืนไป* จาคะอธิบายคราวเดียวกับมุตติ ก็ต้องอาศัยสติมาทันกาล ทันเวลาที่มีผัสสะ มีผัสสะเข้ามาก็มีสติทันเวลาที่จะสลัดออกไป จาคะก็ได้ ปฏินิสสัคคะก็ได้ มุตติก็ได้ ความหมายอันเดียวกัน

๓. ตัดอาลัย

ทีนี้ก็มาถึงสิ่งที่ลำบาก *อนาลยะ* คือ *ตัดอาลัย* ต้องมีกำลังของสมาธิพอ มีกำลังของปัญญาพอ ต้องมีน้ำหนักของสมาธิมาก และปัญญาคม มันจึงจะตัดอาลัยได้

เมื่อมีการกระทำอย่างนี้ สิ่งที่เรียกว่าตัณหามันก็ดับไป แต่ว่าเราไม่ต้องตาย ให้เข้าใจว่าการตัดตัณหา มีนิพพาน มีมุตติ ไม่ต้องตาย ไม่เกี่ยวกับการตาย มักจะสอนกันผิดๆ ว่ามันต้องตาย มันจึงจะดับได้ นั้นมันสอนผิดๆ มันไม่ต้องตาย ถ้าต้องตายจะมีประโยชน์อะไร มันไม่ต้องตาย แต่มันมีชีวิตที่เยือกเย็น ที่ว่าตัณหาดับ ก็คือไฟดับนั่นเอง

เมื่อวันก่อนเราพูดกันแล้วถึงข้อที่ว่า ความทุกข์มีเพราะว่ามีอุปาทานในขันธ์ทั้ง ๕ ทีนี้ความดับทุกข์มีเพราะเอาอุปาทานออกมาเสียจากขันธ์ทั้งห้า เดี๋ยวนี้ที่ว่าดับในที่นี่ ในความหมายที่สมบูรณ์ที่สุด ก็คือว่าดับอุปาทานในขันธ์ทั้ง ๕ เสีย

มันต้องดับมาตั้งแต่อวิชชา แล้วมันก็ดับตัณหา แล้วมันก็ดับอุปาทาน นี่คือดับโดยสมบูรณ์

ผลแห่งนิโรธคือชีวิตเย็น

ที่บอกแล้วว่า synonym (ไวพจน์) ของนิโรธนี้ ที่มีค่ามากที่สุดหรือจำเป็นอย่างยิ่งคือ นิพพาน คำนี้แปลว่า *เย็น* ก็มีหลายระดับ ถ้ามันเย็นถึงที่สุด ก็เรียกว่านิพพานได้ในความหมายนั้น แต่ถ้ามันเย็นไม่ถึงที่สุด เย็นอย่างคนธรรมดาสามัญจะมีได้ เราก็มีคำอีกคำหนึ่งว่า *นิพพุติ* ชีวิตเย็น

ในภาษาไทยเราเรียกว่าความเย็นอกเย็นใจ ที่เราต้องการจะมีได้ในคนธรรมดาทั่วไป เย็นอกเย็นใจคือสบายใจชนิดที่ไม่เกี่ยวกับกิเลส บางทีมันใช่คำเดียวกับคำว่า good time หรือ having a good time ไม่เกี่ยวกับกิเลส นี่ก็จะเป็นนิพพุติ ความเย็นอกเย็นใจได้เหมือนกัน

ทุกคนนั้นชอบนิพพุติ แต่ก็ไม่รู้จักชื่อ จิตใจก็ชอบ แต่ไม่รู้จักชื่อ นี่ก็อยากจะให้รู้จักคำว่านิพพุติกันไว้อย่างนี้ แต่เป็นภาษาอังกฤษว่าอย่างไรไม่ทราบ แต่มันมีความหมายเดียวกับนิพพาน แต่มันยังไม่ถึงระดับที่สุดและมันก็ชั่วคราว

เราอาจจะเรียกกันง่ายๆ ว่าชีวิตเย็น เมื่อยังไม่เต็มขนาดก็เรียกว่านิพพุติ ถ้าเต็มขนาดก็เรียกว่านิพพาน นี่คือผลของนิโรธ นิโรธแห่งตัณหา

สอุปาทิเสสนิพพานและอนุปาทิเสสนิพพาน

เรารู้จักนิพพาน coolness กันให้ถึงที่สุดกันสักหน่อยก็ได้ พอกิเลสสิ้นไปๆ เย็นๆ แล้ว แต่ความรู้สึกเป็น positive หรือ negative ยังเหลืออยู่ ความรู้สึกที่เป็น positive หรือ negative นี้ไม่อาจจะทำให้เกิดกิเลสได้ กิเลสสิ้นไปหมดแล้ว อย่างนี้เป็นนิพพานที่หนึ่ง นิพพานอีกอย่างหนึ่ง คือกิเลสก็สิ้นไปด้วย ความรู้สึกที่เป็น positive หรือ negative ก็หมดไปด้วย นี้ก็เป็นนิพพานที่สอง เรียกว่านิพพานไม่มีเชื้อเหลือ อย่างแรกๆ เรียกว่าสอุปาทิเสสนิพพาน นิพพานมีอุปาทิเหลือ อย่างที่หลังเรียกว่าอนุปาทิเสสนิพพาน นิพพานไม่มีอุปาทิเหลือ นี่ถึงที่สุดของการดับตัณหา เป็นนิพพานอยู่ ๒ ชนิด

พูดให้สั้นที่สุดก็นิพพานทีแรกนั้นยังมีความรู้สึกต่อ positive และ negative แต่ความรู้สึกอันนี้ไม่อาจจะปรุงแต่งให้เกิด self หรือ อัตตาตัวตนได้ แต่ยังรู้สึกว่า positive และ negative นิพพานที่สองไม่มีความรู้สึก positive หรือ negative แต่ประการใด

นั่นแหละเราจะเรียกชื่อมันว่า *ชีวิตใหม่* ว่า beyond the world หรือ *โลกุตตระ* คือ *ชีวิตที่อยู่เหนือโลก*

ชนิดของนิพพาน

ทีนี้มาพูดถึงคำว่า นิโรธะกันอีก เรามีได้แม้โดยบังเอิญของสิ่งแวดล้อม มันทำให้ตัณหาไม่เกิด นี้ก็ว่ามีนิโรธชนิดที่ *โดยบังเอิญ* (by accident) อะไรก็ตาม มันมีได้เหมือนกัน สังเกตดูให้ดีๆ ทีนี้นิโรธมี *โดยบังคับ* เรากระทำมันลงไป ต้องคอยระวัง ต้องคอยบังคับ ต้องคอยควบคุมอยู่ นี่ก็มีได้ ทีนี้ว่ามันมี *โดยที่กิเลสมันหมดแล้ว* ไม่ต้องคอยระวัง ไม่ต้องควบคุม ไม่ต้องอะไร มันก็ไม่อาจจะเกิดความทุกข์ได้ นี่เป็นนิโรธะที่สมบูรณ์ เป็นนิโรธะของพระอรหันต์ มีอยู่ ๓ ชนิดอย่างนี้

อานาปานสติทำให้เกิดนิโรธทั้ง ๓ ชนิด

วิธีของอานาปานสติช่วยให้เกิดการดับตัณหาหรือดับทุกข์ทั้ง ๓ ชนิดเลย ถ้าเราอยู่ในอานาปานสติแล้วก็จะง่ายชนิดจะเกิดโดยบังเอิญ แล้วก็จะทำได้ที่จะบังคับมัน แล้วจะง่ายไปอีกเมื่อเอากิเลสออกหมดแล้ว โดยวิธีอานาปานสติ

เรื่องอานาปานสติเป็นเรื่องละเอียดยืดยาว เราต้องเอาไว้พูดกันคราวอื่น ถ้าจะพูดแทรกตรงนี้มันก็ไม่ไหว มีเวลาไว้พูดกันคราวอื่น

วิธีตัดที่ต้นเหตุดีกว่าตามแก้ปัญหาปลายเหตุ

ทีนี้ก็มาพูดกันถึงอุบายวิธีที่เราจะจัดการกับมัน เรามีหลักเกณฑ์ว่า เราไม่ทำการต่อสู้ซึ่งหน้า เราไม่ต้องการต่อสู้ซึ่งหน้า แต่เรามีอุบายชนิดที่จะทำข้างหลัง คือว่าไปตัดที่ต้นเหตุของความทุกข์ เราไม่ต้องไปต่อสู้กับความทุกข์โดยตรงเพราะมันลำบาก มันทุกข์ มันยุ่งยากไปหมด อยากจะศึกษาภาษาไทยสักคำหนึ่ง ภาษาไทยเขาว่า *"อย่าเอาไม้สั้นไปรันขี้"* ก็มันเป็นคำพูดค่อนข้างหยาบคาย อย่าเอาไม้สั้นไปรันขี้ คนโง่ก็เอาไม้สั้นไปตีอุจจาระ ให้อุจจาระหายไปให้หมด เขาเอาไม้สั้นๆไปตีอุจจาระ มันก็ผลคือเลอะเทอะหมด อุจจาระก็เลอะเทอะไปหมด เพราะเอาไม้สั้นไปรันขี้ เราไม่ทำอย่างนั้น ไม่ต่อสู้ซึ่งหน้า แต่เรามีอุบายทำทีหลัง คือเราทำไม่ให้มันขี้หรือว่าถ้าเราจะรันขี้ใช้ไม้ยาวๆตี แล้วเราก็ไม่ต้องเลอะเทอะด้วยอุจจาระ วิธีของนิโรธะก็คือทำข้างหลัง ตัดที่ต้นเหตุ ไม่เผชิญหน้ากับความทุกข์หรอก มันจะโง่ อย่าเข้าไปเผชิญหน้า แต่ว่าตัดต้นเหตุอยู่ข้างหลัง

ที่เก่งกว่านั้นก็คือ เราทำไม่ให้มันขี้

นี่แหละวิธีดับ ทุกขนิโรธใช้วิธีตัดที่ต้นเหตุ เป็นวิธีที่ใช้ได้แม้ในเรื่องอื่นๆ เป็นการแก้ปัญหาทุกปัญหา ขอให้ใช้วิธีตัดที่ต้นเหตุ อย่าเข้าไปเผชิญหน้ากับมัน จะมีความลำบากโดยไม่จำเป็น

ไวพจน์ของนิโรธ (เพิ่มเติม)

ทีนี้เราก็มาพูดถึงไวพจน์ (synonym) ของคำว่าทุกขนิโรธ มีคำที่ช่วยให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้นอีกหลายคำ

๑. ระงับสังขารในทุกๆความหมาย

ระงับการปรุงแต่งหรือ concoction เสียโดยทุกความหมาย เรียกว่า *สัพพสังขารสมโถ ระงับสังขารเสียในทุกๆความหมาย* ระงับ concoction เสียในทุกความหมาย นี่ก็เป็น synonym ของทุกขนิโรธ

๒. โยนของหนักทิ้งให้หมด

โยนของหนักทิ้ง ของหนักๆโยนทิ้งไปเสียให้หมด ของหนักๆ คือ เบญจขันธ์ที่มีอุปาทาน เรียกว่าของหนัก นี่เรียกว่า *สัพพูปธิปฏินิสสัคโค โยนของหนักออกไปเสียให้หมด* คือเบญจขันธ์ที่ประกอบอยู่ด้วยอุปาทาน

๓. ทำตัณหาให้สิ้น

ทีนี้อันที่สามคือว่า *ตัณหักขโย ทำตัณหาให้สิ้น* ทำ craving ให้สิ้น ทำตัณหาให้สิ้น

๔. ไม่มีกิเลสย้อมใจ

ทีนี้อันที่สี่ *วิราโค ไม่มีของย้อม* วิราคะในที่นี้หมายถึงของย้อมจิต เหมือนสีย้อมผ้า ทำให้สีละลายไปหมด ให้สีจางออกไปหมด ไม่มีสีเหลือ เรียกว่าวิราคะ ดับราคะที่เป็นเหมือนกับสีย้อมผ้าให้หมดไป

๕. จิตเย็น

ก็มาถึงคำว่า นิพพานัง ก็คือว่าเย็น ดับหรือเย็น หรือไม่มีอะไรที่มาทำให้เจ็บปวด สุดท้ายของทุกข์คือนิพพานังทำให้มันเย็น ทำให้มันเย็นทั้งทางจิต ทั้งทางวิญญาณ

มันเป็นคำที่ไพเราะที่สุดในความรู้สึก ถ้ารู้สึกนะ จะอ่านให้ฟัง จะจำไม่ได้ก็ไม่เป็นไร

- สัพพสังขารสมโถ
- สัพพูปธิปฏินิสสัคโค
- ตัณหักขโย
- วิราโค
- นิโรโธ
- นิพพานัง

ธรรมสมาธิเกิดจากอานาปานสติ

๖ คำนี้ ถ้าเราเอาความจริงอันนี้มาทำสมาธิ มีชื่อเรียกแปลกออกไปว่า *ธรรมสมาธิ* แต่ไม่มีใครเคยใช้ ไม่มีใครเคยทำ ในบาลีมีเรียกว่าธรรมสมาธิ เอาธรรมเหล่านี้ ๖ ชื่อนี้มาทำอยู่ในใจ ให้กำหนดอยู่ในใจ เรียกชื่อใหม่ว่าธรรมสมาธิ ไม่มีใครเคยทำ ไม่มีใครเคยพูด แต่ในบาลีมี นี่มันเป็น synonym ของนิโรธ หรือทุกขนิโรธะก็คือเอานิโรธมาทำเป็นสมาธิ

แต่ว่าโดยพฤตินัยแล้ว อานาปานสติหมวดสุดท้ายคือหมวดที่ ๔ นั่นแหละคือ *ธรรมสมาธิ*

ท่านจะไปที่ไหน ที่อินเดีย ที่พม่า ที่ศรีลังกา ที่ไหนก็ตาม ท่านจะไม่ได้ยินคำว่า *ธรรมสมาธิ* คือปฏิบัติธรรมสมาธิ แปลกที่ว่าเขาไม่เอาคำนี้มาใช้กัน แต่แล้วเรายืนยันว่า ทำอานาปานสติหมวดสุดท้ายนั่นแหละ คือการกระทำที่เรียกว่าธรรมสมาธิ คือเอาพระนิพพานเป็นอารมณ์ของสมาธิ สมาธิที่ถูกต้องต้องมีพระนิพพานเป็นอารมณ์

Concentrate the mind ตรงไปที่ทุกขนิโรธ หรือนิพพาน แล้วแต่จะเรียก focus the mind ตรงไปที่นั่น ก็เรียกว่า ธรรมสมาธิ

พูดสำหรับคนธรรมดาเดินถนนก็พูดว่า มุ่งไปที่ความสงบ เราจะมุ่งไปที่ความสงบของจิตใจ (peacefulness of mind) มุ่งไปที่นั่น คอยจ้องอยู่ที่นั่นตลอดเวลา ทุกเวลา เราคอย ระวังจิต ควบคุมจิต ดำรงจิตให้ชอบ ให้มุ่งอยู่ที่ความสงบ ปฏิบัติได้ทุกหนทุกแห่ง

เดี๋ยวนี้คนทั้งโลกก็พูดถึง peacefulness หรือ peaceful world แต่แล้วก็ไม่สำเร็จประโยชน์ เพราะเขาไม่รู้จักทำอะไรบางอย่างให้มันดับลงไป ดับกิเลส ดับตัณหา ดับอุปาทานในเบญจขันธ์ เขาไม่รู้จักทำ พูดไปก็ไม่มีประโยชน์ peaceful world หรือ peacefulness of the world คำนี้พูดไปมันไม่มีประโยชน์ เพราะมันไม่รู้จักทุกขนิโรธ

อุบายดับตัณหาด้วยตัณหา

ทีนี้ มีอยู่สิ่งหนึ่งที่อยากจะพูดเป็นสิ่งสุดท้าย ก็เรียกว่า *อุบาย* ในภาษาไทยเขาเรียกว่า *เคล็ด* เคล็ดคือทำให้มันง่ายเข้า ทำให้มันเร็วเข้า ทำให้มันสะดวกเข้า เรามีเคล็ดหรือมีอุบายที่จะทำ อย่างที่เรียกว่า "*เกลือจิ้มเกลือ*" คือเอาความทุกข์นั่นแหละมันมาแก้ความทุกข์ ในที่นี้ก็จะเรียกว่าเอาตัณหานั่นแหละมาดับตัณหา เกลือจิ้มเกลือมันมีความหมายว่าเอาสิ่งนั้นแหละมาแก้ปัญหา มีคำอีกคำหนึ่งว่า "*ถ้าหนามยอกก็เอาหนามนั่นแหละบ่ง*" คือว่าหนามมันตำอยู่ที่ในเนื้อนี้ เราก็ไปหาหนามใหม่มา แล้วก็เอามาแทงหนามที่ติดอยู่ในเนื้อแล้วปล้ำเอาขึ้นมาอย่างนี้ แล้วหนามอันนี้มันก็หลุดออกมา เขาเรียกว่าเอาหนามนั่นแหละบ่งหนามหรือแก้หนาม นี้มีวิธีเอาตัณหาแก้ตัณหา

แต่ท่านต้องดูให้ดี ให้เห็นว่ามันคนละอันกัน ถ้าว่า "เกลือจิ้มเกลือ" มันเกลืออีกอันหนึ่งมาแก้เกลืออันนี้ ถ้าว่า "หนามมาบ่งหนาม"ก็ต้องหนามอีกอันหนึ่ง ไม่ใช่หนามอันเดียวกันนั้น ฉะนั้นเราต้องมีตัณหาในอีกความหมายหนึ่ง เพียงแต่ชื่อมันเหมือนกันกับความต้องการอีกอันหนึ่ง ชื่อเหมือนกัน

เมื่อเราจะต้องมีของชื่อเดียวกัน แต่ต่างกันอย่างนี้แล้ว คำว่าตัณหานี้เราจะแปลแต่เพียงว่า want ก็แล้วกัน ต้องการ (want) อย่างตัณหา (craving) มันเป็นปัญหา เป็นความทุกข์ เป็นความเลว เราก็เอา want อย่าง aspiration คือต้องการให้ดีกว่าเก่า ดูเหมือนว่าจะมีคนบางคนเคยคิดที่จะแปลคำว่าตัณหานี้เป็น aspiration แต่มันเป็นตัณหาฝ่ายดี ตัณหาเพื่อที่จะแก้ตัณหา ถ้าเอาตัณหามาแก้ตัณหา ดับตัณหาด้วยตัณหาแล้ว ก็เอา aspiration เข้ามาดับ craving เสีย หนามแก้หนาม

ในความทุกข์มีความดับทุกข์

ทีนี้เรามาดูถึงความทุกข์ *ในความทุกข์มันมีความดับทุกข์* ถ้าความทุกข์เกิดขึ้นอยู่ก็เป็นความทุกข์ แต่ความทุกข์ดับลงมันก็เป็นความดับทุกข์ ถ้าเราดูให้ดี เราจะรู้จักตัว

ความดับทุกข์จากความทุกข์นั่นแหละ ดูตัวความทุกข์ว่า ในนั้นมีความจริง มีความรู้ให้เห็นว่าจะดับทุกข์ด้วยวิธีใด ในไฟถ้าเราดูให้ดีว่า ตรงกันข้ามคือความดับไฟ เราศึกษาความทุกข์ให้เข้าใจชัดเจนแจ่มแจ้ง แล้วเราจะมองเห็นว่า ความดับทุกข์จะเป็นอย่างไร ฉะนั้นขอให้ทำให้ฉลาด ในความทุกข์มันสอนเราให้รู้จักความดับทุกข์ มันก็ได้ผลอย่างเดียวกับว่า เอาหนามบ่งหนาม

จงถามตัวเองดูทีว่า เราจะเห็นควันไฟที่ไหน ถ้าไม่เห็นที่ไฟ จะเห็นความดับไฟที่ไหน มันก็ที่ไฟนั่นแหละ เราจะเห็นความดับทุกข์ที่ไหน ก็ต้องเห็นที่ตัวความทุกข์นั่นแหละ ฉะนั้นดูให้ดี ในไฟก็ตาม ในตัวความทุกข์ก็ตาม มันมีสิ่งที่ตรงกันข้ามอยู่ในนั้น เราขอบใจความทุกข์มันสอนให้เราฉลาด แล้วให้ความทุกข์นั้นดับตัวมันเอง

ดับไฟอยู่ที่ไฟ ดับทุกข์อยู่ที่ความทุกข์ พวกคุณทั้งหลายควรจะไปดูสระนาฬิเกร์ ไปดูต้นมะพร้าวกลางสระ นั่นแหละจะเข้าใจคำว่า *ดับไฟที่ไฟ ดับทุกข์ที่ทุกข์* ความดับทุกข์อยู่ที่ความทุกข์นั่นแหละ เราต้องพยายามเข้าใจนี้ให้ดี เราก็จะเปลี่ยนตัณหา sublimate เปลี่ยนกระแสกำลังของตัณหาให้มันเป็นกำลังที่ดับหรือฆ่าตัวตัณหาเอง เปลี่ยนกระแสกำลังของตัณหาจาก craving เป็น aspiration แล้วมันก็ฆ่าตัณหาเอง

ความทุกข์ทำให้รู้เรื่องดับทุกข์

ในที่สุดเราก็พูดว่า ขอบใจความทุกข์ ขอบใจความทุกข์ที่มันทำให้เราฉลาด ที่มันทำให้เกิดพระพุทธเจ้า ผู้รู้ความดับทุกข์ขึ้นมาในโลก ขอบใจความทุกข์ แม้แต่มันจะเป็น optimistic มากไปหน่อยก็ไม่เป็นไรหรอก เรามองกันในแง่นี้ดีกว่า

เมื่อความทุกข์เกิดขึ้นต้อนรับมันให้ดีๆ เราจะพบความดับทุกข์

อริยสัจจ์ที่ ๔ :

ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจจ์

การบรรยายครั้งนี้พูดถึงอริยสัจจ์ข้อที่ ๔ เรียกยืดยาวว่า *ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา* แต่เรียกสั้นที่สุดว่า *มรรค* คือทางเฉยๆ

ขอให้ทบทวนอย่างติดต่อกันมาแต่ต้นอีกครั้งหนึ่ง เราพูดถึงเรื่องปัญหาหรือความทุกข์ โดยมีหัวข้อว่า มันคืออะไร มันมาจากอะไร และมันเพื่อประโยชน์อะไร แล้วมันโดยวิธีใด วันนี้เราจะพูดกันถึงข้อที่ว่า โดยวิธีใด

สิ่งแรก ความทุกข์หรือตัวปัญหาทั้งหลาย รวมหมดว่าบรรดาสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา (dissatisfaction) ทุกชนิด ทุกขนาด ทั้งหมดเป็นตัวความทุกข์หรือเป็นตัวปัญหา แล้วมันก็เกิดมาจากการที่เรามีอุปาทานในขันธ์ทั้ง ๕ แต่เราเรียกสั้นๆว่ามาจากตัณหา ตัณหาคืออุปาทานในขันธ์ทั้ง ๕ นี้เป็นที่มา เป็นต้นเหตุแห่งความทุกข์ เราก็พบว่าหยุดตัณหาคือหยุดอุปาทานนั่นเสีย คือเอาอุปาทานออกมาเสียจากขันธ์ ๕ นั่นแหละคือมันดับทุกข์ ทีนี้โดยวิธีใด ทำอย่างไรจึงจะเอาอุปาทานออกมาเสียจากขันธ์ทั้ง ๕ นี้เป็นข้อที่ ๔ ที่เรากำลังจะพูดกัน

ความหมายของคำว่า ปฏิปทา

ในภาษาบาลีเรามีคำคำหนึ่งที่เรียกว่า ปฏิปทา เช่น ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ปฏิปทา คำนี้มีความหมายได้ ๒ อย่าง ถ้าความหมายของชาวบ้านตามธรรมดาที่พูดอยู่ในท้องถนน คำๆนี้แปลว่า การเดินทาง (travelling) แต่พอมาพูดถึงสำหรับการปฏิบัติธรรมะที่วัด คำนี้ก็แปลว่า *การปฏิบัติ* การปฏิบัติจะเป็น practice หรือ commitment ที่ใช้ในศาสนาอื่น มันแปลว่าการปฏิบัติ ฉะนั้นการเดินทางกับการปฏิบัติ ๒ คำนี้เป็นคำเดียวกัน คือคำว่า ปฏิปทา

ความหมายของคำว่า คามินี

คำว่า *คามินี* แปลว่า *เป็นเครื่องให้ถึง* เป็น instrument เป็นเครื่องให้ถึง คามินีปฏิปทาก็แปลว่า การปฏิบัติที่เป็นเครื่องให้ถึง

รวมกันทั้งหมดเรียกว่าอริยสัจจ์ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาเป็นความจริงข้อที่ ๔ ในอริยสัจจ์ทั้ง ๔

ความหมายของคำว่า ความจริง

มาถึงอริยสัจจ์ที่สุดท้ายนี้แล้ว เราก็จะดูความหมายของคำว่าความจริง ซึ่งมันเป็นคำที่มีความหมายพิเศษ ดีมากเลย คำว่าจริง แม้ความทุกข์ที่เราไม่ปรารถนา ไม่ต้องการมันก็มีความจริง ในเหตุที่มันเกิดทุกข์ก็มีความจริง แม้ความดับทุกข์เสียได้ก็มีความจริง มันมีความจริงของมันในทุกสิ่งทุกอย่าง มันจะเป็น positive หรือ negative ก็ตามเถอะ มันก็มีความจริงของมัน รู้จักสิ่งที่เรียกว่าความจริง

ใน positive ก็มีความจริงที่เป็น positive ใน negative มันก็มีความจริงที่เป็น negative ในคำพูดที่โกหกนั้นก็มีความจริงของความโกหก ในคำพูดที่มันเป็นการหลอกลวงมันก็เป็นความจริง มีความจริงของสิ่งนั้นในตัวความจริง ความจริงของสิ่งเหล่านี้ต้องรู้จัก ต้องเข้าให้ถึงตัวจริงหรือตัวความจริงโดยสิ่งที่เรียกว่าปฏิปทา ปฏิปทาคือการปฏิบัติ

ให้เข้าใจความหมายของคำว่าจริงนี้ให้ถูกต้องเถิด ในความไม่จริงมันก็มีความจริงของความไม่จริง ในความโกหกต่างๆ มันก็มีความจริงของมัน ตัวความจริงมันก็มีอยู่ในสิ่งนั้นๆ ตามแบบของมัน เดี๋ยวนี้เราดูความจริงเกี่ยวกับความทุกข์ที่เป็น negative แล้วก็ความดับทุกข์ที่เป็น positive มันก็มีความจริงของมัน

ความจริงที่เป็นอริยสัจจ์มีประโยชน์ที่สุด

เรามีความจริงชนิดที่มีประโยชน์ที่สุด เรามีความจริงชนิดที่ไม่มีประโยชน์เลย แต่ก็ความจริงแท้ๆ ไม่เป็น positive หรือ negative แต่นี่เรารู้สึกเอาเองว่าความจริงอย่างนี้มีประโยชน์ ความจริงอย่างนี้ไม่มีประโยชน์ *ความจริงที่เป็นอริยสัจจ์มีประโยชน์มาก เพราะทำให้เราอยู่โดยไม่มีข้าศึก* ความจริงนำไปสู่ความไม่มีข้าศึก เป็นความจริงที่มีประโยชน์ ฉะนั้นขอให้เราสนใจความจริงที่มีประโยชน์ความจริงอีกมากมายจริงเหมือนกันแต่ไม่มีประโยชน์ เราไปสนใจความจริงอย่างนั้นกันเสียโดยมาก เพราะว่ามันสนุกดี ความจริงที่มีประโยชน์ไม่ค่อยสนุก

มันยังมีลักษณะที่จะต้องทราบไว้อย่างหนึ่งว่า น่าฟังหรือไม่น่าฟัง attractive หรือไม่ นี่เรากำลังพูดเรื่องเอาอุปาทานออกมาเสียจากขันธ์ทั้ง ๕ มันจะไม่น่าฟังสำหรับคนเป็นอันมาก ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ เห็นประโยชน์เท่านั้นจึงจะน่าฟัง เราจะพูดสิ่งที่ดีที่มี

ประโยชน์แต่มันก็ไม่น่าฟังหรือฟังไม่ออก คนโดยมาก คนปุถุชน เขาไม่ชอบฟัง นี่เรียกว่า แม้จะเป็นความจริงที่เป็นประโยชน์ด้วย แต่บางทีมันก็ไม่น่าฟัง หรือไม่เป็นที่ชอบใจของคนเป็นอันมาก

ถ้าฟังไม่ถูก เขาไม่รู้สึกว่าการเอาอุปาทานออกเสียจากขันธ์ ๕ นี้คือพุทธศาสนานี่มันเป็น pessimistic แต่ถ้าเขาฟังถูกเห็นชัดอยู่อย่างนั้น มีประโยชน์อยู่อย่างนั้น พุทธศาสนาคือเอาอุปาทานออกมาเสีย นี่ก็เป็น optimistic ฉะนั้นอย่าให้สิ่งทั้งสองนี่มันหลอกลวงท่านทั้งหลาย

เมื่อเขาฟังไม่ถูก ไม่เข้าใจ เขาก็จะมีความคิดไปว่า คนพูดนั้นพูดไม่มีประโยชน์ เอาอัตตาออกมาเสียจากขันธ์ทั้ง ๕ นี้มันไม่มีประโยชน์อะไร เป็นคนบ้า แต่ว่าคนพูดนี้พูดความจริงที่สุด แล้วคนฟังมันฟังไม่ถูกเอง ฉะนั้นขอให้คิดดูให้ดีว่า คนพูดเป็นคนโง่หรือคนฟังเป็นคนโง่กันแน่

มันแล้วแต่ว่าฟังถูกหรือไม่ถูก ฟังเข้าใจหรือไม่เข้าใจ ถ้าฟังไม่เข้าใจ คนฟังก็หาว่าคนพูดเป็นคนโง่ ทั้งที่คนฟังมันเป็นคนโง่ จะต้องเตรียมตัวให้ถูกต้อง ให้ฟังให้ถูก แล้วก็จะไม่เข้าใจว่าคนพูดเป็นคนโง่ ในการที่จะพูดว่า ถอนอัตตา ถอนอุปาทานออกมาเสียจากขันธ์ทั้ง ๕

ถ้าเขาฟังไม่ถูก ไม่ realize ในสิ่งที่พูดแล้ว เขาจะรู้สึกว่า การเอาอุปาทานออกมาเสียจากขันธ์ทั้ง ๕ นี่มันเป็นการฆ่าตัวตาย เป็นการฆ่าตัวตาย เขาไม่ชอบ แล้วเขาจะคิดว่าผู้พูดเป็นคนโง่ที่สุด

นักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยก็ยังมาถามว่า ถ้าไม่ให้มี concept ว่าตัวตน ว่าตัวกู ว่าของกูอย่างนี้แล้ว จะให้เรามีชีวิตอยู่ได้อย่างไร เขาจะมีชีวิตอยู่ได้อย่างไร เขามีคำถามอย่างนี้ เขาจะต้องเข้าใจให้ถูกต้องว่า เราอาจจะมีชีวิตอยู่โดยที่ไม่ต้องมีอุปาทานว่าตัวกู ว่าของกู มันจะมีสิ่งกลางๆอันหนึ่งว่า individuality หรืออะไรในทำนองนี้ ที่มันเป็นกลางที่สุดกับ individuality ที่มันมี concept ว่าตัวกู มันก็ต่างกันมาก เราอาจจะมีตัวชนิดที่ไม่มีตัวหรือมีตัวชนิดที่มีตัว ถ้ายึดมั่นถือมั่น มันก็เป็นตัวขึ้นมา ถ้าไม่ยึดมั่นถือมั่นในอุปาทานมันก็ไม่มีตัว เรามีชีวิตที่ไม่มี conception ว่ามีตัวนั่นแหละมันอยู่ได้เหมือนกัน ไม่ต้องกลัวว่าจะเป็นการฆ่าตัวตาย

เราอาจจะมีชีวิตชนิดที่มีความรู้สึกว่ามีตัวก็ได้ เราจะมีชีวิตชนิดที่มีความรู้สึกว่าไม่มีตัวก็ได้ เราไม่ต้องตายหรอก มีชีวิตอย่างไหนดีกว่า ไม่มีความทุกข์ จงเลือกเอาอย่างนั้น

นี่คือมัชฌิมาปฏิปทา หรือทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เราจะปฏิบัติให้มีชีวิตชนิดที่ไม่มีตัว ไม่มี concept ว่ามีตัวในใจ แต่เป็นธรรมดาที่ปากจะต้องพูดว่ามีตัว เพราะว่าคนทั้งโลกเขาพูดภาษาอย่างมีตัว มันกลายเป็นเราว่ามีใจอย่างหนึ่ง แล้วก็มีปากพูดอีกอย่างหนึ่ง ข้อนี้หลีกไม่พ้น

ความจริง ๒ อย่าง ทำให้ปากอย่าง ใจอย่าง

เมื่อเรารู้ความจริงข้อนี้ เราก็จะไม่มีความทุกข์ เพราะมันไม่มีตัวที่จะเป็นผู้ทุกข์ แต่แล้วก็จำเป็นที่ปากมันจะต้องพูดอย่างมีตัว ฉะนั้นศาสนาที่สำคัญๆ เขาจำเป็นจะต้องพูดอย่างมีตัว เขาก็มีตัวตลอดไป เช่น ลัทธิฮินดูอย่างเวทานตะอย่างนี้ เขาจะต้องมีตัวตลอดไปจนนิรันดร สำหรับพุทธศาสนาก็จะเน้นที่ว่า มันไม่มีตัวตลอดเวลา ถ้าเราไม่เข้าใจกันให้ดีๆ แล้วก็จะทะเลาะกัน เราจะต้องทำความเข้าใจกันในข้อนี้ ให้เห็นว่าถ้าเราจะถือว่ามีตัว เราก็ควรจะรู้ว่ามีตัวซึ่งมิใช่ตัว We are we which is not we. ท่านเข้าใจไหม ท่านจะฟังถูกไหม We which is not we. เรามีตัวชนิดที่ไม่ใช่ตัว นี่มันเป็นจุดหมายของพุทธศาสนา ในศาสนาฮินดูเวทานตะ เขาจะมีตัวกี่ชนิดก็ตามใจเขา ถ้ามันไม่มีความทุกข์ได้ละก็ใช้ได้เหมือนกัน

จิตรู้สึกอย่างหนึ่ง ปากก็พูดอีกอย่างหนึ่ง จิตรู้สึกอีกอย่างว่าไม่มีตัว แต่ปากพูดว่ามีตัว นี้ไม่ใช่คนโกหก

อัตตา นิรัตตา และอนัตตา

ถ้าจะให้เข้าใจง่ายๆ ขอแทรกพูดตรงนี้อีกทีหนึ่งว่า ทิฐิหรือความคิดของคนนี้มันแบ่งออก ๓ อย่าง พวกหนึ่งมีตัว *มีอัตตา* เป็นอัตตา อีกพวกที่สุดฝ่ายนี้ *ไม่มีอัตตา* เป็น *นิรัตตา* ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าตัว นี่มันสุดโต่งอย่างนี้ มันใช้ไม่ได้ ที่มันอยู่ตรงกลางคือพุทธศาสนา พุทธศาสนาอยู่ตรงกลาง มีตัวชนิดที่มิใช่ตัว *มีอัตตาชนิดที่มิใช่อัตตา* อันนั้นแหละเราเรียก *อนัตตา* นี่คือ middle way หรือมัชฌิมาปฏิปทามันอยู่ตรงกลาง พวกแรกมีตัวเต็มที่ พวกที่ ๒ ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าตัวอะไรเลย พวกที่ ๓ มีตัวซึ่งมิใช่ตัว นี่คือสิ่งที่เรากำลังจะพูดคือ middle way

คำง่ายๆก็ว่าฝ่ายนี้ full of self ฝ่ายนี้ก็ without self ตรงกลางนี่ self which is not self ที่เรากำลังจะพูด

ศึกษาพุทธศาสนาด้วยวิธีประจักษ์แจ้ง ไม่ใช่คิดเหตุผล

ทีนี้ก็มาถึงปัญหาที่สำคัญที่สุด เราจะมีความรู้สึกอย่างนี้ได้อย่างไร

โดยวิธีการทางปรัชญาหรือ philosophy ได้ไหม หรือว่าจะต้องโดยวิธีปฏิบัติทางจิตใจเป็น realization ได้ข้อสรุปหรือ conclusion ของ philosophy จะเรียกว่า realization ได้ไหม นี่จะต้องดูให้ดีๆ philosophy มันจะอาศัย reasoning (การใช้เหตุผล) แล้วก็ออกมาเป็น conclusion อย่างนี้เป็น realization ได้ไหม ทางพุทธศาสนาไม่ยอมรับว่าอย่างนั้นเป็น realization เพราะมันมาจาก reasoning realization ต้องมาจากการปฏิบัติทางจิตทางใจตามวิธีที่พุทธศาสนาเรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา realization จึงจะเกิดขึ้น ที่จะ remove เอาอัตตาออกไปเสียจากขันธ์ทั้ง ๕ ได้จริง

เราจะต้องเห็นให้ชัดและพูดโดยเด็ดขาดลงไปว่า วิปัสสนาหรือจิตตภาวนานี้ไม่มี reasoning แต่ว่าอยู่เหนือ reasoning เป็น realization

ที่เราเรียกว่าอานาปานสติภาวนาหรือวิปัสสนานี้ ท่านต้องเข้าใจว่าเหนือ reasoning ถ้าเป็น reasoning มันก็จะเป็น philosophy

เพื่อจะให้มันเข้าใจง่ายๆ และจะไม่ให้มันปนกันยุ่ง เราอยากจะแบ่งความรู้หรือ knowledge ออกเป็น ๓ ชั้น ถ้ามันมาจากการศึกษาเล่าเรียน study book นี่ก็เป็น knowledge เหมือนกัน ชั้นต่ำมาก ชั้นพื้นฐานทั่วไป แล้วทีนี้ก็มาถึง reasoning เป็นการใช้เหตุผลคิดวิเคราะห์ knowledge ที่มันออกมาจาก reasoning ก็ยังดีกว่านั้น แต่ reasoning นี่ยังผิดได้ เข้ามาอีกอันหนึ่งก็เป็น realization จาก spiritual experience โดยตรง จากจิตใจโดยตรง นี่มันจึงจะเป็นความรู้ที่ถูกต้อง ที่จะเรียกว่าธรรมะ ซึ่งมิใช่ philosophy

แต่มันก็มีความจริงที่ว่า วิถีทางของวิปัสสนา realization นี้ เราเอามาพูดอย่าง philosophy ก็ได้เหมือนกัน แล้วก็จะสนุกด้วย แล้วก็มากมายไม่มีที่สิ้นสุด

ถ้าจะเรียกว่า Buddhist Philosophy ก็ได้ แต่ว่านั่นยังมิใช่ตัวแท้ของพุทธศาสนา

ชีวิตคือการเดินทาง

ดังนั้นเราจึงต้องเดินทาง *ปฏิปทา* หรือ *ปฏิบัติ* *คือเดินทางให้ไปถึงจุดสุดท้ายของทาง* แล้วเราก็จะพบสิ่งนี้ ที่ดับทุกข์สิ้นเชิง โดยเอาอุปาทานตัวตนออกมาเสียจากขันธ์ทั้ง ๕

คำว่าทางหรือหนทางนี้เป็นคำที่มีความหมายมากหรือแปลกมาก สิ่งที่มันมีชีวิตมีการเดินทางอยู่เสมอ แต่มันโง่ มันก็เดินไม่ถูก สิ่งที่เรียกว่าชีวิต จะเป็นคน เป็นสัตว์ เป็นต้นไม้ ถ้ามันมีชีวิต แล้วมันมีการเดินทาง มีวิวัฒนาการอยู่เสมอ แต่ถ้ามันเดินไม่ถูก มันก็ไม่ไปสู่จุดที่ดับทุกข์ได้ มันก็มีปัญหามากขึ้นๆ

อาตมาไม่มีความรู้ที่แน่นอนว่า path กับ way ต่างกันหรือเหมือนกัน ยังเข้าใจจนเดี๋ยวนี้ว่า path เป็น *ตัวทาง* way คือ *วิธีเดินทาง* นี่คิดดูเถิดว่า อัฏฐังคิกมรรคหรือนิโรธคามินีปฏิปทานี้จะเรียกมันว่า path หรือจะเรียกมันว่า way

ถ้าไม่มีการเดินทางแล้ว ทางมันจะมีได้อย่างไร ถ้าไม่มีการเดินทางแล้ว สิ่งที่เรียกว่าทางมันจะมีได้อย่างไร ถ้ามันอยู่เฉยๆ มันไม่เรียกว่าทาง เพราะฉะนั้นการเดินนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญ มันเกิดมีคำว่าหนทางขึ้นมา

ถ้าเราจะนึกถึงวิวัฒนาการของโลก ของจักรวาลแรกที่สุดไปจนถึงอนาคต วิวัฒนาการเหล่านี้มันก็เป็นตัวทาง มันมีแนวมีทางที่มันจะวิวัฒนาการ จะต้องเห็นว่าทางหรือการเดินทางนี้ไม่ใช่สิ่งเล็กน้อย มันเป็นทั้งหมด ในโลกในจักรวาลนี้มีการเดินทางของมันอยู่โดยธรรมชาติ และสิ่งที่มีชีวิตจะต้องเดินให้ถูกต้อง ไม่อย่างนั้นจะไม่ได้รับผลอะไรจากการเดินทาง

เราคลอดมาจากท้องมารดา เราก็มีการเดินทาง ทีนี้เดินผิดหรือถูก ถ้าผิดมันก็ต้องเต็มไปด้วยความทุกข์ ถ้าเดินถูกมันจะไม่มีความทุกข์เลย ทีนี้เราออกมาจากท้องมารดาไม่มีความรู้ มันก็ต้องเดินทางผิดเป็นธรรมดา โดยสิ่งแวดล้อมมันยังให้เดินไปตามที่มันชอบ มันชอบมันรักมันก็เกิดตัณหาเกิดอุปาทาน มันก็เป็นการเดินผิดทาง นับตั้งแต่คลอดออกมาจากท้องแม่

เดินทางถูกคืออยู่เหนือความเป็นคู่

ถ้าเราไม่รู้สึกว่าเรามีความทุกข์ เราก็จะเชื่อว่าเราเดินทางถูกแล้ว แต่คำนี้สำคัญมาก แปลกมาก เพราะว่าเราไม่รู้สึกว่าเป็นทุกข์ เราดีใจ เราพอใจ แล้วก็ไม่รู้สึกว่าเราเป็นทุกข์ นี่มันถูกหลอก ที่เรามา attach อยู่กับความสุขนี่มันก็คือความทุกข์ ต้องระวังให้ดีว่า ไม่มีความทุกข์โดยแท้จริงมันคืออะไร มันต้องเหนือสุขเหนือทุกข์ เหนือดีเหนือชั่ว เหนือ good and evil นั่นแหละจึงว่าเดินถูกทาง

ระวังให้ดี ใน gladness (ความยินดีพอใจ) มันยิ่งมีอุปาทานมากที่สุด อุปาทาน

(attachment) ในขันธ์ทั้งห้ามากที่สุดก็คือสิ่งที่เรียกว่า gladness นั่นแหละ beyond gladness อีกที มันจึงจะถูกต้อง

บางทีเราจะใช้คำว่า good and evil ก็ได้ ทุกๆคู่นั่นแหละ เดินทางขึ้นไปเสียให้พ้นจากอิทธิพลของ dualism ทุกๆคู่

เรามีวิธีที่จะเดินทางไปอยู่เหนือ good and evil อยู่เหนือ positive and negative เหนือ gladness เหนือนั้นขึ้นไปคือว่าที่สุดทาง ถึงจุดหมายปลายทาง

พุทธธรรมคือทางเดินของชีวิต

ทีนี้ก็มารู้จักคำว่าทาง พระพุทธเจ้าเป็นผู้ค้นพบทาง แล้วก็ชี้ทาง แนะทาง ทางเป็นของธรรมชาติ เป็นนิรันดร บางทีก็จะลืมไป บางทีก็จะรู้จัก พระพุทธเจ้าเกิดเป็นคราวๆ พระพุทธเจ้าค้นพบทาง ทางที่มีอยู่เป็นนิรันดร แล้วก็ชี้ทาง พระธรรมคือตัวทางหรือตัวการเดินทาง พระสงฆ์คือผู้รับระบบคำสอนอันนี้ แล้วก็เดินทาง เดินทางไปจนประสบความสำเร็จในการเดินทาง พระพุทธเจ้าก็ดี พระธรรมก็ดี พระสงฆ์ก็ดี เกี่ยวกับทาง เกี่ยวกับการเดินทางทั้งนั้น

เราจะเห็นได้ทันทีว่า *การที่มาศึกษาพุทธศาสนาหรือศึกษาธรรมนี้ มันก็คือศึกษาเรื่องทางและการเดินทาง* ให้เรามีความรู้เรื่องนี้อย่างถูกต้อง มิฉะนั้นมันก็จะเหมือนกับว่าหลับตาแล้วก็เดินทาง มันใช้ไม่ได้ ศึกษาธรรมะ ศึกษาพุทธศาสนามา ศึกษาอานาปานสติ ก็คือศึกษาเรื่องทาง แล้วก็เดินทางให้ถูกต้อง

เต๋าคือทาง

คำสอนที่สำคัญๆ เช่น เต๋าของเหล่าจื๊อ เต๋าคำนี้ก็แปลว่า *ทาง* ถ้าเรารู้เต๋า รู้ทาง แล้วก็เดินทางออกไปเสียจากอิทธิพลของหยินและหยาง คือ positive และ negative เดินทางออกไปเสียจากอิทธิพลของ positive และ negative นี่คือคำสอนในลัทธิเต๋า มีความสำคัญอยู่ที่คำว่าทางหรือเต๋านี้

พระคริสต์คือทาง

นี่แหละ คำว่าทางมีความหมายสำคัญอย่างนี้ อยู่เหนืออิทธิพลของ positive และ negative ทีนี้เราจะมาดูถึง Christianity (คริสตศาสนา) ขอให้สนใจคำพูดของพระเยซู

คริสต์คำหนึ่งที่ว่า *เรานี่แหละคือทาง* พระเยซูคริสต์ตรัสว่า เรานี่แหละคือทาง ทางอะไร ก็ทางไปสู่พระเจ้านั่นแหละ พระเยซูคริสต์ประพฤติกระทำอย่างไรอยู่ในลักษณะที่หมดตัวตนสละตัวตน ยอมทุกอย่างเพื่อจะหมดตัวตน คำสอนของคริสเตียนโดยแท้จริงก็คือว่าหมดตัวตน นี่เป็นทาง และทางนี้เดินไปแล้วก็ไปถึงพระเจ้า คือสิ่งสูงสุดที่มนุษย์ควรจะได้ นี่เราอยากจะทำความเข้าใจอย่างนี้ในระหว่างศาสนา จะไม่มีขัดกันในศาสนาใดๆก็ตาม คือเดินทางให้มันถูกต้อง

ขอให้คริสเตียนทุกคนถือความหมายอันนี้ว่า Symbol of Cross ✞ (สัญลักษณ์ไม้กางเขน) คือ the cutting of the self การตัดตัวตนไม่ให้เหลือ นั่นแหละคือ way

ตัดตัวตน (self) นั่นเสียคือบันไดไปสู่สิ่งสูงสุด นั่นคือพระเจ้า แล้วคำสั่งของพระเจ้า อย่าให้อาดัมกับอีฟกินผลไม้ที่สามารถแบ่งแยกดี–ชั่ว (discriminate good and evil) ติดยึดในดี–ชั่ว (attach of good and evil) นี้คือหัวใจคำสอนของ Christianity เป็นอยู่เหนือ good and evil อย่าไป discriminate เป็น good and evil มันไม่มี good and evil มันก็อยู่เหนือ good and evil แล้วจะเป็นอย่างเดียวกับพุทธศาสนา

ธรรมาศรมนานาชาติ เพื่อความเข้าใจระหว่างศาสนา

ทีนี้ขอพูดนอกเรื่องหน่อย ว่าที่เราจะมี International Dhamma Hermitage (ธรรมาศรมนานาชาติ) ที่สร้างขึ้นฝั่งโน้น ที่เรียกว่า *สวนโมกข์นานาชาติ* นั้น เรามีความตั้งใจอย่างยิ่งที่จะทำความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างศาสนา (We want to make mutual understanding between all religions) ให้รู้ว่าทุกศาสนาสอนเรื่องทางด้วยกัน อย่าทะเลาะกัน อย่าว่าอันนี้ดีกว่าอันนั้น ถ้ามันเป็นศาสนาที่แท้จริงแล้ว มันจะสอนเรื่องทาง ทางที่ไปอยู่เหนือบวกและลบ (beyond positive and negative) ขอความร่วมมือกับท่านทั้งหลายทุกคนด้วย ในการทำความเข้าใจระหว่างศาสนา เพื่อให้ธรรมาศรมนานาชาติที่สร้างขึ้นมานี้สำเร็จประโยชน์

ปลายทางของทุกศาสนา คือหมดปัญหาและความทุกข์

เมื่อคริสเตียนถือว่าพระเยซูคริสต์นั่นแหละคือทาง พุทธบริษัททั้งหลายก็ถือว่าธรรมะนั่นแหละคือทาง ส่วนเหล่าจื๊อท่านเรียกว่าเต๋านั่นแหละคือทาง ขอให้สนใจคำว่าทางทุกศาสนาตั้งใจจะสอนเรื่องทาง แล้วก็ไปสู่ที่ที่เรียกว่าปลายทาง หมดปัญหา หมดความทุกข์

อยู่เหนือปัญหา อยู่เหนือความทุกข์ เป็นสิ่งสูงสุดไม่มีอะไรจะสูงสุดเท่า เราก็รวมกันได้ทุกศาสนา ทุกศาสนาสอนเรื่องทาง the path หรือ the way ก็แล้วแต่จะเรียก

Introduction (ข้อความนำเรื่อง) เกี่ยวกับคำว่าทางนั่นพอแล้วทีนี้ก็มาพูดถึงตัวทางในพุทธศาสนาโดยตรง

อัฏฐังคิกมรรคแปลว่ามรรคมีองค์แปด รายละเอียดมีอย่างไร เราไม่ต้องเสียเวลาพูดกันที่นี่ เพราะว่าหนังสือทั้งหลายที่ท่านอ่านมันมีอยู่แล้วโดยรายละเอียด

สัมมาทิฐิ (right view)
สัมมาสังกัปปะ (right aspiration)
สัมมาวาจา (right speech)
สัมมากัมมันตะ (right action)
สัมมาอาชีวะ (right livelihood)
สัมมาวายามะ (right effort)
สัมมาสติ (right mindfulness)
สัมมาสมาธิ (right concentration)

สำคัญที่ความถูกต้องต่อความดับทุกข์

รายละเอียดอย่างนี้หาอ่านได้จากหนังสือทั่วไป ไม่ต้องพูดก็ได้ ถ้าจะพูดถึงความสำคัญที่ว่า มันมีความหมายอย่างไร ตรงที่คำว่า right (ถูกต้อง) right ที่เป็นบาลีแปลว่าสัมมา สัมมาแปลว่า right ในภาษาไทยเราใช้คำว่า “ชอบ” ที่จริงคำว่า right นี้ มันมาจากคำว่าถูกต้อง ตรงจุด เราจะมาพูดคำว่า right กัน

ทีนี้ ถ้ามีคำว่า right มันก็ต้องมีคำว่า right to อะไร right to what? ก็ต้องรู้ว่าอะไรเป็น object ของสำหรับ right นี้ต้องเข้าใจให้ดีๆ

ถ้าเป็นพุทธศาสนาก็ว่า right to Nibbana คือถูกต้องต่อนิพพาน beyond problem (อยู่เหนือปัญหา)

ถ้าเป็นคริสเตียน ก็ right to God คือ supreme being

เดี๋ยวนี้สำหรับพวกเราที่นี่ เราเอาแต่เพียงว่า right to new life ก็พอแล้ว

เพราะว่าเราพูดกันแล้วว่า new life นี้ beyond good and evil (อยู่เหนือความดีความชั่ว) beyond positive and negative (อยู่เหนือความเป็นบวกเป็นลบ) ดังนั้นขอให้

right to new life ก็พอแล้ว

ถ้าเอาตามหลักธรรมะในพุทธศาสนา มันก็มีคำอธิบายไว้ชัดเหมือนกัน ที่ว่า right (สัมมา) มันต้องถูกต่อจุดที่ต้องการ เรียกว่านิพพานก็ได้ เช่นว่าเรามีสัมมาทิฐิ (right view) มันต้อง right ต่อนิพพาน มีสังกัปปะ (aim หรือ aspiration) นี่ก็ต้อง right ต่อนิพพาน วาจาก็ดี กัมมันตะก็ดี อาชีวะก็ดี วายามะก็ดี สติก็ดี สมาธิก็ดี ต้อง right ต่อนิพพาน

๑. เป็นไปเพื่อความวิเวก

มันก็มีคำพูดอยู่เพียง ๔ คำเท่านั้นแหละ และสำคัญที่สุด ถ้าจำให้ดีแล้วจะเป็นประโยชน์มาก คำแรกก็ว่า *วิเวกนิสิตัง ไปเพื่อวิเวก* อาศัยวิเวก มุ่งหมายวิเวก วิเวกะแปลว่าเดี่ยว เดี่ยวอย่างยิ่ง เป็นความหมายของเสรีภาพ ถ้ามีอะไรมากระทำได้แล้ว มันก็ไม่มีเสรีภาพ ถ้ามันเดี่ยวอย่างยิ่ง ไม่มีอะไรมากระทำต่อไปแล้ว ก็เสรีภาพอย่างยิ่ง คำนี้เรียกว่าวิเวก เอกแปลว่าหนึ่ง วิแปลว่าอย่างยิ่ง เดี่ยวอย่างยิ่ง หนึ่งอย่างยิ่ง ถ้ามันเป็นไปเพื่อวิเวกแล้ว ก็คือ right เรียกว่าสัมมา

๒. เป็นไปเพื่อความจางคลาย

คำที่สองว่า *วิราคนิสิตัง เป็นไปเพื่อวิราคะ* วิราคะแปลว่าจางออก คลายออก ถ้าเป็นวัตถุก็เหมือนกับสีย้อมผ้า จางออกนี่เรียกว่าวิราคะ เป็นนามธรรมคือจิตใจก็จางออกจาก attachment จางออกจากอุปาทาน อุปาทานที่เคยมีในขันธ์ทั้ง ๕ จางออกๆ มันต้องเป็นไปเพื่อวิราคะ คือจางออกแห่งอุปาทาน นี่ความหมายที่สอง ที่เรียกว่าสัมมา หรือ right

๓. เป็นไปเพื่อความดับเย็น

ทีนี้คำที่สาม *นิโรธนิสิตัง* เราพูดกันมากแล้วคำนี้ นิโรธคือ quenching down คือว่าดับลงหรือเย็นลง ต้องเป็นไปเพื่อ quenching down จึงจะเรียกว่าสัมมา หรือ right

๔. เป็นไปเพื่อการปลงของหนัก

ทีนี้อันที่สี่ ฟังยากหน่อย *โวสสัคคปรินามิง* เป็นไปเพื่อการโยนทิ้งของหนัก ต้องเป็นการโยนทิ้งของหนักอยู่เสมอ จึงจะเรียกว่าสัมมา หรือ right

เดี๋ยวนี้พวกเราในโลกมันไม่ได้น้อมไปเพื่อทิ้งไป แต่น้อมเอาเข้ามา รวบรวมมา มันก็ตรงกันข้าม มันไม่มีโวสสัคคปรินามิง

จนเดี๋ยวนี้โลกเต็มไปด้วยอะไร รกรุงรังไปหมด ส่วนมากก็ไม่จำเป็น นี่มันไม่มีโวสสัคคปรินามิง

ในสี่อย่างนี้ อย่างที่หนึ่ง วิเวกะ หนึ่งอย่างยิ่ง ก็แปลว่ามันเพื่ออิสรภาพหรือเสรีภาพ ข้อที่สองมันเป็นวิราคะ จางออกแห่ง attachment ก็เพื่อว่าเราจะไม่เพิ่มความทุกข์ แล้วก็นิโรธะ คือเย็นๆ แล้วก็โวสสัคคะ ทิ้งของหนักไป สี่อย่างนี้เป็นหลักของคำว่าสัมมา

ปัจจุบันทำตรงข้ามกับความถูกต้อง

เดี๋ยวนี้ในโลกนี้มันมีการกระทำที่ตรงกันข้าม ทำความดี ทำบุญทำกุศล เช่นว่า *ให้ทาน* ให้ทานนี้เราก็จะแลกเอาสวรรค์ ค้ากำไรเกินควร การให้ทานอย่างนี้ไม่สัมมา จะเป็นมิจฉาด้วยซ้ำไป แต่ยอมรับว่าถูกอย่างโลกๆ ถ้าสัมมาก็สัมมาอย่างโลกๆ ไม่ใช่สัมมาอย่างเหนือโลก รักษาศีลเราไม่ได้ต้องการเพื่อวิเวก เพื่อวิราคะ เรารักษาศีลเพื่อชื่อเสียง เพื่อดี เพื่อเด่น เพื่ออะไรไปเสีย หรือว่าเราทำสมาธิ ถ้าสมาธิของเราไม่เป็นไปเพื่อวิเวก วิราคะ นิโรธะ และโวสสัคคะ สมาธินั้นก็ไม่ถูกต้อง ฉะนั้นการทำความดี ปฏิบัติศาสนาทุกอย่าง ถ้าไม่เป็นไปเพื่อ ๔ อย่างนี้ก็ไม่ถูกต้อง

บางคน *ทำวิปัสสนา* เพื่อเห็นคนที่ตายแล้ว เห็นสวรรค์ เห็นอะไร กระทั่งว่าเห็นเลขลอตเตอรี่ นั่งวิปัสสนาแล้วเห็นเลขลอตเตอรี่ วิปัสสนาอย่างนี้มันไม่มีวิเวกะ วิราคะ นิโรธะ โวสสัคคะปรินามิง ขอให้เป็นไปเพื่อ ๔ อย่างนี้เถิด ทุกๆอย่างที่เป็นการปฏิบัติ จึงจะเป็นไปเพื่อนิพพาน

ความดีอะไรต่างๆ มันเป็นเพื่อประโยชน์ในโลกนี้ ความร่ำรวยมีอำนาจวาสนา มันก็ถูก แต่ว่าถูกสำหรับโลกนี้ ไม่ได้ถูกสำหรับเหนือโลก จึงไม่ใช่ความมุ่งหมายอันแท้จริงของพุทธศาสนา คำว่า "สัมมา" ในอริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ ต้องแปลให้มันถูก เพื่อไปสู่นิพพาน

ดูให้ดีซิ ที่ว่าถูกๆสำหรับโลกนี้ มันถูกสำหรับที่จะติด (struck) อยู่ที่นี้ (trapped) อยู่ที่นี้ อย่างนี้มันไม่ไหว ไม่ใช่ถูกในความหมายของคำว่า "สัมมา" ในอัฏฐังคิกมรรค มันต้องอยู่เหนือโลกเหนืออิทธิพลของโลก เหนืออิทธิพลของทุกสิ่ง เรียกว่าถูก ถูกในความหมายสี่คำนั้นแหละ

ความหมายของอัฏฐังคิกะ

ทีนี้ก็มาถึงคำว่า *อัฏฐังคิกะ* ซึ่งแปลกันว่า Eightfold จะถูกหรือไม่ถูกก็ไม่ทราบ fold อะไรก็ไม่รู้ แต่ในที่นี้มันหมายถึง factor หรือ ingredient หลายๆอันมารวมเข้าเป็นอันเดียวจึงจะเรียกว่า อัฏฐังคิก หรือ Eightfold รู้จัก Eightfold นี้ให้ดีๆเถอะ เพราะมันไม่ใช่ ๘ ทาง แต่มันทางเดียว แล้วประกอบอยู่ด้วย factors นี้ ๘ อย่าง

ทีนี้มันก็อุปมาได้ เปรียบได้เหมือนกับว่าเชือกเส้นเดียว แต่มันมีเกลียวเล็กๆ ๘ เส้น รวมกันเป็นเส้นใหญ่เส้นเดียว อัฏฐังคิกะหมายความว่าอย่างนั้น

แต่มันมีแปลกอยู่ว่าใน ๘ factors นั้น มันจะมี factor หนึ่งเป็นตัวนำ เป็น main คือตัวนำอยู่ เช่นว่า ยาขนานหนึ่งมันประกอบด้วย ingredient ๘ อย่าง แต่มันมี ingredient อันหนึ่งเป็น main เป็นหัวหน้า ในอัฏฐังคิกมรรคหรือมรรคมีองค์ ๘ นี้ มันก็มี main ข้อนี้หมายถึงสัมมาสมาธิ

อริยสัมมาสมาธิเป็นตัวหลัก

ข้อนี้อาจจะแปลกสำหรับความรู้สึกของท่านก็ได้ คือโดยมากอาจจะคิดว่า ที่สำคัญที่สุดควรจะเป็นสัมมาทิฐิ (right understanding) แต่นี่กลับมาเป็นบริวารของสมาธิ สมาธิที่มีสัมมาทิฐิช่วยประกอบ มันจึงจะเป็นสมาธิที่ทำหน้าที่ได้ มันเกิดคำใหม่ขึ้นมาคำหนึ่ง เรียกว่า "*อริยสัมมาสมาธิ*" (noble right concentration) อริยสัมมาสมาธิ สมาธิถ้าอยู่เดี่ยวๆก็ไม่สามารถทำอะไรได้ตามต้องการ สมาธินี้ต้องมีผู้ช่วย ๗ อย่าง เอาสมาธิเป็นหัวหน้า แล้วก็เอาอีก ๗ อย่างเป็นบริวาร เป็นผู้ช่วยประกอบ มีคำเรียกว่าอริยสัมมาสมาธิ อันนี้ที่จะตัดปัญหาทุกอย่าง จะตัดอุปาทานในขันธ์ทั้ง ๕ อะไรก็ตามที่เป็นการทำหน้าที่

มันแปลกที่ว่า ปัญญาหรือสัมมาทิฐินี้จะมาเป็นผู้ช่วยของสมาธิแต่สมาธิคำนี้มี *อริยะ* เติมเข้าไปข้างหน้าด้วย ไม่ใช่สัมมาสมาธิเฉยๆต้องอริยสัมมาสมาธิ *อริยสัมมาสมาธิ* คือสมาธิที่มีทั้ง ๗ อย่างมาเป็นลูกน้อง แม่ทัพนั้นคือตัวสัมมาสมาธิ แล้วสัมมาทิฐิมาเป็นผู้ช่วย มีกองความรู้ แผนผังอะไรต่างๆมาเป็นผู้ช่วย ที่ว่าปัญญาตัดกิเลสก็ต้องเป็นปัญญาที่มาอยู่กับสมาธิ ปัญญาล้วนๆยังไม่ตัด ปัญญาที่มาอยู่กับสมาธิ ได้กำลังของสมาธิ ปัญญานี้จึงจะตัดกิเลส พอฟังดูทีแรกก็ไม่ค่อยจะเห็นด้วย แต่มีพระบาลีอย่างนี้ สัมมาสมาธิที่มี ๗ อย่างข้างต้นมาเป็นลูกน้อง มาเป็นบริวาร มีลักษณะอย่างนี้ อัฏฐังคิกคือเหมือนกับเชือก ๘ เกลียว ทั้ง ๘ อย่างมาทำงานรวมกันหมด

สมาธิเป็นตัวสำคัญที่สุดที่จะตัดอุปาทานในขันธ์ทั้ง ๕ สัมมาสมาธิที่มีสัมมาทิฐิมาเป็นลูกน้องด้วย มันจึงจะตัดได้ อะไรๆมารวมอยู่ที่ตรงคำที่ว่าสมาธิ และเป็นอริยสัมมาสมาธิ

ปัญญาคือความคม สมาธิคือน้ำหนัก

มันเหมือนกับความคมที่ไม่มีน้ำหนัก มันตัดไม่ได้ มันจะคมเท่าไรก็ตาม แต่ถ้ามันไม่มีน้ำหนัก มันก็ตัดไม่ได้ ความคมคือปัญญาหรือสัมมาทิฐิเป็นความคม แต่มันไม่มีน้ำหนัก คือสัมมาสมาธิแล้ว มันตัดไม่ได้ คมเฉยๆมันตัดไม่ได้ มันต้องมีน้ำหนักที่จะให้ความคมมันตัดลงไป ดังนั้นท่านจึงเพ่งไปที่สัมมาสมาธิ ที่จะเป็นตัวหัวหน้าในการตัดอุปาทานออกมาเสียจากขันธ์ทั้ง ๕ นี่คือความหมายของคำว่า Eightfold หรือ Eight factor รวมกันเป็นหนึ่ง แล้วก็ตัดได้ด้วยทุกๆอย่าง รวมกันทำหน้าที่ เราต้องมีการเป็นอยู่อย่างถูกต้อง มีความพากเพียรมากพอ มีสติ (mindfulness) มากพอ สมาธิจึงจะตัดอุปาทานได้

อนันตริยสมาธิคือสมาธิรวมกับปัญญา

โดยทั่วๆไป เรารู้สึกธรรมดา เราไปให้เกียรติแก่ความคม ไม่ค่อยให้เกียรติแก่น้ำหนัก แต่ในพระบาลีพุทธภาษิตนี้ให้เกียรติแก่น้ำหนัก เพราะในน้ำหนักนั้นมันรวมความคมเข้ามาด้วย เอาความคมมาเป็นบริวารของน้ำหนัก นี่เข้าใจดีๆ ระหว่างคำว่าปัญญากับสมาธิ สมาธิเป็นตัวทำงานโดยมีปัญญาเข้าไปรวมอยู่ด้วย อย่างนี้เขามีชื่อเรียกไพเราะๆว่า *อนันตริยสมาธิ* สมาธิที่ติดแน่นกับปัญญา ไม่มีระหว่าง อนันตริยสมาธินี้ สามารถตัดกิเลสได้

อนันตริยะ ตัวหนังสือแปลว่า without gab, without clearance between ปัญญากับสมาธิ ระหว่างนี้ไม่มีที่ว่าง without gab, without clearance between สัมมาทิฐิ and สัมมาสมาธิ

น้ำหนักกับความคมต้องไม่แยกจากกัน จึงจะเป็น Eightfold path ที่ทำให้สำเร็จ ส่วนศีลเป็นที่รองรับอยู่ข้างล่างเหมือนกับแผ่นดินเรามีน้ำหนัก เรามีความคมก็จริง แต่เราต้องมีที่เหยียบ มีแผ่นดินยืนเหยียบ แล้วอาศัยความคมกับน้ำหนักตัด เพราะฉะนั้นศีลก็จำเป็นเหมือนกัน ก็ต้องมีศีล มีสมาธิ มีปัญญา

ดังนั้นใน Eightfold path มันมีความถูกต้องทั้งศีล ถูกต้องทั้งสมาธิ ถูกต้องทั้งปัญญา รวมกันเรียกว่า Eightfold path รายละเอียดในแต่ละสิ่งๆหาได้ในหนังสือ อ่าน

หนังสือเด็กนักเรียนก็มี เราก็ไม่ต้องมาพูด พูดแต่ว่า "ความถูกต้อง" หมายถึงอย่างไร แล้วต้องรวมกันอย่างไร แล้วก็ทำงานร่วมกันอย่างไรจึงจะเป็น Eightfold path ขึ้นมา

สรุปอริยสัจจ์

เป็นอันว่าอริยสัจจ์ที่ ๔ ตอบคำถามว่า โดยวิธีใด ส่วนได้ผลอะไร คือเพื่ออะไร มันก็ตอบอยู่ด้วยอริยสัจจ์ที่ ๓ คือนิโรธ อริยสัจจ์ที่ ๔ คือโดยวิธีใด โดยตัดต้นเหตุของความทุกข์เสีย คืออริยสัจจ์ที่ ๒ มีตัณหามีอุปาทานเป็นต้นเหตุ ก็ตัดเสียด้วยอริยสัจจ์ที่ ๔ ก็ได้ผลเป็นอริยสัจจ์ที่ ๓ ตัวปัญหาคืออริยสัจจ์ที่ ๑ ตัวความทุกข์ก็หมดไป เรื่องอริยสัจจ์เป็นอย่างนี้

สรุปความว่า Noble path (อริยมรรค) เป็น Path of life (ทางเดินของชีวิต) เสร็จแล้วก็ต้องมี new life beyond any problem ชีวิตใหม่ที่อยู่เหนือปัญหา นี่เรื่อง Eightfold path มีเท่านี้

สรุปอริยสัจจ์

วันแรกที่สุดเราได้พูดถึงเรื่อง introduction (ข้อความนำเรื่อง) ของอริยสัจจ์ วันต่อๆมาเราก็ได้พูดถึงตัวเรื่องอริยสัจจ์ วันนี้เป็นวันสุดท้าย เราก็จะพูดสรุปเรื่องอริยสัจจ์ หรือ conclusion ของเรื่องอริยสัจจ์

อริยมรรคต้องเพื่อกำจัดข้าศึกคือกิเลส

เราจะสรุปใจความสำคัญว่า สัจจะหรือหนทาง (truth หรือ way) นี้ ต้องเป็นไปเพื่อกำจัดข้าศึก ถ้ามันไม่เป็นไปเพื่อกำจัดข้าศึกหรือกำจัดไม่ได้ เราก็ไม่เรียกว่าอริยสัจจ์ หรือว่าอริยมรรค

ถ้ามันกำจัดข้าศึกหรือแก้ปัญหานานาชนิดของชีวิตนี้ไม่ได้ มันก็ไม่มีประโยชน์อะไร มันจะเป็นสัจจะ แต่มันไม่เป็นอริยะ มันก็ไม่มีประโยชน์อะไร เหมือนนาฬิกาที่มันไม่ตรงหรือมันโกหก เราก็ไม่เอามาแขวน เอามาแขวนก็เกะกะ เสียเวลาเปล่าๆ ไม่มีประโยชน์อะไร

อริยสัจจ์จะต้องเป็นไปเพื่อกำจัดข้าศึก อริยะต้องเป็นไปเพื่อกำจัดข้าศึก

ปฏิจจสมุปบาทเป็นอริยสัจจ์ใหญ่

นี่เราก็ได้พูดเรื่อง "ปฏิจจสมุปบาท" กันมาคราวหนึ่งแล้วโดยสมบูรณ์ แล้วเราก็ได้พูดถึงเรื่องอริยสัจจ์ทั้ง ๔ นี้อีก อริยสัจจ์นี่ก็เรียกว่าโดยย่อ ปฏิจจสมุปบาทนั่นเป็นอริยสัจจ์โดยละเอียดโดยสมบูรณ์ เป็นอริยสัจจ์ใหญ่ อริยสัจจ์เล็กนี่พูดเพียง ๔ ข้อ ๔ ความหมาย ปฏิจจสมุปบาทพูดตั้ง ๑๒–๑๓ ความหมาย แล้วทบ ๒ ครั้ง ก็ตั้ง ๒๔ ความหมาย แต่ก็ยังมีอริยสัจจ์ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ด้วยคำพูดเพียง ๒ คำเท่านั้นว่า "*ทุกข์กับความดับทุกข์*" ตถาคตพูดแต่ ๒ อย่างนี้ ไม่พูดอย่างอื่น

พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า ที่แล้วๆมา แต่ก่อนก็ดี เดี๋ยวนี้ก็ดี ดูเหมือนจะรวมทั้งต่อไปด้วย ฉันพูดแต่เรื่องทุกข์กับความดับแห่งทุกข์เท่านั้นแหละ ๒ คำเท่านั้น

เราจะเห็นได้ทันทีว่า เรื่องปฏิจจสมุปบาทเป็นเรื่องพิสดารและยาวที่สุด เรื่องอริยสัจจ์ ๔ ก็เป็นเรื่องขนาดกลาง และคำตรัสสุดท้ายที่ว่า ทุกข์กับดับทุกข์ นี่เป็นอริยสัจจ์ที่สั้นที่สุดเลย

เพราะฉะนั้นการที่ท่านจะศึกษาเรื่องปฏิจจสมุปบาทก็ดี เรื่องอริยสัจจ์ทั้งสี่ก็ดี ก็หาเข้าเจ้าความหมายที่ว่า ทุกข์กับความดับทุกข์เท่านั้นแหละ ได้ใจความหรือแก่นของเรื่องเพียงเท่านั้น

ศึกษาเฉพาะหัวใจ คือเรื่องทุกข์กับความดับทุกข์ก็พอ

เดี๋ยวนี้เราศึกษาอริยสัจจ์ในส่วนที่แวดล้อมหรือประกอบ มันเป็นเปลือกมากเกินไป จึงไม่ค่อยที่จะรู้เรื่องหัวใจพระพุทธศาสนา บางทีเราต้องเสียเวลาเรียนภาษาบาลีอีกมากด้วย ชาวต่างประเทศก็จะเสียเวลาศึกษาเรื่องประเทศอินเดีย ประวัติศาสตร์ ปรัชญา อันมากมายของประเทศอินเดีย ในหนังสือเล่มหนึ่งๆจะเสียเนื้อที่เกี่ยวกับเรื่องนี้มาก แล้วยังจะต้องไปเรียนพุทธประวัติซึ่งเป็นเรื่องประกอบอีกเหมือนกันมากมาย หลายบท (chapter) ของหนังสือหมดไปด้วยเรื่องที่ไม่ใช่หัวใจของพระพุทธศาสนา ฉะนั้นใครสนใจแต่เพียงว่า ทุกข์กับความดับทุกข์ แล้วก็ศึกษาชนิดโดยตรงจากตัวทุกข์ และตัวความดับทุกข์ คือจากจิตใจของเราเอง ถ้าศึกษาอย่างนี้จะเป็นการศึกษาปฏิจจสมุปบาทที่ถูกต้อง อริยสัจจ์ที่ถูกต้อง และความทุกข์กับความดับทุกข์ที่ถูกต้อง

แม้เดี๋ยวนี้ท่านทั้งหลายก็ยังคิดว่ายอมเสียเวลาอันมากศึกษาพุทธศาสนาอย่างอินเดีย พุทธศาสนาอย่างประเทศไทย พุทธศาสนาอย่างศรีลังกา อย่างจีน อย่างธิเบต อย่างอะไรต่างๆมากมาย แล้วก็ยังจะเป็นอย่างเถรวาท อย่างมหายาน อย่างเซ็น อย่างวัชรยานอะไรต่างๆอีกมากมาย ไม่ชัดไม่จี้ลงไปที่ตรงจุดว่าทุกข์กับความดับทุกข์ แล้วก็ศึกษาจากจิตใจที่มีความทุกข์ จิตใจที่มีความทุกข์นั่นแหละคือจุดตั้งต้นของการศึกษาพุทธศาสนาที่ตัวธรรมะ ตัวทุกข์กับดับทุกข์เป็นตัวธรรมะ ให้สมกับที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า *"ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม"* ศึกษาที่นั่น

อริยสัจจ์ที่แท้ศึกษาที่ตัวเราเอง

ขอให้ท่านทั้งหลายอย่าได้ลืมคำตรัสที่ได้เคยบอกให้ท่านทั้งหลายฟังแล้ว พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสว่า *เรื่องความทุกข์ก็ดี เหตุให้เกิดความทุกข์ก็ดี ความดับสนิทแห่งความทุกข์ก็ดี ทางถึงความดับสนิทแห่งความทุกข์ก็ดี ฉัน (พระพุทธเจ้า) บัญญัติไว้ว่า มีอยู่ในร่างกายยาวเพียงประมาณวาหนึ่งเท่านั้น ร่างกายที่ยังมีชีวิตเป็นๆอยู่* พบอริยสัจจ์ทั้ง ๔ ได้ในร่างกายที่ยาวเพียงวาเดียวเท่านั้น ขออย่าลืมคำข้อนี้

จึงขอระบุเลย จี้ไปยัง *อานาปานสติภาวนา* นั่นแหละเป็นวิธีศึกษาอริยสัจจ์ทั้ง ๔ ในร่างกายที่ยาวประมาณเพียงวาหนึ่งเท่านั้น ขอให้สนใจระบบอานาปานสติให้ถูกต้องและให้ดีที่สุด แล้วจะเป็นวิธีศึกษาอริยสัจจ์ทั้ง ๔ ในร่างกายที่ยาววาหนึ่งเท่านั้น

ในวันข้างหน้าสักโอกาสหนึ่ง เราจะพูดเรื่องอานาปานสติกันให้ชัดเจน ให้ละเอียดและครบถ้วน เหมือนที่เราพูดเรื่องปฏิจจสมุปบาทและอริยสัจจ์

อริยสัจจ์เป็นที่รวมคำสอนที่จำเป็นทั้งหมด

ทีนี้ก็มามองดูในแง่ที่ว่า อริยสัจจ์นั้นเป็นที่รวมหมดแห่งคำสอนที่จำเป็น ต้องขอใช้คำว่าที่จำเป็น เพราะว่าที่ไม่จำเป็นมันมีมาก เอาที่จำเป็นรีบด่วนก็คือเรื่องอริยสัจจ์ แล้วก็ตรัสไว้ในลักษณะที่ว่ามันเป็นเรื่องที่รวมมาทั้งหมด ดังที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า ความรู้ทั้งหมดที่ได้ตรัสรู้เท่ากับใบไม้หมดทั้งป่า ที่เอาสอนท่านทั้งหลายเท่ากับใบไม้กำมือเดียว ที่ท่านเรียกว่า *ใบไม้กำมือเดียว* คือเรื่องอริยสัจจ์นั่นเอง ไม่ต้องสอนกันทั้งหมดนั่น มันมากมาย เรียนเรื่องอริยสัจจ์ประมาณเท่ากับใบไม้กำมือเดียว เมื่อเทียบกับใบไม้หมดทั้งป่า เพราะฉะนั้นมันไม่ควรจะเหลือวิสัย มันไม่ควรจะล้มเหลว มันควรจะได้กันอย่างถูกต้องและรัดกุมด้วยกันทุกคน เป็นที่รวมของคำสอนทั้งหมด

ศึกษาพุทธประวัติต้องมุ่งความดับทุกข์

การที่เราพูดว่ายังไม่ต้องศึกษาและไม่จำเป็นต้องศึกษาพุทธประวัติเราข้ามเสีย แล้วก็ไปศึกษาตัวทุกข์กับตัวดับทุกข์โดยตรงจากจิตใจ ฟังดูแล้วมันคล้ายกับไม่ให้ความสำคัญแก่พระพุทธเจ้า แต่ถ้าเรานึกถึงข้อที่ว่า *"ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม"* ละก็ ขอให้รู้ว่ามันอยู่ที่ตัวธรรม มันไม่ได้อยู่ที่ตัวประวัติของพระพุทธเจ้า

ถ้าท่านจะศึกษาพุทธประวัติกันบ้าง ก็ขอให้คอยจ้องเฉพาะที่จะเป็นเรื่องของความทุกข์และความดับทุกข์ที่มีในพุทธประวัตินั้น ก็มีประโยชน์บ้างเหมือนกัน แต่เดี๋ยวนี้หนังสือพุทธประวัติมันกว้างขวางพุทธประวัติบางเล่มพูดอย่างกับพระพุทธเจ้าเป็นบุคคลหนึ่งในประวัติศาสตร์ มันคล้ายกับศึกษาประวัติศาสตร์ไปเสีย บุคคลในประวัติศาสตร์คนหนึ่งก็มีเรื่องยาวเหมือนกัน และพุทธประวัติบางชนิดมันก็เป็นเรื่อง legend (ตำนาน) มากไป มันก็ไม่ไหว ถ้าเอาหนังสือพุทธประวัติมาอ่าน แล้วก็เลือกเอาแต่เรื่องราวของทุกข์กับความดับทุกข์ปรากฏอยู่ในพุทธประวัตินั้น ก็มีประโยชน์

อริยสัจจ์จำเป็นสำหรับทุกคน

ทีนี้ก็มาดูเรื่องอริยสัจจ์ เรื่องอริยสัจจ์นี้มันเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับทุกคนที่มีความทุกข์ ถ้าใครมีความทุกข์ คนนั้นก็มีความจำเป็นจะต้องรู้ จะต้องเรียน จะต้องศึกษาเรื่องอริยสัจจ์ ทีนี้มีบางคนเข้าใจผิด เป็นนักศึกษาด้วย เป็นนักศาสนาก็มี เขาเข้าใจว่าเรื่องอริยสัจจ์นี้มันสำคัญสำหรับคนที่จะไปบวชเป็นพระอรหันต์เท่านั้น ไม่ใช่เรื่องสำหรับคนจะอยู่ในโลกนี้ หลักเรื่องอริยสัจจ์และมรรคมีองค์แปดนี่เอามาใช้ไม่ได้กับคนที่อยู่ในโลกนี้ ถ้าเป็นนักธุรกิจ (business man) แล้ว เขาจะไม่มีความเจริญ นี่มันเข้าใจผิดอย่างยิ่ง ขอให้ถือเด็ดขาดลงไปว่า *ที่ใดมีความทุกข์ ที่นั้นต้องมีการศึกษาอริยสัจจ์ ผู้ใดมีความทุกข์ ผู้นั้นต้องศึกษาอริยสัจจ์*

ถ้าชาวนารู้เรื่องอริยสัจจ์ เขาจะมีความทุกข์น้อย น้อยกว่าที่เขามีในเวลานี้ ถ้ากรรมกรเขารู้เรื่องอริยสัจจ์ เขาก็จะมีความทุกข์น้อยลงไปกว่าที่เขากำลังมีอยู่เดี๋ยวนี้ แม้เขาจะเป็น business man มีธุรกิจอันใหญ่โตกว้างขวาง เป็นเศรษฐีก็ได้ ซึ่งเขามีความทุกข์มาก ถ้าเขารู้เรื่องอริยสัจจ์ เขาจะมีความทุกข์น้อยลงไปอีก แล้วจะไม่มีสิ่งที่เราว่าฆ่าตัวตาย การฆ่าตัวเองตายก็หายไป ไม่ต้องมี

แล้วเขาก็จะได้ลดความอยากความต้องการที่เป็นตัณหา (craving) แล้วเขาก็จะมีความปรารถนาใฝ่ฝัน (aspiration) ที่ดี นี้ก็มีประโยชน์มาก แล้วก็ลดความทุกข์ได้มาก ไม่ว่าใครคนใด

ชีวิตที่มีปัญหา ต้องการความรู้เรื่องอริยสัจจ์

ชีวิตไหนที่มีปัญหา ชีวิตนั้นต้องการความรู้เรื่องอริยสัจจ์ ปัญหาชีวิตนี้ก็รู้จักกันพอสมควรแล้ว เป็นภาระหนัก (burden of life) ยุ่งยากไปหมด ก็เป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยการต่อสู้ดิ้นรน (struggling) ไม่มีการพักผ่อน ความรู้เรื่องอริยสัจจ์จะทำให้เรามีการพักผ่อน แล้วก็มีกำลังสติปัญญา มีอะไรที่จะต่อสู้กับปัญหาแห่งชีวิต

อยากจะถามว่าเราหนีเสือหรือสิงโตโดยที่ไม่ต้องกลัวจะได้ไหม ถ้าเรากลัวเราจะวิ่งหนีอย่างดีได้ไหม เราจะวิ่งหนีอย่างเลวเท่านั้นแหละ แล้วเราบางทีจะทำพลาด หนีไม่ได้ หนีไม่เป็น ถ้าเรามีความรู้เรื่องทุกข์ เรื่องดับทุกข์โดยแจ่มแจ้ง เรื่อง craving เรื่องอะไรต่างๆ นี่เราหยุดมันเสีย เราจะวิ่งหนีเสือหรือวิ่งหนีสิงโตได้อย่างดี อย่างมีศิลปะ แล้วจะไม่มีความทุกข์ด้วย

ในชีวิตนี้มันเหมือนกับว่าเต็มไปด้วยอันตราย จะเป็นเสือ เป็นสิงโต เป็นสัตว์

ร้าย เป็นอะไรต่างๆ แม้แต่จะเป็นโรคภัยไข้เจ็บที่เขากลัวกันนักหนา มันก็เรียกว่าอันตรายโดยที่ไม่ต้องมีความกลัวได้หรือไม่ ความกลัวนี้มาจาก craving ไม่มี craving แล้วจะไม่มีความกลัวเราก็กล้าหาญ เราก็มีกำลัง แล้วก็ต่อสู้กับอันตรายเหล่านั้นได้ดี

โลกยิ่งเจริญ ยิ่งต้องรู้อริยสัจจ์

โลกยิ่งเจริญทางวัตถุ ยิ่งเจริญด้วยวัตถุ ไม่เจริญด้วยธรรม มันยิ่งเต็มไปด้วยอันตราย เป็นไปด้วยสิ่งที่ทำให้เรากลัว แล้วก็เต็มไปด้วยสิ่งที่ทรมานจิตใจของเรา เราจะอยู่ในโลกที่เจริญทางวัตถุนี้ เราจะต้องมีความรู้เรื่องอริยสัจจ์นี้ให้มันเพิ่มขึ้นๆ อริยะ แปลว่า ไม่มีข้าศึก ปราศจากข้าศึก

ขอให้ท่านศึกษาอริยสัจจ์ด้วยความหมายว่า จะอยู่ในโลกในอนาคตที่เจริญด้วยวัตถุนี้อย่างไม่มีปัญหา เพราะว่าในโลกที่เจริญด้วยวัตถุนี้อยู่ยาก อยู่ลำบาก อยู่ยากยิ่งขึ้นทุกทีๆ ยิ่งเจริญทางวัตถุเท่าไร ยิ่งอยู่ยาก อยู่ลำบากยิ่งขึ้นทุกที เพราะฉะนั้นขอให้ศึกษาอริยสัจจ์เตรียมตัวให้พร้อมที่จะอยู่ในโลกที่ยุ่งยากลำบากยิ่งขึ้นทุกที

หลักอริยสัจจ์เป็นหลักวิทยาศาสตร์

อย่างที่ได้พูดให้ท่านทั้งหลายฟังแล้วว่า หลักอริยสัจจ์นี้มันเป็นหลักวิทยาศาสตร์ มันไม่ได้เป็น philosophy ไม่เป็น logic ไม่เป็นอะไรทำนองนั้น มันเป็นวิทยาศาสตร์ แต่ว่าคนไม่ค่อยเห็น ไม่ค่อยสังเกต ไม่ค่อยเข้าใจ แต่เนื้อแท้มันเป็นวิทยาศาสตร์ ฉะนั้นในโลกอนาคตที่จะเจริญด้วยวิทยาศาสตร์ที่ไปทางวัตถุนั้น มันก็ไปสู่ปัญหามากขึ้น เพราะวัตถุมันหล่อเลี้ยง craving ให้เรามีวิทยาศาสตร์ทางจิตใจ ทาง spiritual นี้ให้มากขึ้น มันก็จะเหมาะสำหรับที่จะอยู่ในโลกที่เจริญด้วยวิทยาศาสตร์ทางฝ่ายวัตถุ

ท่านทั้งหลายก็คงจะได้เคยฟัง หรือได้เคยอ่านข้อความของไอน์สไตน์ เขาเขียนไว้ว่า "*ศาสนาที่จะเหลืออยู่ในโลกในอนาคตนี้ มันต้องเป็นศาสนาที่สามารถเผชิญกับความต้องการของวิทยาศาสตร์ สามารถที่จะแก้ไขปัญหาของโลกตามวิถีทางวิทยาศาสตร์*" นี่นักวิทยาศาสตร์ก็มีความคิดอย่างนี้

ขอให้พยายามศึกษาอริยสัจจ์ในแง่ของวิทยาศาสตร์ไว้อย่างเพียงพอด้วย แล้วท่านก็จะเป็นผู้มีชัยชนะ อยู่ในโลกที่แสนจะยุ่งยากลำบากได้เป็นแน่ ไม่เสียทีที่มาศึกษา

คนทุกชนชั้นควรรู้เรื่องอริยสัจจ์

อยากจะยืนยันว่า เขาจะเป็นคนยากจน เป็นคนขอทาน เขาก็จะต้องมีหรือควรจะมีความรู้เรื่องอริยสัจจ์ แล้วความทุกข์จะน้อยลง เขาเป็นคนเจ็บไข้ มีโรคภัยไข้เจ็บมาก เขาจะต้องรู้อริยสัจจ์ แล้วเขาจะมีความทุกข์น้อย แล้วเขาจะหายจากโรคภัยไข้เจ็บ ถึงแม้ถ้าเขาจะต้องตาย เขาก็จะต้องตายอย่างดีที่สุด มันจะมีประโยชน์แม้แต่คนขอทาน คนเจ็บไข้ที่หมอบอกว่าไม่รอดแล้ว จะต้องตายแล้ว มันก็ยังจะต้องอาศัยเรื่องนี้แหละ เรื่องลดความยึดมั่นถือมั่นว่าตัวตนในขันธ์ทั้ง ๕ เสีย ลด craving ในสิ่งทุกสิ่งเสีย ก็จะเป็นประโยชน์แม้แต่คนขอทานและคนเจ็บไข้

ทีนี้ อีกทางหนึ่งตรงกันข้าม ฝ่ายตรงกันข้ามเขาเป็นมหาเศรษฐีมีทรัพย์สมบัติมาก เขาเป็นนักการเมือง เขามีอำนาจมาก ขอให้เขารู้อริยสัจจ์เถอะ ทรัพย์สมบัติมาก อำนาจมากจะไม่เป็นภาระหนัก ไม่เป็น burden of life ไม่เป็นภาระหนัก ไม่เป็นความทุกข์ที่ทรมานเขา แม้เขาจะเป็นมหาเศรษฐี หรือเป็นนักการเมืองที่มีอำนาจ

แล้วต่อไปเขาเป็นเทวดาในเทวโลก ตามที่ท่านทั้งหลายก็รู้เรื่องนี้แล้ว เขาก็ยังต้องอาศัยความรู้เรื่องอริยสัจจ์ มิฉะนั้นเขาจะมีความทุกข์เป็นอันมากด้วยตัณหา ด้วยอะไรต่างๆนี่ ทั้งที่เขาอยู่ในเมืองสวรรค์ ในเทวโลก

เป็นอันสรุปความได้ว่า แม้ว่าเขาจะเป็นชนกรรมาชีพ หรือว่าเขาจะเป็นนายทุนก็เหมือนกันหมดเลย เขาจะต้องมีความรู้เรื่องอริยสัจจ์ จึงจะลดความทุกข์ ลดความทรมานใจลดปัญหาต่างๆได้ เขาจะไม่ต้องมีความทุกข์เพราะความยากจน ไม่ต้องมีปัญหาเพราะความมั่งมี ธรรมะนี้เป็นประโยชน์ตามคำตรัสของพระพุทธเจ้า เป็นประโยชน์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ มนุษย์กับเทวดามันตรงกันข้ามเลย แต่ว่าเป็นประโยชน์ตั้งแต่เทวดาและมนุษย์ เหมือนอย่างที่เราพูดว่า เป็นประโยชน์ทั้งแก่ชนกรรมาชีพและแก่นายทุน

มีคำพูดตามแบบหลักธรรมในพุทธศาสนา หรืออินเดียทั่วๆไปสรุปใจความได้ว่า มนุษย์ (human being) นี้คือบุคคลที่ยังต้องเผชิญกับเหงื่อ รู้จักเหงื่อ ถ้าเป็นเทวดา (celestial being) ไม่รู้จักเหงื่อ ไม่รู้จักความทุกข์ยากลำบากอันเกิดจากเหงื่อ เช่นเดียวกับชนกรรมาชีพต้องรู้จักเหงื่อ พวกนายทุนเขาก็ไม่ต้องรู้จักเหงื่อ นี่ถ้าพูดเป็นภาษาธรรม

แล้วก็มีคำพูดที่น่าหัว น่าหัวเราะต่อไปอีกว่า ถ้าเทวดาเกิดมีเหงื่อ รู้จักเหงื่อขึ้นมาเมื่อใด เขาก็จะตายทันที หมดความเป็นเทวดาทันที

ความรู้เรื่องอริยมรรค (Eightfold path) เป็นความรู้ที่ดีที่สุดที่จะให้อยู่เหนือ

ปัญหาเหล่านี้ จะช่วยหมดทั้งคนขอทาน คนยากจน คนเจ็บไข้ คนธรรมดาสามัญ แล้วก็ทั้งเทวดา จำเป็นที่จะต้องมีความรู้เรื่องอริยมรรคมีองค์แปด มันมีความหมายอย่างนี้ มีความกว้างขวางอย่างนี้ สำหรับเรื่องอริยสัจจ์

เป็นอันกล่าวได้ว่า เรื่องอริยสัจจ์เป็นความรู้ที่จำเป็นสำหรับสิ่งที่มีชีวิต สิ่งที่มีชีวิตและรู้จักความทุกข์ จำเป็นทุกระดับ ไม่ยกเว้นระดับไหน ตั้งแต่ต่ำสุดจนถึงสูงสุด มันไม่เสียทีหรอกที่เรามาเรียนเรื่องอริยสัจจ์

รู้อริยสัจจ์แล้วทำให้มีที่พึ่งแท้จริง

ทีนี้ก็มาถึงเรื่องที่พึ่ง ผู้ที่จะมีที่พึ่งเป็นพระพุทธ เป็นพระธรรม เป็นพระสงฆ์ เขาก็ต้องรู้อริยสัจจ์ พระพุทธเจ้าตรัสไว้อย่างนี้ เขามีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง เขาก็ต้องรู้อริยสัจจ์ เรื่องทุกข์ เรื่องเหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ ทางเข้าถึงความดับทุกข์ ความมีที่พึ่งจึงจะมีความเป็นที่พึ่งที่แท้จริง แล้วก็จะพึ่งได้จริง แล้วก็อยากจะพูดเลยไปถึงว่า ใครจะมี God บนสวรรค์เป็นที่พึ่ง ก็ต้องรู้อริยสัจจ์ เมื่อรู้อริยสัจจ์จึงจะเป็นที่พึ่งให้ได้ เช่นเดียวกับพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งได้ก็ต่อเมื่อเขารู้อริยสัจจ์ หรือมีความรู้เรื่องการปฏิบัติอริยสัจจ์

พึ่งตัวเองคือพึ่งธรรมะ

ที่มันน่าหัวอีกเรื่องหนึ่ง ที่ว่าพระพุทธเจ้ากลับบอกให้ทุกคนพึ่งตัวเอง พึ่งตัวเองในที่นี้หมายถึงพึ่งธรรมะ คือตัวเองทำให้มีธรรมะ คือรู้อริยสัจจ์นั่นแหละ อย่างนี้เราพึ่งตัวเองโดยพึ่งธรรมะ พระพุทธเจ้าบอกให้พึ่งตัวเอง แต่พวกสาวกนี่มันดื้อ ไม่พึ่งตัวเอง จะไปพึ่งพระพุทธเจ้า ไม่พึ่งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และไม่รู้อริยสัจจ์ เลยเหลวหมด

คำว่าพึ่งตัวเองกับพึ่งธรรมะนั้นมันเป็น synonym (ไวพจน์) แก่กันและกัน พึ่งตัวเองต้องรู้ธรรมะหรือรู้อริยสัจจ์ เพราะความรู้เรื่องอริยสัจจ์มันทำให้พึ่งตัวเองได้ เรียกว่าธรรมะ คำนี้เคยพูดกันหลายครั้งหลายหนแล้วว่า ตามหลักธรรมะในพุทธศาสนา ธรรมะก็มีค่าเท่ากับ God พึ่งธรรมก็คือพึ่ง God ต้องรู้อริยสัจจ์จึงจะพึ่งธรรม จะพึ่ง God ก็ต้องมีความรู้เรื่องอริยสัจจ์

ปัญหานี้ จุดนี้ที่จะต้องทำความเข้าใจ ธรรมะคือ God God คือธรรมะ จะต้องทำ

ความเข้าให้ดีๆ ระหว่างศาสนาที่มี God กับศาสนาที่ไม่มี God เดี๋ยวก็จะทะเลาะกัน จะมีประโยชน์ที่สุดถ้าทำความเข้าใจระหว่างศาสนา ในที่สุดจะรวมที่จุดเดียวกันว่า มีความรู้เรื่องอริยสัจจ์ นี่ก็จะหมดปัญหา จะมีชีวิตใหม่ที่ไม่มีปัญหา เหนือ good เหนือ evil ที่ว่าหมดปัญหาคือว่าเหนือ good เหนือ evil

พึ่งตัวเองดีกว่าพึ่งผู้อื่น

การพูดว่าพึ่งตนเองหรือพึ่งธรรมนี้ เป็นวิทยาศาสตร์หรือไม่เป็นวิทยาศาสตร์ แล้วการจะพูดว่าพึ่งผู้อื่น เช่นพึ่ง God เป็นต้น มันเป็นวิทยาศาสตร์หรือไม่เป็นวิทยาศาสตร์ พึ่งตนเองกับพึ่งผู้อื่นอันไหนเป็นวิทยาศาสตร์กว่า ในโลกวิทยาสาสตร์นี้จะต้องรู้จักที่พึ่งที่อาจจะเป็นที่พึ่งได้แท้จริง เรายืนยันเรื่องความรู้เรื่องอริยสัจจ์นี่เป็นที่พึ่ง จะสบหลักวิทยาศาสตร์

รู้และปฏิบัติอริยสัจจ์แล้วปัญหาจะหมดไป

พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า ความรู้อริยสัจจ์ที่ยังไม่ได้ปฏิบัติ เพียงแต่รู้ (realize) อริยสัจจ์ในลักษณะอย่างนี้แล้ว ปัญหาแห่งชีวิตหรือความทุกข์นี้จะหมดไปอย่างมากมาย มากมายอย่างยิ่ง จะเหลือเพียงนิดเดียว เปรียบเหมือนกับว่าขี้ฝุ่นติดปลายเล็บหยิบมือหนึ่งนี้ไปเทียบกับภูเขาหิมาลัย หรือว่าทั้งโลกหรือครึ่งโลกก็ได้ อันไหนมันมากกว่ากัน นี่เราว่ารู้อริยสัจจ์เท่านั้นแหละ ปัญหาหรือความทุกข์จะเหลือเท่าขี้ฝุ่นติดปลายนิ้ว เมื่อเทียบกับภูเขาหิมาลัยหรือว่าเทียบกับโลกทั้งโลก

เดี๋ยวนี้เราทั้งรู้ด้วยและทั้งปฏิบัติด้วย ความทุกข์จะไม่เหลือเลยไม่มีเหลือเลย

คุณค่าของอริยสัจจ์มีอย่างนี้ แม้แต่เพียงรู้ความทุกข์ก็เกือบหมดไป ยิ่งปฏิบัติด้วยก็เลยหมด

ขอให้ท่านศึกษาชนิดที่มีความรู้จริงๆ อย่าเพียงแต่ว่าฟังหรือ listening ไม่พอ มันต้องขึ้นไปถึง realize เห็นว่าเป็นอย่างนี้จริง ปัญหาเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ หมดปัญหาก็ไม่มีความทุกข์ อริยมรรคมีองค์แปดช่วยให้หมดปัญหา

คุณค่าของอริยสัจจ์ที่เราควรยอมลงทุน

ทีนี้ท่านก็เปรียบคุณค่าของอริยสัจจ์ไว้อีกว่า แม้เราจะต้องลำบากเจ็บป่วยมากเท่า

ไร แต่ถ้าได้รู้อริยสัจจ์แล้วเราก็ยอม เราก็จะทน จะยอมทน เปรียบได้ว่า เหมือนกับว่าเขาจะตีเราทั้งวัน หรือจะแทงด้วยของมีคมทั้งวัน เราก็จะยอม ถ้าเป็นเหตุให้รู้อริยสัจจ์ได้ เราก็ยอม ถ้าเป็นเหตุให้ได้รู้อริยสัจจ์ หรือว่าเราต้องเดินทางไกลไปลิบลับ แต่ถ้าจะรู้อริยสัจจ์ได้ เราก็ยอม ท่านเปรียบเทียบค่าของอริยสัจจ์ไว้ในลักษณะที่ว่า แม้จะต้องลงทุนมากถึงอย่างนี้ เราก็จะยอม ถ้ามันจะเป็นเหตุให้รู้อริยสัจจ์

เดี๋ยวนี้การรู้อริยสัจจ์ของเราไม่ต้องเจ็บปวดหรือลำบากมากมายถึงขนาดนั้น *เราพยายามลำบากปฏิบัติอานาปานสติให้ดีที่สุด* โดยที่ไม่ต้องเจ็บปวดมากถึงขนาดนั้น เราก็รู้อริยสัจจ์ได้ จะมาจากอเมริกา จากยุโรป จากออสเตรเลีย จากไหนก็ตาม มันก็ไม่ได้ลำบากมากถึงขนาดนั้น แล้วพยายามฝึกอานาปานสติให้สำเร็จ แล้วเราก็จะรู้อริยสัจจ์นี้เป็นสิ่งที่ควรจะได้ ควรจะทำได้ และควรจะมี

ผู้ที่ทำให้เรารู้อริยสัจจ์มีพระคุณอย่างสูงสุด

ทีนี้ขอพูดต่อไปถึงเรื่องที่ว่า ผู้มีพระคุณ มีความดีต่อเรา ผู้ที่มีพระคุณต่อเรามากที่สุดก็คือผู้ที่ทำให้เรารู้อริยสัจจ์ บิดามารดา เพื่อนฝูงมิตรสหาย ภรรยาสามี ที่เรียกว่าจะดีต่อเรา มีประโยชน์แก่เรา มีคุณแก่เรานั้น ไม่เท่ากับบุคคลที่ทำให้เรารู้อริยสัจจ์ เรียกว่าผู้ที่ทำให้เรารู้อริยสัจจ์นั้นคือผู้ที่มีความดีต่อเรา มีบุญคุณต่อเราอย่างสูงสุด

จะเรียกว่าอะไรก็สุดแท้ ผู้ที่มีความดีแก่เรา มีประโยชน์แก่เรา มีพระคุณแก่เรา หรือผู้ที่ช่วยเราที่สูงสุด ก็คือผู้ที่ทำให้เรารู้อริยสัจจ์ ฉะนั้นขอให้สนใจผู้ที่จะช่วยทำให้เรารู้อริยสัจจ์ เพราะท่านตีราคาไว้มากกว่าบิดามารดา มากกว่ามิตรสหาย มากกว่าเพื่อนรัก มากกว่าอะไรทั้งหมดเลย

ในที่สุดได้ตรัสว่า ถ้าบุคคลใดมีฉัน (พระพุทธเจ้า) เป็นเพื่อนที่ดีแล้ว เขาก็จะพ้นจากความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย พ้นจากปัญหาที่เกิดมาจากความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตายไป คือทุกข์ทั้งหลายทั้งปวง เราพ้นจากทุกข์ทั้งปวงเพราะมีพระพุทธเจ้าเป็นเพื่อนที่ดี กัลยาณมิตรเป็นเพื่อนที่ดี เพราะทำให้รู้อริยสัจจ์

ถ้าไม่รู้อริยสัจจ์จะเห็นกงจักรเป็นดอกบัว

ความจริงมีอยู่ว่า ตลอดเวลาที่เรายังไม่รู้อริยสัจจ์ ไม่เห็นอริยสัจจ์ เราก็จะเห็นกงจักรเป็นดอกบัวอยู่ตลอดไป เป็นคำพังเพยของไทย เป็น Thai proverb เห็นกงจักรเป็น

ดอกบัว อาจจะไม่มีใน proverb ของท่านทั้งหลาย ดอกบัวเมื่อบานแล้วมันก็มีวงกลม มันก็มีกลีบรอบตัว แต่กงจักรนี่มันคล้ายกับฟันเลื่อยรอบๆที่เราใช้ฆ่าคน ทำให้เกิดอันตราย ถ้าเรายังไม่รู้อริยสัจจ์ เราก็จะเห็นว่ากงจักรนี่เป็นดอกบัวที่สวยงามที่จะช่วยเรา จะเห็นสิ่งที่มีอันตรายว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์อยู่เสมอไป ไม่รู้อริยสัจจ์อยู่เพียงใด ก็เห็นกงจักรเป็นดอกบัวอยู่เพียงนั้น

ขอพูดนอกเรื่องสักหน่อย คือแถมเป็นพิเศษว่า กงจักรนี้มีผู้หนึ่งได้ค้นพบของทำด้วยหิน เป็นวงกลมแบบนี้ และมีช่องสำหรับมือจับอย่างนี้ได้ รอบนี้เป็นฟันทั้งหมด การศึกษาทางประวัติศาสตร์สรุปว่า นี่มันเป็นอาวุธที่คนป่าสมัยโน้นใช้ ที่เรียกว่ากงจักร และมีมาเรื่อยๆ จนทำด้วยโลหะ ทำด้วยอะไร จะเห็นกงจักรเป็นดอกบัว กงจักรคืออาวุธที่เก่าแก่โบราณเต็มที กี่พันปีมาแล้วก็ไม่ทราบ แต่ว่าเหลือที่จะบัญญัติเวลา มีอันหนึ่งพบที่เมืองตรังนี้ จึงให้เอาไปไว้ที่พิพิธภัณฑ์ที่กรุงเทพฯ

เราจะเห็นข้าศึกว่าไม่ใช่ข้าศึกอยู่ตลอดไป เมื่อใดที่เรารู้เรื่องอริยสัจจ์ก็จะได้เห็นข้าศึกว่าเป็นข้าศึก แล้วเราจะได้ทำให้หมดข้าศึก ไม่เห็นกงจักรเป็นดอกบัว

ข้อนี้หมายความว่าเราจะชอบความทุกข์ เราจะรักความทุกข์ แล้วเราก็จะตั้งตัวอยู่ในความทุกข์ มันบ้าหรือดี มันบ้าอยู่เท่าไร คนที่ไม่รู้อริยสัจจ์เป็นคนโง่สักเท่าไร

อริยสัจจ์ทำให้ไม่หลงกินเหยื่อ

เราจะกระทำอย่างที่เรียกว่าหาเหยื่อมาป้อนให้ตัณหา ไม่ใช่หาอาหารมาให้ชีวิต แต่หาเหยื่อมาป้อนให้ตัณหา เหยื่อนี่ของหลอกลวง ของทำให้เกิดความทุกข์ อาหารนี่เป็นของถูกต้อง เราจะมัวแต่หาเหยื่อมาป้อนให้ตัณหา ไม่ได้หาอาหารที่ถูกต้องมาให้แก่ชีวิต นี่คือเห็นกงจักรเป็นดอกบัว

อย่าเอาคำว่าอาหารไปปนกัน ถ้าเราไม่รู้อริยสัจจ์ เราจะหาเหยื่ออยู่เรื่อยไปๆ ไม่มีที่สิ้นสุด ถ้าว่าเรารู้อริยสัจจ์ เราก็จะหาอาหารมาให้แก่ชีวิต ไม่หาเหยื่อให้แก่ตัณหา ความจริงที่มันมีอยู่ในโลกนี้จริงๆนั้น มันมีอยู่อย่างนี้ เรื่องอริยสัจจ์ก็จะเป็นประโยชน์แก่โลก เพื่อสันติสุขของโลกได้

ดูให้ดีๆ อารยธรรม (civilization) ของพวกเราสมัยนี้นั้นมันกลายเป็นหาเหยื่อให้ตัณหาแท้ๆ ไม่ได้หาอาหารให้สันติภาพหรอก ดูสิ่งที่มีอยู่มากมาย เพิ่มขึ้นมากมาย เป็นของไม่จำเป็นหรอก โฆษณาในหน้าหนังสือพิมพ์หรือในร้านขายของ เปิดดูจะพบแต่สิ่งไม่จำเป็นทั้งนั้น ไม่มีก็ไม่ตาย นี่มันเป็นเหยื่อของตัณหาทั้งนั้นแหละ civilization ปัจจุบันนี้มีแต่

เพิ่มเหยื่อให้ตัณหา ไม่มีสันติภาพแก่โลก เพราะความไม่รู้เรื่องอริยสัจจ์ และเห็นกงจักรเป็นดอกบัว

อริยสัจจ์ทำให้มีสันติภาพ

เราให้เหยื่อแก่ตัณหาอย่างนี้ ก็มีอุปาทาน มีตัวตน แล้วก็มีความเห็นแก่ตัว (selfishness) เพิ่มขึ้นในโลกนี้ แล้วเราก็มีแต่วิกฤตกาล (crises) ไม่มีสันติภาพ รู้อริยสัจจ์เถิด แล้วก็จะหยุดความเลวร้ายอันนี้เสียได้

รู้อริยสัจจ์คือรู้ธรรมะทั้งหมดในพุทธศาสนา

ในที่สุดสรุปความว่า ธรรมทั้งหลายมากมายเท่าไรก็มาสรุปอยู่ในอริยสัจจ์ เช่นเดียวกับใบไม้ทั้งป่ามาสรุปอยู่ใบไม้กำมือเดียว เรียนให้รู้อริยสัจจ์เถิดก็จะเท่ากับรู้พุทธศาสนาทั้งหมด หลักธรรมทั้งหมดมารวมอยู่ที่อริยสัจจ์ นี่เรื่องก็จบ รู้อริยสัจจ์ก็คือรู้ธรรมทั้งหมดในพุทธศาสนา ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ที่จะช่วยดับทุกข์ได้จริง ขอให้สนใจเถิด แล้วท่านทั้งหลายก็สนใจอยู่แล้ว ก็ฟังด้วยดี แล้วก็สร้างเครื่องมือด้วยอานาปานสติให้สำเร็จ ก็จบเรื่องเกี่ยวกับอริยสัจจ์ในฐานะเป็นบทสรุป (conclusion) ในวันนี้ ขอยุติการบรรยายเพียงแค่นี้

ธรรมะมหาเถราจารย์

๑. หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต (วัดป่าสุทธาวาส สกลนคร)

๒. หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี (วัดหินหมากเป้ง หนองคาย)

๓. ท่านอาจารย์ชา สุภัทโท (วัดหนองป่าพง อุบลราชธานี)

สารบัญ

หน้า

๑. **หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต**

–มหาสติปัฏฐาน คือชัยภูมิอันเป็นสนามฝึกตน ๑๘๗

–อุบายแห่งวิปัสสนาอันเป็นเครื่องไถ่ถอนกิเลส ๑๘๘

๒. **หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี**

–ไขปัญหาการปฏิบัติธรรม ๑๙๒

๓. **ท่านอาจารย์ชา สุภัทโท**

–สมาธิภาวนาสัมมาปฏิบัติ ๒๑๐

คำนำ

เมื่อเอ่ยชื่อท่านอาจารย์ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ท่านอาจารย์หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี และท่านอาจารย์ชา สุภัทโทแล้ว เข้าใจว่าพุทธศาสนิกชนคงจะรู้จักและคุ้นเคยชื่อท่านอาจารย์ชา เป็นอันดับ ๑ ท่านอาจารย์หลวงปู่เทสก์ เป็นอันดับ ๒ ส่วนท่านอาจารย์หลวงปู่มั่น คงจะมีผู้รู้จักน้อย หรืออาจจะไม่รู้จักเลยก็มี ทั้งนี้ก็เพราะว่า ท่านอาจารย์หลวงปู่มั่น ได้มรณภาพตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๒ เป็นเวลากว่า ๔๐ ปี เกือบจะ ๕๐ ปีมาแล้ว จึงใคร่จะขอกล่าวถึงท่านอาจารย์ทั้งสามพอเป็นสังเขปเล็กน้อย

ท่านอาจารย์หลวงปู่มั่นเป็นพระมหาเถระผู้มีชื่อเสียงมาช้านาน ชาวพุทธผู้สนใจในธรรมะ พระป่าสมัย ๕๐-๖๐ ปีก่อน คงจะรู้จักท่านดี ท่านเป็นพระอาจารย์ใหญ่ทางวิปัสสนากัมมัฏฐาน จัดเป็นผู้บุกเบิกฟื้นฟูการปฏิบัติธรรมชั้นสูงจนเป็นที่ยอมรับของปัญญาชนทั่วไป ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ในบั้นปลายของชีวิตท่าน คือในปี พ.ศ. ๒๔๙๒

หลังจากได้ตรากตรำออกท่องธุดงค์หาความสงบวิเวกตามป่าเขาลำเนาไพรกว่า ๖๐ ปี ในบั้นปลายชีวิตของท่านอาจารย์ก็ได้กลับภาคอีสานบ้านเกิด พำนักอยู่ที่วัดบ้านหนองผือ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร และในปี ๒๔๙๒ นับเป็นปีสุดท้ายของท่านอาจารย์ ความชราภาพทำให้เกิดอาพาธหนัก ทั้งแพทย์และศิษย์ช่วยกันดูแลรักษาพยาบาลอาการก็ไม่กระเตื้องขึ้น ท่านอาจารย์รู้ตัวว่าชีวิตใกล้จะสิ้นแล้ว ท่านอาจารย์ได้สั่งเรียกศิษยานุศิษย์ทั้งหลาย ทั้งใกล้และไกล ให้มาประชุมฟังโอวาทพร้อมกันเป็นครั้งสุดท้าย ที่วัดป่าบ้านหนองผือ อำเภอพรรณานิคม แล้วท่านอาจารย์ต้องการจะไปละสังขารที่วัดป่าสุทธาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เพื่อความสะดวกในการจัดฌาปนกิจศพของท่าน พวกศิษยานุศิษย์และญาติโยมได้นำท่านอาจารย์ไปยังวัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร ตามความประสงค์ของท่านอาจารย์ แล้ววาระสุดท้ายท่านอาจารย์หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ก็ได้มรณภาพดับขันธ์ในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๙๒ รวมศิริอายุได้ ๘๖ ปี

สำหรับท่านอาจารย์หลวงปู่เทสก์มีชาติกำเนิดที่บ้านนาสีดา ตำบลกลางใหญ่ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ชื่อและนามสกุลเดิมของท่านคือ เทสก์ เรี่ยวแรง เมื่อปีขาล ต้นปี พ.ศ. ๒๔๔๕ มีนิสัยโน้มเอียงใฝ่ศาสนามาแต่เด็กๆ ชอบคลุกคลีอยู่กับพระเณรในวัด อยู่มามีพระอาจารย์สิงห์ และพระอาจารย์ดำ ศิษย์ท่านอาจารย์หลวงปู่มั่น เดินธุดงค์มาถึงบ้านนาสีดา ได้พัก ณ บ้านบิดาหนุ่มเทสก์นานถึง ๒ เดือน แล้วจะเดินทางต่อไปยังอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ก็ได้ชักชวนหนุ่มเทสก์ไปอยู่ด้วย เมื่ออยู่กับท่านอาจารย์สิงห์จนอายุได้ ๑๘

ปี ก็ได้บรรพชาเป็นสามเณร แล้วได้ไปพำนักอยู่ที่วัดสุทัสนาราม จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อศึกษาเล่าเรียนหนังสือทั้งสายสามัญและบาลี จนเมื่ออายุได้ ๒๒ ปี ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ อยู่จำพรรษาวัดสุทัสนารามได้ ๖ ปี ท่านอาจารย์สิงห์ก็พาออกเดินธุดงค์ แล้วพระภิกษุเทสก์ก็ได้พบกับท่านอาจารย์หลวงปู่มั่นเป็นครั้งแรกที่อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ท่านอาจารย์หลวงปู่มั่นได้ให้โอวาทอบรมสั่งสอนอย่างเต็มที่ และกล่าวยกย่องให้เป็นกำลังใจว่าเป็นผู้มีความสามารถ ต่อไปภายหน้า อนาคตจะได้เป็นพระธรรมทายาท เป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระศาสนา

ท่านอาจารย์หลวงปู่เทสก์ได้ออกเดินธุดงค์ ตามแนวทางปฏิบัติของท่านอาจารย์หลวงปู่มั่น ไปทั่วทุกภาคของประเทศ เหนือ ใต้ ออก ตก ตลอดจนในประเทศข้างเคียงทั้งพม่า และลาว จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ท่านอาจารย์หลวงปู่เทสก์ ซึ่งอยู่ที่จังหวัดจันทบุรี ได้ทราบข่าวท่านอาจารย์หลวงปู่มั่นอาพาธหนักอยู่ที่จังหวัดสกลนคร จึงได้รีบเดินทางกลับภาคอีสาน มุ่งไปจังหวัดสกลนคร เฝ้าดูแลการเจ็บป่วยของท่านอาจารย์หลวงปู่มั่น จนถึงวาระสุดท้าย

เมื่อสิ้นท่านอาจารย์หลวงปู่มั่นแล้ว ท่านอาจารย์หลวงปู่เทสก์ก็รู้สึกว้าเหว่และวิตกว่า สมัยท่านอาจารย์หลวงปู่มั่นมีชีวิตอยู่นั้น พระสงฆ์ผู้ใหญ่ทางคณะสงฆ์ได้ให้การสนับสนุนส่งเสริมและเป็นที่พึ่งพาอาศัยได้ เมื่อสิ้นท่านอาจารย์หลวงปู่มั่นแล้ว ไม่ทราบว่าพระสงฆ์ผู้ใหญ่ในคณะสงฆ์ จะให้การสนับสนุนส่งเสริมเหมือนเดิมหรือไม่ ท่านอาจารย์หลวงปู่เทสก์จึงเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปพบพระสงฆ์ผู้ใหญ่ ฟังทัศนะเกี่ยวกับการดำเนินการของคณะพระป่า ซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนเช่นเดิม และท่านอาจารย์หลวงปู่เทสก์กับคณะก็ได้รับนิมนต์ให้ลงไปเผยแผ่ธรรมะตามแนวทางพระป่ายังภาคใต้ ถึงจังหวัดสงขลา แล้วเลยไปยังจังหวัดกระบี่ พังงา และภูเก็ต และท่านอาจารย์หลวงปู่เทสก์ก็ได้พำนักอยู่ที่จังหวัดภูเก็ตนานถึง ๑๕ ปี ตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๙๓ ถึงพ.ศ. ๒๕๐๗ จนได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะจังหวัดภูเก็ตฝ่ายธรรมยุต และได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ชั้นแรกเป็นพระนิโรธรังสี คัมภีรปัญญาจารย์ แล้วเลื่อนขึ้นเป็นพระราชนิโรธรังสีมคัมภีรปัญญาวิศิษฏ์

การได้พำนักอยู่ภาคใต้นานถึง ๑๕ ปี ทำให้รู้สึกเบื่อ และสุขภาพไม่ถูกกับอากาศภาคใต้ ก็คิดอยากกลับภาคอีสานถิ่นบ้านเกิด จึงได้สละตำแหน่งที่ได้รับแต่งตั้ง เดินทางกลับภาคอีสานในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ไปพักที่วัดถ้ำขาม อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ของท่านอาจารย์ฝั้น อาจาโร อยู่ได้ไม่นานก็ออกเดินธุดงค์กับพระอนุจร ๑ รูป ไปจนถึงหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย เห็นเป็นทำเลเหมาะสมจึงตกลงใจจัดการสร้างวัดขึ้น จนได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเป็นวัดหินหมากเป้งโดยสมบูรณ์ ตั้งแต่ พ.ศ.

๒๕๑๓ เป็นต้นมา

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ท่านอาจารย์หลวงปู่เทสก์ เกิดอาพาธหนักจนถึงกับต้องนำเข้ารักษายังโรงพยาบาลศิริราช เป็นเวลานานถึงเดือนเศษ อาการยังไม่หายดี แต่ท่านอาจารย์ไม่ยอมอยู่ต่อ ขอกลับวัดหินหมากเป้ง

ภายหลังจากหายเจ็บไข้ได้ป่วยแล้ว ปรากฏว่าท่านอาจารย์หลวงปู่เทสก์ได้รับความสนใจจากพุทธศาสนิกชนมากขึ้น แม้กระทั่งชาวต่างประเทศก็ได้เดินทางไปวัดหินหมากเป้ง ได้รับฟังธรรมะและรับการสั่งสอนอบรมกัมมัฏฐาน จนได้รับนิมนต์ไปเผยแพร่ธรรมปฏิบัติยังต่างประเทศ เช่น สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และออสเตรเลีย เป็นต้น อยู่มาจนถึง พ.ศ. ๒๕๓๖ ท่านอาจารย์หลวงปู่เทสก์ซึ่งมีอายุได้ ๙๑-๙๒ ปี ความชราภาพของสังขารทำให้เกิดอาพาธขึ้นอีก ท่านอาจารย์นึกถึงวัดถ้ำขาม อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ที่เคยพักอยู่ชั่วคราวว่าเป็นสถานที่วิเวกดี เหมาะแก่การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน จึงได้กลับไปพำนักอยู่อีก จนถึงวันที่ ๑๗ ธ.ค. ๒๕๓๗ ท่านอาจารย์ก็ได้ละสังขารด้วยโรคชราอย่างสงบ รวมศิริอายุได้ ๙๒ ปี และศพอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สำหรับท่านอาจารย์ชา สุภัทโท ท่านมีชาติภูมิกำเนิด ณ บ้านจิกก่อ ตำบลธาตุ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ในตระกูลช่วงโชติ มีนายมาและนางพิมพ์ เป็นบิดามารดา ได้ถือกำเนิดเมื่อ ๑๗ มิถุนายน ๒๔๖๑ เมื่อเยาว์วัยได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญจนเพียงชั้น ป. ๑ เท่านั้น แล้วได้บรรพชาเป็นสามเณรอยู่ ๓ ปี ก็ลาสิกขาออกมาช่วยบิดามารดาทำนา ต่อมาถึง พ.ศ. ๒๔๘๒ มีอายุครบบวชก็ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุที่วัดก่อใน ตำบลธาตุ อำเภอวารินชำราบ ได้ศึกษาปริยัติธรรมและบาลีที่สำนักเรียนวัดหนองหลัก ตำบลเหล่าบก อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๘๘ ก็สอบได้นักธรรมเอก เมื่อสอบนักธรรมเอกได้แล้ว ก็ตั้งใจมุ่งหาความรู้ทางปฏิบัติด้านวิปัสสนาธุระต่อ จึงได้ออกธุดงค์เดินทางไปยังที่ต่างๆ จนได้พบกับพระอาจารย์สำคัญๆ หลายท่าน เช่น อาจารย์หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ท่านอาจารย์กินรี ท่านอาจารย์ทองรัต ซึ่งท่านอาจารย์ทั้ง ๒ นี้ก็เป็นศิษย์ของท่านอาจารย์หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ได้ให้การอบรม แนะนำ สั่งสอนการปฏิบัติอย่างจริงจัง ต่อจากนี้ท่านอาจารย์ชา ก็ออกธุดงค์ไปเรื่อยๆ จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ญาติโยมของท่านได้ออกติดตามไปพบท่านอาจารย์ชานิมนต์ให้กลับคืนถิ่นกำเนิด ท่านอาจารย์ชาจึงได้เดินทางกลับบ้านวัดก่อ แต่ไม่เข้าหมู่บ้าน ปักกรดพักอยู่ชายดงป่าพงใกล้หมู่บ้าน แล้วในที่สุดวัดหนองป่าพงได้เริ่มมีกำเนิดในปี ๒๔๙๗ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

เมื่อท่านอาจารย์ชาได้อยู่ประจำเป็นหลักแหล่งแล้ว ได้มีการเทศนาเผยแผ่ธรรม

ปฏิบัติแบบพระป่า และเทศน์ตามสำนวนพื้นเมืองอีสาน ฟังแล้วเข้าใจง่ายแต่ลึกซึ้ง มีคติเตือนใจ มีอุบายทางปฏิบัติทั้งสมถะ และวิปัสสนากัมมัฏฐาน ประกอบปฏิปทาของท่านอาจารย์ก็เคร่งครัดในธรรมวินัย ทำให้ผู้รับฟังเกิดความเคารพนับถือเลื่อมใสศรัทธาเป็นจำนวนมาก ไม่เฉพาะแต่ชาวไทยเท่านั้น แม้แต่ชาวต่างประเทศก็สนใจมาศึกษาปฏิบัติธรรมและขออุปสมบทเป็นลูกศิษย์ จนกระทั่งได้มีการจัดสร้างวัดป่านานาชาติขึ้น ซึ่งตั้งอยู่บนเส้นทางถนนสายอุบลราชธานี–ศรีสะเกษ ไม่ห่างไกลวัดหนองป่าพงนัก และมีการเปิดสาขาเพื่อเผยแพร่แนวทางปฏิบัติภาวนา ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งมีมากกว่า ๑๐๐ สาขา ผลการดำเนินเผยแผ่ธรรมะดังกล่าว ท่านอาจารย์ชาได้รับพระราชทานสถาปนาสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ นามพระโพธิญาณเถร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖

ท่านอาจารย์เริ่มไม่สบายตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ในพ.ศ. ๒๕๒๕ ได้เข้ารักษาตัวในโรงพยาบาลที่กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๒๖ อาการโรคกำเริบหนักทำให้เป็นอัมพาต เดินไม่ได้ พูดไม่ได้ ทำให้ต้องนอนอาพาธแบบ "เจ้าหญิงนิทรา" เป็นเวลาถึง ๑๐ ปี จนกระทั่งวาระสุดท้าย วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๓๖ หัวใจหยุดทำงาน ปัญจขันธ์ก็แตกดับ เป็นอันว่าท่านอาจารย์ชา สุภัทโท–พระโพธิญาณเถรได้จากโลกนี้ไปอย่างสงบด้วยอายุเพียง ๗๓ ปี

จากชีวประวัติของท่านมหาเถราจารย์ทั้ง ๓ ดังกล่าวข้างต้น ใคร่ขอให้ข้อสังเกตไว้ด้วยว่า ท่านมหาเถราจารย์ทั้ง ๓ นี้ ไม่มีการสร้างเครื่องรางของขลัง ไม่มีการสร้างพระเครื่องอย่างใดทั้งสิ้น มีแต่เผยแผ่ธรรมปฏิบัติล้วนๆ เท่านั้น แม้แต่ท่านได้มรณภาพไปแล้วก็ยังมีพุทธศาสนิกชนให้ความเคารพนับถืออัฐิเจดีย์ของท่านอยู่ตลอดมา และโดยเฉพาะอัฐิของท่านอาจารย์หลวงปู่มั่นได้กลายเป็นพระธาตุ ซึ่งแสดงว่าท่านได้เป็นพระอริยบุคคลอย่างแน่นอน และปัจจุบันนี้ท่านสามารถจะไปแสดงความเคารพและพิสูจน์ดูได้ที่วัดป่าสุทธาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร หรือที่วัดป่าสารวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เมื่อท่านได้พบเห็นแล้ว ท่านจะได้เพิ่มพูนความปิติยินดี มีความเคารพนับถือยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นการรำลึกถึงท่านมหาเถราจารย์ทั้ง ๓ ที่ได้ให้ธรรมสมบัติอันเป็นคุณประโยชน์อย่างสูงต่อชีวิตของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย จึงได้เลือกเอาธรรมะบางเรื่องของท่านมาจัดพิมพ์เพื่อแจกจ่ายเป็นธรรมทาน หวังว่าคงจะได้รับความสนใจโดยทั่วกัน

อาภรโณ ภิกขุ
วัดชลประทานรังสฤษฏ์
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ตุลาคม ๒๕๔๐

มหาสติปัฏฐานคือชัยภูมิอันเป็นสนามฝึกตน

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

พระบรมศาสดาเจ้า ทรงตั้งชัยภูมิไว้ในธรรมข้อไหน? เมื่อพิจารณาปัญหานี้ ได้ความขึ้นว่าพระองค์ทรงตั้งมหาสติปัฏฐานเป็นชัยภูมิ

อุปมาในทางโลก การรบทัพชิงชัย มุ่งหมายชัยชนะ จำต้องหาชัยภูมิ ถ้าได้ชัยภูมิที่ดีแล้ว ย่อมสามารถป้องกันอาวุธของข้าศึกได้ดี ณ ที่นั้นสามารถรวบรวมกำลังใหญ่เข้าฆ่าฟันข้าศึกให้ปราชัยพ่ายแพ้ไปได้ ที่เช่นนั้นท่านจึงเรียกว่า **ชัยภูมิ** คือที่ที่ประกอบไปด้วยค่าย คู ประตูหอรบ อันมั่นคงฉันใด อุปมัยในทางธรรมก็ฉันนั้น ที่เอามหาสติปัฏฐานเป็นชัยภูมิ ก็โดยที่ผู้จะเข้าสู่สงครามรบข้าศึก คือกิเลส ต้องพิจารณากายานุปัสสนาสติปัฏฐานเป็นต้นก่อน เพราะคนเราที่เกิดกามราคะเป็นต้นขึ้น ก็เกิดที่กายและใจ เพราะตาแลไปเห็นกายทำให้ใจกำเริบ เหตุนั้นจึงได้ความว่ากายเป็นเครื่องก่อเหตุ จึงต้องพิจารณาที่กายนี้ก่อนจะได้เป็นเครื่องดับนิวรณ์ ทำใจให้สงบได้ ณ ที่นี่พึงทำให้มาก คือพิจารณาไม่ต้องถอยเลยทีเดียว ในเมื่ออุคหนิมิตปรากฏกายส่วนไหนก็ตาม ให้พึงถือเอากายส่วนที่ได้เห็นพิจารณาให้เป็นหลักไว้ไม่ต้องย้ายไปพิจารณาที่อื่น จะคิดว่าที่นี่เราเห็นแล้ว ที่อื่นยังไม่เห็นก็ต้องไปพิจารณาที่อื่นซิ เช่นนี้หาควรไม่ ถึงแม้จะพิจารณาจนแยกกายออกมาเป็นส่วนๆ ทุกๆ อาการอันเป็นธาตุ ดิน น้ำ ลม ไฟ ได้อย่างละเอียด ที่เรียกว่า **ปฏิภาค** ก็ตาม ก็ให้พิจารณากายที่เราเห็นทีแรกด้วยอุคหนิมิตนั้นจนชำนาญ ที่จะชำนาญได้ก็ต้องพิจารณาซ้ำแล้วซ้ำอีก ณ ที่เดียวนั้นเอง เหมือนสวดมนต์ฉะนั้น อันการสวดมนต์ เมื่อเราท่องสูตรนี้ได้แล้ว ทิ้งเสียไม่เล่าไม่สวดไว้อีกก็จะลืมเสีย ไม่สำเร็จประโยชน์อะไรเลย เพราะไม่ทำให้ชำนาญด้วยความประมาทฉันใด การพิจารณาก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อได้อุคหนิมิตในที่ใดแล้ว ไม่พิจารณาในที่นั้นให้มาก ปล่อยทิ้งเสียด้วยความประมาท ก็ไม่สำเร็จประโยชน์อะไรเช่นเดียวกัน

การพิจารณากายนี้มีที่อ้างมาก ดังในการบวชทุกวันนี้ เบื้องต้นต้องบอกกรรมฐาน ๕ ก็คือกายนี้เอง ก่อนอื่นหมดเพราะเป็นของสำคัญ ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์พระธรรมบทขุททกนิกายว่า อาจารย์ผู้ไม่ฉลาด ไม่บอกซึ่งการพิจารณากาย อาจทำลายอุปนิสัยแห่งพระอรหันต์ของกุลบุตรได้ เพราะฉะนั้นในทุกวันนี้จึงต้องบอกกรรมฐาน ๕ ก่อน อีกแห่งหนึ่งท่านกล่าวว่าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย พระขีณาสวเจ้าทั้งหลาย ชื่อว่าจะไม่กำหนดกายในส่วนแห่งโกฏฐาส

หนึ่งมิได้มีเลย จึงตรัสแก่ภิกษุ ๕๐๐ รูป ผู้กล่าวถึงแผ่นดินว่า บ้านโน้นมีดินดำดินแดงเป็นต้น นั้นชื่อว่า **พหิทฺธา** แผ่นดินภายนอก ให้พวกท่านทั้งหลายมาพิจารณา **อชฺฌตฺติกา** แผ่นดินภายใน กล่าวคือ อัตตภาพร่างกายนี้ จงไตร่ตรองพิจารณาให้แยบคาย กระทำให้แจ้งแทงให้ตลอด เมื่อจบการวิสัชนาปัญหานี้ ภิกษุทั้ง ๕๐๐ รูปก็บรรลุพระอรหัตตผล เหตุนั้นการพิจารณากายนี้จึงเป็นของสำคัญ ผู้ที่จะพ้นทุกข์ทั้งมวลล้วนแต่ต้องพิจารณากายนี้ทั้งสิ้น จะรวบรวมกำลังใหญ่ได้ต้องรวบรวมด้วยการพิจารณากาย แม้พระพุทธองค์เจ้าจะตรัสรู้ทีแรกก็ทรงพิจารณาลม ลมจะไม่ใช่กายอย่างไร? เพราะฉะนั้นมหาสติปัฏฐาน มีกายานุปัสสนา เป็นต้น จึงชื่อว่า "**ชัยภูมิ**" เมื่อเราได้ชัยภูมิดีแล้ว กล่าวคือปฏิบัติตามหลักมหาสติปัฏฐานจนชำนาญแล้ว ก็จงพิจารณาความเป็นจริงตามสภาพแห่งธาตุทั้งหลาย ด้วยอุบายแห่งวิปัสสนา ซึ่งจะกล่าวข้างหน้า

อุบายแห่งวิปัสสนา อันเป็นเครื่องไถ่ถอนกิเลส

ธรรมชาติของดีทั้งหลาย ย่อมเกิดมาแต่ของไม่ดี อุปมาดั่งดอกปทุมชาติอันสวยๆ งามๆ ก็เกิดขึ้นมาจากโคลนตมอันเป็นของสกปรกปฏิกูลน่าเกลียด แต่ว่าดอกบัวนั้น เมื่อขึ้นพ้นโคลนตมแล้วย่อมเป็นสิ่งที่สะอาด เป็นที่ทัดทรงของพระราชาอุปราชอำมาตย์และเสนาบดีเป็นต้น และดอกบัวนั้นก็มิกลับคืนไปยังโคลนตมอีกเลย ข้อนี้เปรียบเหมือนพระโยคาวจรเจ้าผู้ประพฤติพากเพียรประโยคพยายาม ย่อมพิจารณาซึ่งสิ่งสกปรกน่าเกลียด จิตจึงพ้นสิ่งสกปรกน่าเกลียดได้ สิ่งสกปรกน่าเกลียดนั้นก็คือตัวเรานี้เอง ร่างกายนี้เป็นที่ประชุมแห่งของโสโครก คือ อุจจาระ ปัสสาวะ (มูตร คูถ ทั้งปวง) สิ่งที่ออกจากผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น ก็เรียกว่า ขี้ทั้งหมด เช่น ขี้หัว ขี้เล็บ ขี้ฟัน ขี้ไคล เป็นต้น เมื่อสิ่งเหล่านี้ร่วงหล่นลงสู่อาหาร มีแกงกับ เป็นต้น ก็รังเกียจ ต้องเททิ้งกินไม่ได้ และร่างกายนี้ต้องชำระอยู่เสมอจึงพอเป็นของดูได้ ถ้าหากไม่ชำระขัดสี ก็จะมีกลิ่นเหม็นสาป เข้าใกล้ใครก็ไม่ได้ ของทั้งปวงมีผ้าแพร เครื่องใช้ต่างๆ เมื่ออยู่นอกกายของเราก็เป็นของสะอาดน่าดู แต่เมื่อมาถึงกายนี้แล้วก็เป็นของสกปรกไป เมื่อปล่อยไว้นานๆ เข้าไม่ซักฟอก ก็จะเข้าใกล้ใครไม่ได้เลย เพราะเหม็นสาป ดังนี้จึงได้ความว่า ร่างกายของเรานี้เป็นเรือนมูตรเรือนคูถ เป็นอสุภะของไม่งาม ปฏิกูลน่าเกลียด เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็เป็นถึงปานนี้ เมื่อชีวิตหาไม่แล้วยิ่งจะสกปรกหาอะไรเปรียบเทียบมิได้เลย เพราะฉะนั้น พระโยคาวจรเจ้าทั้งหลายจึงพิจารณาร่างกายอันนี้ให้ชำนิชำนาญ ด้วยโยนิโสมนสิการตั้งแต่ต้นมาทีเดียว คือขณะเมื่อยังเห็นไม่ทันชัดเจนก็พิจารณาส่วนใดส่วนหนึ่งแห่งกาย อันเป็นที่สบายแก่จริต จนกระทั่งปรากฏเป็นอุคหนิมิต คือ ปรากฏแห่งร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่งแล้วก็กำหนดส่วนนั้นให้มาก เจริญให้มาก ทำให้มาก การเจริญทำให้มากนั้นพึงทราบอย่างนี้

อันชาวนาเขาทำนา เขาก็ทำที่แผ่นดิน ไถที่ดิน ดำลงไปในดิน ปีต่อไปเขาก็ทำที่ดินอีกเช่นเคย เขาไม่ได้ทำในที่อากาศกลางหาว คงทำแต่ที่ดินอย่างเดียว ข้าวเขาก็ไม่เต็มยุ้งเต็มฉางเอง เมื่อทำให้มากในที่ดินนั้นแล้ว ไม่ต้องร้องเรียกว่าข้าวเอ๋ยข้าวจงมาเต็มยุ้งเน้อ ข้าวก็จะหลั่งไหลมาเอง และจะห้ามว่าข้าวเอ๋ยข้าวจงอย่ามาเต็มยุ้งฉางเราเน้อ ถ้าทำนาในที่ดินนั่นเองจนสำเร็จแล้ว ข้าวก็จะมาเต็มยุ้งฉางเองฉันใดก็ดี พระโยคาวจรเจ้าก็ฉันนั้น จงพิจารณากายในที่เคยพิจารณาอันถูกนิสสัย หรือที่ปรากฏมาให้เห็นครั้งแรก อย่าละทิ้งเลยเป็นอันขาด การทำให้มากนั้นมิใช่หมายแต่การเดินจงกรมเท่านั้น ให้มีสติหรือพิจารณาในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อ ยืนเดินนั่งนอน กินดื่ม ทำคิดพูด ก็ให้มีสติรอบคอบในกายอยู่เสมอ จึงจะชื่อว่าทำให้มาก เมื่อพิจารณาในร่างกายนั้นจนชัดเจน แล้วให้พิจารณาแบ่งส่วนออกเป็นส่วนๆ ตามโยนิโสมนสิการ ตลอดจนกระจายออกเป็นธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม และพิจารณาให้เห็นไปตามจริงนั้นๆ อุบายตอนนี้ตามแต่ตนจะใคร่ครวญออกอุบาย ตามที่ถูกจริตนิสสัยของตน แต่อย่าละทิ้งหลักเดิมที่ตนได้รู้ครั้งแรกนั้นเทียว พระโยคาวจรเจ้า เมื่อพิจารณาในที่นี้พึงเจริญให้มาก ทำให้มาก อย่าพิจารณาครั้งเดียว แล้วปล่อยทิ้งตั้งครึ่งเดือน ตั้งเดือน ให้พิจารณาก้าวเข้าไป ถอยออกมาเป็นอนุโลม ปฏิโลม คือเข้าไปสงบในจิตแล้วถอยออกมา พิจารณากาย อย่าพิจารณากายอย่างเดียวหรือสงบที่จิตแต่อย่างเดียว พระโยคาวจรเจ้าพิจารณาอย่างนี้ ชำนาญหรือชำนาญอย่างยิ่งแล้ว คราวนี้แลเป็นส่วนที่จะเป็นเอง คือจิตย่อมจะรวมใหญ่เมื่อรวบพึบลง ย่อมปรากฏว่าทุกสิ่งรวมลงเป็นอันเดียวกัน คือหมดทั้งโลกย่อมเป็นธาตุทั้งสิ้น นิมิตจะปรากฏขึ้นพร้อมกันว่าโลกนี้ราบเหมือนหน้ากลอง เพราะมีสภาพเป็นอันเดียวกัน ไม่ว่าป่าไม้ ภูเขา มนุษย์ สัตว์ แม้ที่สุดตัวของเราก็ต้องลบราบเป็นที่สุดอย่างเดียวกัน พร้อมกับ**ญาณสัมปยุตต์** คือรู้ขึ้นมาพร้อมกันในที่นี้ ตัดความสนเท่ห์ในใจได้เลย จึงชื่อว่า **ยถาภูตญาณทัสสนวิปัสสนา** คือทั้งเห็นทั้งรู้ตามความเป็นจริง ขั้นนี้เป็นเบื้องต้นในอันที่จะดำเนินต่อไป ไม่ใช่ที่สุด อันพระโยคาวจรเจ้าจะพึงเจริญให้มากทำให้มาก จึงจะเป็นไปเพื่อความรู้ยิ่งอีกจนรอบ จนชำนาญเห็นแจ้งชัดว่า สังขารการปรุงแต่งอันเป็นความสมมติว่า โน่นเป็นของเรา โน่นเป็นเรา เป็นความไม่เที่ยง อาศัยอุปาทานความยึดถือจึงเป็นทุกข์ ก็แลธาตุทั้งหลายเขาหากมี หากเป็นอยู่อย่างนี้ตั้งแต่ไหนแต่ไรมา เกิดแก่เจ็บตาย เกิดขึ้นเรื่อยไปอยู่อย่างนี้ อาศัยอาการของจิต คือ ขันธ์ ๕ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไปปรุงแต่ง สำคัญมั่นหมายทุกภพทุกชาติ นับเป็นอเนกชาติเหลือประมาณมาจนถึงปัจจุบันชาติ จึงทำให้จิตหลงอยู่ตามสมมติ ไม่ใช่สมมติมาติดเอาเรา เพราะธรรมชาติทั้งหลายทั้งหมดในโลกนี้ จะเป็นของมีวิญญาณหรือไม่ก็ตาม เมื่อว่าตามความจริงแล้วเขาหากมีหากเป็น เมื่อเกิดขึ้นเสื่อมไป

มีอยู่อย่างนั้นทีเดียวโดยไม่ต้องสงสัยเลย จึงรู้ขึ้นว่า **ปุพฺเพสุ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ** ธรรมดาเหล่านี้หากมีมาแต่ก่อน ถึงว่าจะไม่ได้ยินได้ฟังจากใครก็มีอยู่อย่างนั้นทีเดียว ฉะนั้นในข้อความนี้ พระพุทธองค์เจ้าจึงทรงปฏิญาณพระองค์ว่า เราไม่ได้ฟังมาแต่ใคร มิได้เรียนมาแต่ใคร เพราะของเหล่านี้มีอยู่ มีมาแต่ก่อนพระองค์ดังนี้ ได้ความว่า ธรรมดาธาตุทั้งหลายย่อมเป็นย่อมมีอยู่อย่างนั้น มาหลายภพหลายชาติจึงเป็นเหตุให้เป็นไปตามสมมตินั้น เป็นเหตุให้อนุสัยครอบงำจิตจนหลงเชื่อไปตาม จึงเป็นเหตุให้ก่อภพก่อชาติด้วยอาการของจิตเข้าไปยึด ฉะนั้นพระโยคาวจรเจ้ามาพิจารณาโดยแยบคายลงไปตามสภาพว่า **สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา สพฺเพ สงฺขาราทุกฺขา** สังขารความเข้าไปปรุงแต่ง คือ อาการของจิตนั่นแลไม่เที่ยง สัตว์โลกเขาเที่ยง คือมีอยู่เป็นอยู่อย่างนั้น ให้พิจารณาโดยอริยสัจจธรรมทั้ง ๔ เป็นเครื่องแก้อาการของจิตให้เห็นแน่แท้ โดยปัจจักขสิทธิว่า ตัวอาการของจิตนี้เองมันไม่เที่ยง เป็นทุกข์ จึงหลงตามสังขาร เมื่อเห็นจริงลงไปแล้วก็เป็นเครื่องแก้อาการของจิต จึงปรากฏขึ้นว่า **สงฺขารา สสฺสตา นตฺถิ** สังขารทั้งหลายที่เที่ยงแท้ไม่มี สังขารเป็นอาการของจิตต่างหาก เปรียบเหมือนพยับแดด ส่วนสัตว์เขาก็อยู่ประจำโลกแต่ไหนแต่ไรมา เมื่อรู้โดยเงื่อน ๒ ประการ คือ รู้ว่าสัตว์ก็มีอยู่อย่างนั้น สังขารก็เป็นอาการของจิตเข้าไปสมมติเข้าเท่านั้น **ฐีติภูตํ** จิตตั้งอยู่เดิมไม่มีอาการเป็นผู้หลุดพ้น ได้ความว่า ธรรมดาหรือธรรมทั้งหลายไม่ใช่ตัวตน จะใช่ตนอย่างไรของเขาต่างหากเกิดมีอย่างนั้น ท่านจึงว่า **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** ธรรมทั้งหลายไม่ใช่ตน ให้พระโยคาวจรเจ้าพิจารณาให้เห็นแจ้งประจักษ์ตามนี้ จนทำให้รวมพับลงไปให้เห็นจริงแจ้งชัดตามนั้น โดย**ปัจจักขสิทธิ** พร้อมกับ**ญาณสัมปยุตต์** ปรากฏขึ้นมาพร้อมกัน จึงชื่อว่า **วุฏฐานคามินีวิปัสสนา** ทำในที่นี้จนชำนาญเห็นแจ้งประจักษ์พร้อมกับการรวมใหญ่ และญาณสัมปยุตต์รวมทวนกระแสแก้อนุสัยสมมติเป็นวิมุตติ หรือรวมลงฐีติจิตอันเป็นอยู่มีอยู่อย่างนั้น จนแจ้งประจักษ์ในที่นั้นด้วยญาณสัมปยุตต์ว่า **ขีณา ชาติ ญาณํ โหติ** ดังนี้ ในที่นี้ไม่สมมติ ไม่ใช่ของแต่งเอาเดาเอา ไม่ใช่ของบุคคลพึงปรารถนาเอาได้ เป็นของที่เราเกิดเองเป็นเอง รู้เอง โดนส่วนเดียวเท่านั้น เพราะด้วยการปฏิบัติอันเข้มแข็งไม่ท้อถอย พิจารณาโดยแยบคายด้วยตัวเองจึงจะเป็นขึ้นมาเอง ท่านเปรียบเหมือนต้นไม้ต่างๆ มีต้นข้าวเป็นต้น เมื่อเราบำรุงรักษาต้นไม้ให้ดีแล้ว ผลคือรวงข้าวไม่ใช่สิ่งอันบุคคลพึงปรารถนาเลย เป็นขึ้นมาเอง ถ้าแลบุคคลมาปรารถนาเอาแต่รวงข้าว แต่หาได้รักษาต้นข้าวไม่ เป็นผู้เกียจคร้านจะปรารถนาจนวันตายรวงข้าวก็จะไม่มีขึ้นมาให้ฉันนั้น วิมุตติธรรมก็ฉันนั้นนั่นแล มิใช่สิ่งอันบุคคลจะพึงปรารถนาเอาได้ คนที่ปรารถนาวิมุตติธรรมแต่ปฏิบัติไม่ถูกหรือไม่ปฏิบัติ มัวเกียจคร้านจนวันตาย จะประสบวิมุตติธรรมไม่ได้เลย ด้วยประการฉะนี้

คำนำหลวงปู่เทสก์

หนังสือปุจฉาวิสัชนานี้ ผู้เขียนได้รวบรวมปัญหามาจากผู้ถามโดยเฉพาะ ซึ่งผู้อ่านจะหาอ่านได้ยาก ถ้าผู้อ่านสนใจในทางธรรมบ้าง ก็จะเข้าใจปัญหายิ่งๆ ขึ้น ถ้าหากผู้อ่านเป็นนักปฏิบัติหน่อยๆ ด้วยแล้ว จะวางหนังสือนี้ไม่ลง เพราะอะไร เพราะว่าปัญหาที่ถามมานั้นล้วนแต่เป็นปัญหาที่เกิดจากการภาวนาโดยเฉพาะ และการตอบก็ตอบโดยความเป็นจริงทุกอย่างในทางปฏิบัติ ถึงนักปริยัติจะไม่เข้าใจ เพราะบางปัญหาจะไม่มีในปริยัติ แต่นักปฏิบัติแล้วซาบซึ้งดีมาก เพราะปัญหาของนักปฏิบัตินั้นไม่จำเป็นจะต้องตรงกับปริยัติเสมอไป จึงจะเป็นปัญหาธรรมได้

นักปฏิบัติโดยส่วนมากเมื่อสงสัยและข้องใจในปัญหานั้นๆ แต่ไม่กล้าถามครูบาอาจารย์ จะเพราะเกรงใจหรือกลัวละอายหมู่เพื่อนก็ไม่ทราบ เมื่อได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้วก็จะเปลื้องความสงสัยนั้นๆ ได้ เขียนได้ตอบปัญหานักปฏิบัติโดยเฉพาะ เพื่อให้เข้าใจตรงตามแนวปฏิบัตินั้นๆ แล้วจะไม่ท้อถอยในการปฏิบัติ เพราะผู้ปฏิบัติโดยส่วนมาก เมื่อมีความขัดข้องหรือสงสัยในสิ่งนั้นๆ เช่น เห็นภาพนิมิตหรือมีเสียงส่อแสดงเรื่องต่างๆ ในภาวนา หรือมิฉะนั้นก็ภาวนาไปถึงขั้นนั้นแล้วก็นิ่งเฉยเสีย มักจะเข้าใจว่าตนเก่ง ตนวิเศษเหนือคนอื่นแล้ว เมื่อสิ่งเหล่านั้นเสื่อมหายไปก็เสียใจ มักจะสำคัญว่าคนอื่นก็จะเป็นอย่างเรา พุทธศาสนานี้ใครปฏิบัติอย่างนี้จะดีสักเท่าไร มรรค ผล นิพพาน คงไม่มีแน่ เราปฏิบัติได้ถึงขั้นนี้แล้วก็ยังเสื่อมได้ คนประเภทนี้น่าเสียดายมาก และน่าสงสารอย่างยิ่ง นั่นเพราะถือเสียว่าตนเก่งแล้วไม่คบค้าสมาคมกับท่านผู้รู้ที่ได้ประสบการณ์มาแล้ว ไม่มีความรู้ที่แน่นอน ยึดหลักปฏิบัติไม่มั่นคง จึงหวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านทั่วไป ไม่เฉพาะแต่นักปฏิบัติเท่านั้น นักปริยัติก็คงจะได้อรรถรสของธรรมกว้างขวางออกไป ท่านที่ไม่เคยศึกษาและปฏิบัติก็อาจจะสนใจมาหัดทำสมาธิภาวนา ทดลองศึกษาหาความจริงดูด้วยตนเองบ้างก็ได้

พระนิโรธรังสีคัมภีรปัญญาจารย์

๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕

ไขปัญหาการปฏิบัติธรรม

หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี

คุณครูโรงเรียนหนึ่งถามว่า ผู้ไม่มีศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ หรือมีแต่ไม่ครบทั้งหมด จะทำสมาธิภาวนาให้แน่วแน่เต็มที่ได้หรือไม่

ตอบ ปัญหานี้กว้างขวางมาก จะขอตอบแต่เฉพาะข้อแรก คือข้อที่ว่ามีศีล ๕ แต่ไม่ครบทั้ง ๕ ข้อ จะทำสมาธิภาวนาได้หรือไม่ ตอบว่าไม่ได้แน่นอนเพราะศีล ๕ ข้อ แต่ละข้อจะล่วงละเมิดได้ก็เพราะเจตนา เจตนาเป็นตัวศีล ๕ ข้อนั้นเป็นแดนให้เกิดโทษต่างหาก ถึงผู้นั้นจะไม่มีเจตนาที่จะรักษาศีลเลย ไม่ว่าศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๒๒๗ ในเบื้องต้น แต่เมื่อภาวนาเป็นแล้วศีลเข้าถึงจิต ตัวเจตนาในศีลข้อนั้นๆ ศีลจะสมบูรณ์ขึ้นมาเอง คราวนี้ไม่ต้องสมาทานและไม่ต้องรักษาศีล ศีลกลับมารักษาตัวของเราเอง **ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี** ธรรมย่อมรักษาผู้ปฏิบัติธรรม **ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ** ผู้ประพฤติธรรมดีแล้วย่อมนำสุขมาให้

บางคนพูดว่าศีลและสมาธิไม่ต้องเจริญ เพราะเป็นของภายนอก เจริญวิปัสสนาเอาเลยทีเดียว ผู้เขียนอยากจะร้องขอว่า คำๆ นั้นอย่าได้เอามาพูดเลยในที่นี้ เพราะเป็นพาหิรศาสนา ไม่ใช่สัตถุศาสนา ถ้าจะสอนให้คนปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าจริงแล้วจงสอนตามแนวคำสอนของพระองค์เถิด **พระองค์สอนว่า สิกขา ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นทางดำเนินในพุทธศาสนา มรรค ๘ ก็รวมลงใน ศีล สมาธิ ปัญญา นี่แหละ ผู้เจริญศีลให้มากแล้ว มีสมาธิเป็นอานิสงส์มาก สมาธิเมื่อเจริญให้มากแล้วมีปัญญาเป็นอานิสงส์มาก เมื่อมีปัญญาแล้วจะทำให้จิตใจพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งปวงได้** คำสอนของพระองค์บ่งชัดอยู่อย่างนี้ จะสอนนอกลู่นอกทางไปทำไม ผู้พูดอย่างนั้นคือผู้ไม่เคยรักษาศีลเลย หรือรักษาศีลไม่ได้ จึงพูดอย่างนั้น

ศีลห้าเป็นรากฐานของการกระทำต่างๆ ไม่ว่ากรรมดี และกรรมชั่ว กรรมดีต้องเว้นจากโทษห้านี้ ข้ออื่นๆ เป็นเรื่องปลีกย่อยออกไปจากศีล ๕ ทั้งนั้น เมื่อไม่มีศีล ๕ ข้อนี้กำกับอยู่ในใจแล้ว ความชั่วนอกนั้นทั้งหมดจะหลั่งเข้ามาครองใจ ความดีทั้งปวงไม่สามารถจะทำให้เกิดมีขึ้นมาได้ ถึงทำให้เกิดมีขึ้นมาได้ก็ไม่สามารถจะตั้งอยู่ได้นาน ไม่ต้องพูดถึงสมาธิสมาบัติปัญญาหรอก

ครูโรงเรียนคนหนึ่ง เคยบวชเรียนบาลีจนสอบได้เป็นถึงมหาเปรียญ ๖ ประโยค มีปัญหาการเจริญภาวนาได้ถามว่า บางอาจารย์บอกว่าขันธ์เป็นกิเลส บางอาจารย์บอกว่ากิเลสอาศัยขันธ์ แต่ท่านพุทธทาสบอกว่า ขันธ์เป็นกลางๆ เป็นเพียงธรรมชาติ ไม่ทราบว่าเป็นอย่างไรกันแน่

ตอบ ที่ว่าขันธ์เป็นกิเลสนั้นเพราะความเข้าใจไปยึดถือเอาขันธ์เป็นตัวเป็นตน จึงเศร้าหมอง เป็นกิเลสที่ว่ากิเลสอาศัยขันธ์ เพราะถ้าขันธ์ไม่มี กิเลสจะหมดได้อย่างไร ท่านพุทธทาสบอกว่า ขันธ์เป็นกลางๆ เป็นเพียงธรรมชาติ ก็ถูกของท่าน เพราะขันธ์เป็นแต่บัญญัติ ไม่ได้เป็นกิเลสและไม่ใช่กิเลส เมื่อท่านผู้รู้ทั้งหลายพ้นจากขันธ์แล้ว ขันธ์ก็มีอยู่เช่นเดิม หรือดับไปก็ไม่มีพิษสงอะไรแก่ท่านเหล่านั้น

ถาม การปฏิบัติมีแต่นักพูดเป็นส่วนมาก แต่เอาเข้าจริงๆ ไม่ค่อยจะมี ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๒๒๗ ศีล ๓๑๑ กับศีลในองค์มรรค (มรรค ๘) เป็นอันเดียวกันหรือเปล่า

ตอบ นักพูดหาง่าย นักปฏิบัติหายาก เพราะเขาเรียนกันแต่พูด มิใช่เพื่อปฏิบัติ พูดแล้วได้เงินและดังด้วย ปฏิบัติไม่ได้เงิน แต่ได้ธรรม ซึ่งไม่มีใครเห็นด้วย ถ้าถึงองค์มรรคแล้ว ศีลต้องเป็นอันเดียวกัน อย่าว่าแต่ศีลเลย แม้แต่ธรรมทั้งหลายก็มารวมลงเป็นอันเดียวกันหมด

ถาม การเข้าไปรู้แล้วดับกิเลส เราจะดับกันตรงไหน และเอาอะไรดับ ทั้งนี้ผมไม่ต้องการคำตอบแบบปริยัติแต่อยากได้แนวปฏิบัติ เพราะเรียนมาพอสมควร

ตอบ การเข้าไปรู้และเข้าไปดับกิเลส ก็คือเอาปัญญาในองค์มรรคนั่นเองเข้าไปรู้เข้าไปดับ ถ้ามิเช่นนั้นแล้วมรรคจะมีประโยชน์อะไร

ข้าราชการผู้หนึ่งถามว่า

มีสำนักปฏิบัติมากในสมัยนี้ เมื่อเข้าไปศึกษาแต่ละสำนักก็สอนไม่เหมือนกัน เป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติลังเลใจ ไม่ทราบว่าจะปฏิบัติแบบสำนักไหนดีจึงจะถูกต้อง

ตอบ น่าเห็นใจมาก สำหรับผู้ฟังเฉยๆ จะลังเลอยู่ เลยไม่ทราบจะปฏิบัติตามสำนักไหน แต่สำหรับผู้ปฏิบัติมาแล้วย่อมได้รับรสชาติต่างๆ แล้วเลือกเอาแต่สิ่งที่เห็นว่าสมควรเหมาะสมกับอัธยาศัยของตน ยังจะเป็นประโยชน์ให้เพิ่มความรู้อีกด้วย อาจารย์แต่ละองค์ท่านปฏิบัติมาแคล่วคล่องทางไหนก็สอนไปทางนั้น เพราะท่านเห็นว่าถูกที่สุดดีที่สุดแล้ว ทั้งๆ ที่ท่านสอนอยู่นั้น (บางสำนักก็ไม่มีในคัมภีร์พุทธศาสนาด้วย) สอนเอาตามความเห็นของท่าน แต่ก็ยังดีมีคนปฏิบัติตามมากเหลือหลาย ทำให้คนละชั่วทำดีได้อักโข แต่บางองค์หา

ได้เป็นเช่นนั้นไม่ พอได้ศึกษาจากครูบาอาจารย์ได้ความรู้ความเข้าใจเล็กๆ น้อยๆ หรือศึกษาจากตำราแล้วก็เอาไปสอนเลย ตัวเองยังไม่ได้ฝึกหัดอบรมให้เป็นไป หรือฝึกหัดอบรมพอเป็นไปบ้าง แต่ยังไม่ชำนาญเพียงพอ แล้วก็ไปตั้งสำนักหัดอบรมลูกศิษย์ พอลูกศิษย์เป็นสมาธิภาวนามีนิมิตเห็นสิ่งต่างๆ นานา ก็ชมเชยสรรเสริญว่านั่นถูกแล้วดีแล้วอะไรต่างๆ นานา เลยทำให้เขาเกิดวิปริตเสียผู้เสียคนไปก็มาก

การฝึกหัดสมาธิภาวนาเป็นการฝึกหัดใจ ซึ่งเป็นของไม่มีตัวไม่มีตน ไม่เหมือนการสอนหนังสือ ต้องฝึกหัดด้วยตนเองให้ชำนิชำนาญ รู้จักเล่ห์กลมายาของใจเสียก่อน จึงจะฝึกหัดคนอื่นได้ถูกต้อง เวลาลูกศิษย์เป็นไปต่างๆ จึงจะสามารถแก้ไขเขาได้ เพราะนิสัยของเราเป็นไม่เหมือนกัน บางคนก็ชอบซึมเซ่อ บางคนก็ชอบเห็นโน้นเห็นนี้ เมื่อเขาไปพูดให้อาจารย์ฟัง อาจารย์ก็เห็นเป็นของแปลกและน่าอัศจรรย์ อาจารย์ไม่เคยเป็นและไม่เคยเห็น ก็ชมเชยว่านั้นถูก ดีแล้ว อะไรไปตามทำนองนี้ ลูกศิษย์ก็ยิ่งได้ใจใหญ่ทำให้เสียคนเป็นเหตุให้คนอื่นซึ่งจะเริ่มทำหรือยังไม่เคยทำเลยก็กลัวกันใหญ่ พุทธศาสนานี้สอนให้คนดี มิใช่สอนให้คนเป็นบ้า แต่ผู้สอนเองสอนไม่ถูกทางจึงทำให้คนเป็นบ้า ไม่เหมือนสอนหนังสือ สอนผิดแล้วลบได้เขียนใหม่

ข้าราชการผู้นั้นได้ถามต่อว่า ที่อาจารย์ปฏิบัติอยู่นี้เชื่อว่าถูกหนทางแล้วหรือมีอะไรเป็นเครื่องวัด

ตอบ ผู้เขียนเชื่อว่าถูกทางแล้ว เพราะปฏิบัติมา ๖๐ กว่าปี ยังไม่เคยท้อถอย และครูบาอาจารย์ก็ปฏิบัติเช่นนี้มาหลายชั่วคนแล้ว อนึ่ง การปฏิบัตินั้นก็ไม่ผิดจากศีล สมาธิปัญญา ตามแนวที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ และการปฏิบัตินั้นก็มิใช่เพื่อเห็นแก่ตัว ปฏิบัติเพื่อละสิ่งที่ชั่วจริงๆ แล้วตัวเองก็เห็นด้วยใจของตัวเองจริงๆ ว่าสิ่งที่ชั่วนั้นค่อยหายไปโดยลำดับแต่การที่ถูกมากถูกน้อยมักเห็นด้วยใจของตนเอง คนอื่นจะตัดสินให้ไม่ได้

แล้วข้าราชการผู้นั้นได้ถามอีกว่า ปฏิบัติแบบไหนที่เรียกว่าถูกแล้ว แบบยุบหนอ พองหนอ หรือสัมมาอรหัง หรืออานาปานสติ หรือพุทโธ

ตอบ ถูกด้วยกันทั้งนั้น ขอให้ตั้งสติกำหนดอารมณ์ของบริกรรมนั้นๆ ให้มั่นคงจนกระทั่งจิตเป็นหนึ่งอยู่ในอาวรณ์นั้นๆ ก็ใช้ได้ทั้งนั้น เมื่อจิตรวมลงเต็มที่แล้ว คำบริกรรมที่บริกรรมอยู่นั้นก็จะหายหมด จะยังเหลือแต่จิตตัวเดียว เพราะคำบริกรรมนั้นเป็นแค่เครื่องล่อให้จิตรวมเข้ามาเท่านั้น การบริกรรมก็คือต้องการให้จิตรวมเข้าอยู่ที่เดียว เมื่อรวมเข้ามาอยู่ในที่เดียวกับจิตได้แล้ว คำบริกรรมนั้นไม่มีปัญหา จะใช้คำบริกรรมอื่นนอกเหนือจากนี้ก็ได้

เหมือนกัน ผู้ไม่เข้าใจถือเอาแต่คำบริกรรมนั้นเป็นหลัก จิตจึงไม่ก้าวหน้า

เป็นที่วิจารณ์กันมาก มีทั้งผู้แก่เรียนและไม่แก่เรียน พร้อมทั้งนักปฏิบัติอีกด้วย พร้อมกับลงทุนลงแรงไปถามถึงวัดหมากเป้งว่า ลูกศิษย์สายท่านอาจารย์มั่นปฏิบัติได้เพียงขั้นสมถะจริงไหม ไม่เหมือนลูกศิษย์สายอื่นๆ เขาปฏิบัติถึงขั้นวิปัสสนา คำๆ นี้ผู้เขียนก็เคยได้ยินมาแล้ว แต่ไม่นานเกินไป ในราว ๓๐ ปีเห็นจะได้ แต่ผู้เขียนไม่อยากวิพากษ์วิจารณ์ถึงคำพูดของผู้อื่น เดี๋ยวไปกระทบกระเทือนจิตใจของกัน เราทำได้แค่ไหนก็ยินดีกับของตนที่ทำได้นั้นก็แล้วกัน แต่มาในสมัยนี้ สำนักปฏิบัติตั้งขึ้นเป็นดอกเห็ดขาวโพลนไปหมดทั่วบ้านทั่วเมือง แต่ท่านอาจารย์มั่นและลูกศิษย์ของท่านไม่เคยตั้งสำนักวิปัสสนา ถ้าไม่เชื่อลองไปสืบถามดูเถิดในภาคอีสานหรือที่ไหนๆ ถ้าเป็นลูกศิษย์ของท่านตั้งแล้วจะไม่มีเลยคำนี้ จะมีก็แต่ว่าวัดป่ากัมมัฏฐานเท่านั้น

คำว่าสำนักวิปัสสนานี้เองจึงเป็นเหตุให้คนสนใจมาก จึงได้บุกขึ้นไปถามผู้เขียนถึงวัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย และการสอนก็สอนแปลกจากท่านอาจารย์มั่นมาก สอนสมถะ พอได้สมถะแล้วก็หยุดพักไว้เสียก่อน แล้วก็เจริญวิปัสสนาต่อไป แบบนี้ก็ดีเหมือนกัน เพราะวิปัสสนาเป็นชั้นของอริยภูมิ คนทั้งหลายจะได้พ้นจากกามถึงขั้นอริยกันเสียสักทีมันยุ่งกันเรื่องกามนี้อีก บางสำนักสอนยิ่งเข้มข้นกว่านั้นอีก สอนเอาแต่วิปัสสนาอย่างเดียว คือสมาธิไม่เอาเลย เพราะศีลและสมาธิเป็นแต่ของภายนอก ผู้เขียนฟังๆ ดูแล้ว รู้สึกงงๆ ระคนด้วยความสลดใจอย่างไรชอบกล พูดไม่ถูก คนอื่นแล้วไม่ทราบ คนสมัยนี้เรียนมาก รู้มาก พูดมากในเรื่องศาสนา แต่ไม่ได้ปฏิบัติเข้าถึงของจริง จึงเป็นเหตุให้พูดเลยขอบเขตไป พระพุทธศาสนาทั้งหมด พระองค์ทรงสอนย่นย่อเข้ามาอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา ไม่ใช่หรือ โดยเฉพาะพระไม่มีศีล แล้วจะเอาอะไรมาเป็นเครื่องวัดเล่า

ท่านอาจารย์มั่นปฏิบัติสอนลูกศิษย์ในอานาปานสติ และสติปัฏฐาน ๔ มาตามแบบบุพพาจารย์แต่ก่อน ก่อนแต่นั้นอีก ๒,๐๐๐ ปีเศษแล้ว พระพุทธเจ้าท่านก็เคยทรงบำเพ็ญอานาปานสติมาแล้วเหมือนกัน ปฏิบัติแบบเก่าไม่เหมือนเขาสมัยนี้ เขาจึงหาว่าเต่า ๒,๐๐๐ ปี และธรรมวินัยท่านก็ดำเนินอยู่ก่อนแล้ว อบรมลูกศิษย์ทั้งหลายก็ดำเนินตามนี้ คือท่านออกเที่ยวรุกขมูลไปตามป่าตามเขา ตามบ้านน้อยเมืองใหญ่ และป่าดงพงไพร ด้วยบาทวิถีทุรกันดาร เต็มไปด้วยสัตว์ร้ายนานาชนิด สิ่งที่ร้ายกว่านี้คือไข้ป่า ถ้าได้จับใครเข้าแล้ว ถ้าไม่ตายก็นับเป็นปีจึงจะหายหรือตาย ยารักษาก็ไม่มีอะไร นอกจากน้ำมูตรเน่ากับบอระเพ็ดเท่านั้น ขณะเที่ยวรุกขมูลต้องรักษาพระวินัยของพระ ๒๒๗ ข้อ และอภิสมาจารอย่างเคร่งครัด

พระวินัยและข้อวัตรนี้เท่านั้นถือว่าเป็นเครื่องคุ้มครองปกป้องรักษาสัตว์ร้ายต่างๆ และอุบัติเหตุทั้งปวง ไม่มีคาถาอาคมอะไรทั้งสิ้นป้องกันตัว เมื่อภิกษุรูปใดเกิดอุบัติเหตุ ภิกษุรูปนั้นจะต้องตรองดูว่าตัวของตนเองบกพร่องในพระวินัย และข้อวัตรตรงไหนและรีบแก้ไขทันที ไม่เหมือนพระวิปัสสนาสมัยนี้เดินดง ป่าคอนกรีตเพียงไม่กี่กิโลเมตร บิณฑบาตสำรวมตัวงอเป็นกุ้ง เพียงไม่กี่วันก็เป็นพระวิปัสสนาแล้ว

ท่านอาจารย์มั่นปฏิบัติเช่นนี้มานานเกือบ ๗๐ ปีแล้ว มาจนบัดนี้แม้ท่านจะมรณภาพไปแล้วก็ตาม บรรดาศิษย์ของท่านก็ยังปฏิบัติเที่ยวบิณฑบาต ฉันในบาตร ฉันมื้อเดียว อยู่ป่าเป็นวัตร ตามรอยของท่านสืบต่อมา เมื่อสิ่งแวดล้อมบังคับท่านจึงตั้งรกรากเป็นวัดอยู่กันเป็นคณะสืบมา แต่ถึงขณะนั้นก็ยังมีชื่อว่าวัดป่าอยู่นั้นเอง และไม่เคยเบียดเบียนใส่ร้ายใครๆ ปฏิบัติตรงไปตรงมา ใครจะว่าอย่างไรก็ช่าง ถือคำว่า อดเป็นพระชนะเป็นมารก็แล้วกัน ขอโทษคนที่พูดเช่นนั้นเคยเห็นตัวจริงของท่านอาจารย์มั่นหรือเปล่า และที่พูดเช่นนั้นหรือที่ตั้งลัทธินี้ขึ้นมา ได้มีเจตนาเป็นกุศลแฝงอยู่ในจิตหรือไม่ ถ้าเป็นกุศลแล้วก็ขออนุโมทนาด้วย เพื่อจะช่วยกันเชิดชูพระศาสนาต่อไป ถ้าเป็นอกุศลแล้วก็ขอให้รีบแก้ไขเสีย เพราะมันเป็นอุปสรรคแก่การภาวนา กระทำมานานแล้วเสียเวลาเปล่าจะไม่ได้อะไร

อนึ่ง ทำไมจึงรู้ว่าคณะลูกศิษย์ของท่านอาจารย์มั่นปฏิบัติได้แค่ขั้นสมถะเท่านั้น ญาณที่คณะวิปัสสนาได้อยู่นี้ก็มิใช่ญาณในทางพุทธศาสนานิยมใช้กัน ญาณในพุทธศาสนาต้องผู้ที่ได้ฌานเสียก่อน จึงใช้ญาณนั้นได้ ถึงแม้บางองค์ที่ได้ญาณแล้วแต่ก็ใช้ญาณไม่ได้ก็มี ไม่เหมือนสมัยนี้ ได้ฌานได้ญาณ ได้สมถะคืออย่างไร และญาณและสมาธิก็ต้องมีอาจารย์ส่งให้แต่เจ้าตัวหารู้ไม่ว่าตนได้ญาณ บางคนบวชมาปฏิบัติอยู่ตั้งนานปี อาจารย์ให้ญาณ ๑๖ แล้วแต่เจ้าตัวหารู้ไม่ สึกออกไปได้ลูก ๒ ลูก ๓ กลับมาบวชอีก อาจารย์ก็บอกว่ายังได้ญาณ ๑๖ อยู่นั่นเอง ไม่ทราบว่าได้ญาณอย่างไรกัน แบบนี้ ธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้รู้เองเห็นเองด้วยใจของตนมิใช่หรือ นี่ให้คนอื่นรู้ให้ แต่ตัวเองกลับไม่รู้ (นี่คนอื่นได้ญาณมาเล่าให้ฟังข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร ผู้เขียนไม่ทราบ)

เอาเถิด ถึงจะได้อภิญญาในพุทธศาสนาแล้วก็ตาม ท่านอาจารย์มั่นก็ไม่ได้ถือเอาเป็นของสำคัญ เรื่องนั้นเป็นเรื่องนิสสัยของแต่ละบุคคล ข้อสำคัญท่านสอนให้เห็นใจ เห็นกิเลสของตน ละความชั่วของตนได้นั้นเป็นหลักใหญ่ ฝึกหัดตรงใจของทุกๆ คน นั่นแหละ เพราะทุกๆ คนก็มีใจด้วยกันทั้งนั้น และใจของทุกคนก็ต้องมีการปรุงแต่งและกระสับกระส่ายวุ่นวายเหมือนกันทั้งนั้น

ถามว่า อย่างพวกผมนี้เป็นฆราวาสจะทำกัมมัฏฐานได้ไหม

ตอบว่า ถ้าต้องการให้จิตสงบก็ทำได้ พระพุทธเจ้าไม้ได้สอนแต่เฉพาะพระ สอนทั่วไปหมดตลอดถึงฆราวาสด้วย ไม่ว่าพระไม่ว่าฆราวาสมีกิเลสเท่ากัน คือ มีโลภ โกรธ หลงเหมือนกัน ที่ไปบวชเป็นพระนั้น คือต้องการละกังวลทางโลก แล้วจะมีเวลาบำเพ็ญความเพียรให้มากๆ จึงต้องบวช ถ้าบวชแล้วยังไม่ละความชั่ว บวชมาก็ไม่มีประโยชน์อะไรเลย

บางคนพูดว่า กิเลสมีอยู่ที่หัวใจของตนทุกๆ คนแล้ว บวชหรือไม่บวช ไปวัดหรืออยู่ที่บ้าน หรือเข้าป่าก็เหมือนกัน ไม่เห็นผิดแปลกอะไร เราละกิเลสได้อย่างเดียวก็ใช้ได้ จริงอยู่ผู้ที่พูดเช่นนั้น ไม่ค่อยเห็นทำอะไร นอกจากจะติดสุขในทุกข์ คนทำไม่ได้แล้วก็พูดเอาเปรียบคนอื่นเท่านั้น เข้าตำราว่ามือไม่พายเอาเท้าราน้ำ ลองคิดดู ถ้าหากทำตนอย่างที่พูดนั้นทุกๆ คนแล้ว พุทธศาสนาจะเป็นมาได้ถึงขนาดนี้หรือ พุทธศาสนาสอนให้ละสิ่งที่ยึดมั่นถือมั่นทั้งปวง เพราะเป็นอุปสรรคแก่การฝึกจิตให้สงบ ผู้ที่ฝึกจิตให้สงบได้แล้ว อย่าว่าแต่เข้าวัดหรือออกบวชเลย แม้แต่ในป่าที่มีทหารคอมมูนิสต์อยู่ตั้งกองพัน ก็สามารถบุกเข้าไปหาวิเวกได้

มีชาวอินโดนีเซีย ผู้ชายคนหนึ่งมาเที่ยวเมืองไทย และเข้าไปนมัสการถามถึงเรื่องภาวนาว่า เมื่อภาวนากำหนดลมหายใจเข้าออกอยู่นั้น ลมมันจะค่อยๆ หายไปจนหมดลมหายใจ แล้วจะเหลือแต่จิต เมื่อดูเฉพาะแต่จิต จิตมันค่อยรวมเข้าเป็นอัปปนาแหล่ไม่รวมแหล่อยู่เพียงแค่นั้น ไม่ทราบจะแก้อย่างไร

ตอบ การพิจารณาอารมณ์จนลมมันหายไป ไม่มีลม ยังเหลือแต่จิตนั้นดีแล้ว แต่เมื่อเหลือแต่จิตก็อยากให้จิตรวมเป็นอัปปนาสมาธิ โดยสำคัญตามสัญญาว่า เมื่อจิตถึงอัปปนาสมาธิแล้วจะเกิดวิชชาปัญญาอย่างนั้น อย่างนี้ มันเลยไม่เป็นอัปปนาสมาธิ อัปปนาสมาธิมิใช่ของแต่งเอาได้ มันต้องละทิ้งหมดตลอดถึงอดีต อนาคต แม้แต่ปัจจุบันมันก็ไม่ถือจะรวมเป็นอัปปนาสมาธิได้ คนส่วนมากมีความหวังและตั้งใจปรารถนาไว้ มันจึงลงไม่ถึงอัปปนาสมาธิได้

ผู้หญิงคนหนึ่งอายุ ๖๐ กว่าปี ถามว่า เคยภาวนาอานาปานสติ เวลาภาวนาไปลมหายใจมันหายเงียบไป ดิฉันคิดว่ามันหลับแต่ทำไมมันยุบลง ดิฉันอยากทราบว่านั่นมันเป็นอะไร

ตอบ นั่นคือจิตรวมแต่ไม่มีปัญญา ผู้ภาวนาทั้งหลายโดยส่วนมากมักจะเป็นอย่างนี้ คือ เมื่อภาวนาอานาปานสติ หรือภาวนาอะไรเป็นบริกรรมก็สุดแล้วแต่ เมื่อภาวนาไปๆ ไม่มีปัญญา มีแต่จะทำให้จิตรวมอย่างเดียว ก่อนจิตจะรวม มีอาการซึมเซ่อ แล้วน้อมจิตไป

ตามความสงบสุขนั้น ประเดี๋ยวเดียวก็หายเงียบไป เรียกว่าจิตรวมเข้าภวังค์ (คือเข้าสู่ภพจิตของจิตเดิม แต่ไม่ใช่ภวังค์ทั้งสามที่ท่านพูดไว้) แต่ถ้ามีปัญญาจะไม่เป็นอย่างนั้น คือ ปัญญาค้นคว้าในอานาปานสตินั่นแหละ เช่น พิจารณาลงในกายนี้ให้เห็นอาการของลมที่ขึ้นลง และซาบซ่านไปในร่างกาย ตลอดถึงความเป็นอยู่นี้ก็เพราะลม เห็นละเอียดเข้าๆ จนลมนั้นหายเงียบไปก็รู้ตัวอยู่ว่าลมหายไป จะอยู่ด้วยความว่างนั้น ตอนนี้ปัญญาไม่เกิด แต่อย่าไปอยากให้มันเกิดหรือไม่เกิด ความว่างนั้นจะหายไป จงทำอย่างนั้นให้มากๆ จนกระทั่งทำได้ทุกอิริยาบถ ปัญญาและความรู้มันหากจะเกิดขึ้น ณ ที่ความสงบนั่นเอง ตะเกียงจุดสว่างแล้ว ลมไม่พัดย่อมสว่างจ้า เห็นวัตถุสิ่งของรอบๆ ข้าง ของเหล่านั้นก็มิได้เรียกให้ตะเกียงมาส่อง ตะเกียงก็มิได้เรียกให้วัตถุสิ่งของเหล่านั้นมาตั้งให้ตะเกียงส่อง เมื่อจุดตะเกียงสว่างแล้วมันหากเห็นของมันเอง ที่ว่าปัญญาเกิดจากสมาธินั้น สมาธิยังไม่เกิดหรือเกิดแต่ยังไม่พอที่จะเป็นบทบาทของปัญญา ปัญญาจึงไม่เกิด ผู้ภาวนาทั้งหลายใจร้อนอยากให้เกิด แต่ปัญญายิ่งไม่เกิด เพราะความอยากเป็นเหตุ

ขอให้เอาแต่ปัญญาตื้นๆ นี้เสียก่อน คือเห็นความเกิดขึ้นและดับไป หรือเป็นทุกข์ในขันธ์ห้านี้อยู่เป็นนิจ พิจารณาอย่างนี้ไปจนชำนิชำนาญ หากจะไม่เห็นแจ้งด้วยใจ ก็เห็นอนุมานไปก่อน นานๆ เข้าหากจะเห็นแจ้งด้วยใจ การเห็นแจ้งด้วยใจมิใช่ของแต่งเอาได้ ของเกิดเองเป็นเองโดยไม่ได้สนใจไว้ก่อน แต่ด้วยการกระทำที่ถูกที่เหมาะแก่เหตุผลนั่นเอง และการเกิดปัญญาเช่นว่านี้ก็ไม่ได้เกิดบ่อยครั้งนัก เหตุนั้น **หน้าที่ของเรามีเพียงทำความสงบอบรมสมาธิให้ชำนาญ ทำปัญญาขั้นสามัญพื้นๆ นี้ให้เกิดก่อนสมาธิและปัญญาขั้นละเอียด มันหากจะเกิดเอง นั่นจึงเป็นของแท้แน่นอน**

แพทย์หญิงคนหนึ่งซึ่งเคยภาวนามานานพอสมควร แต่ก็จับหลักยังไม่หนักแน่น มีปัญหาถามว่า ได้ภาวนากายคตาสติ เมื่อภาวนาไปๆ กายมันจะหายไป จะยังเหลือแต่จิตอันเดียวแล้วจะสบาย จะถูกไหมคะ และเมื่อกำหนดเอาความสบายนั้นเป็นอารมณ์นานๆ ไป ความสบายนั้นก็จะหายไปอีก แล้วมากำหนดกลั้นลมหายใจเข้าออก จิตก็จะนิ่งเฉย กำหนดเอาแต่ตัวนิ่งเฉย ไม่มีอดีตอนาคตในขณะนั้น จะรู้สึกจุกแน่นขึ้นมาที่หน้าอกไม่ทราบว่าเป็นอะไร

ตอบ การภาวนากายคตาสตินั้นถูกแล้ว กายคตาสติเป็นที่รวมของอานาปานสติ มรณสติ อสุภกัมมัฏฐาน ธาตุววัฏฐาน เมื่อภาวนาไปๆ กายมันจะหายจะเหลือแต่จิตอันเดียวแล้วสบายนั้นก็ถูกแล้ว แต่เมื่อกำหนดเอาความสบายนั้นเป็นอารมณ์นานๆ ความสบายนั้นก็

จะหายไป เป็นเพราะเรากำหนดไม่ถูก คือไปกำหนดเอาแต่ความสบาย ไม่กำหนดถึงเหตุผลของความสบายนั้น ว่าความสบายนี้มันเกิดจากอะไร มันเที่ยงหรือไม่เที่ยง เป็นต้น แล้วมากำหนดกลั้นลมหายใจเข้าออก จิตก็นิ่งเฉยไม่มีอดีตอนาคต ดีแล้วการกลั้นลมหายใจเข้าออกเป็นการหาจุดเดิม จิตเดิมแท้ คือ ไม่มีอดีต อนาคต ลงปัจจุบันแล้วก็นิ่งเฉย ไม่มีความคิดนึกปรุงแต่งอะไรทั้งสิ้น มีแต่ความรู้สึกว่านิ่งเฉยอยู่ ในขณะนั้นคุณมีความรู้สึกจุกแน่นขึ้นมาที่หน้าอก นั่นเพราะคุณไม่ชำนาญ หรือไม่เคยในความตั้งอยู่ของจิตที่มีอารมณ์ว่าง ธรรมดาอารมณ์ของคนทั่วไปแล้วจะต้องมีวัตถุเป็นอารมณ์ เช่น ยึดเอาลูกหลานหรือเพื่อนมิตรสหายเป็นอารมณ์ แต่พอจิตว่างเลยว้าวุ่นถึงอารมณ์ของเก่าที่เคยยึดถือ มันจึงรู้สึกแน่นหน้าอกขึ้นมา แต่พอยึดเอาอารมณ์เก่าได้มันก็หายทันที ทีหลังเมื่อจิตว่างแล้วจงกำหนดเอาความว่างนั้นเป็นอารมณ์ จะหยุดได้นานเท่าไรก็ได้ มิใช่ว่างแล้วปล่อยทิ้งเสีย

แล้วแพทย์หญิงได้ถามต่อไปว่า เมื่อถึงความสงบแล้วจะรักษาความสงบนั้นไว้ได้ด้วยวิธีอย่างไร

ตอบ พูดยากเรื่องนี้ เหมือนกับพูดว่าอาหาร คนเรารับประทานเข้าไป รสชาติเผ็ด เค็ม หวาน เปรี้ยวนั้น มีลักษณะอย่างไร มีสีสันเช่นไร ใครๆ ก็ตอบไม่ได้ ตอบได้แต่เพียงว่าอร่อยหรือไม่อร่อย เผ็ด เค็ม หวาน เปรี้ยวเท่านั้น นี่ก็เหมือนกัน พูดได้เพียงว่า สงบสบาย แต่ลักษณะสีสันของมันนั้นพูดไม่ถูก มันเป็นความรู้เฉพาะ ควรรักษาไว้ด้วยอุบายแยบคายของตน

ถาม กิเลสกับจิตเป็นอันเดียวกันหรือไม่ ถ้าขันธ์เป็นกิเลส เราจะเอากิเลสดับกิเลสได้อย่างไร จะมิเป็นเสมือนเอาน้ำโสโครกล้างน้ำโสโครกหรือ ข้อนี้ขอหลวงพ่อโปรดอธิบายโดยละเอียดด้วย

ตอบ จิตกับกิเลสมิใช่อันเดียวกัน แต่จิตเป็นผู้ปรุงแต่งในธาตุ ขันธ์ อายตนะทั้งหลายให้เกิดกิเลส จิตเศร้าหมองจึงเป็นอาคันตุกะกิเลส จิตและใจนี้ในตำราของเราเรียนกันมาก็เป็นอันเดียวกัน แต่ทำไมท่านจึงเรียกไว้เป็น ๒ อย่าง ต้องมีความหมายต่างกันแน่ จิตหมายถึงผู้คิด ผู้นึก ผู้ปรุง ผู้แต่ง แต่ใจนั้นหมายเอา ผู้ไม่คิด ไม่นึก ไม่ปรุง ไม่แต่ง อยู่เฉยๆ เป็นกลางๆ ไม่มีอดีตอนาคต แต่รู้ตัวอยู่ว่าเฉยๆ นั้นเรียกว่าใจ อะไรทั้งหมดถ้าพูดถึงใจแล้วต้องชี้เข้ามาที่ตรงกลางทั้งนั้น แม้แต่ใจคนเมื่อพูดถึงใจแล้ว จะต้องชี้เข้าตรงกลางหน้าอก แต่แท้จริงแล้วใจหาอยู่ที่หน้าอกไม่ อยู่ทั่วสรีระร่างกายของคนเรา นั่นเป็นอันว่าส่อแสดงถึงใจเป็นของกลางต่างหาก จิตเป็นผู้ออกจากใจไปปรุงไปแต่งไปคิดไปนึก เมื่อหมดหน้าที่แล้วก็

เข้ามาเป็นใจ เมื่อท่านผู้รู้ทั้งหลายดำเนินตามมรรค ๘ ท่านเอาจิตและใจนี่แหละมาเป็นเครื่องดำเนิน จิตเป็นเหตุให้เกิดปัญญาผ่องใส ชำระสรรพกิเลสทั้งหลาย ใจเป็นพี่เลี้ยงดูแลจิต จิตเป็นผู้ชำระสรรพกิเลส จะเรียกว่าเอาน้ำโสโครกไปชำระของโสโครกได้อย่างไร

ผู้เจริญกัมมัฏฐานท่านหนึ่งถามว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เกิดขึ้นตรงไหน ใครเป็นผู้เห็น หลวงพ่อเห็นเองตามที่มันมีมันเป็นหรือเห็นแบบท่องจำ อันนี้ผมสนใจเป็นพิเศษ ขอความกรุณาหลวงพ่ออธิบายให้กระจ่างด้วย

ผมปฏิบัติอยู่เสมอ พอจิตสงบมันนึกอยากเป็นพระพุทธเจ้าอย่างนี้เสมอๆ ทุกๆ ครั้งที่จิตมันรวม แน่นหน้าอก ตื้นตันใจคล้ายโลกทั้งโลกมันหวั่นไหวด้วยความปรารถนา อาการอย่างนี้คืออะไร กระผมหวังในความเมตตาของหลวงพ่อเป็นอย่างสูง

ตอบ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เกิดขึ้นที่ตรงรูปนามนั่นแหละ ถ้าไม่เกิดขึ้นที่รูปนามแล้วก็ไม่ทราบว่าจะเกิดขึ้นที่ไหน ปัญญาในอริยมรรคเป็นผู้เห็น หลวงพ่อหรือใครก็ตาม ถ้าปัญญาในอริยมรรคเกิดขึ้นแล้ว ย่อมเห็นด้วยกันทั้งนั้น เห็นด้วยการท่องบ่นจดจำ เรียกว่าเห็นตามสมมุติบัญญัติ ไม่ได้เรียกว่าเห็นด้วยปัญญาในอริยมรรค อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ย่อมแสดงให้ปรากฏอยู่ตลอดเวลาในโลกนี้ แต่ไม่มีใครเห็น จะเห็นได้ชัดเจนด้วยใจของตนเองก็ต่อเมื่อปัญญาในอริยมรรคเกิดขึ้นเท่านั้น

การปฏิบัติของคุณ พอจิตจะรวมแต่มันไม่ทันรวม เกิดความอยากเป็นพระพุทธเจ้า ความอยากเป็นนั่นเป็นนี่ จึงเป็นอุปสรรคของสมาธิ จึงแน่นหน้าอกตื้นตันใจ มันก็คล้ายโลกทั้งโลกมันหวั่นไหวไปด้วยความปรารถนา นั่นก็แน่ละซี่ ถ้าจิตรวมได้แล้วมันจะไม่รู้สึกอะไร โลกนี้ทั้งโลกดูเหมือนจะว่างไปหมด

สตรีผู้หนึ่งอายุราว ๖๐ กว่าปี แกเคยภาวนามาแล้วแต่ยังจับจิตไม่ได้ มีปัญหาถามว่า เวลานั่งภาวนาจิตใกล้จะรวม ทำไมมันมีแต่มดหรือริ้นไรอะไรต่างๆ มาไต่ตามหน้าตาหรือตามตัวต่างๆ ยุบยิบไปหมด แต่เมื่อลูบดูจริงๆ มันก็ไม่มีอะไร จะแก้ไขอย่างไร

ตอบ นั้นเรียกว่า มารของจิต มารของจิตนี้ไม่ใช่มีแต่ตัวแมลงต่างๆ จะมารบกวนเท่านั้น มันทำให้แน่นหน้าอก หายใจไม่ออก หรือเจ็บอวัยวะต่างๆ ไปอีกด้วย สุดแล้วแต่มันจะแทรกซึมมาด้วยอาการต่างๆ มารนี้ก่อนที่จิตจะรวมมักเข้ามาแทรกซึมดังกล่าวแล้ว ถ้าเราอดทนต่อสู้ด้วยการมีสติเข้าไปพิจารณาว่า นี่เป็นกิเลสมาร มันจะทำให้เราได้แต่ร่างกายนี้เท่านั้น ส่วนจิตใจมันทำอะไรเราไม่ได้หรอก แล้วยอมสละร่างกายเสีย ตั้งสติกำหนดเอาที่ใจไว้จนกระทั่งจิตตั้งมั่นเป็นอารมณ์อันเดียว แล้วมันจะปล่อยวางกาย ยังเหลือแต่จิตอันเดียว

ว่างเปล่าไปหมด ไม่มีอะไร ต่อไปก็พิจารณาจิตอันว่างเปล่านั้น จะอยู่นานสักเท่าไรก็ให้มันอยู่ไปเสียก่อน อย่าเพิ่งอยากรู้อยากเห็นอะไรก่อนเลย ถ้ามันจะรู้จะเห็นมันหากเป็นของมันต่างหากหรอก จึงจะเป็นความรู้ของจริง เราเป็นแต่เพียงดำเนินให้ถูกทางก็แล้วกัน

มีพระหนุ่มองค์หนึ่งเพิ่งบวชไม่ทันถึงพรรษาพอนั่งภาวนาทำสมาธิไม่ทันถึง ๑๕ นาที จิตรวมก็ปรากฏเห็นนางฟ้าเทวดาหรือภูตผีปีศาจต่างๆ หรือพระพุทธเจ้าเสด็จมาปรากฏอยู่เฉพาะหน้าแล้วเทศนาให้ฟัง เทศน์เพราะมาก แต่ไม่ทราบเทศน์อะไร หรือเห็นพระพุทธรูปมาปรากฏอยู่ในท่ามกลางอก แล้วก็เพลินสนุกกับเรื่องนั้น ได้ถามว่า อันนั้นเป็นความจริงหรือไม่ ถ้าไม่จริงควรจะแก้ไขอย่างไร และให้ปฏิบัติอย่างไรต่อไป

ตอบ ปัญหานี้พูดยาก พูดรู้เรื่องกันแต่เฉพาะนักปฏิบัติเท่านั้น นักเดาอาจเดาผิดๆ ถูกๆ ก็ได้ ถึงนักปฏิบัติถ้าไม่พิจารณาเหตุผลมาตัดสิน ก็ยากที่จะลงความเห็นกันได้ เหตุนั้นมิจฉาทิฐิจึงมักมีในหมู่นักปฏิบัติ

คำถามว่า พอนั่งภาวนาราว ๑๕ นาที จิตรวมแล้วก็เห็นนางฟ้าเทวดาเป็นต้น อันนั้นจะเป็นของจริงหรือไม่

จริงหรือไม่จริงตนเองก็ได้เห็นแล้ว แต่ผู้เห็นจะต้องเอาเรื่องนั้นมาพิจารณาอีกทีหนึ่ง จะเชื่อทีเดียวไม่ได้ บางทีความจำในอดีต เราเคยเห็นรูปเทวดามีเครื่องประดับงามหรูหราอย่างนั้นอย่างนี้ และอารมณ์เราคิดนึกจดจ้องว่าเทวดาจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ พอรวมจิตนิดๆ หน่อยๆ ภาพอันนั้นก็จะมาปรากฏแล้วอย่างนี้เป็นต้น ยิ่งมีผู้บอกเล่าว่า เทวดามีรูปพรรณสัณฐานอย่างนั้นอย่างนี้ พอนั่งภาวนาจะนึกถึงเรื่องนั้นหรือไม่ก็ตาม สังขารมันปรุงขึ้นมาเองเห็นอย่างที่เราได้ยินได้ฟังมานั่นแหละ

ถ้าเป็นอย่างที่ว่ามานั้น จงเชื่อเถิดว่าความเห็นอันนั้นกอปรด้วยสัญชาติอดีต เป็นของไม่จริง ไม่เหมือนพระอริยเจ้า เมื่อจิตของท่านเข้าสมาธิถึงอัปปนาฌาน ปล่อยวางอารมณ์หมดทุกสิ่งทุกอย่าง ว่างจากความถือตนถือตัวแล้ว เมื่อมีเหตุการณ์บางอย่างท่านอยากจะรู้เรื่องต่างๆ ท่านก็ถอยจิตออกมาอยู่ในอุปจารสมาธิ แล้ววิตกเรื่องนั้นขึ้นมานิดหนึ่ง แล้วก็เข้าอัปปนาอีกวางเฉย อยากรู้หรือไม่อยากรู้ก็ไม่ว่า เฉยอยู่ มันจะรู้ก็รู้เอง มันจะไม่รู้ก็ไม่รู้ของมัน

ไม่เหมือนคนในสมัยนี้ พอลงมือปฏิบัติภาวนาก็อยากได้รางวัลแล้ว งานไม่ทำหรือทำยังไม่ถึงขั้นพอจะได้ ก็อยากได้รางวัลแล้ว เมื่อไม่ได้ก็เบื่อหน่ายขี้เกียจในการทำงานนั้น อยากได้แต่ผลแต่เหตุไม่ทำมันจะได้อย่างไร ความรู้ชนิดนี้นับเนื่องเข้าในอภิญญา ๖ ถึงแม้พระอริยเจ้าบางองค์ จิตของท่านจะละเอียดสักปานใด แต่ท่านก็ไม่มีความรู้ในด้านนี้ บาง

ท่านได้เพียงโลกิยฌาน อย่างพระเทวทัตก็ได้แล้ว เป็นไปตามวาสนาของแต่ละพระองค์ ความรู้อย่างนี้เป็นเพียงเครื่องประดับสติปัญญาเท่านั้น จุดหมายปลายทางแท้อยู่ที่ความพ้นจากทุกข์นั้นต่างหาก

ถ้าเห็นโทษของความหลงมัวเมาในการเห็นนั้นแล้วว่า เป็นเครื่องติดเครื่องลวงไม่ให้ลุล่วงพ้นจากทุกข์นั้นแล้ว น้อมเอาจิต (คือผู้รู้นั้นๆ) เข้ามาไว้ตรงกลาง ปล่อยวางซึ่งภาพนิมิตทั้งปวงเสีย แล้วจิตก็จะวางเฉยอยู่คนเดียว แต่ถ้ายังรักและชอบใจในการเห็นภาพนิมิตนั้นก็ยากที่จะแก้ไขได้ ก็ปล่อยให้อยู่ไปตามเรื่องก่อนจนกว่าจะเห็นโทษของมันแล้ว หากจะหาวิธีแก้ไขเอง

พระหนุ่มรูปหนึ่งบวชได้ไม่ถึงพรรษาดี เธอปฏิบัติธรรมแล้วเป็นไปโดยดี แต่ข้องใจสงสัยบางอย่างจึงถามว่า

เวลาภาวนากำหนดลมหายใจเข้าออกสักประเดี๋ยวเดียว จิตก็จะรวมลงนิ่งแน่วจนตัวแข็งทื่อไปหมด จะขยับเขยื้อนก็ไม่ได้ ในขณะนั้นมีสติรู้ตัวอยู่ดีๆ นี่แหละ จนกระทั่งเสียงระฆังดังเหง่งๆ ทำวัตรเย็นก็ได้ยินอยู่ แต่ออกจากสมาธิไม่ได้ พยายามอยู่เป็นเวลานานจึงออกได้ เมื่อจิตออกจากสมาธิตัวแข็งมาแล้ว สติก็ยังตั้งมั่นเต็มที่ปกติดีอยู่จะยืนเดินนั่งนอน อิริยาบถใดๆ ก็มีสติรู้ตัวอยู่ว่าเราอยู่ในอิริยาบถนั้นๆ แล้วก็ไม่อยากพูดคุยกับใครๆ ทั้งหมด แต่ทำกิจวัตรต่างๆ เป็นต้นว่า บิณฑบาต หรือปัดกวาด และอาจริยวัตร เป็นต้น เพลินสนุกดีเหมือนกัน อาการอย่างนี้ผมไม่เคยเป็นจะถูกหรือไม่

ตอบ ถูกแล้ว

ที่ตัวแข็งทื่อมิได้เป็นทั่วไป เป็นบางคน เพราะไม่มีสติจึงตัวแข็ง ที่จิตรวมลงแน่วแน่ เป็นเหมือนกันทุกๆ คน แต่ต้องหาโอกาสว่างและไม่มีธุระภาระอะไร จะทำให้อยู่ได้นานๆ ทำให้ชำนิชำนาญคล่องแคล่วเป็นการดี เรื่องเหล่านี้จะเป็นอยู่ได้สัก ๗–๘ วันอย่างช้าก็จะหายไป

ที่ว่าเมื่อออกจากสมาธิตัวแข็งแล้วมีสติรู้ตัวอยู่นั้น เป็นของดีมาก ให้รักษาสติตรงนี้แหละเป็นของสำคัญ สติจะมั่นคงก็ตรงนี้ เพราะอิริยาบถทั้งสี่เราต้องใช้อยู่เป็นนิจ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาสติให้มั่นคงแน่วแน่ เมื่อรักษาสติในอิริยาบถทั้งสี่ให้มั่นคงแล้ว ทำสมาธิก็รวมได้เร็วขึ้น การรักษาสติในอิริยาบถทั้งสี่เป็นเหตุเกิดปัญญา การทำใจให้รวมเข้าเป็นเอกัคตารมณ์สมาธิ เป็นเหตุทำให้จิตพักผ่อนให้ได้พลัง จึงจะทรงคุณธรรมนั้นๆ อยู่ได้หรือให้เจริญยิ่งๆ ขึ้น ก็เพราะพลังนี้

เธอถามต่อไปว่า ภาพนิมิตภาวนาหรือความรู้ที่เกิดขึ้นนั้น เป็นต้นว่า เห็นคนตายหรือคนเดินเข้ามาหาหรือมีเสียงพูดขึ้นว่า คนนั้นจะตายในวันที่เท่านั้นเท่านี้ หรือคนนั้นจะมาหาแล้วก็เป็นจริงตามนิมิตหรือเสียงที่พูดนั้นทุกประการ อันนี้เป็นเพราะอะไร และเป็นของจริงหรือไม่

ตอบว่า อันนี้เป็นเพราะจิตเข้าถึงฌานแล้วจึงเกิดขึ้น ถ้าจิตไม่เข้าถึงฌาน นิมิตความรู้เหล่านี้ก็จะไม่เกิด

และที่ถามว่าเป็นความจริงหรือไม่

ขอตอบว่าเป็นของจริงก็มีไม่จริงก็มี เพราะฌานของเราไม่แน่นอน อาจเป็นสัญญาณความจำของเราแต่ก่อนค้างอยู่ก็ได้

คุณครูผู้หญิงคนหนึ่ง เจริญภาวนามานานพอสมควร เธอทำไปจนจิตสงบนิ่งไม่มีอะไร เลยเกิดความสงสัยว่า เมื่อจิตสงบนิ่งเต็มที่แล้วทำไมไม่มีปัญญาที่จะตัดกิเลสตรงนั้นสักที ตามที่อ่านพบในหนังสือตามที่ต่างๆ ว่า ถ้าทำสมาธิได้เต็มที่แล้วจะเกิดปัญญา ตัดกิเลสเป็นสมุจเฉทปหาน ถึงพระนิพพานได้ ดิฉันทำทีไรก็ถึงเพียงแค่สงบนิ่งเท่านั้น เวลาจิตถอนออกมาแล้วกิเลสมันก็ยังเท่าเดิม จะมีเบาบางลงบ้างก็เมื่อความโกรธมันเกิดขึ้น จะรู้ว่าความโกรธมันเป็นของไม่ดี แล้วก็ละอายตนเอง ถ้าโกรธมากก็เบาบางลงบ้าง ถ้าโกรธน้อยก็จะหายไป

ตอบ ผู้เขียนขอร้องว่า อย่าเพิ่งตัดกิเลสก่อนเลย ถ้าไปพร้อมๆ กันหมู่มากมันจึงสนุก ตัดกิเลสแล้วเข้านิพพานคนเดียวไม่ดีหรอก

พระพุทธเจ้าท่านบำเพ็ญบารมีมาตั้ง ๔ อสงไขยแสนกัป จึงได้สำเร็จพระสัพพัญญูเป็นพระพุทธเจ้า พระสาวกแต่ละองค์ท่านบำเพ็ญบารมีมานับเป็นกัปจึงได้สำเร็จเหมือนกัน พวกเราไม่ทราบว่าได้บำเพ็ญบารมีมามากน้อยเท่าไร ก็ขอให้พึงพอใจยินดีกับการทำสมาธิภาวนาของตนเถิด ที่ได้ทำสมาธิภาวนาจนเห็นจิตของตนสงบนิ่งแน่วอย่างนี้ คนที่ยังไม่ได้ทำหรือทำแล้วแต่จิตไม่สงบมีมากกว่ามากนัก นี่ก็แสดงว่า ที่เราทำนี้เข้าแนวถูกทางเพื่อตรัสรู้มรรคผลนิพพานแล้ว กิเลสไม่ใช่มันจะดับไปง่ายอย่างดับไฟ ฉะนั้น มันค่อยๆ ดับไปทีละน้อยๆ จะเอาอย่างพระอรหันต์ท่านไม่ได้ แต่บางองค์ท่านก็บำเพ็ญอยู่ตั้ง ๖๐ กว่าปีจึงสำเร็จได้ คนในสมัยนี้เข้าใจว่าตนมีความรู้ความสามารถ ฟังธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจะให้สำเร็จมรรคผลนิพพานประเดี๋ยวนั้น ผู้มีความรู้ที่ปรารถนาเช่นนั้นแหละยิ่งห่างไกลจากพระนิพพานมาก คนเล่นการพนันได้เร็วเสียเร็ว ต้นไม้โตเร็วตายเร็ว ฉันใด มรรคผล นิพพาน

ฌาน สมาธิ สมาบัติ ก็ฉันนั้น ผู้ที่เข้าใจว่าตนได้แล้ว นั่นคือความเสื่อมแล้ว

นายแพทย์ผู้หนึ่ง แต่ก่อนเคยจมอยู่ในอบายมุข เป็นต้นว่า สุรานารี เว้นแต่พาชีเท่านั้น จนภรรยาไม่ไว้วางใจ มาทีหลังกลับตรงกันข้าม ปฏิบัติธรรมรู้สึกว่าไปได้ดี บอกว่าพิจารณาขันธ์ ๕ ลงเป็นไตรลักษณ์ แล้วจะไม่มีตัวตนเลย แล้วจิตจะเข้าไปอยู่นิ่งเฉย คราวนี้จะมาพิจารณาอะไรก็ไม่ได้ มีแต่นิ่งเฉยอยู่ท่าเดียวไม่เหมือนเมื่อก่อน แต่ก่อนนั้นพิจารณาขันธ์ ๕ หรือพิจารณาอะไรแล้ว จะเกิดปีติอยู่นาน เป็นอยู่ตั้ง ๑๐ วัน ๒๐ วันก็มี จึงถามว่า นั่นเป็นเพราะอะไร

ตอบ เพราะเป็นฌาน พิจารณาขันธ์ ๕ อยู่นั้นเป็นสมาธิจึงพิจารณาได้ เมื่อพิจารณาขันธ์ ๕ มันไม่เกิดปีติเพราะมันล่วงเลยปีติไปแล้ว เมื่อพิจารณาขันธ์ ๕ เห็นตามความเป็นจริงแล้ว จิตมันไม่มีเครื่องอยู่เพราะปัญญายังน้อย จิตจึงรวมลงเป็นฌาน ยินดีกับความสงบสุขอันนั้น ไม่อยากพิจารณาอะไรเลย ถึงพิจารณาก็ไม่ออก เพราะติดในความสุขโดยไม่รู้ตัว สมาธิกับฌานย่อมสับเปลี่ยนกันอยู่อย่างนี้ การภาวนาจึงค่อยเจริญก้าวหน้า ถ้ามีแต่ฌานหรือมีแต่สมาธิอย่างเดียวแล้วไม่เจริญก้าวหน้า

นายแพทย์ผู้นี้ได้ถามต่อไปว่า พิจารณาพระไตรลักษณ์โดยเห็นชัดตามความเป็นจริง เห็นโทษทุกข์ทั้งตนเองและผู้อื่น เกิดขึ้นมาหาสาระอะไรไม่ได้เลย มันน่าเบื่อจริงๆ แม้ว่าจะยืน เดิน นั่ง และนอนก็ไม่หวั่น จิตใจเบิกบานอยู่เหมือนกับรับประทานอิ่มอยู่ฉะนั้น แล้วย้อนจิตอันนั้นเข้ามาอยู่ตรงใจกลาง มีสติรู้อยู่ทุกขณะ อันนั้นมันเป็นเพราะอะไร

ตอบ อันนั้นมันเป็นเพราะสติมีสมาธิเป็นแก่น แล้วก็มีปัญญาเป็นเครื่องรอบรู้อยู่ในเรื่องที่เราพิจารณาอยู่นั้น มันจึงอิ่มเอิบเต็มตื้นอยู่ตลอดเป็นนิจ เมื่อน้อมเอาจิตที่พิจารณาอยู่นั้นเข้ามาไว้ที่ตรงกลาง คือไม่คิดอดีต อนาคต ลงอยู่ที่ปัจจุบัน อันนั้นชอบแล้ว บางทีเมื่อพิจารณาเต็มที่แล้ว มันอิ่มก็ลงมารวมเองก็มี เรียกว่ารู้จักประมาณในการพิจารณา ผู้ที่ทำได้เช่นนี้ ไม่มีการเสื่อมจากคุณธรรมนั้นเลย

เธอค้างอยู่ที่วัด ๔-๕ วัน แล้วก็กลับ ก่อนจะกลับเธอบอกว่า ผมมาครั้งนี้ได้ประโยชน์มากเกินค่า ถ้าผมไม่มาก็จะไม่ทราบเรื่องนี้เลย ติดแหงกอยู่ในนั้น ไม่ทราบว่าจะอีกกี่ร้อยกี่พันปีถึงจะทราบ

สตรีผู้เจริญกัมมัฏฐานผู้หนึ่งถามว่า เมื่อนั่งสมาธิ จิตเข้าสู่ภวังค์ สังขารดับหมด ยังแต่ผู้รู้อย่างเดียวชั่วระยะหนึ่ง จะอนุโลมเข้าขั้นอัปปนาสมาธิได้หรือไม่ เพราะ

เคยอ่านหนังสือของหลวงปู่เขียน และฟังหลวงปู่แสดงธรรมว่า อนุโลมเข้าอยู่ในขั้นอัปปนาสมาธิได้

ตอบ อนุโลมเข้าขั้นอัปปนาสมาธิได้ แต่อัปปนาสมาธิเต็มที่แล้วสังขารดับหมด จะมีแต่สติ ก็สติของอัปปนานั้นต่างหาก คือหมายความว่ารู้ตัวอยู่ แต่มิใช่รู้ตัวอย่างธรรมดา รู้ตัวอย่างคนอื่นรู้ไม่ได้ รู้อย่างพูดไม่ออกบอกไม่ถูก รู้เฉพาะตัวเอง นั่นเรียกอัปปนาสมาธิ ถ้าอัปปนาฌานยิ่งไปกว่านั้นอีก เงียบดับหมดเลย แม้แต่ลมหายใจก็จะไม่ปรากฏ ทั้งสองอย่างนี้ย่อมเกิดแก่ผู้ปฏิบัติ จะห้ามไม่ให้เกิดไม่ได้ เว้นแต่ผู้นั้นจะติดหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ถ้าผู้มีปัญญารู้ว่าอันนี้เป็นฌาน เป็นเครื่องอยู่เฉยๆ ไม่ติด ก็ดีไป อันนี้เป็นสมาธิ แล้วก็ดำเนินต่อไปไม่ให้เสื่อม ก็เจริญก้าวหน้าต่อไป

แล้วได้ถามต่อไปว่า ตั้งแต่ได้ปฏิบัติอยู่ในระดับนั้นแล้ว ทำให้สมาธิดีขึ้นมาก ที่ว่าดีคือจิตสงบได้รวดเร็ว เมื่อจิตสงบสว่างแล้วนั่งได้นาน แล้วจะเพลิดเพลินไม่ส่งส่ายไปไหน ไม่รู้สึกปวดเมื่อยใดๆ ทั้งสิ้น นั่งเป็นชั่วโมง ๒ ชั่วโมงจะผ่านไปอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้จึงเรียนถามหลวงปู่ว่า อยู่ในขั้นองค์ฌานใช่หรือไม่

ตอบ อยู่ในขั้นของสมาธิ ถ้าอยู่ในขั้นขององค์ฌานแล้วจะไม่รู้สึกอะไรเลย สมาธิขั้นนี้จะยังไม่เกิดปัญญาก่อน เพราะไม่ชำนาญ หรือเพราะนิสัยเรามันเป็นอย่างนั้น ถึงไม่มีปัญญาก็ขอให้รักษาอันนั้นไว้เสียก่อน การที่ฝึกหัดจิตให้สงบได้เร็วและอยู่ได้นาน นับว่าดีและหาได้ยากที่สุด

และถามอีกว่า ถ้าอยู่ในลักษณะนี้เรื่อยไป ปัญญาไม่เกิด มีแต่ความสุขสบาย จะหาอุบายอย่างไรจึงจะเกิดปัญญา

ตอบ จะว่าปัญญาไม่เกิดอย่างไร คุณมีอุบายปัญญาแล้วที่เข้าถึงความสงบสุขนั้น คนไม่มีปัญญาไม่เข้าถึงความสงบสุขหรอก ความสงบสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา เข้าถึงแล้วจะเอาอย่างไรอีก สำหรับปัญหาวิปัสสนานั้นเอาไว้เสียก่อน มันมิใช่จะเกิดแก่คนทั่วไป จะเกิดมีแต่พระอริยเจ้าในภูมินั้นๆ เมื่อจะเกิดก็เกิดในขณะจิตเดียวเท่านั้น มิได้เกิดถึง ๒ ครั้ง เมื่อเกิดแล้วจะเห็นแจ้งในพระไตรลักษณ์ตลอดทั่วไปหมด ไม่ว่าของภายในและของภายนอกเป็นอย่างเดียวกันหมด และเมื่อจะเกิดก็มิได้ตั้งใจจะให้เกิด แต่มันเกิดเองของมันต่างหาก ไม่เหมือนคนในสมัยนี้วิปัสสนาเกิดบ่อยตามปริยัติ เกิดแล้วก็เสื่อมเร็วเสียด้วย พระอริยเจ้าเต็มกันไปหมดทั้งบ้านทั้งเมือง

พระภิกษุรูปหนึ่งมีพรรษามากพอสมควร เกิดความปริวิตกในใจมานานแล้ว ถามใครก็ไม่ได้ความกระจ่าง ถามว่า คำว่า วิญญาณ สัญญา อภิญญา ปัญญา มีลักษณะและเกิดในที่ต่างกันอย่างไร

ตอบ ปัญหาของท่านกินความกว้างขวางเหลือเกิน เป็นของเกินความสามารถที่ผมจะอธิบายให้เข้าใจได้ ถ้าผู้ฟังไม่เข้าใจมูลฐานของ วิญญาณ สัญญา อภิญญา ปัญญา เสียก่อน ฟังแล้วจะไม่ได้ความ เพราะของพรรค์นี้เป็นของไม่มีตัวตน ยากที่จะหยิบยกเอามาอธิบายให้ผู้ฟังเห็นได้ ถึงอย่างไรเมื่อถามแล้ว ก็จะอธิบายให้ฟังตามความเข้าใจของผม ตามที่พิจารณาเห็นพอสมควร ท่านจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็เป็นสิทธิของท่านเอง ขอถือเสียว่าเป็นธรรมสากัจฉาก็แล้วกัน

ก่อนที่จะพูดกันเรื่องเหล่านี้ ขอให้ทำความเข้าใจกันถึงเรื่องจิตกับเรื่องของใจเสียก่อน เพราะถ้าไม่เข้าใจถึงเรื่องจิตกับเรื่องของใจแล้ว พูดกันวันยังค่ำก็จะไม่เข้าใจสักที จิตหรือใจเป็นของไม่มีตัวตน จะพูดว่าไม่มีก็ไม่ได้ ความคิดปรุงแต่งจดจำอย่างนั้นอย่างนี้ก็มีอยู่ จะพูดว่ามี จะเอาสิ่งที่คิดนึกปรุงแต่งนั้นมาแสดงให้เห็นก็แสดงไม่ได้ จะเห็นได้ก็แต่ผลของความคิดปรุงแต่งเท่านั้น ตัวผู้คิดนึกปรุงแต่งไม่มีในที่นั้น วิทยาศาสตร์สมัยใหม่เขาไม่คิดถึงใจ เขาคิดเอาแต่ระบบประสาทของสมองเป็นผู้สั่งการ (หรืออะไรต่ออะไรเยอะแยะ พวกเราไม่ได้เรียนภาษาฝรั่งอย่าพูดเลยดีกว่า) ในทางพุทธศาสนาของเรา พระองค์ก็ตรัสเทศนาว่าประสาทมีอยู่ทั่วไปในสรรพางค์กาย ไม่ใช่มีแต่เฉพาะสมองเท่านั้น อวัยวะทุกส่วน เช่นตาเป็นต้น ตาเห็นรูป ประสาทตา รับรู้แล้วจึงวิ่งเข้ารายงานประสาทสมองเป็นต้น แม้แต่อวัยวะเล็กๆ น้อยๆ เช่น เส้นผมเป็นต้น ก็เช่นเดียวกัน ฉะนั้น จิต วิทยาศาสตร์สมัยใหม่เขาจึงถือว่า จิตอยู่ที่สมอง ชักตัวอย่างเช่น สมองพิการหรือเสื่อมคุณภาพแล้วจะทำงานไม่สมบูรณ์หรือปัญญาเสื่อมลงเป็นต้น

พุทธศาสนาถือเอาจิตเป็นใหญ่ ส่วนระบบประสาท สมอง เป็นแต่ที่ทำงานเท่านั้น เมื่อที่ทำงานชำรุดหรือเสื่อม เป็นเพียงจิตทำงานไม่สะดวกเท่านั้น ถ้าจิตชำรุดหรือดับไม่มีเสียแล้ว ระบบประสาทสมองถึงจะยังดีอยู่ก็ใช้การไม่ได้

เมื่อเชื่อกันอย่างนี้แล้ว คราวนี้จงมาพิจารณากันถึงเรื่องของจิตหรือใจ ที่จริงจิตหรือใจก็อันเดียวกัน พระพุทธองค์ตรัสว่า จิตอันใดใจก็อันนั้น (เรื่องนี้จะได้อธิบายต่อไปข้างหน้า ตอนนี้อธิบายถึงเรื่องที่เกิดขึ้นหรือดับของจิตหรือใจเสียก่อน) สัมภวธาตุของมารดาบิดาประสมกันทีแรกน้อยนิดเดียว หรือที่เรียกว่า สเปอร์มาโตซัว คลานเข้าหาไข่ (วัตถุธาตุ)

ปฐมวิญญาณ (นามธรรม) จึงเข้ามาเกาะยึด แล้วธรรมชาติก็ค่อยตกแต่งให้เจริญเติบโตมาโดยลำดับ แล้วปฐมวิญญาณอันนั้นก็ยึดเอามาเป็นของตัว จิตหรือใจไม่ได้อยู่ ณ ที่เดียวของร่างกาย เมื่อยึดในที่ใดก็มีความรู้สึกในที่นั้น นั่นแหละคือจิตหรือใจ จิตหรือใจนี้จะใช้อะไรพิสูจน์ไม่ได้ มันเป็นนามธรรม แม้แต่กล้องจุลทรรศน์ก็ไม่สามารถจะมองเห็นได้ จะรู้ได้ก็แต่ท่านผู้มีปัญญาญาณ ใช้กล้องญาณ ทัศนะของท่านเอง แต่คนอื่นไม่มีกล้องอย่างท่านก็รู้ด้วยไม่ได้

ความไม่รู้เหตุและผลของตัวเองและคนอื่น นั่นเรียกว่า อวิชชา ความทะยานอยากเป็นนั่นเป็นนี่ เรียกว่าตัณหา ความเข้าไปยึดถือว่าของกูๆ นั้นเรียกว่าอุปาทาน การกระทำด้วยกาย วาจา จิต ทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบัน นั้นเรียกว่า กรรม ทั้ง ๔ อย่างนี้เป็นนามธรรม เมื่อขันธ์ ๕ ภายนอกอันนี้ดับไปแล้วยังเหลือแต่ขันธ์ ๕ ภายใน นามธรรม ๔ อย่างนี้ไม่มีที่ยึดก็ละทิ้งไปยึดเอาขันธ์ ๕ ภายใน ที่เราเรียกว่าตายนั่นเอง

เมื่อแรกเกิด รูปเกิดก่อน คือสัมภวธาตุของมารดาบิดาประสมกันนิดเดียว หรือที่เรียกว่า สเปอร์มาโตซัวคลานเข้าสู่ไข่ของมารดานั้น เป็นปฐมเหตุวิญญาณ ส่วนนามธรรมดังกล่าวทั้ง ๔ นั้น เมื่อรูปเกิดขึ้นแล้ว ปฏิสนธิวิญญาณหรือนามธรรมทั้งสี่ดังกล่าวแล้ว จึงเข้ายึดครอง ในวินัยท่านเรียกว่าคนเกิดตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เมื่อดับ ตรงกันข้าม คือนามธรรมทั้งสี่นั้นดับก่อน รูปจึงดับภายหลัง ขันธ์ ๕ อันได้แก่รูปอันนี้ ต้องสมบูรณ์ด้วยธาตุทั้งสี่จึงจะทรงอยู่ได้ ถ้าธาตุส่วนใดส่วนหนึ่งบกพร่องหรือขาดไปไม่สามารถจะทรงอยู่ได้ นามธรรมทั้งสี่นั้นก็ขาดหรือหายไป เรียกว่าตายนั่นเอง

พึงสังเกต เมื่อคนตายไปใหม่ๆ กายนี้ยังมีความอบอุ่นหรือยังมีลมหายใจไม่หมด จะเป็นเพราะอ๊อกซิเจนช่วยให้มีลมหายใจหรืออะไรก็ตาม คนโดยส่วนมากเห็นว่ายังไม่ตาย ในทางพุทธศาสนาถือว่าตาย เพราะธรรม ๔ ประการนั้นละไปเสียแล้ว กายนี้จึงตายทีหลัง บางทีก็ไม่แน่เหมือนกัน เมื่อธรรมทั้งสี่นั้นยังมีความอาลัยขันธ์ ๕ ภายนอกอยู่ และยังมีความอบอุ่นอยู่ สามารถกลับฟื้นคืนมาอีกได้ (ที่เรียกว่าตายแล้วกลับฟื้นคืนมา) โบราณท่านเห็นมามากแล้ว ท่านจึงสั่งนักสั่งหนา คนเมื่อตายแล้วกายยังอบอุ่นอยู่ โดยเฉพาะผู้หญิงตายเพราะตกเลือดมากๆ อย่าเพิ่งเอาไปทิ้งง่ายๆ ลมมิได้เกิดแต่เฉพาะปอดอย่างเดียว ปอดเป็นที่ระบายลมส่วนหยาบ เมื่อปอดไม่ระบายลมก็เรียกว่าหมดลมหายใจ แท้จริงลมส่วนลึกเข้าไปยังมี คือความอบอุ่น ความอบอุ่นนี้เกิดจากสวาบ หรือกะบังลม เมื่อสวาบหรือกะบังลมยังติงวูบวาบๆ อยู่ ความอบอุ่นก็ยังมีอยู่ ฉะนั้น คนตายแล้วกลับฟื้นคืนมายังได้อยู่ ถ้าหมดความ

อบอุ่นเป็นอันหมดหวัง

เรื่องเหล่านี้ผมได้พูดมามากแล้ว และพูดตามบัญญัติเพื่อให้ท่านเข้าใจว่า ปฐมวิญญาณประกอบด้วยธรรมกี่อย่าง และพร้อมที่จะปฏิสนธิในกามภพได้ทุกเมื่อในเมื่อโอกาสอำนวย แต่ท่านผู้รู้ทั้งหลาย เมื่อมารู้แจ้งแทงทะลุซึ่งธรรมทั้งสี่นี้ คือ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน กรรม พร้อมทั้งเหตุผล เมื่อขันธ์ ๕ ดับ ธรรมทั้งสี่นี้ก็ดับไปพร้อมผู้รู้และผู้เห็นความดับนั้นด้วย ไม่ได้มีสมมุติว่าอะไรอีกต่อไป

คราวนี้ผมย้อนกลับมาพูดถึงปัญหาที่ท่านถามในเบื้องต้นว่า วิญญาณ สัญญา อภิญญา ปัญญา คำว่า ปฏิสนธิวิญญาณ คือวิญญาณที่เริ่มแรกมาปฏิสนธิในครรภ์ของมารดานั้น เมื่อมาปฏิสนธิแล้ว ธรรมทั้งหลายมีเวทนาเป็นต้น ปรากฏขึ้นโดยลำดับ แต่ในปฏิจจสมุปบาท ท่านเอาอวิชชาเป็นต้นเหตุก่อน แท้ที่จริงแล้วธรรมทั้งหลายไม่มีต้นไม่มีปลาย เป็นลูกโซ่เนื่องกันไปอยู่ตลอดกาล เหมือนกับพันธุ์ข้าวที่มนุษย์เรากินอยู่ทุกวันนี้ ปลูกกินมาแต่ไหนแต่ไร ไม่ทราบว่ามนุษย์คนเราได้มาแต่ไหน เมื่อไร เริ่มปลูกอุปมาเหมือนกับกรรมวัฏ เก็บเกี่ยวเหมือนกับกิเลสวัฏ รับประทานเหมือนกับวิบากวัฏ ถ้าธรรมทั้งสี่นี้ยังมีอยู่ตราบใด ก็พร้อมที่จะไปเกิดในภพที่มีขันธ์ ๕ ได้ในโอกาสอันสมควร ท่านจึงเรียกว่าปฐมวิญญาณหรือปฏิสนธิวิญญาณ เมื่อปฏิสนธิวิญญาณได้มาครองขันธ์ ๕ สมบูรณ์แล้ว วิญญาณตัวนั้นก็ทำหน้าที่เพียงแต่รับรู้เบื้องต้น ในเมื่ออายตนะภายนอกมีรูปเป็นต้นมากระทบตา เพียงรู้ว่ากระทบเท่านั้น แต่หาได้รู้ว่าอะไรเป็นอะไรไม่ ที่จะรู้ว่าอะไรเป็นอะไรนั้นเป็นหน้าที่สำคัญของ สังขาร เวทนา และเจตสิกธรรมทั้งปวงต่างหาก

สัญญา คือความจำได้หมายรู้อดีตนานๆ อันเป็นเหตุจะให้เกิดสังขาร เวทนา และปัญญา เป็นต้น

อภิญญา ต้องเกิดจากผู้หัดทำสมาธิภาวนาเป็นแล้วจึงจะเกิด จึงเรียกว่าอภิญญา แปลว่าความรู้อันพิเศษหรือความรู้ยิ่ง

ปัญญา คือความรู้ทั่วไปไม่ว่าทางโลกหรือทางธรรม ปัญญานี้เกิดได้หลายทาง เกิดจากการได้ยินได้ฟังมาจากผู้อื่น หรือจากหนังสือ เรียกว่า สุตมยปัญญา เกิดจากความคิดความอ่านหาเหตุผลในสิ่งที่ตนได้ประสบพบผ่านมาแล้วในสิ่งนั้นๆ เรียกว่าจินตามยปัญญา เกิดจากจิตที่อบรมทำสมาธิภาวนาให้เป็นแล้วบังคับจิตของตนให้จำกัดอยู่ในอารมณ์อันเดียว เรียกว่า ภาวนามยปัญญา และภาวนามยปัญญานี้ยังแยกออกเป็นโลกิยปัญญาและโลกุตรปัญญาอีกด้วย

พระภิกษุรูปนั้นได้ถามต่ออีกว่า ทีแรกผมถามอาจารย์ถึงเรื่อง วิญญาณ สัญญา อภิญญา ปัญญา ท่านอาจารย์ก็ได้อธิบายว่า ปฏิสนธิวิญญาณเป็นต้นเหตุของการเกิดในภพนั้นๆ แล้วท่านก็ได้อธิบายถึง สัญญา อภิญญา ปัญญา เป็นอย่างนั้นๆ ทำไมคนๆ เดียวจึงต้องมีหลายอย่างเช่น วิญญาณ สัญญา อภิญญา เป็นต้น

ตอบ ถูกแล้ว คนเราด้วยเหตุที่เห็นว่าจิตมีหลายดวงนี้เองจึงยากที่จะเห็นธรรมคำสอนของจริงที่พระพุทธองค์ตรัสเทศน์ไว้ แท้ที่จริงแล้วจิตมีอันเดียว ที่เรียกชื่อหลายอย่างนั้นเป็นเพราะอาการของจิตมันมีหลายอย่าง ท่านจึงเรียกชื่อต่างกันออกไปอย่างๆ ฉะนั้น ผู้มีปัญญาสามารถจดจำคำสอนของพระพุทธเจ้า เรื่องอาการของจิตมาบรรยายจนหาที่สุดมิได้ หรือผู้อบรมจิตจนรวมลงเป็นอันเดียวได้แล้ว อธิบายอาการของจิตได้ไม่มีที่สิ้นสุดเหมือนกัน อย่างผมได้อธิบายเรื่องปลูกข้าวให้ฟังมาในเบื้องต้น เบื้องต้นปลูกลงไปในดินจนตั้งต้นเป็นกอ เป็นรวง เป็นเมล็ด เป็นข้าวสารแล้ว ต่อจากนั้นผู้ฉลาดจะทำอะไรได้หมดทุกอย่าง เป็นต้นว่า จะทำขนมจีน ขนมปัง ขนมนางเล็ด ฝักบัว ขนมหม้อแกง ขนมฝอยทอง เป็นต้น ได้ทั้งนั้น นี่ว่าถึงด้านวัตถุเอาข้าวขึ้นต้น เพราะมีแป้งเป็นหลักของการทำขนม

ส่วนด้านนามธรรมมีจิตคือวิญญาณเป็นหลัก ประสมกับธรรมนั้นๆ แล้วจึงมีชื่อต่างๆ กัน ดังอธิบายมาแล้ว

ในปัญหาที่ท่านถามนั้น มีอยู่ ๒ ข้อที่ควรจะอธิบายให้เข้าใจ คือ อภิญญา กับ ภาวนามยปัญญา เพราะทั้งสองข้อนี้เกิดจากการทำสมาธิภาวนา แต่ผมอธิบายก็ไม่ละเอียดนักเพราะทั้งสองนี้มันเกิดได้ทั้งในโลกิยะและโลกุตระ ท่านเองก็รู้ๆ อยู่แล้วว่าผมมีความรู้และความสามารถขนาดไหน

พระรูปนั้นได้กล่าว สาธุ ยินดีพอใจในการที่จะฟังคำอธิบายโดยเฉพาะความรู้ซึ่งเกิดจากการทำภาวนาสมาธินี้ น้อยนักที่จะมีผู้อธิบาย และน้อยนักซึ่งจะมีผู้ฟัง หรือฟัง ถ้าไม่หัดสมาธิภาวนาให้เป็นไปแล้วก็ไม่เข้าใจ โดยมากเขาฟังกันแต่ดิรัจฉานวิชา วันนี้นับว่าโชคดีที่จะได้ฟังความรู้ซึ่งเกิดจากการทำสมาธิภาวนา

ผู้เขียนได้อธิบายต่อไปว่า อภิญญานั้น เมื่อจะเกิดก็ต้องมีสมาธิภาวนา อย่างน้อยจิตรวมเข้าเป็นภวังค์ขณะหนึ่งเสียก่อน คำว่าขณะหนึ่งในที่นี้ บางคนไม่รู้เสียด้วยซ้ำว่าจิตของเรารวมแล้วเกิดความรู้ต่างๆ เลยเพลินหลงไปตามความรู้นั้นๆ ความรู้นั้นมีหลายอย่างและรู้ในที่ต่างๆ กัน บางคนรู้ในอิริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอน ก็มี

สมาธิภาวนาสัมมาปฏิบัติ

ท่านอาจารย์ชา สุภัทโท

ศึกษาธรรมะเพื่ออะไร

การศึกษาธรรมะในทางพระพุทธศาสนานั้น เราศึกษาไปเพื่อหาทางพ้นทุกข์ เพื่อความสงบสุขเป็นจุดสำคัญ จะศึกษาเรื่องรูป เรื่องนาม เรื่องจิต เรื่องเจตสิก ก็ตาม ก็เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์เท่านั้นจึงจะถูกทาง มิใช่เพื่ออย่างอื่น เพราะทุกข์มันมีเหตุเกิด และมีที่ของมันอยู่แล้ว

ฉะนั้นสิ่งเหล่านี้ถ้าเราเข้าใจเสียว่า มันจะเป็นจิตก็ช่างมันเถอะ เมื่อมันนิ่งอยู่อย่างนี้ก็คือปกติของมัน ถ้าว่ามันเคลื่อนปุ๊บก็เป็นสังขาร* แล้ว มันจะเกิดยินดีก็เป็นสังขาร มันจะเกิดยินร้ายก็เป็นสังขาร มันอยากจะไปโน่นไปนี่ก็เป็นสังขาร ถ้าไม่รู้เท่าสังขารก็วิ่งตามมันไป เป็นไปตามมัน เมื่อจิตเคลื่อนเมื่อใดก็เป็นสมมุติสังขารเมื่อนั้น ท่านจึงให้พิจารณาสังขาร คือ จิตมันเคลื่อนไหวนั่นเอง

เมื่อมันเคลื่อนออกไปก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ท่านให้พิจารณาอันนี้ ท่านจึงให้รับทราบสิ่งเหล่านี้ไว้ ให้พิจารณาสังขารเหล่านี้ ปฏิจจสมุปบาทธรรมก็เหมือนกัน อวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร สังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป ฯลฯ เราเคยเล่าเรียนมาศึกษามาก็เป็นจริง คือ ท่านแยกเป็นส่วนๆ ไป เพื่อให้นักศึกษารู้ แต่เมื่อมันเกิดมาจริงๆ แล้ว มันนับไม่ทันหรอก

รู้จากปริยัติกับรู้จากปฏิบัติต่างกันอย่างไร

อุปมาเหมือนเราตกจากยอดไม้ก็ตุ๊บถึงดินโน่น ไม่รู้ว่ามันผ่านกิ่งไหนบ้าง จิตเมื่อถูกอารมณ์ปุ๊บขึ้นมา ถ้าชอบใจก็ถึงดินโน่น อันที่ติดต่อกันเราไม่รู้ มันไปตามที่ปริยัติรู้นั่นเอง แต่มันก็ไปนอกปริยัติด้วย มันไม่บอกว่า ตรงนี้เป็นอวิชชา ตรงนี้เป็นสังขาร ตรงนี้เป็นวิญญาณ ตรงนี้เป็นนามรูป มันไม่ได้ให้อ่านอย่างนั้นหรอก เหมือนกับการตกจากต้นไม้ ท่านพูดถึงขณะจิตอย่างเต็มที่ของมันจริงๆ อาตมาจึงมีหลักเทียบว่า เหมือนกับการตกจากต้นไม้

** สังขาร แปลว่า การปรุงแต่ง*

เมื่อมันพลาดจากต้นไม้ไปปุ๊บ มิได้คณนาว่ามันกี่นิ้ว กี่ฟุต เห็นแต่มันตูมถึงดิน เจ็บแล้ว

ทางนี้ก็เหมือนกัน เมื่อมันเป็นขึ้นมา เห็นแต่ทุกข์ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์โน่นเลย มันเกิดมาจากไหน มันไม่ได้อ่านหรอก มันไม่มีปริยัติที่ท่านเอาสิ่งละเอียดนี่ขึ้นมาพูด แต่ก็ผ่านไปทางเส้นเดียวกัน แต่นักปริยัติเอาไม่ทัน

ฉะนั้นท่านจึงให้ยืนตัวว่า อะไรที่เกิดขึ้นมาจากผู้รู้อันนี้ เมื่อผู้รู้รู้ตามความเป็นจริงของจิตหรือเจตสิกเหล่านี้ จิตก็ไม่ใช่เรา สิ่งเหล่านี้มีแต่ของทิ้งทั้งหมด ไม่ควรเข้าไปยึดไปหมายมั่นทั้งนั้น

เรียนรู้เรื่องจิตเพื่อปล่อยวาง

สิ่งที่เรียกว่าจิตหรือเจตสิกนี้ พระศาสดามิใช่ให้เรียนเพื่อให้ติด ท่านให้รู้ว่าจิตหรือเจตสิกเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เท่านั้น มีแต่ท่านให้ปล่อยให้วางมัน เมื่อเกิดมาก็รับรู้ไว้ รับทราบไว้ ตัวจิตนี่เอง มันถูกอบรมมาแล้ว ถูกให้พลิกออกจากตัวนี้ เกิดเป็นสังขารปรุงไป มันก็เลยมาปรุงแต่งเรื่อยไป ทั้งดีทั้งชั่วทุกสิ่งทุกอย่างให้เกิดเป็นไป สิ่งทั้งหลายเหล่านี้พระศาสดาให้ละ แต่ต้องเรียนให้รู้อย่างนี้เสียก่อน จึงจะละได้ ตัวนี้เป็นตัวธรรมชาติอยู่อย่างนี้ จิตก็เป็นอย่างนี้ เจตสิกก็เป็นอย่างนี้

อย่างมรรค ปัญญาอันเห็นชอบ เห็นชอบแล้วก็ดำริชอบ เจรจาชอบ ทำการงานชอบ เลี้ยงชีวิตชอบ เหล่านี้เป็นเรื่องของเจตสิกทั้งนั้น ออกจากผู้รู้นั่นเอง เหมือนกับตะเกียงเป็นตัวผู้รู้ ถ้ารู้ชอบ ดำริชอบ อย่างอื่นก็ชอบไปด้วย เหมือนกับแสงสว่างของตะเกียง มันจะเป็นอย่างไรก็ช่างมัน มันเกิดจากผู้รู้อันนี้ ถ้าจิตนี้ไม่มี ผู้รู้ก็ไม่มีเช่นกัน มันคืออาการของพวกนี้

ฉะนั้นสิ่งเหล่านี้รวมแล้วเป็นนามหมด ท่านว่าจิตนี้ก็ชื่อว่าจิต มิใช่สัตว์มิใช่บุคคล มิใช่ตัวมิใช่ตน มิใช่เรามิใช่เขา ธรรมนี้ก็สักว่าธรรม มิใช่ตัวตนเราเขา ไม่เป็นอะไร ท่านให้เอาที่ไหน เวทนาก็ดี สัญญาก็ดี สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ล้วนแต่เป็นขันธ์ห้า ท่านให้วาง

สมถะและวิปัสสนาย่อมอยู่คู่กัน

ฉะนั้นภาวนาก็เหมือนกับไม้ท่อนเดียว วิปัสสนาอยู่ปลายท่อนทางนี้ สมถะอยู่ปลายท่อนทางนั้น ถ้าเรายกไม้ท่อนนี้ขึ้น ปลายท่อนไม้จะขึ้นข้างเดียวหรือทั้งสองข้าง ถ้ายกไม้ท่อนนี้ขึ้นปลายทั้งสองก็จะขึ้นด้วย อะไรจะเป็นตัววิปัสสนา อะไรจะเป็นตัวสมถะ ก็ตัวจิต

นี่เอง และเมื่อจิตสงบแล้ว ความสงบเบื้องแรกสงบด้วยสมถะ คือสมาธิธรรม ทำให้จิตเป็นสมาธิมันก็สงบ ถ้าความสงบหายไปก็เกิดทุกข์ ทำไมอาการนี้จึงให้เกิดทุกข์ เพราะความสงบของสมถะเป็นตัวสมุทัยแน่นอน มันจึงเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เมื่อมีความสงบแล้วยังไม่จบ พระศาสดามองเห็นแล้วว่าไม่จบ ภพยังไม่สิ้น ชาติยังมีอยู่ พรหมจรรย์ไม่จบ มันไม่จบเพราะอะไร เพราะมันยังมีทุกข์อยู่ ท่านจึงเอาตัวสมถะตัวสงบนี่พิจารณาต่อไปอีก ค้นหาเหตุผลจนกระทั่งท่านไม่ติดในความสงบ ความสงบก็เป็นสังขารอันหนึ่ง ก็เป็นสมมติเป็นบัญญัติอีก ติดอยู่นี่ก็ติดสมมติติดบัญญัติ เมื่อติดสมมติติดบัญญัติก็ติดภพติดชาติ ภพชาติก็คือความดีใจในความสงบนี่แหละ เมื่อหายความฟุ้งซ่านก็ติดความสงบ ก็เป็นภพอีก เกิดอยู่อย่างนี้ ภพชาติเกิดขึ้นมา ทำไมพระพุทธเจ้าจะไม่รู้

ขันธ์ห้าหรือความสงบไม่ควรยึดถือ

ท่านจึงพิจารณา ภพชาติเกิดเพราะอะไร เมื่อยังไม่รู้เท่าสิ่งเหล่านี้ตามความเป็นจริง ท่านให้ยกเอาเรื่องจิตสงบนี้ขึ้นมาพิจารณาเข้าไปอีก สังขารที่เกิดขึ้นมา สงบหรือไม่สงบ พิจารณาเรื่อยไปจนได้เห็นว่า สิ่งเหล่านี้เป็นก้อนเหล็กแดง ขันธ์ห้าเหมือนกับก้อนเหล็กแดง เมื่อมันแดงรอบแล้ว ไปจบตรงไหนมันจึงจะเย็นได้ มีที่เย็นไหมเอามือแตะข้างบนดูซิ ข้างล่างดูซิ แตะข้างโน่นข้างนี่ดูซิ ตรงไหนที่มันจะเย็น เย็นไม่ได้ เพราะก้อนเหล็กมันแดงโร่ไปหมด ขันธ์ห้านี้ก็ฉันนั้น ความสงบไปติดไม่ได้ จะว่าความสงบเป็นเรา จะว่าเราเป็นความสงบไม่ได้ ถ้าเข้าใจว่าความสงบเป็นเรา เข้าใจว่าเราเป็นความสงบ ก็เป็นก้อนอัตตาอยู่นั่นเอง ก้อนอัตตาก็เป็นตัวสมมติอยู่ จะนึกว่าเราสงบ เราฟุ้งซ่าน เราดี เราชั่ว เราสุข เราทุกข์ อันนี้ก็เป็นภพเป็นชาติอยู่อีก เป็นทุกข์อีก ถ้าสุขหายไปก็กลายเป็นทุกข์ ถ้าความทุกข์หายไปก็เป็นสุข ก็ต้องเวียนไปนรกไปสวรรค์อยู่ไม่หยุดยั้ง

พระศาสดาเห็นอาการจิตของท่านเป็นอย่างนี้ นี่แหละท่านว่าภพยังอยู่ ชาติยังอยู่ พรหมจรรย์ยังไม่จบ ท่านจึงยกสังขารขึ้นพิจารณาตามธรรมชาติ เพราะมีปัจจัยอยู่นี่ จึงมีเกิดอยู่นี่ ตายอยู่นี่ มีอาการที่เคลื่อนไหวไปมาอยู่นี่ ท่านจึงยกสิ่งนี้พิจารณาไปให้รู้เท่าตามเป็นจริงของขันธ์ห้า ทั้งรูปทั้งนาม สิ่งทั้งหลายที่จิตคิดไป ทุกสิ่งทุกอย่างเหล่านี้ล้วนเป็นสังขารทั้งหมด เมื่อรู้แล้วท่านให้วาง เมื่อรู้แล้วท่านให้ละ ให้รู้สิ่งเหล่านี้ตามเป็นจริง ถ้าไม่รู้ตามความเป็นจริงก็ทุกข์ ก็ไม่วางสิ่งเหล่านี้ได้ เมื่อรู้ตามความเป็นจริงแล้ว สิ่งเหล่านี้ก็เป็นของหลอกลวง สมกับที่พระศาสดาตรัสว่า จิตนี้ไม่มีอะไร ไม่เกิดตามใครไม่ตายกับใคร จิต

เป็นเสรีรุ่งโรจน์ โชติการ ไม่มีเรื่องราวต่างๆ เข้าไปอยู่ในที่นั้น ที่จะมีเรื่องราวก็เพราะมันหลงสังขารนี่เอง หลงอัตตานี่เอง

พระศาสดาจึงให้มองดูจิตของเรา เบื้องแรกมันมีอะไร ไม่มีอะไรจริงๆ สิ่งเหล่านี้มิได้เกิดด้วย มิได้ตายด้วย ถูกอารมณ์ดีมากระทบก็มิได้ดีด้วย ถูกอารมณ์ร้ายมากระทบก็มิได้ร้ายไปด้วย เพราะรู้ตัวของตัวอย่างชัดเจนแล้ว รู้ว่าสภาวะเหล่านั้นไม่เป็นแก่นสาร ท่านเห็นเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ท่านให้รอบรู้ของท่านอยู่อย่างนั้น

ไม่ดีใจไม่เสียใจคือไม่เกิดไม่ตาย

ตัวผู้รู้นี้ รู้ตามความเป็นจริง ผู้รู้มิได้ดีใจไปด้วย มิได้เสียใจไปด้วย อาการที่ดีใจไปด้วยนั่นแหละเกิด อาการที่เสียใจไปด้วยนั่นแหละตาย ถ้ามันตายก็เกิด ถ้ามันเกิดมันก็ตาย ตัวที่เกิดที่ตายนี่แหละเป็นวัฏฏะ เวียนว่ายตายเกิดอยู่ไม่หยุด

เมื่อจิตผู้ปฏิบัติเป็นอยู่อย่างนั้น ไม่ต้องสงสัย ภพมีไหม ชาติมีไหม ไม่ต้องถามใคร พระศาสดาพิจารณาอาการสังขารเหล่านี้แล้วจึงได้ปล่อยวางสังขาร วางขันธ์ห้าเหล่านี้เป็นเพียงผู้รับทราบไว้เฉยๆ มันจะดีขึ้นมา ท่านก็ไม่ดีกับมัน เป็นคนดูอยู่เฉยๆ ถ้ามันร้ายขึ้นมา ท่านก็ไม่ร้ายกับมัน ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น เพราะมันขาดจากปัจจัยแล้ว รู้ตามความเป็นจริง ปัจจัยที่จะส่งเสริมให้เกิดไม่มี ตัวนี้ก็เป็นผู้รู้ยืนตัว ตัวนี้แหละเป็นตัวสงบ ตัวนี้เป็นตัวไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ตัวนี้มิใช่เหตุมิใช่ผล ไม่อาศัยเหตุไม่อาศัยผล ไม่อาศัยปัจจัย หมดปัจจัย สิ้นปัจจัย นอกเกิดเหนือตาย นอกทุกข์เหนือสุข นอกดีเหนือชั่ว หมดเรื่องจะพูด ไม่มีปัจจัยส่งเสริมแล้ว เรื่องที่เราพูดว่าจะติดในสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องจิตหรือเจตสิก

ฉะนั้นเรื่องจิตหรือเรื่องเจตสิก ก็เป็นเรื่องมีจริงอยู่ เป็นจริงอย่างนั้น แต่พระศาสดาเห็นว่ารู้ไปก็ไม่เกิดประโยชน์ ถ้ารู้แล้วเชื่อสิ่งเหล่านั้นก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร หาความสงบไม่ได้ รู้แล้วท่านให้วาง ให้ละ ให้เลิก เพราะจิตเจตสิกนี่เองนำความผิดมาให้เรา นำความถูกมาให้เรา ถ้าเราฉลาดก็นำความถูกมาให้เรา ถ้าเราโง่ก็นำความผิดมาให้เรา เรื่องจิตหรือเจตสิกนี้มันเป็นโลก พระศาสดาก็เอาเรื่องของโลกมาดูโลก เมื่อรู้โลกได้แล้วท่านจึงว่าโลกวิทู ผู้รู้แจ้งโลก เมื่อท่านมาดูสิ่งเหล่านี้จึงเป็นอย่างนี้

สมาธิภาวนาเป็นเรื่องของจิตโดยเฉพาะ

ฉะนั้นเรื่องสมถะหรือเรื่องวิปัสสนานี้ ให้ทำให้เกิดในจิตเสีย ให้เกิดในจิตจริงๆ จึงจะรู้จัก ถ้าไปเรียนตามตำราว่าเจตสิกเป็นอย่างนั้นๆ จิตเป็นอย่างนั้นๆ ก็เรียนได้ แต่ใช้ระงับความโลภ ความโกรธ ความหลงของเราไม่ได้ เพราะเรียนไปตามอาการของความโลภ ความโกรธ ความหลง ความโลภมีอาการอย่างนั้นๆ ความโกรธมีอาการอย่างนั้นๆ ความหลงมีอาการอย่างนั้นๆ ไปเล่าอาการของมันเท่านั้น ก็รู้ไปตามอาการ พูดไปตามอาการ รู้อยู่ ฉลาดอยู่ แต่ว่าเมื่อมันเกิดกับใจเรา จะเป็นไปตามอาการหรือไม่ เมื่อถูกอารมณ์ที่ไม่ชอบใจมากระทบ มันก็เกิดเป็นอาการขึ้นกับใจเรา เราติดมันไหม เราวางมันได้ไหมอาการที่ไม่ชอบใจ อาการที่ไม่ชอบใจนั้นเกิดขึ้นมาเรารู้แล้ว ผู้รู้เอาความไม่ชอบไว้ในใจหรือเปล่า หรือว่าเห็นแล้ววาง

ถ้าเป็นสิ่งที่ไม่ชอบใจแล้วยังเอาไว้ในใจของเรา ให้เรียนใหม่ เพราะยังผิดอยู่ ยังไม่ยิ่ง ถ้ามันยิ่งแล้วมันวาง ให้ดูอย่างนี้ ดูจิตของเราจริงๆ มันจึงจะเป็นปัจจัตตัง ถ้าจะพูดไปตามอาการของจิต อาการของเจตสิกว่ามีเท่านั้นดวงเท่านี้ดวง อาตมาว่ายังน้อยเกินไป มันยังมีมาก ถ้าเราจะไปเรียนสิ่งเหล่านี้ ให้รู้แจ้งแทงตลอดหมดนั้น ไม่แจ้งมันจะหมดอย่างไร มันไม่หมดหรอก หมดไม่เป็น

ฉะนั้นเรื่องการปฏิบัตินี้จึงสำคัญมาก การปฏิบัติ อาตมามิได้ปฏิบัติอย่างนั้น ไม่รู้ว่าจิตว่าเจตสิกอะไรหรอก ดูผู้รู้นี่แหละ ถ้ามันคิดชัง ทำไมจึงชัง ถ้ามันรัก ทำไมจึงรัก อย่างนี้แหละ จะเป็นจิตหรือเจตสิกก็ไม่รู้ จี้เข้าตรงนี้ จึงแก้เรื่องที่มันรักหรือชังนั่นให้หายออกจากใจได้ จะเป็นอะไรก็ตาม ถ้าทำจิตอาตมาให้หยุดรักหรือหยุดชังได้ จิตอาตมาก็พ้นจากทุกข์แล้ว จะเป็นอะไรก็ช่าง มันสบายแล้ว ไม่มีอะไรมันก็หยุดเอาอย่างนี้ จะพูดไปมากๆ ก็ช่างเขามากก็ตามมากก็จะมาอยู่ตรงนี้ และมันไม่มากไปไหน มันมากออกจากตรงนี้ น้อยก็น้อยออกจากตรงนี้ เกิดก็เกิดออกจากนี่ ดับก็ดับอยู่นี่ มันจะไปไหน ท่านจึงให้นามว่าผู้รู้อาการที่ผู้รู้ รู้ตามความเป็นจริง ถ้ารู้ตามความเป็นจริงแล้ว มันก็รู้จิตหรือรู้เจตสิกนี่แหละ

จิตหรือเจตสิกนี้มันหลอกลวงไม่หยุดสักที เราก็ไปเรียนอาการที่มันหลอกลวงนั่นเอง ทั้งเรียนเรื่องมันหลอกลวง ทั้งถูกมันหลอกลวงเราอยู่นั่นเอง จะว่าอย่างไรกัน ทั้งๆ ที่รู้จักมัน มันก็ลวงทั้งๆ ที่รู้ มันเรื่องอย่างนี้ คือ เรื่องเราไปรู้จักเพียงชื่อของมัน อาตมาว่าพระพุทธเจ้าไม่ประสงค์อย่างนั้น ทรงประสงค์ว่าทำอย่างไรจึงจะออกจากสิ่งเหล่านี้ได้ ท่านให้ค้นหาเหตุของสิ่งเหล่านี้ขึ้นไป ฉะนั้นอาตมาปฏิบัติโดยไม่รู้จักมาก รู้จักเพียงว่าศีลเป็นมรรค

งามเบื้องต้นคือศีล งามท่ามกลางคือสมาธิ งามเบื้องปลายคือปัญญา สามอย่างนี้ดูไปดูมาก็เป็นอย่างเดียวเท่านั้น แต่ถ้าจะแยกออกเป็น ๓ อย่างก็ได้

ปัญญามาก่อนศีล สมาธิ

การรักษาศีล ปัญญาต้องมาก่อน แต่เราพูดว่ารักษาศีลก่อน ตั้งศีลก่อน ศีลจะสมบูรณ์อย่างไรนั้นจะต้องมีปัญญา ต้องค้นคิดกายของเรา วาจาของเรา พิจารณาหาเหตุผล นี่ตัวปัญญาทั้งนั้น ก่อนที่จะตั้งศีลขึ้นได้ต้องอาศัยปัญญา

เมื่อพูดตามปริยัติก็ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา อาตมาพิจารณาแล้ว การปฏิบัตินี้ต้องปัญญามาก่อน มารู้เรื่องกาย วาจา ว่าโทษของมันเกิดขึ้นมาอย่างไร ปัญญานี้ต้องพิจารณาหาเหตุผลควบคุมกายวาจาจึงจะบริสุทธิ์ได้ ถ้ารู้จักอาการของกายวาจาที่สุจริตทุจริตแล้ว ก็เห็นที่ปฏิบัติ ถ้าเห็นที่ปฏิบัติแล้ว ก็ละสิ่งที่ชั่ว ประพฤติสิ่งที่ดี ละสิ่งที่ผิด ประพฤติสิ่งที่ถูกเป็นศีล ถ้ามันละผิดให้ถูกแล้ว ใจก็แน่วแน่เข้าไป อาการที่ใจแน่วแน่มั่นคงมิได้ลังเลสงสัยในกายวาจาของเรานี้เป็นสมาธิ ความตั้งใจมั่นแล้ว เมื่อตั้งใจมั่นแล้ว รูปเกิดขึ้นมา เสียงเกิดขึ้นมาพิจารณามันแล้ว นี่เป็นกำลังตอนที่สอง เมื่อ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ หรือรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ เกิดขึ้นมาบ่อยๆ ได้พิจารณาบ่อยๆ ด้วยอาการที่เราตั้งใจมิได้เผลอ จึงรู้อาการของสิ่งเหล่านี้ มันเกิดตามความเป็นจริงของมัน เมื่อรู้เรื่อยๆ ไปก็เกิดปัญญา เมื่อรู้ตามความเป็นจริง ตามสภาวะของมัน สัญญาจะหลุด เลยกลายเป็นตัวปัญญา จึงเป็นศีล สมาธิ ปัญญา คงรวมเป็นอันเดียวกัน

ถ้าปัญญากล้าขึ้น ก็อบรมสมาธิให้มั่นขึ้นไป เมื่อสมาธิมั่นขึ้นไป ศีลก็มั่นก็สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เมื่อศีลสมบูรณ์ขึ้น สมาธิก็กล้าขึ้นอีก เมื่อสมาธิกล้าขึ้น ปัญญาก็กล้ายิ่งขึ้น สามอย่างนี้เป็นไวพจน์ซึ่งกันและกัน สมกับพระศาสดาตรัสว่า มรรคเป็นหนทาง เมื่อสามอย่างนี้กล้าขึ้นมาเป็นมรรค ศีลก็ยิ่ง สมาธิก็ยิ่ง ปัญญาก็ยิ่ง มรรคนี้จะฆ่ากิเลส โลภเกิดขึ้น โกรธเกิดขึ้น หลงเกิดขึ้น มีมรรคเท่านั้นที่จะเป็นผู้ฆ่าได้

มรรคคือศีล สมาธิ ปัญญา

ข้อปฏิบัติอริยสัจจ์ คือ ที่ท่านว่าทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มรรคนั้นคือศีล สมาธิ ปัญญา คือข้อปฏิบัติอยู่ในใจ คำว่าศีล สมาธิ ปัญญาที่เป็นอยู่นี้ ที่นับมือให้ดูนี้ มิใช่ว่ามันอยู่

ที่มือ มันอยู่ที่จิตอย่างนั้นต่างหาก

ทั้งศีล ทั้งสมาธิ ทั้งปัญญา เป็นอยู่อย่างนั้น มันหมุนอยู่ตลอดกาลตลอดเวลา อาศัยรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ อะไรเกิดขึ้นมา มรรคนี้จะครอบงำอยู่เสมอ ถ้ามรรคไม่กล้า กิเลสก็ครอบได้ ถ้ามรรคกล้า มรรคก็ฆ่ากิเลส ถ้ากิเลสกล้า มรรคอ่อน กิเลสก็ฆ่ามรรค ฆ่าใจเรานี่เอง ถ้ารูป เวทนา สัญญา สังขาร เกิดขึ้นมาในใจ เราไม่รู้เท่ามัน มันก็ฆ่าเรา มรรคกับกิเลสเดินเคียงกันไปอย่างนี้ ผู้ปฏิบัติคือใจ จำเป็นจะต้องเถียงกันไปอย่างนี้ตลอดทาง คล้ายมีคนสองคนเถียงกัน แท้จริงมันเป็นมรรคกับกิเลสเท่านั้นเอง ที่เถียงกันอยู่ในใจของเรา มรรคมาคุมเราให้พิจารณากล้าขึ้น เมื่อเราพิจารณาได้ กิเลสก็แพ้เรา เมื่อมันแข็งมาอีก ถ้าเราอ่อน มรรคก็หายไป กิเลสเกิดขึ้นแทน ย่อมต่อสู้กันอยู่อย่างนี้ จนกว่าจะมีฝ่ายชนะ จึงจะจบเรื่องได้ ถ้าพยายามตรงมรรค มันก็ฆ่ากิเลสอยู่เรื่อยไป ผลที่สุด ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ก็อยู่ในใจอย่างนี้ นั่นแหละคือเราได้ปฏิบัติอริยสัจจ์

ทุกข์เกิดขึ้นมาด้วยวิธีใด ทุกข์ก็เกิดมาจากเหตุคือสมุทัยเป็นเหตุ "เหตุอะไร" เหตุคือศีล สมาธิ ปัญญานี้อ่อน มรรคก็อ่อน เมื่อมรรคอ่อน กิเลสก็เข้าครอบได้ เมื่อครอบได้ก็เป็นตัวสมุทัย ทุกข์ก็เกิดขึ้นมา ถ้าทุกข์เกิดขึ้นมาแล้ว ตัวที่จะดับสิ่งเหล่านี้ก็หายไปหมด อาการที่ทำมรรคให้เกิดขึ้นคือศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อศีลยิ่ง สมาธิยิ่ง ปัญญายิ่ง นั่นก็คือมรรคเดินอยู่เสมอ มันจะทำลายตัวสมุทัย คือ เหตุที่จะทำให้เกิดทุกข์ขึ้นมาได้ ระหว่างที่ทุกข์เกิดไม่ได้ เพราะมรรคฆ่ากิเลสอยู่นี้ ในระหว่างกลางนี้ตรงจิตที่ดับทุกข์ ทำไมจึงดับทุกข์ได้ เพราะศีล สมาธิ ปัญญายิ่ง คือ มรรคนี้ไม่หยุด อาตมาว่าปฏิบัติอย่างนี้ เรื่องจิตเรื่องเจตสิกไม่รู้ว่าไปอยู่ไหน มันมารวมอยู่นี่ ถ้าจิตพ้นสิ่งเหล่านี้ก็แน่แล้ว มันจะไปทางไหน ไม่ต้องไปไล่มันมาก

ต้นกะบกต้นนี้ใบเป็นอย่างไร หยิบมาดูใบเดียวเท่านั้นก็เข้าใจได้แล้ว มันมีสักหมื่นใบก็ช่างมัน ใบกะบกเป็นอย่างนี้ ดูใบเดียวเท่านั้น ใบอื่นก็เหมือนกันหมด ถ้าจะดูลำต้นกะบกต้นอื่น ดูต้นเดียวก็จะรู้ได้หมด ดูต้นเดียวเท่านั้น ต้นอื่นก็เหมือนกันอีกเช่นกัน ถึงมันจะมีแสนต้นก็ตาม อาตมาดูเข้าใจต้นเดียวเท่านั้นก็พอแล้ว อาตมาคิดว่า พระพุทธเจ้าท่านสอนอย่างนี้

มรรคเป็นเหตุ ความสงบเป็นผล

ศีลก็ดี สมาธิก็ดี ปัญญาก็ดี สิ่งทั้งสามประการนี้ท่านเรียกว่า มรรค อันมรรคนี้ยังมิใช่ศาสนา อีกซ้ำยังไม่ใช่สิ่งที่พระศาสดาต้องการอย่างแท้จริงเลย แต่ก็เป็นหนทางที่จะ

ดำเนินเข้าไปเหมือนกับการเดินทางจากกรุงเทพฯ จะมาวัดหนองป่าพง ผู้เดินทางคงไม่ต้องการหนทาง ต้องการถึงวัดต่างหาก แต่หนทางเป็นสิ่งจำเป็นแก่ผู้ที่จะมา ฉะนั้นถนนที่มานั้นมันเป็นเพียงถนนมาวัดเท่านั้น แต่ก็จำเป็นต้องมาตามถนนจึงจะมาถึงวัดได้

ศีลก็ดี สมาธิก็ดี ปัญญาก็ดี ถ้าจะพูดว่านอกศาสนา แต่ก็เป็นถนนเข้าไปถึงศาสนา เมื่อทำศีลให้ยิ่ง สมาธิให้ยิ่ง ปัญญาให้ยิ่งแล้ว ผลคือความสงบเกิดขึ้นมา นั่นเป็นจุดที่ต้องการ เมื่อสงบแล้วถึงได้ยินเสียงก็ไม่มีอะไร เมื่อถึงความสงบอันนี้แล้วก็ไม่มีอะไรจะทำ ฉะนั้นพระศาสดาจึงให้ละ จะเป็นอะไรก็ไม่ต้องกังวล อันนี้เป็นปัจจัตตังแล้วจริงๆ มิได้เชื่อใครอีก

หลักของพระพุทธศาสนาจึงมิได้มีอะไร ไม่มีฤทธิ์ ไม่มีปาฏิหาริย์อย่างอื่นทั้งหลายทั้งปวง สิ่งเหล่านี้พระศาสดามิได้สรรเสริญ แต่มันก็อาจทำได้ เป็นได้ สิ่งเหล่านี้เป็นโมหธรรม พระศาสดาไม่สรรเสริญ ท่านสรรเสริญผู้ที่ทำให้พ้นจากทุกข์ได้เท่านั้น ซึ่งต้องอาศัยการปฏิบัติอุปกรณ์เครื่องปฏิบัตินั้น ได้แก่ ทาน ศีล สมาธิ ปัญญา จะต้องฝึกหัดอย่างนี้

อันนี้ทางดำเนินเข้าไป ก่อนจะถึงได้ต้องมีปัญญามาก่อน นี้เป็นมรรค มรรคมีองค์แปดประการ รวมแล้วได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้ากิเลสหุ้มขึ้นมาก็เกิดไม่ได้ ถ้ามรรคกล้าก็ฆ่ากิเลส ถ้ากิเลสนั้นกล้าก็ฆ่ามรรค สองอย่างเท่านี้ที่จะต่อสู้กันไปตลอดจนปลายทางทีเดียว รบกันไปเรื่อย ไม่มีหยุด ไม่มีสิ้นสุด

การปฏิบัติต้องอาศัยความอดทน

อุปกรณ์เครื่องปฏิบัติ ก็เป็นของลำบากอยู่ ต้องอาศัยความอดทนความอดกลั้น ต้องทำเอง ให้มันเกิดมาเอง เป็นเอง

เวลาปฏิบัติต้องละทิ้งความคิดความสงสัยทั้งหมด

นักปริยัติชอบสงสัย เช่น เวลานั่งสมาธิ ถ้าจิตสงบปั๊บ เอ มันเป็นปฐมฌานละกระมัง ชอบคิดอย่างนี้ พอนึกอย่างนี้จิตถอนเลย ถอนหมดเลย เดี๋ยวก็นึกว่าเป็นทุติยฌานแล้วกระมัง อย่าเอามาคิด พวกนี้มันไม่มีป้ายบอก มันคนละอย่าง ไม่มีป้ายบอกว่า "นี่ทางเข้าวัดหนองป่าพง" มิได้อ่านอย่างนั้น มันไม่บอก มีแต่พวกเกจิอาจารย์มาเขียนไว้ว่า ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน มาเขียนไว้ทางนอก ถ้าจิตเราเข้าไปสงบถึงนั้นแล้วไม่รู้จัก

หรอก รู้อยู่แต่ว่ามันไม่เหมือนปริยัติที่เราเรียน ถ้าผู้เรียนปริยัติแล้วชอบกำเข้าไปด้วย ชอบนั่งคอยสังเกตว่า เอ เป็นอย่างไร มันเป็นปฐมฌานแล้วหรือยัง นี่มันถอนออกหมดแล้ว ไม่ได้ความ ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น เพราะมันอยาก พอตัณหาเกิด มันจะมีอะไร มันก็ถอนออกพร้อมกัน นี่แหละ เราทั้งหลายต้องทิ้งความคิดความสงสัยให้หมด ให้เอาจิตกับกายวาจาล้วนๆ เข้าปฏิบัติ ดูอาการของจิต อย่าแบกคัมภีร์เข้าไปด้วย ไม่มีคัมภีร์ในนั้น ขืนแบกเข้าไปมันเสียหมด เพราะในคัมภีร์ไม่มีสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

ผู้ที่เรียนมากๆ รู้มากๆ จึงไม่ค่อยสำเร็จเพราะมาติดตรงนี้ ความจริงแล้วเรื่องจิตใจอย่าไปวัดออกมาทางนอก มันจะสงบก็ให้มันสงบไป ความสงบถึงที่สุดมันมีอยู่ ปริยัติของอาตมามันน้อย เมื่อคราวปฏิบัติในพรรษาที่ ๓ นั้น มีความสงสัยอยู่ว่า สมาธิเป็นอย่างไรหนอ คิดหาไป นั่งสมาธิไป จิตยิ่งฟุ้ง ยิ่งคิดมาก เวลาไม่นั่งค่อยยังชั่ว แหม! มันยากจริงๆ ถึงยากก็ทำไม่หยุด ทำอยู่อย่างนั้น ถ้าอยู่เฉยๆ แล้วสบาย เมื่อตั้งใจว่าจะทำให้จิตเป็นหนึ่งยิ่งเอาใหญ่ มันยังไงกัน ทำไมจึงเป็นอย่างนี้

ต่อมาจึงได้คิดว่า มันคงเหมือนลมหายใจเรานี่กระมัง ถ้าว่าจะตั้งให้หายใจน้อย หายใจใหญ่ หรือให้มันพอดี ดูมันยากมาก แต่เวลาเดินอยู่ไม่รู้ว่าหายใจเข้าออกตอนไหน ในเวลานั้นดูมันสบายแท้ จึงรู้เรื่องว่า อ้อ อาจจะเป็นอย่างนั้นก็ได้ เวลาเราเดินไปตามปกติมิได้กำหนดลมหายใจ มีใครเคยเป็นทุกข์ถึงลมหายใจไหม? ไม่เคย มันสบายจริงๆ ถ้าจะไปนั่งตั้งใจเอาให้มันสงบ มันก็เลยเป็นอุปาทานยึดใส่ ตั้งใส่หายใจสั้นๆ ยาวๆ เลยไม่เป็นอันกำหนด จิตเกิดมีทุกข์ยิ่งกว่าเก่า เพราะอะไร? เพราะความตั้งใจของเรากลายเป็นอุปาทานเข้าไปยึด เลยไม่รู้เรื่อง มันลำบาก เพราะเราเอาความอยากเข้าไปด้วย

สภาวธรรม เกิดเอง เป็นเอง พอดี

วันหนึ่งขณะที่เดินจงกรมอยู่ เวลาประมาณห้าทุ่มกว่า รู้สึกแปลกๆ มันแปลกมาแต่ตอนกลางวันแล้ว รู้สึกว่าไม่คิดมาก มีอาการสบายๆ เขามีงานอยู่ในหมู่บ้าน ไกลประมาณสิบเส้นจากที่พักซึ่งเป็นวัดป่า เมื่อเดินจงกรมเมื่อยแล้ว เลยมานั่งที่กระท่อม มีฝาแถบตองบังอยู่ เวลานั่งรู้สึกว่าคู้ขาเข้าเกือบไม่ทัน เอ๊ะ จิตมันอยากสงบ มันเป็นเองของมัน พอนั่ง จิตก็สงบจริงๆ รู้สึกตัวหนักแน่น เสียงเขาร้องรำอยู่ในบ้านมิใช่ว่าจะไม่ได้ยิน ยังได้ยินอยู่ แต่จะทำให้ไม่ได้ยินก็ได้ แปลกเหมือนกัน เมื่อไม่เอาใจใส่ก็เงียบ ไม่ได้ยิน จะให้ได้ยินก็ได้ ไม่รู้สึกรำคาญ ภายในจิตเหมือนวัตถุสองอย่างตั้งอยู่ไม่ติดกัน ดูจิตกับอารมณ์ตั้งอยู่คนละส่วน เหมือน

กระโถนกับกาน้ำนี่ ก็เลยเข้าใจว่า เรื่องจิตเป็นสมาธินี่ ถ้าน้อมไปก็ได้ยินเสียง ถ้าว่างก็เงียบ ถ้ามันมีเสียงขึ้นก็ดูตัวผู้รู้ ขาดกันคนละส่วน จึงพิจารณาว่า "ถ้าไม่ใช่อย่างนี้ มันจะใช่ตรงไหนอีก" มันเป็นอย่างนี้ไม่ติดกันเลย ได้พิจารณาอย่างนี้เรื่อยๆ จึงเข้าใจว่า อ้อ! อันนี้ก็สำคัญเหมือนกัน เรียกว่าสันตติ คือ ความสืบต่อขาด มันเลยเป็นสันติ แต่ก่อนมันเป็นสันตติ ทีนี้เลยกลายเป็นสันติออกมา จึงนั่งทำความเพียรต่อไป จิตในขณะที่นั่งทำความเพียรคราวนั้นไม่ได้เอาใจใส่ในสิ่งอื่นเลย ถ้าเราจะหยุดความเพียรก็หยุดได้ตามสบาย เมื่อเราหยุดความเพียร เจ้าเกียจคร้านไหม เจ้าเหนื่อยไหม เจ้ารำคาญไหม เปล่า ไม่มี ตอบไม่ได้ ของเหล่านี้ไม่มีในจิต มีแต่ความพอดีหมดทุกอย่างในนั้น

ประสบการณ์การรู้ธรรม ๓ วาระ

ถ้าเราจะหยุดก็หยุดเอาเฉยๆ นี่แหละ ต่อมาจึงหยุดพัก หยุดแต่การนั่งเท่านั้น ใจเหมือนเก่ายังไม่หยุด เลยดึงเอาหมอนลูกหนึ่งมาวางไว้ ตั้งใจจะพักผ่อน เมื่อเอนกายลงจิตยังสงบอยู่อย่างเดิม พอศีรษะจะถึงหมอน มีอาการน้อมในใจ ไม่รู้มันน้อมไปไหน แต่มันน้อมเข้าไปน้อมเข้าไป คล้ายกับมีสายไฟอันหนึ่งไปถูกสวิตช์ไฟเข้า ไปดันกับสวิตช์อันนั้น กายก็ระเบิดเสียงดังมาก ความรู้ที่มีอยู่นั้นละเอียดที่สุด พอมันผ่านตรงจุดนั้นก็หลุดเข้าไปข้างในโน้น ไปอยู่ข้างใน จึงไม่มีอะไร แม้อะไรๆ ทั้งปวงก็ส่งเข้าไปไม่ได้ ส่งเข้าไม่ถึง ไม่มีอะไรเข้าไปถึง หยุดอยู่ข้างในสักพักหนึ่ง ก็ถอยออกมา คำว่าถอยออกมานี้ไม่ใช่ว่าเราจะให้มันถอยออกมาหรอก เราเป็นเพียงผู้ดูเฉยๆ เราเป็นผู้รู้เท่านั้น อาการเหล่านี้เป็นออกมาๆ ก็มาถึงปกติจิตธรรมดา

เมื่อเป็นปกติดังเดิมแล้ว คำถามก็มีขึ้นว่า "นี่มันอะไร?" คำตอบเกิดขึ้นว่า "สิ่งเหล่านี้ของเป็นเอง ไม่ต้องสงสัยมัน" พูดเท่านี้จิตก็ยอม เมื่อหยุดอยู่พักหนึ่งก็น้อมเข้าไปอีก เราไม่ได้น้อม มันน้อมเอง พอน้อมเข้าไปๆ ก็ไปถูกสวิตช์ไฟดังเก่า ครั้งที่สองนี้ ร่างกายแตกละเอียดหมด หลุดเข้าไปข้างในอีก เงียบ ยิ่งเก่งกว่าเก่า ไม่มีอะไรส่งเข้าไปถึง เข้าไปอยู่ตามปรารถนาของมันพอสมควรแล้วก็ถอยออกมาตามสภาวะของมัน ในเวลานั้นมันเป็นอัตโนมัติ มิได้แต่งว่าจงเป็นอย่างนั้น จงเป็นอย่างนี้ จงออกอย่างนั้น จงเข้าอย่างนี้ ไม่มี เราเป็นเพียงผู้ทำความรู้ ดูอยู่เฉยๆ มันก็ถอยออกมาถึงปกติมิได้สงสัย แล้วก็นั่งพิจารณาน้อมเข้าไปอีก ครั้งที่สามนี้โลกแตกละเอียดหมด ทั้งพื้นปฐพี แผ่นดิน แผ่นหญ้า ต้นไม้ ภูเขา โลกา เป็นอากาศธาตุหมด ไม่มีคน หมดไปเลย ตอนสุดท้ายนี้ไม่มีอะไร

เมื่อเข้าไปอยู่ตามปรารถนาของมัน ไม่รู้ว่ามันอยู่อย่างไร ดูยาก พูดยาก ของสิ่งนี้ไม่มีอะไรจะมาเปรียบปานได้เลย นานที่สุดที่อยู่ในนั้น พอถึงกำหนดเวลาก็ถอนออกมา คำว่าถอน เราก็มิได้ถอนหรอก มันถอนของมันเอง เราเป็นผู้ดูเท่านั้น ก็เลยออกมาเป็นปกติสามขณะนี้ใครจะเรียกว่าอะไร ใครรู้ เราจะเรียกอะไรเล่า

พลิกโลกพลิกแผ่นดิน

ที่เล่ามานี้เรื่องจิตตามธรรมชาติทั้งนั้น อาตมามิได้กล่าวถึงจิต ถึงเจตสิก ไม่ต้องอะไรทั้งนั้น มีศรัทธาทำเข้าไปจริงๆ เอาชีวิตเป็นเดิมพัน เมื่อถึงวาระที่เป็นอย่างนี้ออกมาแล้ว โลกนี้แผ่นดินนี้มันพลิกไปหมด ความรู้ความเห็นมันแปลกไปหมดทุกสิ่งทุกอย่าง ในระยะนั้นถ้าคนอื่นเห็น อาจจะว่าเราเป็นบ้าจริงๆ ถ้าผู้ควบคุมสติไม่ดีอาจเป็นบ้าได้นะ เพราะมันไม่เหมือนเก่าสักอย่างเลย เห็นคนในโลกไม่เหมือนเก่า แต่มันก็เป็นเราผู้เดียวเท่านั้น แปลกไปหมดทุกอย่าง ความนึกคิดทั้งหลายทั้งปวงนั้นเขาคิดไปทางโน้น แต่เราคิดไปทางนี้ เขาพูดมาทางนี้ เราพูดไปทางโน้น เขาขึ้นทางโน้น เราลงทางนี้ มันต่างกับมนุษย์ไปหมด มันก็เป็นของมันเรื่อยๆ ไป

ขอให้ลองไปทำดูเถอะ ถ้ามันเป็นอย่างนี้ ไม่ต้องไปดูไกลอะไรหรอก ดูจิตของเราต่อๆ ไป มันอาจหาญที่สุด อาจหาญมาก นี่คือเรื่องกำลังของจิต เรื่องกำลังของจิตมันเป็นได้ถึงขนาดนี้

ทางแยกของวิปัสสนากับอิทธิปาฏิหาริย์

นี่เป็นเรื่องกำลังของสมาธิ ขณะนี้ยังเป็นกำลังของสมาธิอยู่ ถ้าเป็นสมาธิขั้นนี้มันสุดของมันแล้ว มันไม่สะกด มันไม่เป็นขณะ มันสุดแล้ว ถ้าจะทำวิปัสสนาที่นี่ คล่องแล้วจะใช้ในทางอื่นก็ได้ ตั้งแต่บัดนี้ต่อไปจะใช้ฤทธิ์ ใช้เดช ใช้ปาฏิหาริย์ ใช้อะไรๆ อาจใช้ได้ทั้งนั้น นักพรตทั้งหลายเอาไปใช้ ใช้ทำน้ำมนต์น้ำพร ใช้ทำตะกรุด คาถา ได้หมดทั้งนั้น ถึงขั้นนี้แล้วมันไปของมันได้ มันก็ดีไปอย่างนั้นแหละ ดีเหมือนกับเหล้าดีกินแล้วก็เมา ดีไปอย่างนั้นใช้ไม่ได้

ตรงนี้เป็นที่แวะ พระศาสดาท่านแวะตรงนี้ นี่เป็นแท่นที่จะทำวิปัสสนาแล้วเอาไปพิจารณา ทีนี้สมาธิไม่ต้องเท่าไร ดูอาการภายนอกเลย ดูเหตุผล พิจารณาเรื่อยไป ถ้าเป็น

อย่างนี้ เราเอาความสงบนี้มาพิจารณา รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ที่มากระทบอารมณ์ แม้จะดี จะชั่ว สุข ทุกข์ ทั้งหลายทั้งปวง เหมือนกับคนขึ้นต้นมะม่วงแล้วเขย่าลูกหล่นลงมา เราอยู่ใต้ต้นมะม่วงคอยเก็บเอา ลูกไหนเน่าเราไม่เอา เอาแต่ลูกที่ดีๆ ไม่เปลืองแรงเพราะไม่ได้ขึ้นต้นมะม่วง คอยเก็บอยู่ข้างล่างเท่านั้น

วิปัสสนาคือพิจารณาให้เกิดปัญญา

ข้อนี้หมายความว่าอย่างไร อารมณ์ทั้งหลายทั้งปวงเกิดมา แล้วเอาความรู้มาให้เราหมด มิได้ไปปรุงแต่งมัน ลาภ ยศ นินทา สรรเสริญ สุข ทุกข์ มันมาเอง เรามีความสงบมีปัญญา สนุกเฟ้นสนุกเลือกเอาใครจะว่าดี ว่าชั่ว ว่าร้าย ว่าโน่น ว่านี่ สุข ทุกข์ ต่างๆ นานาเป็นต้น ล้วนแต่เป็นกำไรของเราหมด เพราะมีคนขึ้นเขย่าให้มะม่วงหล่นลงมา เราก็สนุกเก็บเอา ไม่กลัว จะกลัวทำไม มีคนขึ้นเขย่าลงมาให้เรา ลาภก็ดี ยศก็ดี สรรเสริญ นินทา สุข ทุกข์ทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้เปรียบเหมือนมะม่วงหล่นลงมาหาเรา เราเอาความสงบมาพิจารณาเก็บเอา เรารู้จักแล้ว ลูกไหนดี ลูกไหนเน่า เมื่อเริ่มพิจารณาสิ่งเหล่านี้อาการที่พิจารณาออกจากความสงบเหล่านี้แหละเรียกว่าปัญญา เป็นวิปัสสนา ไม่ได้แต่งมันหรอก วิปัสสนานี้ถ้ามีปัญญา มันเป็นของมันเอง ไม่ต้องไปตั้งชื่อมัน ถ้ามันรู้แจ้งน้อยก็เรียกว่าวิปัสสนาน้อย ถ้ามันรู้อีกขนาดหนึ่งก็เรียกว่าวิปัสสนากลาง ถ้ามันรู้ตามความเป็นจริงก็เรียกว่าวิปัสสนาถึงที่สุด เรื่องวิปัสสนานี้อาตมาเรียกปัญญา การจะไปทำวิปัสสนา จะทำเอาเดี๋ยวนั้นๆ ทำได้ยาก มันต้องเดินมาจากความสงบ เรื่องมันเป็นเองทั้งหมด ไม่ใช่เรื่องเราจะไปบังคับ

หน้าที่ของเราคือทำความเพียร

พระศาสดาจึงตรัสว่า เรื่องของเป็นเอง เมื่อเราทำไปถึงขั้นนี้แล้ว เราก็ปล่อยตามบุญวาสนาบารมีของเรา แต่เราไม่หยุดทำความเพียร จะช้าหรือเร็วเราบังคับไม่ได้ เหมือนปลูกต้นไม้ มันรู้จักของมัน มันอยากเร็วก็รู้ว่ามันหลง มันอยากช้าก็รู้ว่ามันหลง เมื่อทำแล้วจึงเกิดผลขึ้นมาเหมือนเราปลูกต้นไม้ เช่น ปลูกพริกต้นนี้ หน้าที่ของเราคือขุดหลุมปลูก ให้น้ำให้ปุ๋ย รักษาแมลงให้มันเท่านั้น นี่เรื่องของเรา นี่เรื่องศรัทธาของเรา ส่วนต้นพริกจะโตก็เป็นเรื่องของมัน ไม่ใช่เรื่องของเรา จะไปดึงให้มันยืดขึ้นมาก็ไม่ได้ ผิดเรื่อง เราต้องให้น้ำ เอาปุ๋ยใส่ให้

ข้าเอาน้ำให้กิน เอาปุ๋ยให้กิน กินไปเถอะ มดปลวกมาข้าจะไล่ให้เจ้า เท่านั้นแหละต้นพริกต้นนี้มันก็จะงามขึ้นเอง เมื่อมันงามแล้ว เราจะบังคับว่าแกต้องเป็นดอกเดี๋ยวนี้ ไม่ใช่เรื่องของเรา อย่าทำ เราจะเป็นทุกข์เปล่าๆ มันจะเป็นของมันเอง เมื่อมันเป็นดอกแล้ว เราจะให้มันเป็นเม็ดเดี๋ยวนี้ อย่าไปบังคับมัน ทุกข์จริงนา ทุกข์จริงๆ เมื่อรู้อย่างนี้ เรารู้จักหน้าที่ของเราของเขา หน้าที่ของใครของมัน จิตก็จะรู้หน้าที่การงาน ถ้าจิตไม่รู้หน้าที่การงานก็จะไปบังคับต้นพริกให้มีผลในวันนั้นเอง ให้มันโตเป็นดอกเป็นผลขึ้นในวันนั้น นั่นล้วนแต่เป็นตัวสมุทัย เหตุให้ทุกข์เกิดขึ้นมาทั้งนั้น

ถ้าเราปฏิบัติอย่างนี้ก็จะสบาย จะถึงชาตินี้ก็ช่าง ถึงชาติหน้าก็ตาม เรามีศรัทธาอย่างนี้แล้ว มีความรู้สึกแน่นอนแล้วอย่างนี้ จะเร็วจะช้านั้นเป็นเรื่องของบุญวาสนาบารมีของเรา ทีนี้ก็รู้สึกสบายเหมือนขับรถม้า ก็มิได้เอารถไปก่อนม้า แต่ก่อนมันเอารถไปก่อนม้า ถ้าไถนาก็เดินก่อนควาย หมายความว่า ใจมันเร็วมาก ร้อนมาก ทีนี้ไม่เป็นอย่างนั้น ไม่เดินก่อน ต้องเดินตามหลังควาย

ถ้ารู้อย่างนี้คิดอย่างนี้ รู้ว่ามันหลงมันผิด รู้อย่างนี้แล้วก็ปล่อยให้เป็นเรื่องบุญวาสนาบารมีต่อไป เราก็ทำของเราไป ไม่ต้องกลัวว่าจะนาน ร้อยชาติพันชาติก็ช่าง มันจะชาติไหนก็ตาม ปฏิบัติสบายๆ นี่แหละ

รู้ความจริงแล้ว ทำผิดไม่ได้

จิตถ้าตกกระแสแล้วไม่กลับ ความชั่วนิดหน่อยนั้นพ้นแล้ว โสดา* ท่านว่าจิตน้อมไปแล้ว ท่านจึงว่าพวกเหล่านี้จะมาสู่อบายอีกไม่ได้ มาตกนรกอีกไม่ได้ จะตกได้อย่างไร จิตละบาปแล้ว เห็นโทษในบาปแล้ว จะให้ทำความชั่วทางกายวาจาอีกนั้นทำไม่ได้ มันน้อมเข้าไปแล้ว เมื่อจิตน้อมเข้าไปมันก็รู้จักหน้าที่ รู้จักการงาน รู้จักปฏิปทา รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา รู้จักกายของเรา รู้จักจิตของเรา รู้จักรูปเรา นามเรา สิ่งที่ควรละวาง ก็ละไปวางไปเรื่อยๆ ไม่ต้องสงสัย

**โสดาบันบุคคล = พระอริยเจ้าชั้นต้น*

เห็นอสุภะในทุกคน

นี่เรื่องที่อาตมาได้ปฏิบัติมา ไม่ใช่ว่าจะไปทำให้มันละเอียด หลายสิ่งหลายประการ เอาให้ละเอียดอยู่ในใจนี้ ถ้าเห็นรูปนี้ ชอบรูปนี้เพราะอะไร ก็เอารูปนี้มาพิจารณาดูว่า เกศาคือผม โลมาคือขน นขาคือเล็บ ทันตาคือฟัน ตะโจคือหนัง พระพุทธเจ้าให้เอาพวกนี้มาพิจารณาย้ำเข้าไป แยกออก แจกออก เผามันออก ลอกมันออก ทำอยู่อย่างนี้ เอาอยู่อย่างนี้ จนมันไม่ไปไหน มองพวกเดียวกันเช่นพระเณรเวลาเดินบิณฑบาต เห็นพระเห็นคน ต้องกำหนดให้เป็นร่างผีตายซาก ผีตายเดินไปก่อนเรา เดินไปข้างหน้า เดินไปเปะๆ ปะๆ กำหนดมันเข้า ทำความเพียรอยู่อย่างนั้น เจริญอยู่อย่างนั้น เห็นผู้หญิงรุ่นๆ นึกชอบขึ้นมา ก็กำหนดให้เป็นผีเปรตเป็นของเน่าของเหม็นไปหมดทุกคน ไม่ให้เข้าใกล้ ให้ในใจของเราเป็นอยู่อย่างนี้ ถึงอย่างไรมันก็ไม่อยู่หรอก เพราะมันเป็นของเปื่อยของเน่าให้เราเห็นแน่นอน

พิจารณาให้มันแน่ให้เป็นอยู่ในใจอย่างนี้แล้วไปทางไหนก็ไม่เสีย ให้ทำจริงๆ เห็นเมื่อใดก็เท่ากับมองเห็นซากศพ เห็นผู้หญิงก็ซากศพ เห็นผู้ชายก็ซากศพ ตัวเราเองก็เป็นซากศพด้วยเหมือนกัน เลยมีแต่ของอย่างนี้ทั้งนั้น พยายามเจริญให้มาก บำเพ็ญให้อยู่ในใจมากขึ้นอีก อาตมาว่ามันสนุกจริงๆ ถ้าเราทำ แต่ถ้ามัวไปอ่านตำราอยู่มันยาก ต้องทำเอาจริงๆ ทำให้มีกรรมฐานในเรา

อย่ามักง่ายข้ามขั้นตอน

การเรียนอภิธรรมนั้นก็ดีอยู่ แต่จะต้องไม่ติดตำรา มุ่งเพื่อรู้ความจริง หาทางพ้นทุกข์จึงจะถูกทาง เช่น ในปัจจุบันมีการสอนการเรียนวิปัสสนาแบบต่างๆ หลายๆ อาจารย์ อาตมาว่า วิปัสสนานี่มันทำไม่ได้ง่ายๆ จะไปทำเอาเลยไม่ได้ ถ้าไม่ดำเนินไปจากศีล ลองดูก็ได้ เรื่องศีล เรื่องสิกขาบทบัญญัตินี่ ถ้ากายวาจาไม่เรียบร้อยแล้ว ไปไม่รอด เพราะเป็นการข้ามมรรค บางคนพูดว่าสมถะไม่ต้องไปทำ ข้ามไปวิปัสสนาเลย คนมักง่ายหรอกที่พูดเช่นนั้น เขาว่าศีลไม่ต้องเกี่ยว ก็การรักษาศีลนี่มันยากมิใช่เล่น ถ้าจะข้ามไปเลยมันก็สบายเท่านั้น อะไรที่ยากแล้วข้ามไป ใครๆ ก็อยากข้าม

มีพระรูปหนึ่งบอกว่าเป็นนักปฏิบัติ เมื่อมาขออยู่กับอาตมา ถามถึงระเบียบปฏิบัติ จึงอธิบายให้ฟังว่าเมื่อมาอยู่กับผมจะสะสมเงินทองและสิ่งของไม่ได้ ผมถือตามวินัย ท่านพูดว่า ท่านปฏิบัติไม่ยึดไม่หมาย อาตมาบอกว่าผมไม่ทราบกับท่าน ท่านเลยถามว่า ถ้าผมจะ

ใช้เงินทอง แต่ไม่ยึดไม่หมายจะได้ไหม อาตมาตอบว่าได้ ถ้าท่านเอาเกลือมากินดูแล้วไม่เค็มก็ใช้ได้ ท่านจะพูดเอาเฉยๆ เพราะท่านขี้เกียจรักษาของจุกๆ จิกๆ นี่มันยาก เมื่อเอาเกลือมากิน ท่านไม่เค็มแล้วผมจึงเชื่อ ถ้ามันไม่เค็ม จะเอามาให้กินสักกระทอ (เข่งเล็ก) ลองดู มันจะไม่เค็มจริงๆ หรือ เรื่องไม่ยึดไม่หมายนี้ ไม่ใช่เรื่องพูดเอา คาดคะเนเอา ไม่ใช่ ถ้าท่านพูดอย่างนี้อยู่กับผมไม่ได้ ท่านจึงลาไป

ศีลและสมถะต้องทำให้มาก

เรื่องศีล เรื่องธุดงควัตร พวกเราต้องพยายามปฏิบัติ พวกญาติโยมก็เหมือนกัน ถึงปฏิบัติอยู่บ้านก็ตาม พยายามให้มีศีลห้า กายวาจาของเราพยายามให้เรียบร้อย พยายามดีๆ เถอะ ค่อยทำค่อยไป

การทำสมถะนี่ อย่านึกว่าไปทำครั้งหนึ่งสองครั้งแล้ว มันไม่สงบก็เลยหยุด ยังไม่ถูก ต้องทำนานอยู่นะ ทำไมจึงนาน คิดดูสิ เราปล่อยมานี่กี่ปี เราไม่ได้ทำ มันว่าไปทางโน้นก็วิ่งตามมัน มันว่าไปทางนี้ก็วิ่งตามมัน ทีนี้จะมาหยุดให้มันอยู่เท่านี้ เดือนสองเดือนจะให้มันนิ่ง มันก็ยังไม่พอ คิดดูเถิด เรื่องการทำจิตใจให้เราเข้าใจว่าสงบในเรื่อง สงบในอารมณ์ ทีแรกพอเกิดอารมณ์ ใจไม่สงบ ใจวุ่นวาย ทำไมจึงวุ่นวาย เพราะมีตัณหา ไม่อยากให้คิด ไม่อยากให้มีอารมณ์ ความไม่อยากนี่แหละตัวอยาก คือ วิภวตัณหา ยิ่งไม่อยากเท่าไรมันยิ่งชวนกันมา "เราไม่อยากมันทำไมจึงมา ไม่อยากให้มันเป็น ทำไมมันเป็น" นั่นแหละเราอยากให้มันเป็น เพราะเราไม่รู้จักใจเจ้าของ แหม เล่นอยู่กับพวกนี้กว่าจะรู้ตัวว่าผิดก็นานโขอยู่ คิดๆ ดูแล้ว โถ เราไปเรียกมันมามันจึงมา ไม่อยากให้มันเป็น อยากให้มันสงบ ไม่อยากให้มันฟุ้งซ่าน นี่แหละความอยากทั้งแท่งละ

มีสติดูจิต เห็นความคิด เกิดปัญญา

ช่างมันเถอะ เราทำของเราไป เมื่อมีอารมณ์อะไรมา ก็ให้พิจารณามันไป เรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทิ้งลงใส่สามขุมนี่เลย แล้วคิดไปพิจารณาไป เรื่องอารมณ์นั้น โดยมากเรามีแต่เรื่องคิด คิดตามอารมณ์เรื่องคิดกับปัญญามันคนละอย่าง มันพาไปอย่างนั้นก็คิดตามมันไป ถ้าเป็นเรื่องความคิดมันไม่หยุด แต่เรื่องปัญญาแล้วหยุดอยู่นิ่งไม่ไปไหน เราเป็นผู้รับรู้ไว้เมื่ออารมณ์อันนี้อันนั้นมา จะเป็นอย่างนี้อย่างนั้นเรารู้ไว้ๆ เมื่อถึงที่สุดแล้วก็ว่า เออ เรื่อง

เจ้าคิดเจ้านึกเจ้าวิตกเจ้าวิจารมานี้ เรื่องเหล่านี้มันไม่เป็นแก่นสารทั้งหมด เป็นเรื่องอนิจจัง ทุกขังอนัตตาทั้งสิ้น ตัดบทมันเลย ทิ้งลงใส่ไตรลักษณ์เลยยุบไป ครั้นนั่งต่อไปอีกมันก็เกิดขึ้นอีก เป็นมาอีก เราก็ดูมันไป สะกดรอยมันไป

เปรียบเหมือนกับเราเลี้ยงควาย หนึ่งต้นข้าว สองควาย สามเจ้าของ ควายจะต้องกินต้นข้าว ต้นข้าวเป็นของที่ควายจะกิน จิตของเราก็เหมือนควาย อารมณ์คือต้นข้าว ผู้รู้ก็เหมือนเจ้าของ การปฏิบัติเป็นเหมือนอย่างนี้ไม่ผิด เปรียบเทียบดู เวลาเราไปเลี้ยงควายทำอย่างไร ปล่อยมันไป แต่เราพยายามดูมันอยู่ ถ้ามันเดินไปใกล้ต้นข้าว เราก็ตวาดมัน ควายได้ยินก็จะถอยออก แต่เราอย่าเผลอนะ ถ้ามันดื้อไม่ฟังเสียงก็เอาไม้ค้อนฟาดมันจริงๆ มันจะไปไหนเสีย มันจะได้กินต้นข้าวหรือ แต่เราอย่าไปนอนหลับกลางวันก็แล้วกัน ถ้าขืนนอนหลับต้นข้าวหมดแน่ๆ

เรื่องปฏิบัติก็เช่นกัน เมื่อเราดูจิตของเราอยู่ ผู้รู้ดูจิตเจ้าของ ผู้ใดตามดูจิต ผู้นั้นจักพ้นจากบ่วงของมาร จิตก็เป็นจิตแล้วใครจะมาดูจิตอีกเล่า เดี๋ยวก็งงงันเท่านั้น จิตอันหนึ่งผู้รู้อันหนึ่ง รู้ออกมาจากจิตนั่น รู้จิตเป็นอย่างไร สบอารมณ์เป็นอย่างไร ปราศจากอารมณ์เป็นอย่างไร ผู้ที่รู้อันนี้ท่านเรียกว่าผู้รู้ ผู้รู้จะตามดูจิต ผู้รู้นี้จะเกิดปัญญา จิตนั้นคือความนึกคิด ถ้าพบอารมณ์นั้นก็แวะไป ถ้าพบอารมณ์อีกมันก็แวะไปอีก เหมือนกับควายเรานั่นแหละ มันจะไปทางไหนเราก็ดูมันอยู่ มันจะไปไหนได้ มันจะไปใกล้ต้นข้าวก็ตวาดมันอยู่ ว่าไม่ฟังก็ถูกไม้ค้อนเท่านั้น ทรมานมันอยู่อย่างนั้น

จิตก็เหมือนกัน เมื่อถูกอารมณ์มันจะเข้าจับทันที เมื่อมันเข้าจับ ผู้รู้ต้องสอนต้องพิจารณามันว่าดีไม่ดี อธิบายเหตุผลให้มันฟัง มันไปจับสิ่งอื่นอีก มันนึกว่าเป็นของน่าเอา ผู้รู้นี้ก็สอนมันอีก อธิบายให้มีเหตุผล จนมันทิ้ง อย่างนี้จึงสงบได้ จับอะไรมาก็มีแต่ของไม่น่าเอาทั้งนั้น มันก็หยุดเท่านั้น มันขี้เกียจเหมือนกัน เพราะมีแต่ถูกด่าถูกว่าเสมอ ทรมานมันเข้า ทรมานเข้าไปถึงจิต หัดมันอยู่อย่างนั้นแหละรู้ตัวเองแล้วสบาย

ตั้งแต่ครั้งอาตมาปฏิบัติอยู่ในป่า ก็ปฏิบัติอย่างนี้ สอนศิษย์ทั้งหลายก็สอนอย่างนี้ เพราะต้องการเห็นความจริง ไม่ต้องการเห็นในตำรา ต้องการเห็นในใจเจ้าของว่าตัวเองหลุดพ้นจากสิ่งที่คิดนั้นหรือยัง เมื่อหลุดแล้วก็รู้จัก เมื่อยังไม่หลุดก็พิจารณาเหตุผลจนรู้เรื่องของมัน ถ้ารู้เรื่องของมันก็หลุดเอง ถ้ามีอะไรมาอีก ติดอะไรอีก ก็พิจารณาสิ่งนั้นอีก ไม่หลุดไม่ไป ย้ำมันอยู่ตรงนี้ มันจะไปไหนเสีย อาตมาชอบให้เป็นอย่างนั้นในตัวเอง เพราะพระพุทธองค์ตรัสว่า ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญู–หิ วิญญูชนทั้งหลายรู้เฉพาะตน ก็ต้องหาเอาจากเจ้า

ของ ให้รู้จากตัวเองนี้แหละ

ถ้าเชื่อตัวเองก็รู้สึกสบาย เขาว่าไม่ดีก็สบาย เขาว่าดีก็สบาย เขาจะว่าอย่างไรก็สบายอยู่ เพราะอะไรจึงสบาย เพราะรู้ตัวเอง ถ้าคนอื่นว่าเราดี แต่เราไม่ดีจะเชื่อเขาอย่างนั้นหรือ เราก็ไม่เชื่อเขา เราปฏิบัติของเราอยู่ คนไม่เชื่อตนเอง เมื่อเขาว่าดีก็ดีตามเขา ก็เป็นบ้าไปอย่างนั้น ถ้าเขาว่าชั่ว เราก็ดูเรา มันไม่ใช่หรอก เขาว่าเราทำผิด แต่เราไม่ผิดดังเขาว่า เขาพูดไม่ถูก ก็ไม่รู้จะไปโกรธเขาทำไม เพราะเขาพูดไม่ถูกตามความจริง ถ้าเราผิดดังเขา ก็ถูกดังเขาว่าแล้ว ไม่รู้จะไปโกรธเขาทำไมอีก ถ้าคิดได้ดังนี้ รู้สึกว่าสบายจริงๆ มันเลยไม่มีอะไรผิด ล้วนแต่เป็นธรรมทั้งหมด อาตมาปฏิบัติอย่างนี้ ถ้าปฏิบัติอย่างนี้มันลัดตรงจริงๆ แม้จะเอาธรรมะธัมโมหรืออภิธรรมมาเถียง อาตมาก็ไม่เถียง ไม่เถียงหรอก ให้แต่เหตุผลเท่านั้น

ให้เข้าใจเสียว่า เรื่องปฏิบัตินี้ พระพุทธเจ้าให้วางทั้งหมด วางอย่างรู้ มิใช่ว่าวางอย่างไม่รู้ จะวางอย่างควายอย่างวัว ไม่เอาใจใส่ อย่างนี้ไม่ถูก วางเพราะการรู้ สมมติบัญญัติไม่ยึด

ยึดไว้ก่อน พอร้อนแล้วก็วาง

ทีแรกท่านสอนว่า ทำให้มาก เจริญให้มาก ยึดให้มาก ยึดพระพุทธ ยึดพระธรรม ยึดพระสงฆ์ ยึดให้มั่น ท่านสอนอย่างนี้ เราก็ยึดเอาจริงๆ ยึดไปๆ คล้ายกับท่านสอนว่า อย่าไปอิจฉาคนอื่น ให้ทำมาหากินด้วยน้ำพักน้ำแรงตัวเอง มีวัวมีควายมีไร่มีนาให้หาเอาจากของๆ เรานี่แหละ ไม่บาปหรอก ถ้าไปทำของคนอื่นมันบาป ผู้ฟังจึงเชื่อ ทำเอาจากของตนเองอย่างเต็มที่ แต่มันก็ยุ่งยากลำบากเหมือนกันที่ยากลำบากนั้นเพราะของเราเอง ก็ไปบ่นปรับทุกข์ให้ท่านฟังอีกว่า มีสิ่งของใดๆ ก็ยุ่งยากเป็นทุกข์ เมื่อเห็นความยุ่งยากแล้ว แต่ก่อนเข้าใจว่ายุ่งยากเพราะแย่งชิงของคนอื่น ท่านจึงแนะให้ทำของๆ ตน นึกว่าจะสบาย ครั้นทำแล้วก็ยังยุ่งยากอยู่ ท่านจึงเทศน์อย่างใหม่ให้ฟังอีกว่า "มันก็ต้องเป็นอย่างนี้ ถ้าไปยึดไปหมาย มันก็เป็นอย่างนี้ ไม่ว่าของใครทั้งนั้น ไฟอยู่บ้านเขา ไปจับมันก็ร้อน ไฟอยู่บ้านเรา ไปจับมันก็ร้อนอยู่อย่างนั้น" ท่านก็พูดตามเรา เพราะท่านสอนคนบ้า การรักษาคนบ้าก็ต้องทำอย่างนั้น พอช็อตไฟได้ท่านก็ช็อต เมื่อก่อนยังอยู่ต่ำเกินไปเลยไม่ทันรู้จัก เรื่องอุบายของพระพุทธเจ้าท่านสอนเราต่างหาก หมดเรื่องของท่านมาติดเรื่องของเรา ถึงจะเป็นอย่างไรก็ตาม เอาอุบายทั้งหลายเหล่านี้นั่นแหละมาสอนเรา

การปฏิบัติคือการฝืนใจตัวเอง

เรื่องปฏิบัตินี่ อาตมาพยายามค้นคิดเหลือเกิน เอาชีวิตเป็นเดิมพัน เพราะเชื่อตามที่พระพุทธเจ้าตรัส มรรค ผล นิพพาน มีอยู่ มันมีอยู่ดังพระองค์ตรัสสอน แต่ว่าสิ่งเหล่านั้นเกิดจากการปฏิบัติดี เกิดจากการทรมาน กล้าหาญ กล้าฝึก กล้าหัด กล้าคิด กล้าแปลง กล้าทำ

การทำนั้นทำอย่างไร ท่านให้ฝืนใจตัวเอง ใจเราคิดไปทางนี้ ท่านให้ไปทางโน้น ใจเราคิดไปทางโน้น ท่านให้มาทางนี้ ทำไมท่านจึงฝืนใจ เพราะใจถูกกิเลสเขาพอกมาเต็มที่แล้ว มันยังไม่ได้ฝึกหัดดัดแปลง พระองค์จึงไม่ให้เชื่อ มันยังไม่เป็นศีลยังไม่เป็นธรรม เพราะใจมันยังไม่แจ้งไม่ขาว จะไปเชื่อมันอย่างไรได้ ท่านจึงมิให้เชื่อ เพราะใจเป็นกิเลส ทีแรกมันเป็นลูกน้องกิเลสอยู่นานๆ ไปเลยกลายเป็นกิเลส ท่านเลยบอกว่าอย่าเชื่อใจ

ดูเถิดข้อปฏิบัติมีแต่เรื่องฝืนใจทั้งนั้น ฝืนใจก็เดือดร้อน พอเดือดร้อนก็บ่นว่า แหม ลำบากเหลือเกิน ทำไม่ได้ แต่พระองค์ไม่นึกอย่างนั้น ทรงนึกว่าถ้าเดือดร้อนนั้นถูกแล้ว แต่เราเข้าใจว่าไม่ถูก เป็นเสียอย่างนี้มันจึงลำบาก เมื่อเริ่มทำ เดือดร้อน เราก็นึกว่าไม่ถูกทาง คนเราอยากมีความสุข มันจะถูกหรือไม่ถูก ไม่รู้ เมื่อขัดกับกิเลสตัณหาก็เลยเป็นทุกข์เดือดร้อน ก็หยุดทำ เพราะเข้าใจว่าไม่ถูกทาง แต่พระองค์ตรัสว่าถูกแล้ว ถูกกิเลสแล้ว กิเลสมันเร่าร้อน แต่เรานึกว่าเราเร่าร้อน

พระพุทธเจ้าว่ากิเลสเร่าร้อน เราทั้งหลายเป็นอย่างนี้มันจึงยาก เราไม่พิจารณาโดยมากมักเป็นไปตามกามสุขัลลิกานุโยค อัตตกิลมถานุโยค มันติดอยู่นี่ อยากทำตามใจของเรา อันไหนชอบก็ทำ อยากทำตามใจ ให้นั่งสบาย นอนสบาย จะทำอะไรก็อยากสบาย นี่กามสุขัลลิกานุโยค ติดสุข มันจะไปได้อย่างไร

ถ้าหากเอากามความสบายไม่ได้แล้ว ความสุขไม่ได้แล้ว ก็ไม่พอใจ โกรธขึ้นมาก็เป็นทุกข์ เป็นโทสธรรม นี่เป็นอัตตกิลมถานุโยคซึ่งไม่ใช่หนทางของผู้สงบ ไม่ใช่หนทางของผู้ระงับ

กามสุขัลลิกานุโยค อัตตกิลมถานุโยค ทางสองเส้นนี้ พระพุทธเจ้าไม่ให้เดิน ความสุขพระองค์ให้รับทราบไว้ ความโกรธ ความเกลียด ความไม่พอใจ ก็ไม่ใช่ทางที่พระพุทธเจ้าเดิน ไม่ใช่ทางของสมณะ เป็นทางที่ชาวบ้านเดินอยู่ พระผู้สงบแล้วไม่เดินอย่างนั้น เดินไปตรงกลาง สัมมาปฏิปทานี่ กามสุขัลลิกานุโยคอยู่ทางซ้าย อัตตกิลมถานุโยคอยู่ทางขวา

เดินทางสายกลางคือสงบ วางสุข วางทุกข์

ดังนั้นถ้าจะบวชปฏิบัติต้องเดินทางสายกลางนี้ เราจะไม่เอาใจใส่ความสุขความทุกข์ จะวางมัน แต่รู้สึกว่ามันเตะเรา เดี๋ยวไอ้นี่เตะทางนี้ ไอ้นั่นเตะทางนั้น เหมือนกับลูกโปงลาง (กระดิ่งที่ทำด้วยไม้) มันฟัดเราทั้งสองข้างเข้าใส่กัน มีสองอย่างนี่แหละเตะเราอยู่ ดังนั้นพระองค์เทศน์ครั้งแรกจึงทรงยกทางที่สุดทั้งสองขึ้นแสดง เพราะมันติดอยู่นี่ ความอยากได้สุขเตะทางนี้บ้าง ความทุกข์ไม่พอใจเตะทางโน้นบ้าง สองอย่างเท่านั้นเล่นงานเราตลอดกาล

การเดินทางสายกลาง เราจะวางสุข เราจะวางทุกข์สัมมาปฏิบัติต้องเดินสายกลาง เมื่อความอยากได้สุขมากระทบ ถ้าไม่ได้สุขมันก็ทุกข์เท่านั้น จะเดินกลางๆ ตามทางพระพุทธเจ้าเดินนั้นลำบาก มันมีสองอย่างคือดีกับร้ายเท่านั้น ถ้าไปเชื่อพวกนี้ก็ต้องเป็นอย่างนี้ ถ้าโกรธขึ้นมาก็คว้าหาท่อนไม้เลย ไม่ต้องอดทน ถ้าดีก็ลูบตั้งแต่ศีรษะจดปลายเท้า นั่นใช่แล้วทางสองข้างมันไม่ไปกลางๆ สักที พระพุทธเจ้าท่านไม่ให้ทำอย่างนั้น ท่านให้ค่อยๆ วางมันไป ทางสายนี้คือสัมมาปฏิปทาทางเดินออกจากภพจากชาติ ทางไม่มีภพไม่มีชาติ ไม่มีสุขไม่มีทุกข์ ไม่มีดีไม่มีชั่ว มนุษย์ทั้งหลายที่ต้องการภพ ถ้าตกลงมาก็ถึงสุขนี่ มันมองไม่เห็นตรงกลาง ผ่านเลยลงมานี่ ถ้าไม่ได้ตามความพอใจก็เลยมานี่ ข้ามตรงกลางไปเรื่อย ที่พระอยู่เรามองไม่เห็นสักที วิ่งไปวิ่งมาอยู่นี่แหละ ไม่อยู่ตรงที่ไม่มีภพไม่มีชาติ เราไม่ชอบจึงไม่อยู่ บางทีก็เลยลงมาข้างล่าง ถูกสุนัขกัด ปีนขึ้นไปข้างบนก็ถูกอีแร้งอีกาปากเหล็กมาจิกกระบาล ก็เลยตกนรกอยู่ไม่หยุดไม่ยั้งเท่านั้น นี่แหละภพ

อันที่ว่าไม่มีภพไม่มีชาติ มนุษย์ทั้งหลายไม่เห็น จิตมนุษย์มองไม่เห็น จึงข้ามไปข้ามมาอยู่อย่างนั้น สัมมาปฏิปทาคือทางสายกลางที่พระพุทธเจ้าเดินพ้นภพพ้นชาติ เป็นอัพยากตธรรม จิตนี้วาง นี่เป็นทางของสมณะ ถ้าใครไม่เดิน เกิดเป็นสมณะไม่ได้ ความสงบเกิดไม่ได้ ทำไมจึงสงบไม่ได้ เพราะมันเป็นภพเป็นชาติ เกิดตายอยู่นั่นเอง แต่ทางนี้ไม่เกิดไม่ตาย ไม่ต่ำไม่สูง ไม่สุขไม่ทุกข์ ไม่ดีไม่ชั่วกับใคร ทางนี้เป็นทางตรง เป็นทางสงบระงับ สงบจากความสุขความทุกข์ ความดีใจความเสียใจ นี้คือลักษณะปฏิบัติ ถ้าใจเราเป็นอย่างนี้แล้วหยุดได้ หยุดถามได้แล้ว ไม่ต้องไปถามใคร

นี่แหละ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ ไม่ต้องถามใคร รู้เฉพาะตนอย่างนั้นแน่นอน ถูกตามที่พระองค์ทรงสอนไว้ อาตมาเล่าประวัติย่อๆ ที่เคยทำเคยปฏิบัติมา ไม่ได้รู้มาก ไม่ได้เรียนมาก เรียนจากจิตใจตนเองตามธรรมชาตินี้ โดยทดลองทำดู เมื่อมันชอบขึ้นมาก็ไปตามมันดู มันจะพาไปไหน มีแต่มันลากเราไปหาความทุกข์โน่น เราปฏิบัติดูตัวเองจึงค่อยรู้จัก ค่อยรู้ขึ้นเห็นขึ้นไปเอง ให้เราพากันตั้งอกตั้งใจทำ

การปฏิบัติต้องตั้งใจและพยายาม

ถ้าอยากปฏิบัติให้พยายาม อย่าคิดให้มาก ถ้าจะนั่งสมาธิ แล้วอยากให้มันเป็นอย่างนั้น เป็นอย่างนี้ หยุดดีกว่า เวลานั่งสงบจะนึกว่าใช่อันนั้นไหม ใช่อันนี้ไหม หยุดเอาความรู้ปริยัติใส่หีบใส่ห่อไว้เสีย อย่าเอามาพูด ไม่ใช่ความรู้พวกนั้นจะเข้ามาอยู่นี่หรอก มันพวกใหม่ เวลาเป็นขึ้นมา มันไม่เป็นอย่างนั้น เหมือนกับเราเขียนตัวหนังสือว่า "ความโลภ" เวลามันเกิดในใจไม่เหมือนตัวหนังสือ เวลาโกรธก็เหมือนกัน เขียนใส่กระดานดำเป็นอย่างหนึ่ง มันเป็นตัวอักษร เวลามันเกิดในใจอ่านอะไรไม่ทันหรอก มันเป็นขึ้นมาที่ใจเลย สำคัญนัก สำคัญมาก

ปริยัติเขียนไว้ก็ถูกอยู่ แต่ต้อง โอปนยิโก ให้เป็นคนน้อม ถ้าไม่น้อมก็ไม่รู้จักจริงๆ มันไม่เห็น อาตมาก็เหมือนกัน ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก เคยสอบปริยัติธรรม มีโอกาสได้ไปฟังครูบาอาจารย์เทศน์ให้ฟัง จนจะเกิดความประมาท ฟังเทศน์ไม่เป็น พวกพระกรรมฐานพระธุดงค์นี่ไม่รู้พูดอย่างไร พูดเหมือนกับมีตัวมีตนจริงๆ จะไล่เอาจริงๆ ต่อมาค่อยทำไปปฏิบัติไปๆ จึงเห็นจริงตามที่ท่านสอนท่านเทศน์ให้ฟัง ก็รู้เป็นเห็นตาม มันเป็นอยู่ในใจของเรานี่เอง ต่อไปนานๆ จึงรู้ว่า มันก็ล้วนแต่ท่านเห็นมาแล้ว ท่านเอามาพูดให้ฟัง ไม่ใช่ว่าท่านพูดตามตำรา ท่านพูดตามความรู้ ความเห็นจากใจให้ฟัง เราเดินตามก็ไปพบที่ท่านพูดไว้หมดทุกอย่าง จึงนึกว่ามันถูกแล้วนี่ จะอย่างไหนอีก เอาเท่านี่แหละ อาตมาจึงปฏิบัติต่อไป

การปฏิบัตินั้นให้พยายามทำ มันจะสงบหรือไม่สงบก็ช่างปล่อยไว้ก่อน เอาเรื่องเราปฏิบัติเป็นเรื่องแรก เอาเรื่องเราได้สร้างเหตุนี่แหละ ถ้าทำแล้วผลจะเป็นอย่างไรก็ได้ เราทำได้แล้ว อย่ากลัวว่าจะไม่ได้ผล มันไม่สงบ เราก็ได้ทำ ทีนี้ถ้าเราไม่ทำ ใครเล่าจะได้ ใครเล่าจะเห็น คนหานั่นแหละจะเห็น คนกินนั่นแหละจะอิ่ม ของแต่ละสิ่งละอย่าง มันโกหกเราอยู่สิบครั้งให้มันรู้ก็ยังดีอยู่ คนเก่ามาโกหกเรื่องเก่า ถ้ารู้จักก็ดีอยู่ มันนานเหลือเกินกว่าจะรู้ มันพยายามมาหลอกลวงเราอยู่นี่

ดังนั้นถ้าจะปฏิบัติแล้ว ให้ตั้งศีล สมาธิ ปัญญาไว้ในใจของเรา ให้นึกถึงพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เลิกสิ่งทั้งหลายทั้งปวงออกเสีย การกระทำของเรานี้เองเป็นเหตุเกิดขึ้นในภพในชาติหนึ่งจริงๆ เป็นคนซื่อสัตย์กระทำไปเถอะ

การปฏิบัตินั้นแม้จะนั่งเก้าอี้อยู่ก็ตามกำหนดได้ เบื้องแรกไม่ต้องกำหนดมาก กำหนดลมหายใจเข้าออก หรือจะว่า พุทโธ ธัมโม สังโฆ ก็ได้ แล้วกำหนดลมหายใจเข้าออก เมื่อกำหนดให้มีความตั้งใจไว้ การกำหนดลมนี้จะไม่บังคับ ถ้าเราจะลำบากกับลมหายใจแล้ว

ยังไม่ถูก ดูเหมือนลมหายใจสั้นไป ยาวไป ค่อยไป แรงไป เดินลมไม่ถูก ไม่สบาย แต่เมื่อใดลมออกก็สบาย ลมเข้าก็สบาย จิตของเรารู้จักลมเข้ารู้จักลมออก นั่นแม่นแล้ว ถูกแล้ว ถ้าไม่แม่นมันยังหลง ถ้ายังหลงก็หยุด กำหนดใหม่ เวลากำหนดจิตอยากเป็นนั่นอยากเป็นนี่ หรือเกิดแสงสว่างเป็นปราสาทราชวังขึ้นมาก็ไม่ต้องกลัว ให้รู้จักมัน ให้ทำเรื่อยไป บางครั้งทำไปๆ ลมหมดก็มี หมดจริงๆ ก็จะกลัวอีก มันหมดแต่ความคิดของเราเท่านั้น เรื่องความละเอียดยังอยู่ไม่หมด ถึงกาลสมัยแล้วมันฟื้นกลับขึ้นมาของมันเอง

ทำจิตให้สงบก่อน แล้วจึงพิจารณาอารมณ์

ให้ใจสงบไปอย่างนี้เสียก่อน นั่งอยู่ที่ไหนก็ตาม นั่งเก้าอี้ นั่งรถ นั่งเรือก็ตาม ถ้ากำหนดเมื่อใดให้มันเข้าไปเลย ขึ้นรถไฟ พอนั่งลงให้มันเข้าไปเลย อยู่ที่ไหนนั่งได้ทั้งนั้น ถ้าขนาดรู้จักแล้ว รู้จักทางบ้างแล้ว จึงมาพิจารณาอารมณ์ ใช้จิตที่สงบนั่นพิจารณาอารมณ์ รูปบ้าง เสียงบ้าง กลิ่นบ้าง รสบ้าง โผฏฐัพพะบ้าง ธรรมารมณ์บ้างที่เกิดขึ้น ให้มาพิจารณาชอบหรือไม่ชอบต่างๆ นานา ให้เป็นผู้รับทราบไว้ อย่าเข้าไปหมายในอารมณ์นั้น ถ้าดีก็ให้รู้ว่าดี ถ้าไม่ดีก็ให้รู้ว่าไม่ดี อันนี้เป็นของสมมติบัญญัติ ถ้าจะดีจะชั่วก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาทั้งนั้นเป็นของไม่แน่นอน ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น อ่านคาถานี้ไว้ด้วย ถ้าทำได้อย่างนี้เรื่อยๆ ไป ปัญญาจะเกิดเอง อารมณ์นั้นเป็นอนิจจังทุกขังอนัตตา ทิ้งใส่สามขุมนี้ นี้เป็นแก่นของวิปัสสนา ทิ้งใส่อนิจจังทุกขังอนัตตา ดีชั่วร้ายอะไรก็ทิ้งมันใส่นี่ ไม่นานเราก็จะเกิดความรู้ความเห็นขึ้นมาในอนิจจังทุกขังอนัตตา เกิดปัญญาอ่อนๆ ขึ้นมา นั่นแหละเรื่องภาวนา ให้พยายามทำเรื่อยๆ ศีลห้านี้ถือมาหลายปีแล้วมิใช่หรือ เริ่มภาวนาเสีย ให้รู้ความจริง เพื่อละ เพื่อถอน เพื่อความสงบ

นักปฏิบัติต้องรักษาวินัยและเชื่อฟังอาจารย์

พูดถึงการสนทนาแล้ว อาตมาสนทนาไม่ค่อยเป็น มันพูดยากอยู่ ถ้าใครอยากรู้จักต้องอยู่ด้วยกัน อยู่ไปนานๆ ก็รู้จักหรอก อาตมาเคยไปเที่ยวธุดงค์เหมือนกัน อาตมาไม่เทศน์ ไปฟังครูบาอาจารย์รูปนั้นรูปนี้เทศน์ มิใช่ว่าไปเทศน์ให้ท่านฟัง ท่านพูดอะไรก็ฟัง ฟังเอา พระเล็กพระน้อยเทศน์ก็ฟัง เราจะฟังก็ฟัง ไม่ค่อยสนทนา ไม่รู้จะสนทนาอะไร ที่จะเอาก็เอาตรงที่ละที่วางนั่นเอง ทำเพื่อมาละมาวาง ไม่ต้องไปเรียนให้มาก แก่ไปทุกวันๆ วันหนึ่งๆ ไปตะปบแต่แสงอยู่นั่น ไม่ถูกตัวสักที การปฏิบัติธรรมแม้จะมีหลายแบบ อาตมาไม่ติ

ถ้ารู้จักความหมายไม่ใช่ว่าจะผิด แต่ถ้าเป็นนักปฏิบัติแล้ว ไม่ค่อยรักษาวินัย อาตมาว่าจะไปไม่รอด เพราะมันข้ามมรรค ข้ามศีล สมาธิ ปัญญา บางท่านพูดว่า อย่าไปติดสมถะ อย่าไปเอาสมถะ ผ่านไปวิปัสสนาเลย อาตมาเห็นว่าถ้าผ่านไปเอาวิปัสสนาเลย มันจะไปไม่รอด

วิธีปฏิบัติของท่านอาจารย์เสาร์ ท่านอาจารย์มั่น ท่านอาจารย์ทองรัต ท่านเจ้าคุณอุบาลี นี่หลักนี้อย่าทิ้ง แน่นอนจริงๆ ถ้าทำตามท่าน ถ้าปฏิบัติตามท่าน เห็นตัวเองจริงๆ ท่านอาจารย์เหล่านี้ เรื่องศีลท่านพยายามรักษาให้แน่นอน ท่านไม่ให้ข้าม การเคารพครูบาอาจารย์ การเคารพข้อวัตรปฏิบัตินั้น ถ้าครูบาอาจารย์บอกให้ทำก็ทำ ถ้าท่านว่าผิดให้หยุดก็หยุด ชื่อว่าทำเอาจริงๆ จังๆ ให้เห็นให้เป็นขึ้นในใจ ท่านอาจารย์บอกอย่างนี้ ดังนั้นพวกลูกศิษย์ทั้งหลายจึงมีความเคารพยำเกรงในครูบาอาจารย์มาก เพราะเห็นตามรอยของท่าน

ลองทำดูสิ ทำดังที่อาตมาพูด ถ้าเราทำมันก็เห็นก็เป็น ทำไมจะไม่เป็น เพราะเป็นคนทำคนหา อาตมาว่ากิเลสมันไม่อยู่หรอกถ้าทำถูกเรื่องของมัน เป็นผู้ละ พูดจาน้อย มักน้อย เป็นคนละทิฐิมานะทั้งหลายทั้งปวง คนพูดผิดก็ฟังได้ คนพูดถูกก็ฟังได้หมด พิจารณาตัวเองอยู่อย่างนี้ อาตมาว่าเป็นไปได้ทีเดียวถ้าพยายาม แต่ว่าไม่ค่อยมีนักปริยัติที่มาปฏิบัติ ยังมีน้อยอยู่ คิดเสียดายเพื่อนๆ ทั้งหลาย เคยแนะนำให้มาพิจารณาอยู่

ถ้าปฏิบัติแล้วจะรู้ซึ้ง รู้แจ้ง รู้ชัด

แถวบ้านเราบ้านไผ่ใหญ่ หนองลัก หนองขุ่น บ้านโพนขาว ล้วนแต่เป็นบ้านสำนักเรียนทั้งนั้น เรียนแต่ของที่มันต่อกันไม่ติดสักที เรียนแต่สันตติ เรียนสนธิต่อกันไป ถ้าเราหยุดได้ เรามีหลักวิจัยอย่างนี้ ดีจริงๆ มันไม่ไปทางไหนหรอก มันไปอย่างที่เราเรียนนั่นแหละ แต่ถ้าไม่ปฏิบัติ ผู้เรียนไม่ค่อยรู้ ถ้าปฏิบัติแล้วก็รู้ซึ้ง สิ่งที่เราเคยเรียนมา แจ้งออก ชัดออก เริ่มปฏิบัติเสีย ให้เข้าใจอย่างนี้

พยายามอยู่ตามป่าที่กุฏิเล็กๆ นี้ มาฝึกมาทดลองดูบ้าง ดีกว่าเราไปเรียนปริยัติอย่างเดียว ให้พูดอยู่คนเดียว ดูจิตดูใจเราคล้ายๆ กับว่า จิตมันวางเป็นปกติจิต ถ้ามันเคลื่อนออกจากปกติ เช่น มันคิดมันนึกต่างๆ นั่นเป็นสังขาร สังขารนี้จะปรุงเราต่อไป ระวังให้ดี ให้รู้มันไว้ ถ้ามันเคลื่อนออกจากปกติแล้ว ไม่เป็นสัมมาปฏิปทาหรอก มันจะก้าวไปเป็นกามสุขัลลิกานุโยค อัตตกิลมถานุโยค ของพวกนี้มันปรุง นั่นแหละเป็นจิตสังขาร ถ้ามันดีก็ดี ถ้ามันชั่วก็ชั่ว มันเกิดกับจิตของเรา อาตมาว่าถ้าได้จ้องดูมันอยู่อย่างนี้ รู้สึกว่าสนุก ถ้าจะพูดเรื่องนี้อยู่อย่างเดียวแล้ว สนุกอยู่ตลอดวัน

เมื่อรู้จักเรื่องวาระของจิต ก็เห็นมีอาการอย่างนี้ เพราะกิเลสมันอบรมจิตอยู่ อาตมาเห็นว่าจิตนี้เหมือนกับจุดจุดเดียวเท่านั้น อันที่เรียกว่าเจตสิกนั่นเป็นแขก แขกมาพักอยู่ตรงจุดนี้ คนนั้นมาเยี่ยมเราบ้าง คนนี้มาเยี่ยมเราบ้าง คนโน้นมาเยี่ยมเราบ้าง มาพักอยู่ตรงนี้ เราจึงเรียกพวกนั้นที่ออกจากจิตของเรามาเป็นเจตสิกหมด

มีสติรู้ ตื่นอยู่ เฝ้าดูจิต

ทีนี้เรามาทำจิตของเราให้เป็นผู้รู้ตื่นอยู่ คอยรักษาจิตของเราอยู่ ถ้าแขกมาเมื่อไรโบกมือห้าม มันจะมานั่งที่ไหน มีที่นั่งที่เดียวเท่านั้นเราก็พยายามรับแขกอยู่ตรงนี้ตลอดวัน นี่คือพุทโธ ตัวตั้งมั่นอยู่นี่ ทำความรู้นี้ไว้จะได้รักษาจิต เรานั่งอยู่ตรงนี้แล้วแขกที่เคยมาเยี่ยมเราตั้งแต่เราเกิดตัวเล็กๆ โน้น มาทีไรก็มาที่นี่หมด เราจึงรู้จักมันหมด เลยพุทโธอยู่คนเดียว พูดถึงอาคันตุกะ แขกที่จะมาปรุงมาแต่งต่างๆ นานา ให้เราเป็นไปตามเรื่องของมัน อาการของจิตที่เป็นไปตามเรื่องของมันนี่แหละเรียกว่าเจตสิก มันจะเป็นอะไร จะไปไหนก็ช่างมัน ให้เรารู้จักอาคันตุกะที่มาพักที่รับแขกมีเก้าอี้เดียวเท่านี้เอง เราเอาผู้หนึ่งไปนั่งไว้แล้วมันก็ไม่มีที่นั่ง มันมาที่นี่ มันก็จะมาพูดกับเรา ครั้งนี้ไม่ได้นั่ง ครั้งต่อไปก็จะมาอีก มาเมื่อไรก็พบแต่ผู้นี้นั่งอยู่ไม่หนีสักที มันจะทนมากี่ครั้ง เพียงพูดกันอยู่ที่นั่น เราก็จะรู้จักหมดทุกคน พวกที่ตั้งแต่เรารู้เดียงสาโน้นมันจะมาเยี่ยมเราหมดนั่นแหละ เพียงเท่านี้

อาตมาว่าธรรมนั้นดูตรงนี้ก็เห็นไปหมด ได้พูด ได้ดู ได้พิจารณาอยู่คนเดียว พูดธรรมะก็อย่างนี้แหละ อาตมาพูดอย่างอื่นไม่เป็น พูดก็พูดไปอย่างนี้ ทำนองนี้ นี่ก็เป็นแต่เพียงพูดให้ฟังเท่านั้น

ทีนี้ให้ไปทำดู ถ้าไปทำมันจะเป็นอย่างนั้นๆ มีหนทางบอก ถ้ามันเป็นอย่างนั้นให้ทำอย่างนั้น ก็ไปทำดูอีก ถ้าไปทำดูอีก มันเป็นอีกอย่างหนึ่ง ก็ต้องแก้โน่นแหละจึงจะมีที่บอก ในเมื่อเดินสายเดียวกัน มันต้องเป็นในจิตท่านแน่นอน ถ้าไม่เป็นอย่างนั้นมันต้องเกิดขัดข้อง ขัดข้องก็ต้องจี้จุด เมื่อพูดตรงนี้มันไปถูกจิตท่าน มันก็รู้จักแก้ ถ้ามันติดอีก ท่านผู้แนะนำก็จะบอก เพราะตรงนี้ท่านก็เคยติดมาแล้ว ก็ต้องแก้อย่างนั้น มันรู้เรื่องกัน ก็พูดกันได้

เช่นเดียวกับอารมณ์คือเสียง ได้ยินเป็นอย่างหนึ่ง เสียงเป็นอย่างหนึ่ง เรารับทราบไว้ไม่มีอะไร เราอาศัยธรรมชาติอย่างนี้แหละมาพิจารณาหาความจริง จนใจมันแยกของมันเอง พูดง่ายๆ ก็คือมันไม่เอาใจใส่เอง มันจึงเป็นอย่างนั้นได้ เมื่อหูได้ยินเสียง ดูจิตของเรามันพัวพันไปตามไหม มันรำคาญไหม เท่านี้เราก็รู้ ได้ยินอยู่แต่ไม่รำคาญ ฉันอยู่ที่นี่ เอากัน

ใกล้ๆ มิได้เอาไกล เราจะหนีจากเสียงนั้น หนีไม่ได้หรอก ต้องหนีวิธีนี้จึงจะหนีได้ โดยเราฝึกจิตของเราจนมั่นอยู่ในสิ่งนี้ วางสิ่งเหล่านั้น สิ่งที่วางแล้วนั้นก็ยังได้ยินอยู่ ได้ยินอยู่แต่ก็วางอยู่ เพราะสิ่งเหล่านั้นถูกวางอยู่แล้ว มิใช่จะไปบังคับให้มันแยก มันแยกเองโดยอัตโนมัติ เพราะการละ การวาง จะอยากให้มันไปตามเสียงนั้นมันก็ไม่ไป

เมื่อเรารู้ถึงรูป เสียง กลิ่น รส ทั้งหลายเหล่านี้ตามเป็นจริงแล้วเห็นชัดอยู่ในดวงจิตของเราว่า สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสามัญลักษณะ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หมดทั้งนั้น เมื่อได้ยินครั้งใดก็เป็นสามัญลักษณะอยู่ในใจ เวลาอารมณ์ทั้งหลายมากระทบ ได้ยินก็เหมือนไม่ได้ยินนั้น ไม่ใช่จิตของเราจะไม่มีการงาน สติกับจิตพัวพันคุ้มครองกันอยู่ตลอดเวลา ถ้าท่านทำจิตให้ถึงอันนี้แล้ว ถึงจะเดินไปทางไหน มันก็ค้นคว้าอยู่นี่ เป็นธรรมวิจัยหลักของโพชฌงค์เท่านั้นเอง มันหมุนเวียนพูดกับตัวเอง แก้ปลดเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไม่มีอะไรจะมาใกล้มันได้ มันมีงานทำของมันเอง

จิตที่ตื่น รู้ เบิกบาน เป็นพุทธะ

นี่เรื่องอัตโนมัติของจิตที่เป็นอยู่ ไม่ได้แต่งมัน หัดเบื้องแรก มันเป็นเลย ถ้าเราทำอยู่อย่างนี้ ท่านจะมีอาการอย่างหนึ่งแปลกขึ้นมา คือ เวลาไปนอน ตั้งใจแล้วนอน เคยนอนกรนหรือนอนละเมอ กัดฟัน หรือนอนดิ้นนอนขวาง ถ้าจิตเป็นอย่างนี้แล้ว สิ่งเหล่านั้นฉิบหายหมด ถึงจะหลับสนิทตื่นขึ้นมาแล้ว มีอาการคล้ายกับไม่ได้นอน เหมือนไม่ได้หลับ แต่ไม่ง่วง เมื่อก่อนเราเคยนอนกรน ถ้าเราทำจิตใจให้ตื่นแล้วไม่กรนหรอก จะกรนอย่างไรคนไม่ได้นอน กายมันไประงับเฉยๆ ตัวนี้ตื่นอยู่ตลอดทั้งวันทั้งคืน ตื่นอยู่ทุกกาลเวลา คือ พุทโธ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ผู้แจ้ง ผู้สว่าง ตัวนี้ไม่ได้นอน มันเป็นของมันอยู่ ไม่รู้สึกง่วง ถ้าเราทำจิตของเราอย่างนี้ ไม่นอนตลอด ๒-๓ วัน บางทีมันง่วง ร่างกายมันเพลีย พอง่วงเรามานั่งกำหนดเข้าสมาธิทันทีสัก ๕ นาที หรือ ๑๐ นาที แล้วลืมตาขึ้น จะรู้สึกเท่ากับได้นอนตลอดคืนและวัน

เรื่องการนอนหลับนี่ ถ้าไม่คิดถึงสังขารแล้วไม่เป็นไร แต่ว่าเอาแต่พอควร เมื่อนึกถึงสภาวะของสังขารความเป็นไปแล้ว ก็ให้ตามเรื่องของมัน ถ้ามันถึงตรงนั้นแล้ว ไม่ต้องนำไปบอกหรอกมันบอกเอง มันจะมีผู้จี้ผู้จด ถึงขี้เกียจก็มีผู้บอกให้เราขยันอยู่เสมอ อยู่ไม่ได้หรอก ถ้าถึงจุดมันจะเป็นของมันเอง ดูเอาสิ อบรมมานานแล้ว อบรมตัวเองดู

กายวิเวกสำคัญมาก

แต่ว่าเบื้องแรก กายวิเวกสำคัญนะ เมื่อเรามาอยู่กายวิเวกแล้วจะนึกถึงคำพระสารีบุตรเทศน์ไว้เกี่ยวกับกายวิเวก จิตวิเวก อุปธิวิเวก* กายวิเวกเป็นเหตุให้เกิดจิตวิเวก จิตวิเวกเป็นเหตุเกิดอุปธิวิเวก แต่บางคนพูดว่าไม่สำคัญหรอก ถ้าใจเราสงบแล้วอยู่ที่ไหนก็ได้จริงอยู่ แต่เบื้องแรกให้เห็นว่า กายวิเวกเป็นที่หนึ่ง ให้คิดอย่างนี้ วันนี้หรือวันไหนก็ตาม ท่านเข้าไปนั่งอยู่ในป่าช้าไกลๆ บ้าน ลองดู ให้อยู่คนเดียว หรือท่านจะไปอยู่ที่ยอดเขายอดหนึ่งซึ่งเป็นที่หวาดสะดุ้ง ให้อยู่คนเดียวนะ เอาให้สนุกตลอดคืน แล้วจึงจะรู้จักว่ามันเป็นอย่างไร

เรื่องกายวิเวกนี่ แม้เมื่อก่อนอาตมาเองก็นึกไปว่าไม่สำคัญเท่าไร คิดเอา แต่เวลาไปทำดูแล้วจึงนึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า พระองค์สอนให้ไปหากายวิเวกเบื้องแรก เป็นเหตุให้จิตวิเวก ถ้าจิตวิเวกก็เป็นเหตุเกิดอุปธิวิเวก เช่น เรายังครองเรือนกายวิเวกเป็นอย่างไร พอกลับถึงบ้านเท่านั้นต้องวุ่นวายยุ่งเหยิง เพราะกายไม่วิเวก ถ้าออกจากบ้านมาสถานที่วิเวกก็เป็นไปอีกแบบหนึ่ง

อาจารย์ช่วยชี้แนะผิดถูก

ฉะนั้นต้องเข้าใจว่า เบื้องแรกนี้กายวิเวกเป็นของสำคัญ เมื่อได้กายวิเวกแล้วก็ได้ธรรม เมื่อได้ธรรมแล้วก็ให้มีครูบาอาจารย์เทศน์ให้ฟัง คอยแนะนำตรงที่เราเข้าใจผิด เพราะที่เราเข้าใจผิดนั่นมันเหมือนกับเราเข้าใจถูกนี่เอง ตรงที่เราเข้าใจผิดแต่นึกว่าถูก ถ้าท่านได้มาพูดให้ฟังจึงเข้าใจว่าผิด ที่ท่านว่าผิดก็ตรงที่เรานึกว่าถูกนั่นแหละ อันนี้มันซ้อนความคิดของเราอยู่

เรียนตามแบบ รบนอกแบบ

ตามที่ได้ทราบข่าวมีพระนักปริยัติบางรูปบางท่านค้นคว้าตามตำราเพราะได้เรียนมามาก อาตมาว่าทดลองดูเถอะ การกางแบบกางตำราทำนี่ ถึงเวลาเรียนๆ ตามแบบ แต่เวลารบๆ นอกแบบ ไปรบตามแบบมันสู้ข้าศึกไม่ไหว ถ้าเอากันจริงจังแล้ว ต้องรบนอกแบบ เรื่องมันเป็นอย่างนั้น ตำรานั้น ท่านทำไว้พอเป็นตัวอย่างเท่านั้น บางทีอาจทำให้เสียสติก็ได้ เพราะ

**อุปธิวิเวก = สงัดจากกิเลส (นิพพาน)*

พูดไปตามสัญญาสังขาร ท่านไม่เข้าใจว่าสังขารมันปรุงแต่งทั้งนั้น เดี๋ยวนี้ลงไปพื้นบาดาลโน่น ไปพบปะพญานาค เวลาขึ้นมาก็พูดกับพญานาค พูดภาษาพญานาค พวกเราไปฟังมันไม่ใช่ภาษาพวกเรา มันก็เป็นบ้าเท่านั้นเอง

ครูบาอาจารย์ท่านไม่ให้ทำอย่างนั้น เรานึกว่าจะดิบจะดี มันไม่ใช่อย่างนั้น ที่ท่านพาทำนี้มีแต่ส่วนละ ส่วนถอนเรื่องทิฐิมานะ เรื่องเนื้อเรื่องตัวทั้งนั้น อาตมาว่าการปฏิบัตินี้ก็ยากอยู่ ถึงอย่างไรก็อย่าทิ้งครูทิ้งอาจารย์ เรื่องจิตเรื่องสมาธินี่หลงมากจริงๆ เพราะสิ่งที่ไม่ควรจะเป็นได้ แต่มันเป็นขึ้นมาได้ เราจะว่าอย่างไร อาตมาก็ระวังตัวเองเสมอ

ตัดปัญหา อย่าคาดหวังหรือกะเกณฑ์

เมื่อคราวออกปฏิบัติในระยะ ๒-๓ พรรษาแรก ยังเชื่อตัวเองไม่ได้ แต่พอได้ผ่านไปมากแล้ว เชื่อวาระจิตตัวเองแล้ว ไม่เป็นอะไรหรอก ถึงจะมีปรากฏการณ์อย่างไรก็ให้มันเป็นมา ถ้ารู้เรื่องอย่างนี้ สิ่งเหล่านี้ก็ระงับไป มีแต่เรื่องจะพิจารณา ต่อไปก็สบาย ท่านยังไม่ได้ทำดู เคยนั่งสมาธิแล้วใช่ไหม การนั่งสมาธินี่ สิ่งที่ไม่น่าผิดก็ผิดได้ เช่น เวลานั่งเราตั้งใจว่า "เอาละ จะเอาให้มันแน่ๆ ดูที" เปล่า! วันนั้นไม่ได้เรื่องเลย แต่คนเราชอบทำอย่างนั้น อาตมาเคยสังเกต มันเป็นของมันเอง เช่น บางคืนพอเริ่มนั่งก็นึกว่า "เอาละ วันนี้อย่างน้อยตีหนึ่งจึงจะลุก" คิดอย่างนี้ก็บาปแล้ว เพราะว่าไม่นานหรอก เวทนามันรุมเอาเกือบตาย มันดีเวลานั่งโดยไม่ต้องกะต้องเกณฑ์ ไม่มีที่จุดที่หมาย ทุ่มหนึ่ง สองทุ่ม สามทุ่ม ก็ช่างมัน นั่งไปเรื่อยๆ วางเฉยไว้ อย่างบังคับมัน อย่าไปหมายมั่น อย่าไปบังคับหัวใจว่า จะเอาให้มันแน่ๆ มันก็ยิ่งไม่แน่

ให้เราวางใจสบายๆ หายใจก็ให้พอดี อย่าเอาสั้นเอายาว อย่าไปแต่งมัน กายก็ให้สบาย ทำเรื่อยไป มันจะถามเราว่า จะเอากี่ทุ่ม จะเอานานเท่าไร มันมาถามเรื่อยหรอก เราต้องตวาดมันว่า "เฮ้ย อย่ามายุ่ง" ต้องปราบมันไว้เสมอ เพราะพวกนี้มีแต่กิเลสมากวนทั้งนั้น อย่าเอาใจใส่มัน เราต้องพูดว่า "กูอยากพักเร็วพักช้าไม่ผิดกระบาลใครหรอก กูอยากนั่งอยู่ตลอดคืน มันจะผิดใคร จะมากวนกูทำไม" ต้องตัดมันไว้อย่างนี้ แล้วเราก็นั่งเรื่อยไปตามเรื่องของเรา วางใจสบาย ก็เลยสงบ เป็นเหตุให้เข้าใจว่าอำนาจอุปาทาน ความยึดหมายนี้สำคัญมากจริงๆ เมื่อเรานั่งไปๆ นานแสนนาน เลยเที่ยงคืนค่อนคืนไป ก็เลยนั่งสบาย มันก็ถูกวิธี จึงรู้ว่าความยึดมั่นถือมั่นเป็นกิเลสจริงๆ เพราะวางจิตไม่ถูก

บางคนนั้นเวลานั่งจุดธูปไว้ข้างหน้าคิดว่า "ธูปดอกนี้ไหม้หมดจึงจะหยุด" แล้ว

นั่งต่อไป พอนั่งไปได้ ๕ นาที ดูเหมือนนานตั้งชั่วโมง ลืมตามองดูธูป แหม ยังยาวเหลือเกิน หลับตานั่งต่อไปอีก แล้วก็ลืมตาดูธูป ไม่ได้เรื่องอะไรเลย อย่า อย่าไปทำมันเหมือนกับลิง จิตเลยไม่ต้องทำอะไร นึกถึงแต่ธูปที่ปักไว้ข้างหน้าว่า จวนจะไหม้หมดหรือยังหนอ นี่มันเป็นอย่างนี้ เราอย่าไปหมาย

ถ้าเราทำภาวนา อย่าให้กิเลสตัณหามันรู้เงื่อนรู้ปลายได้ "ท่านจะเอาอย่างไร" มันมาถามเรา "จะเอาขนาดไหน จะเอาประมาณเท่าไรดึกเท่าไร" มันมาทำให้เราตกลงกับมัน ถ้าเราไปว่าจะเอาสักสองยาม มันจะเล่นงานเราทันที นั่งไปยังไม่ถึงชั่วโมงต้องร้อนรนออกจากสมาธิ แล้วก็เกิดนิวรณ์ว่า "แหม มันจะตายหรือยังกันนา ว่าจะเอาให้มันแน่ มันก็ไม่แน่นอน ตั้งสัจจะไว้ก็ไม่ได้ดั่งตั้ง" คิดทุกข์ใส่ตัวเอง ด่าตัวเอง พยาบาทตัวเอง ไม่มีคนพยาบาทก็เป็นทุกข์อีกนั่นแหละ ถ้าได้อธิษฐานแล้วต้องเอาให้มันรอดตายหรือตายโน่น อย่าไปหยุดมันจะถูก เราค่อยทำค่อยไปเสียก่อน ไม่ต้องอธิษฐาน พยายามฝึกหัดไป บางครั้งจิตสงบ ความเจ็บปวดทางร่างกายก็หยุด เรื่อปวดแข้งปวดขามันหายไปเองหมั่นพิจารณาเสมอๆ อย่าเผลอใจ

การปฏิบัติอีกแบบหนึ่งนั้น เห็นอะไรก็ให้พิจารณา ทำอะไรก็ให้พิจารณาทุกอย่าง อย่าทิ้งเรื่องภาวนา บางคนพอออกจากทำความเพียรแล้ว คิดว่าตัวหยุดแล้ว พักแล้ว จึงหยุดกำหนด หยุดพิจารณาเสีย เราอย่าเอาอย่างนั้น เห็นอะไรให้พิจารณา เห็นคนดีคนชั่ว คนใหญ่คนโต คนร่ำคนรวย คนยากคนจน เห็นคนเฒ่าคนแก่ เห็นเด็กเห็นเล็ก เห็นคนน้อยเห็นคนหนุ่ม ให้พิจารณาไปทุกอย่าง นี่เรื่องภาวนาของเรา

การพิจารณาเข้าหาธรรมะนั้น ให้เราพิจารณาดูอาการเหตุผลต่างๆ นานา มันน้อยใหญ่ ดำขาว ดีชั่ว อารมณ์ทุกอย่างนั่นแหละ ถ้าคิดเรียกว่ามันคิด แล้วพิจารณาว่า มันก็เท่านั้นแหละ สิ่งเหล่านี้ตกอยู่ในอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อย่าไปยึดมั่นถือมั่นเลย นี่แหละป่าช้าของมัน ทิ้งมันใส่ลงตรงนี้ จึงเป็นความจริง

เรื่องการเห็นอนิจจังเป็นต้นนี้คือเรื่องไม่ให้เราทุกข์ เป็นเรื่องพิจารณา เช่น เราได้ของดีมากก็ดีใจ ให้พิจารณาความดีเอาไว้ บางทีใช้ไปนานๆ เกิดไม่ชอบมันก็มี อยากเอาให้คนหรืออยากให้คนมาซื้อเอาไป ถ้าไม่มีใครมาซื้อก็อยากจะทิ้งไป เพราะเหตุไรจึงเป็นอย่างนี้ มันเป็นอนิจจังมันจึงเป็นอย่างนี้ ถ้าไม่ได้ขาย ไม่ได้ทิ้ง ก็เกิดทุกข์ขึ้นมา เรื่องนี้มันเป็นอย่างนี้เอง พอรู้จักเรื่องเดียวเท่านั้น จะมีอีกกี่เรื่องก็ช่าง เป็นอย่างนี้หมด เรียกว่า เห็นอันเดียวก็เห็นหมด

บางทีรูปนี้หรือเสียงนี้ไม่ชอบ ไม่น่าฟัง ไม่พอใจ ก็ให้พิจารณาจำไว้ ต่อไปเราอาจจะชอบ อาจจะพอใจในของที่ไม่ชอบ เมื่อก่อนนี้ก็มี มันเป็นได้ เมื่อนึกรู้ชัดว่า "อ้อ สิ่งเหล่านี้ก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา" ทิ้งลงใส่นี่แหละ ก็เลยไม่เกิดความยึดมั่นในสิ่งที่ได้ดีมีเป็นต่างๆ เห็นเป็นอย่างเดียวกัน ให้เป็นธรรมะเกิดขึ้นเท่านั้น เรื่องที่พูดมานี้ พูดให้ฟังเฉยๆ เมื่อมาหาก็พูดให้ฟัง เรื่องเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องพูดมากอะไร ลงมือทำเลย เช่น เรียกกัน ถามกัน ชวนกันไป ว่า ไปไหน ไป ไปก็ไปเลย พอดีพอดี

นิมิตเป็นของหลอกลวง

เมื่อลงนั่งสมาธิถ้าเกิดนิมิตต่างๆ เช่น เห็นนางฟ้า เป็นต้น เมื่อเห็นอย่างนั้นให้เราดูเสียก่อน ว่าจิตเป็นอย่างไร อย่าทิ้งหลักนี้ จิตต้องสงบจึงเป็นอย่างนั้น นิมิตที่เกิด อย่าอยากให้มันเกิด อย่าไม่อยากให้มันเกิด มันมาก็พิจารณา พิจารณาแล้วอย่าหลง ให้นึกว่ามันไม่ใช่ของเรา นี่ก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาเช่นกัน ถึงมันจะเป็นอยู่ก็อย่าเอาใจใส่มัน เมื่อมันยังไม่หาย ตั้งจิตใหม่ กำหนดลมหายใจมากๆ สูดลมเข้ายาวๆ หายใจออกยาวๆ อย่างน้อย ๓ ครั้งก็ตัดได้ ตั้งกำหนดใหม่เรื่อยไป

สิ่งเหล่านี้อย่าว่าเป็นของเรา สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงนิมิต คือ ของหลอกลวงให้เราชอบ ให้เรารัก ให้เรากลัว นิมิตเป็นของหลอกลวงใจเรา มันไม่แน่นอน ถ้าเห็นแล้วอย่าไปหมายมั่น ไม่ใช่ของเรา อย่าวิ่งตามนิมิต เห็นนิมิตให้ย้อนดูจิตเลย อย่าทิ้งหลักเดิม ถ้าทิ้งตรงนี้ไปวิ่งตามมัน อาจพูดลืมตัวเองเป็นบ้าไปได้ ไม่กลับมาพูดกับเรา เพราะหนีจากคอกแล้ว ให้เชื่อตัวเองแน่นอน เห็นอะไรมาก็ตาม ถ้านิมิตเกิดขึ้นมาดูจิตตัวเอง จิตต้องสงบมันจึงเป็น

ถ้าเป็นมา ให้เข้าใจว่า สิ่งเหล่านี้มิใช่ของเรา นิมิตนี้ให้ประโยชน์แก่คนมีปัญญา ให้โทษแก่คนไม่มีปัญญา ทำความเพียรไปจนเราไม่ตื่นเต้นในนิมิต มันอยากเกิดก็เกิด ไม่เกิดก็ไม่เกิด ไม่กลัวมัน เชื่อใจได้อย่างนี้ ไม่เป็นไร ทีแรกเราตื่นของน่าดู มันก็อยากดู ความดีใจเกิดขึ้นมาอย่างนี้ก็หลง ไม่อยากให้มันดีมันก็ดี ไม่รู้จะทำอย่างไร ปฏิบัติไม่ถูกก็เป็นทุกข์ มันอยากดีใจก็ช่างมัน ให้เรารู้ความดีใจนั่นเองว่าความดีใจนี้ก็ผิด ไม่แน่นอนเช่นกัน แก้มันอย่างนี้ อย่าไปแก้ว่า "ไม่อยากให้มันดีใจ ทำไมจึงดีใจ" นี่ผิดอยู่นะ ผิดอยู่กับของเหล่านี้ ผิดอยู่ใกล้ๆ ไม่ได้ผิดอยู่ไกลหรอก อย่ากลัวนิมิต ไม่ต้องกลัว เรื่องภาวนานี้พอพูดให้ฟังได้ เพราะเคยทำมา ไม่รู้ว่าจะถูกหรือไม่นะให้เอาไปพิจารณาเอาเอง เอ้า พอสมควรแล้วละนะ

พิมพ์ที่ **หอรัตนชัยการพิมพ์**
๓๓/๒๘ ซอยเพชรบุรี ๕ เขตราชเทวี กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทร. ๒๑๕-๕๖๘๑-๔, ๒๑๖-๕๔๖๔ โทรสาร : ๒๑๖-๕๔๖๕